МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЗАПИСКИ

З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Writings in Romance-Germanic Philology

Збірник засновано в 1997 р.

Виходить 2 рази на рік

Випуск 2 (55) 2025

Одеса
«Астропринт»
2025

УДК 811.11:13(067)

Засновник та видавець: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Головний редактор
І. М. Колегаєва, д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри лексикології і стилістики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Заступник головного редактора
Я. В. Бистров, д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Редакційна колегія:
О. А. Бабелюк, д-р філол. наук, проф., проф. кафедри технічного перекладу навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності; доктор габілітований Академії Полонійної в м. Ченстохова (Республіка Польща); **Н. О. Бігунова,** д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; **С. С. Богуславський,** канд.філол.наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова; **Л. І. Войтенко,** д-р філол.наук, проф., завідувач кафедри зарубіжної літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; **О. Ю. Карпенко,** д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; **І. К. Кобякова,** канд. філол. наук, проф., завідувач кафедри германської фі-лології Сумського державного університету; **Н. О. Кравченко,** д-р філол. наук, проф., декан факуль-тету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; **Ж. В. Краснобаєва-Чорна,** д-р філол. наук, проф. кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса; **Ш. Крамер,** проф. Інституту германістики Віденського університету (Австрія); **О. П. Матузкова,** д-р філол. наук, проф., проф. кафедри теорії та практики перекладу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; **А. П. Мартинюк,** д-р філол. наук, проф., проф. кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; **І. Б. Моро-зова**, д-р філол. наук, проф., проф. кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; **Г. І. Приходько,** д-р філол. наук, проф., проф. кафедри англій-ської філології Запорізького національного університету; **О. О. Приходченко,** канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Запорізького національного універ-ситету; **Г. М. Сиваченко,** д-р філол. наук, проф., завідувач сектором компаративістики Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України; **О. М. Ситько**, канд.філол.наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ; **К. Скрібнер, проф., Університет штату Орегон (США); В. М. Смаглій,** д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри філології Одеського національного морського університету; **Г. А. Степанова,** д-р філол. наук, проф. кафедри англійської філології та перекладу Дніпропетровського університету імені Альфреда Но-беля; **С. О. Швачко,** д-р філол. наук, проф. кафедри германської філології Сумського державного університету, академік Академії наук вищої школи України

Відповідальний секретар — **А. В. Матієнко-Сільницька**, канд.філол.наук, доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Технічний секретар — **Є. В. Дубровська-Томченко**, асистент кафедри лексикології і стилістики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Збірник містить статті з питань романо-германської філології, перекладу, викладання іноземних мов та літературознавства.

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2025

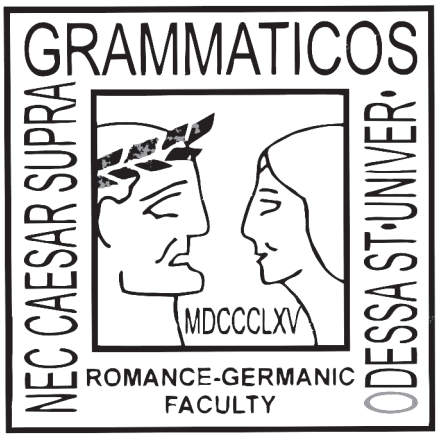
GRAMMATICOS
NEC CAESAR SUPRA
ODESSA ST·UNIVER·
MDCCCLXV
ROMANCE-GERMANIC
FACULTY

УДК 811.112.2’243:378.016
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).345833

ENTWICKLUNG DER INTERKULTURELLEN KOMPETENZ IM UNTERRICHT DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE

Asarowa I. I.
Doktor der philologischen Wissenschaften, Dozent
Nationale I. I. Metchnikow Universität Odesa
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-9980-4345

In dem Artikel wird das Konzept der interkulturellen Kompetenz als die Fähigkeit betrachtet, die eigene Kultur kritisch zu reflektieren sowie kulturelle Vielfalt anzuerkennen und wertzuschätzen. Der Schwerpunkt liegt auf dem dynamischen, prozessualen Charakter der interkulturellen Interaktion, die sich durch soziale Praxis und Kommunikation herausbildet. Besonderes Augenmerk gilt der Rolle der modernen Lehrkraft bei der Entwicklung kultureller Sensibilität und der Modellierung interkulturellen Verhaltens der Studierenden. Es ist allgemein bekannt, dass Globalisierung und technologischer Fortschritt die weltweite Vernetzung der Menschen erheblich verstärkt und die grenzüberschreitende Kommunikation erleichtert haben. Dies hat zu einer deutlichen Zunahme interkultureller Kontakte zwischen Sprechern verschiedener Sprachen geführt, was den Austausch von Ideen und die Verbreitung kultureller Elemente über nationale Grenzen hinaus fördert. Gleichzeitig kann Kommunikation durch unterschiedliche Weltwahrnehmungen, Sprachbarrieren und kulturelle Unterschiede erschwert werden. In diesem Kontext wächst der Bedarf an einem Fremdsprachenunterricht, der Methoden einsetzt, welche die interkulturelle kommunikative Kompetenz fördern. Ziel des Artikels ist die Untersuchung der theoretischen Grundlagen der Entwicklung interkultureller Kompetenz, die Analyse ihrer Struktur und die Ausarbeitung einer Methodik zur schrittweisen Formung dieser Kompetenz im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. Der Schwerpunkt liegt auf einer Methodik der gezielten Entwicklung interkultureller Kompetenz der Studierenden, die kognitive, wertorientierte, emotionale und verhaltensorientierte Komponenten umfasst. Die Forschungsergebnisse bestätigen, dass die Entwicklung interkultureller Kompetenz eine zentrale Aufgabe des modernen Fremdsprachenunterrichts ist. Sie trägt zu erfolgreicher Kommunikation in einer globalisierten Welt sowie zur Förderung von Toleranz, Empathie und kritischer Selbstreflexion bei. Weitere Forschungen sollten sich auf die empirische Überprüfung der Methodik, die Analyse der Wirksamkeit digitaler Medien im interkulturellen Lernen und die langfristigen Effekte von Bildungsprogrammen konzentrieren.

Schlüsselwörter: *interkulturelle Kompetenz, soziokulturelle Kompetenz, Unterrichtsmethodik, Deutsch als Fremdsprache, digitale Instrumente, interkulturelle Kommunikation.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

THE DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMPETENCE IN GERMAN AS A FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Azarova I. I.
PhD in Philology, Associate professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article explores intercultural competence as the ability to critically reflect on one's own culture while recognizing and valuing cultural diversity. It emphasizes the dynamic and processual nature of intercultural interaction, shaped through social practice and communication, and highlights the pivotal role of the modern teacher in fostering cultural sensitivity and modeling intercultural behavior among students. Globalization and technological progress have significantly enhanced worldwide interconnectedness and facilitated cross-border communication. Consequently, intercultural encounters among speakers of different languages have increased, promoting the exchange of ideas and the dissemination of cultural elements across national boundaries. At the same time, communication can be hindered by differing worldviews, language barriers, and cultural differences, underscoring the need for foreign language teaching methods that cultivate intercultural communicative competence. This study aims to examine the theoretical foundations of intercultural competence, analyze its structure, and propose a methodology for its gradual development in German as a foreign language instruction. The methodology focuses on the systematic cultivation of students' cognitive, value-based, emotional, and behavioral dimensions of intercultural competence. The findings demonstrate that developing intercultural competence is a central task of modern foreign language education, contributing to effective communication in a globalized context while promoting tolerance, empathy, and critical self-reflection. Future research should focus on empirical validation of the proposed methodology, the effectiveness of digital tools in intercultural learning, and the long-term impact of educational programs.
Keywords: *intercultural competence, sociocultural competence, teaching methodology, German as a foreign language, digital tools, intercultural communication.*

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИКЛАДАННІ НІМЕЦЬКОЇ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Азарова І. І.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

У статті розглядається концепція міжкультурної компетентності як здатності критично осмислювати власну культуру, визнавати та цінувати культурне різноманіття. Акцент робиться на динамічному, процесуальному характері міжкультурної взаємодії, яка формується через соціальну практику та комунікацію. Особлива увага приділяється ролі сучасного викладача у формуванні куль-

турної чутливості та моделюванні міжкультурної поведінки студентів. Загальновідомо, що глобалізація та технологічний прогрес значно посилили світову взаємозв'язок людей та полегшили транскордонну комунікацію. Це призвело до суттєвого збільшення кількості міжкультурних контактів між носіями різних мов, що сприяє обміну ідеями та поширенню культурних елементів за межі національних кордонів. Водночас комунікація може ускладнюватися через різне сприйняття світу, мовні бар'єри та культурні відмінності. У цьому контексті зростає потреба у викладанні іноземних мов із використанням методів, які формують міжкультурну комунікативну компетентність. Метою статті є дослідження теоретичних основ розвитку міжкультурної компетентності, аналіз її структури та розробка методики поетапного формування цієї компетентності у навчанні німецької мови як іноземної. Основна увага приділяється методиці цілеспрямованого розвитку міжкультурної компетентності студентів, що включає когнітивні, ціннісні, емоційні та поведінкові компоненти. Результати дослідження підтверджують, що розвиток міжкультурної компетентності є ключовим завданням сучасного навчання іноземних мов, що сприяє успішній комунікації в глобалізованому світі, формуванню толерантності, емпатії та критичної самооцінки. Подальші дослідження повинні зосередитися на емпіричній перевірці методики, аналізі ефективності цифрових медіа у міжкультурному навчанні та довгострокових ефектах освітніх програм.

Ключові слова: *інтеркультурна компетенція, соціокультурна компетенція, методика навчання, німецька мова як іноземна, цифрові інструменти, міжкультурна комунікація.*

Einleitung. Es ist allgemein bekannt, dass die Globalisierung und der technologische Fortschritt die weltweite Vernetzung der Menschen erheblich verstärkt und die grenzüberschreitende Kommunikation erleichtert haben. Dadurch hat die Zahl interkultureller Begegnungen zwischen Personen mit unterschiedlichen Erstsprachen deutlich zugenommen. Interkulturelle Kontakte führen zum Austausch von Ideen, zur Verbreitung bestimmter Kulturelemente über ihre Grenzen hinaus. Die Kommunikation kann jedoch aufgrund unterschiedlicher Wahrnehmungen der Welt, Sprachbarrieren und kultureller Unterschiede Schwierigkeiten bereiten. In diesem Zusammenhang besteht ein dringender Bedarf am Unterrichten einer Fremdsprache unter Einbeziehung von Methoden, die interkulturelle Kommunikationskompetenz bilden (Heinsch, 2022). Der Fremdsprachenunterricht beschäftigt sich daher zunehmend mit der Frage, welche Fähigkeiten und welches Wissen erforderlich sind, um erfolgreiche Interaktionen zwischen Sprechern unterschiedlicher sprachlich-kultureller Hintergründe zu ermöglichen. Das Erlernen kultureller Zusammenhänge wird dabei als

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

zentrale Voraussetzung für gelingende Kommunikation in der globalisierten Welt betrachtet.

Die zunehmende kulturelle Vielfalt in Bildungseinrichtungen macht es notwendig, dass Lernende nicht nur sprachliche, sondern auch soziale und kulturelle Kompetenzen erwerben. Interkulturelle Kommunikationskompetenz umfasst das Wissen über kulturelle Unterschiede, die Fähigkeit zur Empathie sowie die Bereitschaft, eigene Perspektiven kritisch zu reflektieren. Im schulischen Kontext bedeutet dies, dass Lernende darauf vorbereitet werden müssen, flexibel und respektvoll auf unterschiedliche Kommunikationsstile zu reagieren. Sprachunterricht, der diese Ziele verfolgt, trägt wesentlich dazu bei, Missverständnisse zu vermeiden und gegenseitiges Verständnis zu fördern.

Um Lernenden einen realistischen Einblick in fremde Kulturen zu ermöglichen, gewinnt der Einsatz authentischer Materialien zunehmend an Bedeutung. Dazu zählen Filme, Texte, Interviews, digitale Medien und Erfahrungsberichte von Muttersprachlern. Solche Materialien ermöglichen es, kulturell geprägte Kommunikationsmuster sichtbar zu machen und in den Unterricht zu integrieren. Gleichzeitig fördern sie die Motivation der Lernenden, da sie mit lebensnahen Situationen konfrontiert werden, die sprachliche und kulturelle Besonderheiten in einer praxisnahen Form vermitteln.

Lehrkräfte sehen sich sowohl mit der Aufgabe als auch der Chance konfrontiert, Lernende auf interkulturelle Begegnungen vorzubereiten. Sie müssen geeignete Methoden auswählen, um sprachliche und kulturelle Aspekte gleichermaßen zu vermitteln, und gleichzeitig sensibel mit möglichen Vorurteilen oder Unsicherheiten umgehen. Dies erfordert eine kontinuierliche Weiterbildung sowie den Austausch über erfolgreiche Unterrichtspraktiken. Zugleich eröffnet die interkulturelle Ausrichtung des Fremdsprachenunterrichts die Möglichkeit, Lernende aktiv in die Gestaltung des Unterrichts einzubeziehen — beispielsweise durch Projekte, die ihre eigenen kulturellen Erfahrungen einbeziehen.

Das **Ziel** des vorliegenden Artikels besteht darin, die theoretischen Grundlagen der Entwicklung interkultureller Kompetenz zu untersuchen, ihre Struktur zu analysieren und darauf aufbauend eine Methodik zur schrittweisen Förderung dieser Kompetenz im Deutschunterricht zu entwickeln. Dabei richtet sich die Untersuchung auf den Prozess des Deutschlernens als Fremdsprache, während der Schwerpunkt auf der Methodik zur gezielten Entwicklung der interkulturellen Kompetenz von Studierenden liegt.

Analyse der Untersuchungen. Der Begriff «interkulturelle Kompetenz» entstand im Kontext der Weiterentwicklung des kommunikativen Ansatzes im Sprachunterricht (Kramsch & Zhu, 2016) und hat seitdem sowohl in der internationalen als auch in der ukrainischen Forschung große Aufmerksamkeit erhalten. Ukrainische Wissenschaftler:innen (Varyanko & Ivanchenko, 2018; Garkusha, 2024) betonen, dass interkulturelle Kompetenz verschiedene Dimensionen integriert, darunter kognitive, wertbezogene, emotionale und verhaltensbezogene Komponenten.

Internationale Forschende (Byram, 2021; Becker, 2012; Aksöz, 2021) erweitern diesen Ansatz, indem sie interkulturelle Kompetenz als die Fähigkeit verstehen, die eigene Kultur kritisch zu reflektieren und gleichzeitig kulturelle Vielfalt anzuerkennen und wertzuschätzen. Verschiedene Autoren definieren das Verhältnis zwischen kommunikativer, interkultureller kommunikativer und interkultureller Kompetenz unterschiedlich. Trotzdem stimmt die Mehrheit der Forschenden darin überein, dass Kompetenz eng mit einer hinreichenden Anzahl an Fähigkeiten verknüpft ist, die eine Person besitzt und die es ihr ermöglichen, eigenständig Ziele zu setzen und die Aufgaben zu bewältigen, die im Alltag auf sie zukommen. In ihrem Beitrag betont U. Bauer (Bauer, 2015) betont, dass die Interkulturalität nicht als statische Eigenschaft, sondern als dynamischen Aushandlungsprozess zwischen Akteuren in kulturell geprägten Kommunikationssituationen dient. C. Földes (Földes, 2009) greift diese Diskussion kritisch auf und beschreibt den Begriff *Interkulturalität* als eine «*Black Box*», die in vielen wissenschaftlichen und didaktischen Kontexten unreflektiert verwendet wird. Er fordert eine tiefere theoretische Fundierung, die historische, soziale und diskursive Dimensionen interkultureller Kommunikation berücksichtigt. C. Földes plädiert für eine kontextbezogene, analytisch kontrollierte Verwendung des Begriffs, um Missverständnisse und ideologische Verkürzungen zu vermeiden. Andere Forscher (Henze, 2016; Heinsch, 2022; Petravić & Šenjug Golub, 2016; Golub & Vinnichuk, 2025; Dmitrenko, 2020 u. a.) erweitern den theoretischen Rahmen, indem sie das „Verschwinden“traditioneller, nationalkulturell orientierter Konzepte konstatiern und Interkulturalität als prozesshafte, relationale und hybride Erscheinung verstehen, die durch soziale Praxis und Interaktion hervorgebracht wird. Damit werden die Perspektive auf kulturelle Dynamik und situative Bedeutungskonstruktion in den Vordergrund gerückt.

Ergebnisse und Diskussion. Die Interkulturalität sollte als offenes, dynamisches Forschungsfeld verstanden werden, das theoretische Pluralität und Praxisorientierung gleichermaßen zulässt. Dabei ist der interkulturelle Diskurs

zunehmend als Raum des Austauschs zu sehen, in dem verschiedene wissenschaftliche Perspektiven produktiv aufeinandertreffen. Insgesamt lässt sich eine deutliche Entwicklung erkennen: von einer statischen, national geprägten Vorstellung von Kultur hin zu einem dynamischen, transkulturellen Verständnis. Damit zeichnen viele Wissenschaftler ein konsistentes Bild von Interkulturalität als fortlaufendem Prozess der Bedeutungsaushandlung, der sprachliche, fachliche und kulturelle Dimensionen untrennbar miteinander verbindet.

Die moderne philologische Ausbildung ist darauf ausgerichtet, Fachkräfte auszubilden, die in der Lage sind, im globalisierten kulturellen Raum zu agieren. In diesem Zusammenhang gewinnt das Problem der Entwicklung interkultureller Kompetenz zunehmend an Bedeutung — verstanden als die Fähigkeit, kulturelle Normen, Werte und Verhaltensmuster von Angehörigen einer fremdsprachigen Gemeinschaft zu verstehen und im Kommunikationsprozess angemessen darauf zu reagieren.

Durch simulationsorientierte Aufgaben und reflexive Lernphasen sollen Lernende befähigt werden, sprachlich und kulturell angemessen in beruflichen Situationen zu handeln, was erfolgreiche Fachkommunikation stets auch kulturelle Sensibilität und Kontextbewusstsein erfordert.

Diese Perspektiven bilden die theoretische Grundlage für die Entwicklung praxisorientierter Methoden, die darauf abzielen, Studierende schrittweise zu einer reflektierten und kompetenten interkulturellen Kommunikation im Deutschunterricht zu führen. Die Methodik basiert auf den Prinzipien kultureller Authentizität, des interkulturellen Dialogs, handlungsorientierten Lernens, Reflexion sowie der Integration sprachlicher und kultureller Inhalte. Sie ist in drei aufeinanderfolgende Phasen zu unterteilen, die systematisch aufeinander aufbauen. Motivations- und Orientierungsphase: in dieser Phase werden die Studierenden für die Bedeutung interkultureller Kompetenz sensibilisiert und ihre Motivation zur Auseinandersetzung mit fremden Kulturen gefördert. Beispiele für Aktivitäten in dieser Phase sind kurze Video- oder Podcast-Clips von Muttersprachlern, Diskussionsrunden über kulturelle Unterschiede sowie interaktive Umfragen auf Plattformen wie Kahoot, um Vorkenntnisse und Einstellungen zu aktivieren. Kognitive und handlungsorientierte Phase: hier liegt der Fokus auf dem Erwerb und der Anwendung kultureller und sprachlicher Kenntnisse. Studierende bearbeiten Aufgaben, die sowohl Sprachpraxis als auch kulturelles Wissen erfordern, wie z. B. Rollenspiele zu Alltagssituationen in Deutschland, virtuelle Stadtführungen, Analyse authentischer Texte oder Nachrichtenbeiträge (Goethe.de, DW Deutsch Lernen) und kollaborative

Aufgaben auf Padlet. Ziel ist es, interkulturelle Handlungskompetenz aktiv zu üben und die Fähigkeit zu entwickeln, kulturelle Unterschiede zu erkennen und angemessen zu reagieren. Reflexive und evaluative Phase: in dieser abschließenden Phase reflektieren die Studierenden ihre eigenen Lernerfahrungen, vergleichen kulturelle Perspektiven und evaluieren ihre Fortschritte. Beispiele sind Lernjournale, Peer-Feedback-Sitzungen, digitale Portfolioaufgaben oder die Erstellung eigener kultureller Präsentationen.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Tabelle 1

Methodik zur schrittweisen Förderung der interkulturellen Kompetenz im DaF

Phase	**Zielsetzung**	**Beispiele für Lernaktivitäten**	**Digitale Werkzeuge**
Motivations- und Orientierungsphase	Sensibilisierung der Studierenden für interkulturelle Themen; Förderung der Lernmotivation	Analyse kurzer Videos, Podcasts; Moderierte Gruppendiskussionen; Interaktive Wissens- und Einstellungserhebungen; Kulturelles Brainstorming	Kahoot, Padlet, Goethe.de, DW Deutsch Lernen
Kognitive und handlungsorientierte Phase	Erwerb und praktische Anwendung sprachlicher und kultureller Kenntnisse; Entwicklung interkultureller Handlungskompetenz	Rollenspiele zu Alltagssituationen; Analyse authentischer Texte und Virtuelle Stadtrundgänge; Gruppenprojekte; Erstellung eigener Lernvideos oder Präsentationen	Padlet, DW Deutsch Lernen, Goethe.de, Zoom, Teams
Reflexive und evaluative Phase	Reflexion der Lernerfahrungen, Selbstevaluation und Vertiefung der interkulturellen Kompetenz	Lernjournale von Beobachtungen und Einsichten; Peer-Feedback-Sitzungen; Digitale Portfolios; Erstellung eigener Mini-Projekte	Padlet, Portfolio-Tools, Zoom, Teams, Canva, PowerPoint

Die Nutzung digitaler Tools ermöglicht es, die Reflexion interaktiv zu gestalten und den Lernfortschritt individuell sichtbar zu machen. Die Effektivität der Methodik wird durch den gezielten Einsatz digitaler Medien unterstützt, die interkulturelle Kommunikation fördern und die Lernenden aktiv in den Lernprozess einbinden

Jede Phase fördert systematisch unterschiedliche Dimensionen der sozialen und kulturellen Kompetenz (kognitiv, emotional, verhaltensbezogen, wertbezogen). Dabei verbinden die Aktivitäten Sprachlernen mit authentischen kulturellen Kontexten und fördern aktive Interaktion, während digitale Medien Motivation, Interaktivität und Selbstevaluation unterstützen.

Besonders ist hervorzuheben, dass Lehrkräfte eine zentrale Rolle für den Erfolg oder Misserfolg von Lernprozessen spielen. In hohem Maße hängt es von ihrer Haltung, Kompetenz und methodischen Gestaltung ab, ob interkulturelles Lernen und kulturelle Vermittlung im Kontext des DaF-Unterrichts tatsächlich gelingen. Sie fungieren dabei nicht nur als Wissensvermittler, sondern vor allem als Vorbilder für gelebte interkulturelle Kompetenz und respektvollen Umgang mit kultureller Vielfalt.

Die Evaluation stellt ein wesentliches Instrument zur Analyse und Steuerung des Lernprozesses dar. Sie ermöglicht es, den Grad der Zielerreichung zu überprüfen, Lernfortschritte sichtbar zu machen sowie bestehende Defizite oder Schwierigkeiten zu identifizieren.

Im Bildungsprozess erfüllt die Evaluation zwei Hauptfunktionen: zum einen die erzieherische Funktion, indem sie bei den Lernenden das Bewusstsein stärkt, dass ihre Leistungen regelmäßig reflektiert und überprüft werden — was zu größerer Eigenverantwortung und kontinuierlicher Vorbereitung auf den Unterricht führt; zum anderen die diagnostische Funktion, durch die Lehrkräfte Einblicke in den individuellen und kollektiven Lernstand erhalten und darauf aufbauend gezielte Fördermaßnahmen entwickeln können.

Die Bestimmung des Niveaus der interkulturellen Kompetenz erfolgt anhand von vier zentralen Kriterien: kognitiv**,** kommunikativ-pragmatisch**,** affektiv-wertorientiert und reflexiv. Diese Kriterien ermöglichen eine differenzierte Beurteilung der Entwicklung interkultureller Sensibilität und Handlungsfähigkeit der Lernenden. Die Niveaustufen — niedrig**,** mittel und hoch — kennzeichnen den Grad der Integration sprachlicher, kultureller und reflexiver Fähigkeiten (Byram, 2021; Semenova, 2017; Aksöz, 2021). Kognitives Kriterium bezieht sich auf das Wissen über die eigene und fremde Kultur, gesellschaftliche Normen, Werte, Kommunikationsformen und kulturelle Symbole. Infolgedessen umfasst kommunikativ-pragmatisches Kriterium die Fähigkeit, sprachliche und nonverbale Mittel in interkulturellen Kommunikationssituationen angemessen zu verwenden. Affektiv-wertorientiertes Kriterium bezieht sich auf Einstellungen, Emotionen und Werte gegenüber anderen Kulturen, sowie auf Offenheit und Empathie und

Reflexives Kriterium betrifft die Fähigkeit, eigene Handlungen, Werte und kulturelle Prägungen kritisch zu reflektieren. Alle vier Kriterien bilden ein integratives Modell der interkulturellen Kompetenz, das sowohl kognitive und kommunikative Fähigkeiten als auch emotionale und reflexive Dimensionen umfasst. Ihre Anwendung in der Unterrichtspraxis ermöglicht eine objektivere Diagnose des Kompetenzniveaus und unterstützt die gezielte Förderung interkultureller Lernprozesse. Der Einsatz digitaler Instrumente trägt dazu bei, diese Dimensionen systematisch zu entwickeln und Lernfortschritte zu dokumentieren.

Schlussfolgerungen und Forschungsperspektiven. Die durchgeführte Untersuchung bestätigt, dass die Entwicklung interkultureller Kompetenz eine der zentralen Aufgaben des modernen Fremdsprachenunterrichts darstellt. Sie bildet die Grundlage für eine erfolgreiche Kommunikation in der globalisierten Welt und trägt wesentlich zur Persönlichkeitsbildung, zur Förderung von Toleranz, Empathie und kritischer Selbstreflexion bei. Die theoretische Analyse hat gezeigt, dass interkulturelle Kompetenz ein vielschichtiges Konstrukt ist, das kognitive, kommunikativ-pragmatische, affektiv-wertorientierte und reflexive Dimensionen integriert. Diese vier Komponenten stehen in enger Wechselwirkung und bestimmen gemeinsam das Niveau der interkulturellen Handlungsfähigkeit von Lernenden.

Auf Grundlage dieser theoretischen Erkenntnisse wurde eine dreiphasige Methodik zur schrittweisen Förderung interkultureller Kompetenz im Deutschunterricht entwickelt. Die Methodik beruht auf den Prinzipien kultureller Authentizität, Dialogizität der Kulturen, Handlungsorientierung, Reflexion sowie Integration sprachlicher und kultureller Inhalte. Ihre Wirksamkeit wird durch den gezielten Einsatz digitaler Lernwerkzeuge (Goethe.de, DW Deutsch Lernen, Padlet, Kahoot u. a.) unterstützt, die interaktive, kreative und reflektierende Lernprozesse ermöglichen.

Die vorgeschlagene Methodik trägt dazu bei, Lernende nicht nur sprachlich, sondern auch kulturell auf reale Kommunikationssituationen vorzubereiten. Durch authentische Aufgabenformate, kooperative Arbeitsformen und digitale Reflexionsinstrumente wird ein Lernraum geschaffen, der den Erwerb interkultureller Sensibilität systematisch fördert. Die Evaluation mit vier Kriterien (kognitiv, kommunikativ-pragmatisch, affektiv-wertorientiert, reflexiv) bietet Lehrkräften ein diagnostisches Instrument zur differenzierten Einschätzung des Kompetenzniveaus. Sie ermöglicht eine objektive Analyse individueller Fortschritte und unterstützt die gezielte Planung weiterer Lernschritte.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Perspektiven für weitere Forschung ergeben sich in mehreren Bereichen. Es ist notwendig, die entwickelte Methodik in unterschiedlichen Lernkontexten, wie Hochschulen, Sprachschulen und Online-Kursen, empirisch zu validieren, um ihre Wirksamkeit sowohl quantitativ als auch qualitativ nachzuweisen. Weitere Untersuchungen sollten die Entwicklung diagnostischer Instrumente zur Messung des Niveaus der soziokulturellen Kompetenz umfassen sowie Vergleichsstudien zur Wirksamkeit verschiedener Modelle der Kompetenzentwicklung bei Studierenden unterschiedlicher Fachrichtungen durchführen. Eine vertiefte Analyse der digitalen Medienkompetenz im Kontext des interkulturellen Lernens wird ebenfalls empfohlen, insbesondere im Hinblick darauf, wie digitale Werkzeuge Empathie, Perspektivübernahme und kritisches Denken fördern können. Darüber hinaus sollte die Nutzung von künstlicher Intelligenz und digitalen Medienplattformen zur Förderung interkultureller Fähigkeiten untersucht werden. Langzeitforschung ist erforderlich, um die nachhaltigen Effekte interkultureller Bildungsprogramme auf professionelle und persönliche Kommunikationsfähigkeiten zu analysieren. Schließlich sollte die didaktische Weiterentwicklung von Unterrichtsmaterialien, einschließlich der Erstellung elektronischer Lernressourcen mit integriertem kulturellem Inhalt für Deutsch-als-Fremdsprache-Kurse, systematisch verfolgt werden, um sprachliche und kulturelle Lernziele optimal zu verbinden.

Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass die Förderung interkultureller Kompetenz im Fremdsprachenunterricht nicht nur ein pädagogisches Ziel, sondern eine gesellschaftliche Notwendigkeit darstellt. Der Erfolg dieses Prozesses hängt maßgeblich von der Professionalität, Reflexionsfähigkeit und interkulturellen Sensibilität der Lehrkräfte ab, die als zentrale Akteure des kulturellen Dialogs fungieren. Weitere Forschung sollte sich auf die empirische Überprüfung der Methodik, die Wirksamkeit digitaler Lernumgebungen sowie auf Langzeitwirkungen interkultureller Bildungsprozesse konzentrieren. Interkulturelles Lernen bleibt damit ein dynamischer, ganzheitlicher und praxisorientierter Bestandteil sprachlicher Bildung.

Список літератури

Варянко Т., Іванченко Л. Формування соціокультурної компетентності у студентів на заняттях з іноземної мови. *Молодь і ринок*. 2018. № 1. С. 103–107.

Дмитренко О. Соціокультурна компетенція, її структурно-змістове наповнення та дидактичні шляхи її формування у студентів немовного ВНЗ. *Страте-*

гії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів: зб. матеріалів VI Міжнар. наук. конф. ІІІ Міжнар. наук. конгресу Society of Ambient Intelligence (2–10 квіт. 2020 р.). Київ, 2020. С. 209–214.
Гаркуша І. Соціокультурна компетенція навчання іншомовного спілкування студентів: на матеріалі англійської та німецької мови. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2024. № 1(11). С. 102–111.
Голуб І., Винничук С. Адаптація навчальних матеріалів для формування соціокультурної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови. *Людина. Комп'ютер. Комунікація*: *збірник наукових праць. Національний університет «Львівська політехніка», Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій, кафедра прикладної лінгвістики*. 2025. С. 221–225.
Семенова О. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземної мови. *Освітній простір України*. 2017. № 11. С. 100–104. DOI:10.15330/esu.11.100-104
Aksöz A. S. Soziokulturelles Wissen und dessen Vermittlung im Rahmen des Gemeinsamen europäischen Referenzrahmens für Sprachen im DaF-Lehrbuch „Wie bitte? A1.1". *The Journal of Buca Faculty of Education*. 2021, Issue 51. S 160–179.
Bauer U. Interkulturalität und Fremdsprachendidaktik. München: Oldenbourg, 2015. 198 S.
Becker B. Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis. Eine Analyse der aktuellen G8-Englischlehrwerke für die gymnasiale Oberstufe. Zugl.: Köln, Univ., Diss, 2012. 265 S.
Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence Revisited. Multilingual Matters. Bristol: Blue Ridge Summit, 2021. 192 p.
Földes C. Interkulturelle Kommunikation: Theorie und Praxis. Wien: Facultas, 2009. 230 S.
Heinsch B. Fachsprache und Interkulturalität. Mediengestützter DaF-Unterricht zur Entwicklung interkultureller, fachspezifischer Handlungskompetenzen im Tourismus-Bereich. *Revista de Lenguas para Fines Especıficos*. 2022. 28.1. S. 244–262.
Henze J. Interkulturelle Kompetenz in der Hochschullehre. Berlin: Springer, 2016. 175 S.
Kramsch C., Zhu H. Language, Culture and Language Teaching. *Routledge Handbook of English Language Teaching*. London: Routlege. 2016. pp.38–50.
Petravić A., Šenjug Golub A. Entwicklung der interkulturellen Kompetenz im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. Eine empirische Untersuchung zum interkulturell orientierten Kompetenzprofil der DaF-Lehrkräfte. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*. 2016. 21(1). S. 247–262.

References

Varyanko, T., & Ivanchenko, L. (2018). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti u studentiv na zaniattiakh z inozemnoi movy [Formation of sociocultural competence of students in foreign language classes]. *Molod i rynok,* 1, 103–107 [in Ukrainian].

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Dmytrenko, O. (2020). Sotsiokulturna kompetentsiia, yii strukturno-zmistove napovnennia ta dydaktychni shliakhy yii formuvannia u studentiv nemovnoho VNZ [Sociocultural competence, its structural and content components, and didactic ways of its formation in non-language university students]. *In Stratehii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnykh universytetiv, zb. materialiv VI Mizhnar. nauk. konf. III Mizhnar. nauk. kongresu Society of Ambient Intelligence (2–10 kvit. 2020)*, *Kyiv*, 209 –214 [in Ukrainian].

Harkusha, I. (2024). Sotsiokulturna kompetentsiia navchannia inshomovnoho spilkuvannia studentiv: na materiali anhliiskoi ta nimetskoi movy [Sociocultural competence in teaching foreign language communication to students: on the material of English and German]. *Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly,* 1(11), 102–111 [in Ukrainian].

Holub, I., & Vynnychuk, S. (2025). Adaptatsiia navchalnykh materialiv dlia formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv na zaniattiakh z inozemnoi movy [Adaptation of teaching materials for forming students' sociocultural competence in foreign language classes]. *In Liudyna. Kompiuter. Komunikatsiia. Natsionalnyi universytet "Lvivska Politekhnika"*, 221–225 [in Ukrainian].

Semenova, O. (2017). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy [Formation of sociocultural competence of future foreign language teachers]. *Osvitnii prostir Ukrainy,* 11, 100 –104 [in Ukrainian].

Aksöz, A. S. (2021). Soziokulturelles Wissen und dessen Vermittlung im Rahmen des Gemeinsamen europäischen Referenzrahmens für Sprachen im DaF-Lehrbuch „Wie bitte? A1.1". *The Journal of Buca Faculty of Education*, (51), 160–179.

Bauer, U. (2015). *Interkulturalität und Fremdsprachendidaktik*. Oldenbourg.

Becker, B. (2012). *Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis* (Doctoral dissertation). Universität Köln.

Byram, M. (2021). *Teaching and assessing intercultural communicative competence revisited*. Multilingual Matters.

Földes, C. (2009). *Interkulturelle Kommunikation: Theorie und Praxis*. Facultas.

Heinsch, B. (2022). Fachsprache und Interkulturalität. *Revista de Lenguas para Fines Especиficos*, 28(1), 244 –262.

Henze, J. (2016). *Interkulturelle Kompetenz in der Hochschullehre*. Springer.

Kramsch, C., & Zhu, H. (2016). Language, culture and language teaching. In *Routledge handbook of English language teaching* (pp. 38–50). Routledge.

Petravić, A., & Šenjug Golub, A. (2016). Entwicklung der interkulturellen Kompetenz im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 21(1), 247–262.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2025 року

УДК 811.111’367.625.41
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349709

SYNTACTIC VARIATIONS OF THE INFINITIVE IN MODERN ENGLISH

Allakhverdiyeva Farida Muhammadali
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Azerbaijan University of Languages, Baku, Azerbaijan
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0006-0534-1447

The infinitive in Modern English occupies a distinctive place within the verbal system due to its high degree of syntactic independence. Linguistic theories—from traditional grammar to generative syntax—consider the infinitive not merely as a verb form, but as a multifunctional syntactic unit capable of forming its own structural domain. The Infinitive took its origin from the verbal noun, which is the course of its development became verbalized, retaining some of its nominal character. Thus, in contemporary English the infinitive double nature: that of the noun and that of the verb. The Nominal character of the infinitive is observed in its Syntactic functions. The Verbal character of the infinitive is denoted in the fact that the infinitive of transitive verb can take direct object. The infinitive in Modern English is a non-finite verbal form that demonstrates a high degree of syntactic flexibility. Its ability to combine verbal and nominal features makes it one of the most structurally variable units in English grammar. The theory of its syntactic variations examines how the infinitive functions within different syntactic environments and what structural forms it may take. In contemporary English the infinitive has four forms.
Keywords: *the semantics of the infinitive, subject complement, infinitive constructions, functions of the infinitive, grammatical variability.*

СИНТАКСИЧНІ ВАРІАЦІЇ ІНФІНІТИВА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Аллахвердієва Фаріда Мухаммадалі
кандидат філологічних наук, доцент
Азербайджанський університет мов, Баку, Азербайджан

Інфінітив у сучасній англійській мові посідає особливе місце в дієслівній системі завдяки високому ступеню синтаксичної незалежності. Лінгвістичні теорії — від традиційної граматики до генеративного синтаксису — розглядають інфінітив не лише як дієслівну форму, а й як багатофункціональну синтаксичну одиницю, здатну формувати власну структурну сферу. Інфінітив походить від віддієслівного іменника, який у процесі свого розвитку зазнав вербалізації, зберігши водночас деякі риси номінального характеру. Таким чином, у сучасній англійській мові інфінітив має подвійну природу: іменникову та дієслівну. Номінальний характер інфінітива виявля-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ється в його синтаксичних функціях. Дієслівний характер інфінітива проявляється в тому, що інфінітив перехідного дієслова може мати прямий додаток. Інфінітив у сучасній англійській мові є нефінітною дієслівною формою, що демонструє високий рівень синтаксичної гнучкості. Його здатність поєднувати дієслівні та номінальні ознаки робить його однією з найбільш структурно варіативних одиниць англійської граматики. Теорія його синтаксичних варіацій досліджує, як інфінітив функціонує в різних синтаксичних середовищах і яких структурних форм він може набувати. У сучасній англійській мові інфінітив має чотири форми.
Ключові слова: *семантика інфінітива, іменна частина складеного присудка, інфінітивні конструкції, функції інфінітива, граматична варіативність.*

Introduction. The infinitive in Modern English is a non-finite verbal form that demonstrates a high degree of syntactic flexibility. Its ability to combine verbal and nominal features makes it one of the most structurally variable units in English grammar. The theory of its syntactic variations examines how the infinitive functions within different syntactic environments and what structural forms it may take.

As mentioned earlier, the infinitive has a dual nature, that is, it possesses the characteristics of both a noun and a verb. Because of this, the infinitive may function in a sentence either as a noun or as a verb. Now let us focus specifically on each of these functions.The infinitive functions as a subject. In the function of a subject, the infinitive may appear either on its own or preceded by the formal word it, for example:To make no distinction between honesty and dishonesty would be quite unfair (J. Galsworthy).In the function of a subject, the infinitive can also be expressed with the formal word it. In such sentences, it acts as the formal subject. In this case, the infinitive usually follows an adjective or a noun.

When she and Mr. Rochester sang together, it was a delight to hear ("Jane Eyre", Charlotte Brontë).It was difficult to answer ("Jane Eyre", Charlotte Brontë).In such constructions, infinitives are typically used after the following adjectives: advisable, amazing, awful, bad, convenient, careless, correct, cruel, dangerous, desirable, difficult, nice, easy, foolish, funny, good, great, hard, helpful, important, impossible, interesting, intolerable, natural, necessary, nice, pleasant, possible, reasonable, ridiculous, silly, strange, surprising, terrible, unbearable, undesirable, unnecessary, unpleasant, unreasonable, useful, useless, wise, wonderful, wrong, etc.

It is nice to meet you.

It is useless to talk to him.

It is hard to be a doctor.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

It was dangerous to stay there.

In these constructions, infinitives are mainly used after the following nouns: duty, fun, idea, mistake, pleasure, surprise, thing, time**.**

It's a good idea to invite John.

It is time to leave.

The core of the theory concerns the infinitive's ability to appear in multiple syntactic positions. Because it is non-finite, it cannot act as the main predicate, but it can participate in nearly all other structural slots. According to the views of E. M. Gordon and P. Krylov, in such structures the infinitive functions as a full subject. They state: "*In sentences with the formal subject it, the infinitive can fully perform the function of a subject. Here, the infinitive mostly depends on the verb it follows from a lexical point of view."* (Gordon, 1973: 11, 186).

In modern English, however, in such sentences the infinitive is considered a logical subject. Because when we remove the formal subject it from the sentence and change the structure, we can easily see that the infinitive actually appears in the subject position.

"To save for college takes many years."

"It takes many years to save for college."

"To have good health is very important."

"It is important to have good health."

When the infinitive functions as a subject, the following points should be considered:

1. The infinitive is always used in the to-infinitive form.

2. All forms of the infinitive may function as the subject. However, the simple or non-perfect active infinitive is used more frequently.

3. When expressing the subject, the infinitive carries the main idea of the sentence.

4. In the function of a subject, the infinitive is mainly used in nominative sentences where the predicate is expressed by an adjective.

To be alone, to be free from the daily interests and cruelty would be happiness to Asano.

To doubt is almost to insult (Ch. Brontë).

To be walking through the fields all alone seemed an almost impossible pleasure.

To have seen her was even a more painful experience.

To be recognized, to be greeted by some local personage afforded her a joy which was very great.

To have been interrogated in such a way was a real shock to him.

It should also be noted that the infinitive in the function of the subject is mainly used in affirmative sentences (Ganshina, 1951: 106).

In the predicative function the infinitive is used with the particle to. In front of the infinitive, to be acts as a linking verb. In the sentence, it performs the role of the nominal part of the compound predicate. For example:

To think is to act and to act was to think (S. Leacock).

In the predicative function, the infinitive mainly explains the meaning of the noun. Therefore, in such sentences the infinitive is used only with certain abstract nouns, such as:aim — purpose, desire — wish, difficulty — difficulty, hope — hope, idea — idea, duty — duty, habit — habit, instruction — instruction, reason — reason, requirement — requirement, task — task, thought — thought, method — method, wish — wish, etc.His greatest desire was to finish the work on the dissertation.

My wish is to see you at my table, Nick (F. S. Fitzgerald).

In the predicative function, when the infinitive is used, the particle to may or may not be used, or it may drop into the second position. Dropping of the particle to is mostly found in sentences with the conjunctions and and or (Goksadze, 1998: 111), for example:My intention was to see her as soon as possible, to talk to her, to calm her.Your duty will be to teach him French and play with him.

His plan was to ring her up at once, or even call on her.

When the infinitive in the function of the subject complement is used in sentences defining an action, it replaces the predicative function with the verb to do, for example:

All he wants to do is to understand you.

Aim : Syntax is the branch of linguistics that studies how words combine to form phrases, clauses, and sentences. The aim of syntactic study goes beyond simply describing sentence structure—it focuses on revealing the underlying principles, rules, and mechanisms that govern how language is organized. The infinitive, expressing the manner of action, functions as part of a compound verbal predicate. In this function, the infinitive is used after modal verbs or after verbs expressing the beginning, continuation, or end of an action, for example:

She began to cry, poor thing (Maugham).

They continued to whisper.

It should be noted that after the verbs to begin, to continue, to start, to stop the gerund can also be used along with the infinitive, for example:

They began working.

They started working.

They stopped working.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

The infinitive is also used as a component of the compound modal verb predicate.

Nothing (adds Mr.Pickwick) can exceed their good humour ("Posthumous Papers of the Pickwick Club" Charles Dickens).

Research Methodology : Research methodology in the study of syntactic variations of the infinitive refers to the set of scientific procedures, analytical tools, and theoretical frameworks used to investigate how the infinitive functions, varies, and behaves in different syntactic environments in Modern English.

In modern English, the infinitive is widely used in the function of an object. We believe that this situation is related to the noun property of the infinitive. Thus, when the infinitive is used as an object, its noun property is more noticeable.

The infinitive is mainly used after the following verbs in the function of an object: to like, to love, to prefer, to refuse, to remember, to forget, to hesitate, to manage, to expect, to agree, to learn, etc.

He agreed to come at ten.

You will soon learn to read.

Mainly the non-perfect form of the infinitive is used after verbs of this kind.

However, there are also cases when the same verbs are used with the perfect form of the infinitive, for example,

I regret to have said it to you.

I remembered to have met him once.

In modern English, a group of verbs can be used with two objects. The first of these is a noun or pronoun, and the second is an infinitive: to advise, to allow, to ask, to beg, to command, to order, to permit, to tell, to recommend, etc., for example,

Tell him (Tom) to hurry.

I asked him (Tom) to keep an eye on the clock.

What would you recommend me to do.

N. Kobrina linguist notes that after the verbs to know, to show, to wonder, the infinitive acts as a conjunctive infinitive phrase (Kobrina, 1985: 117), for example

I didn't know what to do.

I know well enough where to stop.

Will you show me how to do it.

The infinitive is also used as an object after the following combinations: to be glad, to be grateful, to be proud, to be surprised, to be delighted, to be amused, to be afraid, to be furious, etc.

It was impossible to say yes, with Mrs. Reed sitting there, so I was silent ("Jane Eyre" Charlotte Bronte).

I am willing to excuse a thousand faults ("The Moon and Sixpence" Somerset Maugham).

I am glad to have seen you.

He was amused to hear it.

She is proud to have grown such a son.

Mother was furious to see them together again.

Sometimes, when the infinitive is used as an object, it is preceded by a formal it (introductory object). As a rule, the formal it is not translated into Azerbaijani, for example:

He found it difficult to translate the article. — O, məqaləni tərcümə etməyi çətin hesab etdi.

The infinitive is generally used with the particle to when functioning as an attribute. The infinitive defines various types of nouns, some types of pronouns, substantivized ordinal numbers, and other substantivized words in a sentence, for example:

Have you anything to offer me?

The best thing to do would be to go back.

As is known, in Azerbaijani, the attribute mainly comes before the word it defines. In English, however, the attribute can be in two positions, both before and after the word it defines. In modern English, the infinitive is widely used as a postpositive attribute.

I helped richer students with their lessons and I have two regular Indian girls to teach (P. Abrahams).

I don't think there is any need to tell him (P. Abrahams).

There is no reason to be surprised (P. Abrahams).

The urge to move was on her and she was fighting (P. Abrahams).

As seen from the examples, the infinitive in the postpositive attribute function is used after various types of nouns and defines them.

At the same time, it should be noted that the infinitive as a postpositive attribute can also be used after the following indefinite and negative pronouns: somebody, nobody, anybody, someone, no one, anyone, something, nothing, anything.

Let's look at the language facts.

There was nothing else to know (P. Abrahams).

There was nothing to be ashamed of, nobody could have seen him (P. Abrahams).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

There was nothing to dispel the dark of the night (P. Abrahams).

I had something to pray to then, something that responded to the reality of my world (P. Abrahams).

Language facts show that the infinitive is frequently used after the mentioned pronouns as a postpositive attribute.

The infinitive as a postpositive attribute is also used after the first ordinal number and the substantivized adjective the last, for example:

He was always the first to enter the dining room and the last to leave.

Andrew was the last to be interviewed.

In some cases, the infinitive can also be used after nouns defined by the words last, the first, for example:

He was the first man ever to discuss the philosophy of science with Erik (Cronin).

She is the first actress to play this part on the London stage.

Dear Steve, your last letter to reach me was two months old.

The infinitive as a postpositive attribute is used after the following words indicating indefinite quantity: much, little, enough, no more, little more, a great deal, plenty, etc.

I have got a lot to be thankful for.

I thought you had quite enough to do looking after the house and so forth.

You are leaving me very little to say.

Rarely, the infinitive is used after the indefinite pronoun one as a postpositive attribute, for example:

If you, boys, want to go on I'm not the one to spoil the game.

He wasn't an easy one to make friends with.

N. A. Kobrina and other linguists note that the infinitive used in the function of an attribute can also approach the word it defines through a connecting word and preposition (Kobrina, 1985: 51), for example:

He had sought in vain for inspiration how to awaken love.

I had now an idea what to do.

They had no knowledge of how to live on.

He's no information about when to start.

It is clear from all the above that in modern English the infinitive as a postpositive attribute has a wide and varied range of uses.

Y. M. Gordon and I. P. Krylova note that in phraseological units the infinitive can be used as a prepositive attribute. This situation manifests itself in the following combinations (Kobrina, 1985: 122):

What to do- advice

This never to be-forgotten day

A much to be longed — for place

An ever to be-remembered occasion.

The infinitive is also widely used in the function of an adverbial modifier. The infinitive can be used in the sentence in the functions of adverbial modifiers of purpose, manner, comparison, result and condition.

The infinitive in the function of an adverbial modifier of purpose:

Lanny reached down to pick up his cases (P. Abrahams).

It should be noted that before the infinitive used in the function of an adverbial modifier of purpose, "in order", "so as" can be used, for example:

Soames put on his coat so as not to be cold (J. Galsworthy).

I went there in order to help him.

The infinitive as an adverbial modifier of result is used with the adverbs "enough", "too", "so", for example:

He is not strong enough to go back to his own place (S. Maugham).

She was so (too) kind to accept my proposal.

The infinitive in the function of an adverbial modifier of comparison is used with the word "than", for example:

He knew better than to rely on.

The use of the infinitive as an adverbial modifier of condition has only been highlighted by E. M. Gordon, P. Krylova, A. Kobrina and E. A. Korneyeva.

To hear him talk, you would think he is a celebrity.

The infinitive is also used as parenthetical words, and in this case the infinitive is mainly used as part of word combinations. O. Musayev called these words introductory words (Close, 1979: 238).

1.Needless to say

"Needless to say, a people without history is like wind on the buffalo grass".

2.To begin with

"To begin with, you need to brush up your French".

3.To tell the truth

"Mrs. B: Why are you so particularly fond of talking to Miss H.? Needless to say, she is a pretty woman. But everybody knows what a fool she is.

Mr. N: To tell the truth, I like to see her talk,"

"To tell the truth, we never know the love of our parents for us till we have become parents".

4.To be frank

"To be quite frank, I don't really like her".

"Mother: Oh, Jane, what a careless girl you are! The cup which you broke this morning was a favourite of your grandmother.

Jane: Oh, Mummy, to be frank, I am so glad! I was afraid it was a new cup.

5.To be sure

"He was terribly slow, to be sure, and spoke as if he was half asleep or drugged".

6.To be more precise

"To be more precise, I wouldn't call it awful, but it wasn't very well written".

7.To crown it all

"His house burned down, his car was stolen and, to crown it all, he lost his job".

8.To make the matters (things) worse

"To make matters worse, it began to rain and soon we got wet to the skin".

9.To make (cut) a long story short

"To cut it short, she failed to do it".

"To make a long story short, they acquired a reputation of being a formidable opponent".

10.To put it in a nutshell

"To put it in a nutshell, he tried to give a sympathetic ear at all times".

11.To put it mildly

"To put it mildly, the doctor was either a charlatan or a shrewd old rogue".

12.To put it more plainly

"To put it more plainly, if there's anything you want to see, just drop by".

13.To say the least

"To say the least, she lacked tact in expressing her views".

14.To say nothing of

"The effort required was immense, to say nothing of the cost".

15.So to speak

"That was, so to speak, another gift for you".

16.Strange to say

"Strange to say, he has never been in the theatre".

17.To sum it up

"To sum it up, I completely lost control of the situation".

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

18.To cap misfortune

"To cap misfortune, the postman brought him five returned manuscripts".

19.To be fair

"To be fair, he wasn't entirely to blame".

Conclusion. The nominative features of the infinitive in English are much fewer and more limited than its verbal features. We would like to note that the verb, as well as the infinitive, has an important role in verbal communication. Its verbal features should always prevail over its nominative features.

Literature

Azar B. S., Stacy A. H. Basic English Grammar. Washington : Georgetown University Press, 2006. 552 p.

Barabash T. A. A Guide to Better Grammar. Moscow, 1975. 340 p.

Blokh M. Y. A course in theoretical English Grammar. Moscow, 1983. 383 p.

Carter R., Mc Carthy M. Cambridge Grammar of English. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 984 p.

Casagrande J. B. Language Universals in Anthropological Perspective. *Universals of language* / ed. J. H. Greenberg. 2nd ed. Cambridge, Mass : MIT Press, 1966. P. 279–298.

Close R. A. A Reference Grammar for students of English. Moscow, 1979. 352 p.

Concise Oxford Dictionary of Current English / ed. J. B. Sykes. 7th ed. Oxford : Oxford University Press, 1987. 1258 p.

Ganshina M., Vasilevskaya N. English Grammar. Moscow : Foreign Languages Publishing House, 1951. 434 p.

Geisler Ch. Relative Infinitive in English. Uppsala, 1995. 235 p.

Goksadze L. An Advanced Course in Current English Grammar. Tbilisi, 1998. 320 p.

Gordon E. M., Krylova L. P. The English Verbals. Moscow, 1973. 144 p.

Gordon E. M., Krylova L. P. A Grammar of Present-day English. Moscow, 1974. 334 p.

Gruzinskaya L. A. English Grammar. Moscow, 1955. 250 p.

Ilyish B. A. History of the English language. Leningrad : Izdatelstvo, 1973. 351 p.

Ilyish B. A. The Structure of Modern English. Leningrad, 1971. 365 p.

Iofik L. L. Readings in the theory of English Grammar. Leningrad, 1981. 210 p.

Jespersen O. A Modern English Grammar on Historical Principles. Part V : Syntax. London : George Allen & Unwin, 1961. 500 p.

Kaushanskaya B. L., Kovner R. L. and others. Grammar of the English language. Leningrad : Izdatelstvo, 1973. 415 p.

Khaimovich B. A., Rogovskaya B. A. A Course of English Grammar. Moscow, 1967. 298 p.

Kobrina E. A., Korneyeva E. A., Ossovskaya M. I., Guzeyeva K. A. An English Grammar: Morphology. Moscow, 1985. 288 p.

Leech G., Svartvik I. A. Communicative Grammar of English. M., 1983. 304 p.

References

Azar, B. S., & Stacy, A. H. (2006). *Basic English grammar*. Georgetown University Press.

Barabash, T. A. (1975). *A guide to better grammar*. Mezhdunarodnye otnosheniya.

Blokh, M. Ya. (1983). *Teoreticheskaya grammatika angliyskogo yazyka* [Theoretical English grammar]. Vysshaya shkola. [in Russian].

Carter, R., & Mc Carthy, M. (2005). *Cambridge grammar of English*. Cambridge University Press.

Casagrande, J. B. (1966). Language universals in anthropological perspective. In J. H. Greenberg (Ed.), *Universals of language* (2nd ed.). MIT Press.

Close, R. A. (1979). *A reference grammar for students of English*. Prosveshcheniye.

Ganshina, M., & Vasilevskaya, N. (1951). *English grammar*. Foreign Languages Publishing House.

Geisler, C. (1995). *Relative infinitive in English*. Uppsala University.

Goksadze, L. (1998). *An advanced course in current English grammar*. Tbilisi University Press.

Gordon, E. M., & Krylova, L. P. (1973). *The English verbals*. Mehdunarodnye otnosheniya.

Gordon, E. M., & Krylova, L. P. (1974). *A grammar of present-day* English. Practical course. Vysshaya shkola.

Gruzinskaya, L. A. (1955). *Grammatika angliyskogo yazyka. Dlya sredney shkoly* [English grammar. For secondary school]. Uchpedgiz. [in Russian].

Ilyish, B. A. (1971). *The structure of modern English*. Prosveshcheniye.

Ilyish, B. A. (1973). *History of the English languag*. Prosveshcheniye.

Iofik, L. L., Chakhoyan, L. P., & Pospelova, A. G. (1981). *Readings in the theory of English grammar*. Prosveshcheniye.

Jespersen, O. (1961). *A modern English grammar on historical principles: Part V, syntax*. George Allen & Unwin.

Kaushanskaya, V. L., Kovner, R. L., Kozhevnikova, O. N., Prokofyev, E. V., Raynes, Z. M., Skvirskaya, S. E., & Tsyrlina, F. Ya. (1973). A g*rammar of the English language* (4th ed.). Prosveshcheniye.

Khaimovich, B. A., & Rogovskaya, B. A. (1967). *A course in English grammar*. Vysshaya shkola.

Kobrina, E. A., Korneyeva, E. A., Ossovskaya, M. I., & Guzeyeva, K. A. (1985). *An English grammar: Morphology*. Prosveshcheniye.

Leech, G., & Svartvik, I. A. (1983). *A communicative grammar of English*. Prosveshcheniye.Sykes, J. B. (Ed.). (1987). *The concise Oxford dictionary of current English* (7th ed.). Oxford University Press.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 82-3.0:81’373.612.2
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349710

METAPHOR FUNCTIONS AS A MODE OF REPRESENTING REALITY IN LITERARY TEXTS

Ahmadzada Parvin Elchin
Teacher
Azerbaijan University of Architecture and Construction

Metaphor occupies a central position in the study of literary language, functioning not simply as a decorative device but as a dynamic mechanism for constructing meaning and shaping the representation of reality. From classical poetics to modern cognitive linguistics, scholars have consistently emphasized that metaphor allows writers to reorganize human experience into new conceptual forms. When Aristotle described metaphor as the ability to perceive “likeness in unlikeness,” he implicitly pointed to its epistemic power: metaphor helps the mind see the world differently by placing disparate concepts in meaningful relation. In contemporary literary theory metaphor is increasingly understood as a mode of world-making. Within the fictional world, metaphor functions as a representational strategy through which the author encodes emotional states, cultural meanings, ideological tensions and philosophical reflections.
Keywords: *metaphor, literary reality, representation, cognitive poetics, conceptual mapping, figurative language, world-building, narrative semantics.*

МЕТАФОРА ЯК СПОСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Ахмадзада Парвін Елчін
викладач
Азербайджанський університет архітектури та будівництва

Метафора посідає центральне місце у вивченні літературної мови, функціонуючи не просто як декоративний засіб, а як динамічний механізм конструювання смислу та формування способів репрезентації реальності. Від класичної поетики до сучасної когнітивної лінгвістики дослідники послідовно підкреслювали, що метафора дозволяє письменникам переорганізовувати людський досвід у нові концептуальні форми. Коли Аристотель описував метафору як здатність бачити «подібність у неподібному», він фактично вказував на її епістемологічну силу: метафора допомагає розуму інакше побачити світ, поєднуючи різнорідні поняття в осмислену взаємодію. У сучасній літературознавчій теорії метафору дедалі більше розглядають як спосіб творення світу. У межах художнього всесвіту вона виконує функцію репрезентаційної стратегії, за допомогою якої автор кодує емоційні стани, культурні значення, ідеологічні напруження та філософські роздуми.

***Ключові слова**: метафора, літературна реальність, репрезентація, когнітивна поетика, концептуальне картування, образна мова, моделювання світу, наративна семантика.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Introduction. The representation of reality in literature is never a direct, it is filtered through language, narrative perspective and semiotic choices. Among these, metaphor is one of the most productive tools for transforming lived experience into aesthetic form. Through metaphor, pain becomes a "*dark room*," memory becomes a "*mirror*," time becomes a "*river*" and human relationships turn into "*bridges*," "storms" or "labyrinths". Each metaphorical mapping shapes how the reader perceives the narrative world, inviting them to inhabit a particular conceptual and emotional landscape.

Metaphor has been at the centre of literary and linguistic inquiry for centuries, evolving from a purely rhetorical ornament into a foundational cognitive and semiotic mechanism. Classical thinkers such as Aristotle viewed metaphor as an act of naming based on perceived similarity an aesthetic transfer that enabled stylistic beauty. For much of literary history this ornamental perspective dominated: metaphors were seen as embellishments designed to elevate the expressive quality of texts.

Methodological Framework. This study employs a qualitative, text-centered approach based on the principles of cognitive poetics and conceptual metaphor theory. Metaphors are examined through close reading to identify their conceptual mappings and interpretive functions within literary discourse. Semiotic and narrative-semantic tools support the analysis by revealing how metaphor operates as a mechanism of meaning-making and world-construction. Through this integrated framework, metaphor is treated not only as a linguistic device but as a cognitive and representational strategy that reshapes reality in literary texts.

The emergence of modern linguistics in the 20th century, however, shifted the focus from stylistic decoration to structural and conceptual function. The decisive transformation occurred with Lakoff and Johnson's seminal work *Metaphors we live by*, which asserted that metaphor is not merely a linguistic device but a fundamental mechanism of thought. According to their theory, human cognition is structured through conceptual mappings such as "*time is money*, *life is a journey* or *emotions are forces"*. Within this framework, literary metaphor represents an intensified and artistically reshaped version of the metaphors that structure everyday thinking (Lakoff, Johnson, 1981).

Building on this cognitive foundation, scholars such as Mark Turner, Gilles Fauconnier, Raymond Gibbs and Elena Semino have argued that literature does not simply employ metaphors it constructs entire narrative worlds through them. Turner's notion of "*blended spaces*" and Fauconnier's "*conceptual integration networks*" demonstrate how literary texts generate imaginative universes by merging disparate conceptual domains. Semino's corpus-based research, especially in *Metaphor in Discourse*, highlights how metaphor organizes narrative perspective, emotional framing and ideological positioning (Fauconnier, Turner, 2002; Gibbs, 1994; Semino 2008).

More recent studies in cognitive poetics (Stockwell, Freeman, Hogan) emphasize the experiential dimension of reading: metaphors evoke sensory simulation, emotional participation, and imaginative immersion. In this view, metaphor functions as a representational mode that enables literature to reconstruct reality, not by imitating its surface, but by reorganizing human experience into symbolic, perceptual and narrative structures (Stockwell, 2002).

Semiotic and phenomenological approaches (Ricoeur, Eco, Merleau-Ponty) add an interpretive layer: for Ricoeur, metaphor creates a "*surplus of meaning*" by redescribing reality, while Eco frames metaphor as an open-ended signifying process that destabilizes fixed interpretations. These perspectives underline metaphor's transformative power: it is not only a way of seeing the world but a way of altering the world as it is perceived (Ricoeur, 1977; Eco, 1984; Merleau, 1962).

Across world literary traditions from Oscar Wilde's aestheticism to the satirical realism of Mark Twain the psychological symbolism of Oscar Wilde's *Dorian Gray* the Azerbaijani modernist sensibility of Anar and the moral-philosophical narratives of Mir Jalal metaphor consistently functions as a mediating device between the empirical world and its artistic reimagination.

In each of these traditions metaphor constructs emotional landscapes, encodes cultural values, and reframes human experience into conceptual patterns that enable readers to access deeper truths about identity, society and existence. This broad scholarly foundation allows the present study to situate literary metaphor not only as a linguistic or stylistic phenomenon but as a mode of representing and reconstructing reality within fictional worlds.

"These painful minutes seemed to Dorian like endless hours of torment..." (Wilde, 2010). Wilde transforms subjective time into a metaphorical torture chamber. This mapping reveals psychological reality: time stretches under emotional stress. The metaphor constructs an inner temporal world where

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

emotion, not chronology, governs duration. Reality becomes elastic, bending to Dorian's dread. Dorian spoke "*like a man carrying a heavy load"*. The metaphor of guilt as bodily weight turns a moral condition into a tangible burden. Wilde uses somatic imagery to materialize inner corruption, giving readers a physical sense of Dorian's moral collapse.

"*The morning air seemed to sweep away the dark thoughts from his mind*" (Wilde, 2010). By presenting the wind as a metaphoric janitor, Wilde uses the symbolic purity of nature to contrast Dorian's decayed soul. The metaphor creates a moral topography, where nature's light cleanses sin's darkness.

*"The ticking of the clock seemed to divide time into separate atoms of pain" (*Wilde, 2010*)*. Wilde materializes time into particles of suffering, suggesting that reality itself breaks into microscopic torment under guilt. The metaphor establishes a universe where time — pain, a structural reframing of existence.

"The fog grew denser and denser and nothing could be seen" (Twain, 1998: 41). Twain uses literal fog metaphorically as perceptual confusion. Reality becomes visually and morally blurred.

"Monday began a new week of torture at school" (Twain, 1998: 41). The metaphor of school as a prison reveals children's perspective: adult institutions appear as oppressive worlds.

"Let us cross out a few things from the list; the rest won't be a sin" (Twain, 1998: 171). Moral decisions are reduced to inventory management an ironic metaphor exposing the childish logic of ethical reasoning.

"Every word about the murder froze Tom's heart" (Twain, 1998: 173). Emotional terror becomes a climatic event. Twain blends physical coldness with psychological dread to build a symbolic internal climate.

Similar examples can also be found in Azerbaijani literature, particularly in Anar's and Mir Jalal's works. Through metaphor Anar creates such vivid and compelling images that the reader feels as if they are inside the very scene being described. Ex. *"Fikirlərim quma batmış maşının çarxları kimi fırlanırdı" — (My thoughts revolved like the wheels of a car stuck in sand)* (Anar, 2003: 37). Anar metaphorizes mental stagnation with a mechanical image. Thought becomes an engine trapped in inertia, forming a reality of psychological paralysis.

"*Biz böyüklər dünyasına uşaqlıq ölkəsindən gəlmiş mühacirik" —* **(**We are migrants refugees from the land of childhood to the world of adults) (Anar, 2003: 129). Childhood is reimagined as a lost homeland. This metaphor cre-

ates a biographical mythology, where life becomes migration and adulthood a foreign land.

"Qavalın səsi qələbə himni, igidlik simfoniyası kimi idi". — (The flute sounded like a triumphal hymn, a symphony of valor) (Anar, 2003: 320). Sound becomes heroism. Landscape is anthropomorphized into an orchestra. Anar builds a reality in which environment mirrors human courage.

"Bəzi dəqiqələr qalın və ağır, bəziləri isə boş butulka kimi idi" — (Some minutes were thick and heavy, others empty like a drained bottle) (Anar, 2003: 382) Time is reframed as a series of vessels some overfilled with emotion, others barren. Anar constructs a material ontology of time, grounding psychological experience in everyday objects.

"Kəsilmiş badam ağacları onun qarşısında dayanıb səssiz suallar verirdi" — (The felled almond trees stood before him, asking their silent questions) (Mir Jalal, 2005: 231). Nature becomes moral witness. Cut trees transform into accusing voices, forming a reality where nature judges human wrongdoing.

"O, kəsilmiş şam ağacının "quru kötüyü"nün üstündə oturmuşdu" — (He sat on "the dry stump" of the cut pine) (Mir Jalal, 2005: 239). The stump symbolizes personal devastation identity cut off from its roots.

"Meşə, külək, göy — hamısı susurdu" — (The forest, the winds, the sky — all were silent) (Mir Jalal, 2005: 302). Silence becomes cosmic judgment. Mir Jalal constructs a metaphysical courtroom where everything living and non-living testifies.

"Evində xoşbəxtlik günəşi doğmuşdu — (*A sun of happiness had risen in her home*) (Mir Jalal, 2005: 317) Joy becomes meteorology. Emotional states transform into celestial bodies, creating a symbolic cosmology of human experience.

Wilde transforms subjective time into an elastic psychological dimension. Under fear and guilt, minutes dilate into hours. This metaphor constructs a reality governed by emotion rather than chronology, where time itself becomes a persecutor.

Across the works of all examined authors, metaphor emerges as a foundational world-building mechanism that restructures human experience into symbolic, spatial and sensory forms. Psychological interiority is consistently externalized through spatial and mechanical imagery, allowing emotions such as guilt, fear or cognitive stagnation to acquire physical shape and locational depth. Likewise, the temporal dimension ordinarily abstract and linear is transformed into a tangible and measurable entity, rendered heavy,

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

hollow, dense or fragmented into microscopic particles of pain. Nature, far from functioning as a passive backdrop, assumes an active moral and emotional agency: mountains bear witness, trees interrogate human guilt and the wind cleanses inner darkness, thereby positioning the natural world as a participant in ethical judgment. Identity and life stages are reimagined through metaphors of geography and movement childhood becomes a lost homeland, adulthood a form of exile suggesting that selfhood is not merely chronological but mapped onto symbolic terrains. Emotional states, in turn, are reframed through climatic and luminous metaphors, converting fear into freezing cold or happiness into radiant sunlight, thus granting affective experience a meteorological or cosmological dimension. Taken together, these tendencies reveal that metaphor reshapes literary reality by translating invisible psychological and existential states into visible, sensory and materially grounded forms, enabling readers to engage with the complexities of human experience through richly constructed symbolic worlds.

Results and discussion. The analysis of metaphors extracted from Wilde, Anar, Twain and Mir Jalal demonstrates that metaphor functions as a multilevel representational system through which literary texts construct psychological, temporal, moral and cultural realities. The main findings can be summarized as follows:

1. **Metaphors materialize abstract psychological states**. Metaphors frequently convert inner experiences into concrete physical forms, enabling readers to access the characters' emotional realities: Fear becomes *coldness* (Twain: *"froze Tom's heart*"); Guilt becomes *weight* (Wilde: "*like a man carrying a heavy load*"); Mental stagnation becomes *mechanical failure* (Anar: "*wheels stuck in sand*"). As a result literature constructs somatic worlds, where emotions physically shape the environment.

2. **Time is reframed through sensory and material metaphors**. Across the analyzed works, time appears as weight, density, fragmentation or emptiness: Wilde's "*atoms of agony*" transform time into microscopic particles (Wilde, 2010); Anar's "*heavy minutes*" and "*empty bottles*" make time tactile and visual (Anar, 2003); Tension lengthens minutes into "*endless hours*". As a result metaphor serves as a cognitive mechanism that recalibrates temporal reality, reflecting psychological pressure.

3. **Nature functions as a moral and emotional agent**. The natural world is anthropomorphized and symbolically activated: Trees "*ask silent questions*" (Mir Jalal, 2005); Mountains act as witnesses to human sorrow (Anar, 2003); Morning wind "*sweeps away dark thoughts*" (Wilde, 2010). As a result

literature constructs moral ecologies, where landscape participates in human experience.

4. **Identity and life stages are conceptualized through spatial and geographical metaphors**. Authors use migration, exile, and vegetative growth to frame personal development: Childhood becomes a "*lost homeland*" (Anar, 2003); A cut tree becomes a metaphor for a life severed from its roots; Happiness rises "*as a sun*" in the household (Mir Jalal, 2005). As a result human identity is represented as movement through symbolic spaces rather than linear biography.

5. **Social and ethical realities are modeled through structural metaphors**. Metaphors operate as critique and commentary on social dynamics: Ethics appears as "crossing out items from a list" (Twain, 1998); Ideological influence becomes "poison" (Wilde, 2010); Relationships appear as "a tangled ball of string" (Anar, 2003). As a result metaphor exposes the hidden logic of social systems, revealing moral contradictions and cultural anxieties.

6. **Metaphor operates as narrative architecture**. Beyond individual expressions, clusters of metaphors shape entire fictional worlds: Wilde builds an aesthetic-moral universe of corruption and beauty; Anar constructs existential landscapes rooted in memory and time (Anar, 2003); Twain organizes satire through playful yet revealing metaphors (Twain, 1998); Mir Jalal frames moral conflict through natural symbolism(Mir Jalal, 2015). As a result metaphor functions as a structural principle, not merely stylistic decoration.

7. **Cross-textual patterns reveal universal literary tendencies**. Across all works, metaphors consistently: Transform abstraction into sensory experience; personify non-human agents; spatialize emotions; moralize natural settings; build symbolic cosmologies

Metaphor operates as a universal mode of world-building, enabling literature to represent reality not by mirroring it, but by reimagining and reconstructing it through symbolic logic.

Conclusion. The analysis demonstrates that metaphor in literary texts functions as a central mechanism for reconstructing reality rather than merely embellishing it. By materializing psychological states, reconfiguring temporal perception, animating elements of nature, spatializing identity and revealing underlying social dynamics, metaphor creates symbolic worlds that invite readers to inhabit emotional, moral and cognitive dimensions of human experience. It emerges as a universal tool of literary world-building one that transforms abstract inner life into tangible imagery, reshapes or-

dinary perception through aesthetic logic and uncovers deeper existential truths. Ultimately, metaphor proves to be not a peripheral stylistic device but a fundamental mode of representing, organizing and understanding the complexity of lived reality.

Literature

Anar. Collected Works. Baku : Nurlan, 2003. Vol. 1. 578 p.
Eco U. Semiotics and the philosophy of language. Bloomington : Indiana University Press, 1986. 254 p.
Fauconnier G., Turner M. The way we think: conceptual blending and the mind's hidden complexities. New York : Basic Books, 2003. 464 p.
Gibbs R. W. The poetics of mind: figurative thought, language, and understanding. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 19 p.
Kövecses Z. Metaphor: A practical introduction. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2022. 342 p.
Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press, 1981. 256 p.
Lotman Y. M. Universe of the Mind: A Semiotic Theory of Culture. Bloomington : Indiana University Press, 2014. 416 p.
Merleau-Ponty M. Phenomenology of Perception. London : Routledge & Kegan Paul, 2010. 696 p.
Mir Jalal. Selected Works. Baku : Sharq-Qarb, 2005. 384 p.
Ricoeur P. The Rule of Metaphor: Multi-disciplinary Studies of the Creation of Meaning in Language. Toronto : University of Toronto Press, 1995. 464 p.
Semino E. Metaphor in discourse. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 10 p.
Stockwell P. Cognitive poetics: an introduction. London : Routledge, 2020. 256 p.
Twain M. The Adventures of Tom Sawyer & Adventures of Huckleberry Finn. New York : Barnes & Noble Classics, 1998. 192 p.
Wilde O. The Picture of Dorian Gray. London : Penguin Classics, 2010. 304 p.

References

Anar. (2003). *Collected works* (Vol. 1). Nurlan.
Eco, U. (1986). *Semiotics and the philosophy of language*. Indiana University Press.
Fauconnier, G., & Turner, M. (2003). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.
Gibbs, R. W. (1999). *The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding*. Cambridge University Press.
Kövecses, Z. (2022). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
Lakoff, G., & Johnson, M. (1981). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Lotman, Y. M. (2014). *Universe of the mind: A semiotic theory of culture*. Indiana University Press.
Merleau-Ponty, M. (2010). *Phenomenology of perception*. Routledge & Kegan Paul.
Mir Jalal. (2005). *Selected works*. Sharq-Qarb.
Ricoeur, P. (1995). *The rule of metaphor: Multi-disciplinary studies of the creation of meaning in language*. University of Toronto Press.
Semino, E. (2008). *Metaphor in discourse*. Cambridge University Press.
Stockwell, P. (2020). *Cognitive poetics: An introduction*. Routledge.
Twain, M. (1998). *The adventures of Tom Sawyer & adventures of huckleberry finn*. Barnes & Noble Classics.
Wilde, O. (2010). *The picture of Dorian Gray*. Penguin Classics.

Стаття надійшла до редакції 20.10. 2025 року

УДК 811.111’42:34
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349711

ВИКОРИСТАННЯ АРХАЇЗМІВ В ЮРИДИЧНІЙ АКАДЕМІЧНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Арапакі М. В.
доктор філософії, старший викладач
Одеський державний університет внутрішніх справ
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-9437-0421

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

У статті досліджується стійкість історично маркованих форм у сучасному англомовному юридичному дискурсі на тлі демократизаційних тенденцій у професійній комунікації, інституціоналізації принципів зрозумілої мови та зростання ролі англійської мови як глобальної lingua franca. Особливу увагу приділено юридичній академічній англійській мові, у якій ці одиниці потрапляють до тексту або як інкорпоровані елементи цитованих законів, контрактів і судових матеріалів, або як авторські вибори, що можуть вступати в суперечність із сучасними очікуваннями читабельності та орієнтованого на аудиторію викладу. У методологічному плані дослідження спирається на міждисциплінарну рамку, що поєднує описовий лінгвістичний аналіз, функційно-прагматичну інтерпретацію, дискурс-аналіз і зіставні процедури. Автор розмежовує «мову юридичного документа» та «мову юридичної науки», що дає змогу простежити, як жанрові конвенції регулюють поширення, комунікативну цінність і педагогічні ризики історично маркованих форм. Окрему увагу зосереджено на прономінально-адвербіальних конструкціях на основі here-/there-/where- як компактних засобах внутрішньотекстової референції та когезії, а також на преамбульних і анафоричних формулах, які сигналізують авторитет документного типу та ритуалізацію аргументації.

Отримані результати засвідчують структурну амбівалентність явища. З одного боку, історично марковані одиниці підвищують точність завдяки прагматичній компресії, стабілізують дефініційні практики та інтертекстуальні зв’язки, тим самим підсилюючи інституційний авторитет юридичного дискурсу. З іншого боку, вони збільшують когнітивні витрати обробки тексту для здобувачів освіти та користувачів-неносіїв, ускладнюють переклад через структурні асиметрії й можуть знижувати прозорість в академічних жанрах, комунікативна мета яких полягає в аналітичній ясності, а не в документній формальності. Обґрунтовується, що сучасні зміни вказують не на лінійну відмову від традиційних форм, а на гібридну траєкторію: селективне збереження в юридично значущих контекстах і функціональну заміну в інших випадках з огляду на жанр, аудиторію та транскордонні комунікативні вимоги.

Ключові слова: *інституційний регістр, внутрішньотекстова референція, дискурсивна формульність, жанрова компетентність, функціональна еквівалентність.*

USE OF ARCHAISMS IN LEGAL ACADEMIC ENGLISH

Arapaki M. V.
PhD, Senior Lecturer
Odesa State University of Internal Affairs

The article investigates the persistence of historically marked forms in contemporary Anglophone legal discourse against the backdrop of democratizing trends in professional communication, the institutionalization of plain-language principles, and the growing role of English as a global lingua franca. Particular attention is paid to legal academic English, in which these units enter the text either as incorporated elements of quoted statutes, contracts, and judicial materials, or as authorial choices that may conflict with contemporary expectations of readability and audience-oriented exposition. Methodologically, the study relies on an interdisciplinary framework combining descriptive linguistic analysis, functional-pragmatic interpretation, discourse analysis, and contrastive procedures. The author draws a distinction between the "language of the legal document" and the "language of legal scholarship", which makes it possible to trace how genre conventions regulate the distribution, communicative value, and pedagogical risks of historically marked forms. Special emphasis is placed on pronominal-adverbial constructions based on here-, there-, and where- as compact means of intra-textual reference and cohesion, as well as on preambular and anaphoric formulae that signal document-type authority and the ritualization of argumentation.

The findings demonstrate the structural ambivalence of the phenomenon. On the one hand, historically marked units enhance precision through pragmatic compression, stabilize definitional practices and intertextual links, and thereby reinforce the institutional authority of legal discourse. On the other hand, they increase the cognitive processing demands placed on learners and non-native users, complicate translation due to structural asymmetries, and may reduce transparency in academic genres whose communicative aim lies in analytical clarity rather than documentary formality. It is argued that current developments point not to a linear abandonment of traditional forms, but to a hybrid trajectory involving selective retention in legally consequential contexts and functional substitution elsewhere, depending on genre, audience, and cross-border communicative requirements.

Keywords: *institutional register, intra-textual reference, discourse formulicity, genre competence, functional equivalence.*

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена стійким і, на перший погляд, парадоксальним феноменом збереження архаїзмів у юридичній англійській мові в умовах загальної тенденції до мовної демократизації, спрощення та орієнтації на зрозумілість професійної комунікації. Попри активне впровадження принципів *простої мови*, розвиток юридичної освіти в міжнародному середовищі та зростання

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ролі англійської мови як глобальної *lingua franca*, архаїчні лексико-граматичні й дискурсивні одиниці продовжують посідати важливе місце в правничому мовленні. Це свідчить про те, що архаїзми в юридичній академічній англійській мові виконують не декоративну або суто традиційну функцію, а є інституційно зумовленими засобами мовної організації права. Архаїчні формули виступають своєрідними «якорями значення», які закріплюють усталені способи посилання, дефініювання та структуризації правового змісту. Саме тому архаїзми зберігаються як елементи мовної безпеки, що зменшують ризик неоднозначного тлумачення та забезпечують спадкоємність правової практики.

Водночас актуальність теми посилюється трансформаціями юридичної академічної англійської мови, яка дедалі більше орієнтується на міждисциплінарність, міжнародну аудиторію та освітні цілі. У цьому дискурсі архаїзми опиняються в зоні напруження між традицією та вимогами читабельності, між документною формульністю та академічною аргументацією.

Метою дослідження є комплексний аналіз феномену збереження архаїзмів у юридичній англійській мові з урахуванням їх історичних, функціонально-прагматичних та дискурсивних характеристик, а також визначення їх ролі в сучасній юридичній академічній комунікації. Реалізація цієї мети передбачає з'ясування причин інституційної стійкості архаїчних мовних одиниць у праві, аналіз їх функцій у різних жанрах юридичного академічного дискурсу та оцінку впливу архаїзмів на зрозумілість і особливості перекладу правничих текстів.

У вітчизняній лінгвістиці юридична мова переважно розглядається як спеціалізований різновид професійного дискурсу з виразними лексико-стилістичними маркерами, де акцент робиться на термінологічній точності, формульності та стилістичній консервативності (Н. Коротка, Л. Підколесна, Ю. Головацька, О. Ярема, Л. Михайлишин, Н. Павлюк). Значний сегмент досліджень зосереджується на історико-лінгвістичних джерелах юридичної англійської, зокрема на впливі латини та французької мови на формування правничого лексикону й синтаксису (G. Gillies. A. Khadzhi), що пояснює стійкість архаїчних елементів у сучасній юридичній академічній англійській мові. У межах прикладної та корпусної лінгвістики юридична мова аналізується через кількісні та функціональні параметри, зокрема шляхом дослідження архаїзмів у контрактах і ролі прономінальних прислівників here-, there-, where- у забезпеченні когезії та вну-

трішньотекстової референції (B. I. Awe, P. S. Fanokun, D. Chandler, B. Hashimoto). Паралельно розвивається перекладознавчий напрям, у якому юридична мова розглядається як зона підвищеної інтерпретаційної відповідальності, а архаїчні одиниці — як ключова перекладна проблема, що потребує функціональних стратегій відтворення (Н. Павлюк, S. Chen, G. Wang). Важливим сучасним вектором є нормативно-орієнтований підхід, представлений дослідженнями руху простої мови, де юридична мова аналізується з позицій читабельності, доступності та ефективності правового регулювання, зокрема у зв'язку з прийняттям законів і стилістичних настанов щодо зрозумілого правничого письма (A. Sobota, M. Blasie, R. Breeze, Ch. Williams). У межах освітньої парадигми юридична мова також вивчається як об'єкт навчання англійської мови для юридичних цілей, де поєднуються лінгвістичний аналіз, дидактика та потреби майбутніх перекладачів і юристів (R. Al-Jarf). Сукупно ці підходи засвідчують перехід від суто описового розуміння юридичної мови до багатовимірної моделі, у якій поєднуються історична традиція, функціональна доцільність і сучасні вимоги зрозумілої та міжнародно орієнтованої правничої комунікації.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує інструментарій сучасної лінгвістики, дискурс-аналізу та прикладної юридичної лінгвістики, з урахуванням специфіки юридичної академічної англійської мови як інституційно регламентованого різновиду професійного дискурсу.

Базовим у роботі є описово-аналітичний метод, що використовується для систематизації та інтерпретації архаїчних лексичних, морфолого-синтаксичних і дискурсивних одиниць, зафіксованих у корпусі юридичних академічних текстів англійською мовою. У межах цього методу здійснюється лінгвістичний опис формальних характеристик архаїзмів, їх семантичного наповнення та прагматичних функцій у наукових статтях, підручниках з юридичної англійської мови, доктринальних коментарях і фрагментах аналітичного правничого письма. Функціонально-прагматичний метод застосовано з метою з'ясування комунікативних функцій архаїзмів у юридичному академічному дискурсі.

Важливе місце у дослідженні посідає дискурс-аналіз, спрямований на виявлення відмінностей між вживанням архаїзмів у «мові

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

юридичного документа» та в «мові юридичного академічного аналізу». Зіставний метод використано для порівняння архаїчних одиниць юридичної англійської мови з їхніми сучасними функціональними еквівалентами. Перекладознавчий аналіз залучено для дослідження проблем відтворення архаїзмів українською мовою та визначення типових перекладних стратегій.

Поєднання описово-аналітичного, функціонально-прагматичного, дискурс-аналітичного, зіставного та перекладознавчого методів забезпечує цілісність і наукову валідність дослідження, дозволяючи розкрити архаїзми в юридичній академічній англійській мові як багатовимірний феномен, що поєднує мовну традицію, комунікативну доцільність і сучасні вимоги академічної та міжнародної правничої комунікації.

Результати та обговорення. У межах юридичної академічної англійської мови архаїзми доцільно визначати як лексичні, граматичні та дискурсивно-формульні одиниці, що зберігають історично давніші моделі номінації й синтаксичного оформлення правового смислу, але продовжують функціонувати в сучасних правничих текстах завдяки інституційній інерції, прецедентній традиції та потребі у стабільності юридичних формулювань. Їх «архаїчність» у праві не зводиться до простої застарілості у загальномовному вжитку; навпаки, вона часто є маркером стилістично-реєстрової належності до правничого дискурсу, де історично закріплені мовні форми набувають статусу професійних сигналів жанру та правового авторитету.

Науково продуктивною є багатовимірна класифікація архаїзмів, яка поєднує структурний, семантичний та функційно-прагматичний критерії. За структурною ознакою виокремлюються лексичні архаїзми (наприклад, *aforesaid, hereinbefore, witnesseth*), морфолого-граматичні архаїзми (реліктові форми та конструкції, що підтримують консервативний синтаксис правничого письма), а також синтаксично-дискурсивні архаїзми, представлені стійкими формулами юридичного викладу. Особливий підклас становлять так звані прономінальні прислівники / конекторні утворення на основі *here-, there-, where —* (*herein, thereby, thereof, whereof*), які одночасно виконують когезійну та референційну функції, «упаковуючи» в коротку форму посилання на фрагмент документа чи попередній дискурс; їхній статус і перекладові відповідники докладно аналізуються в україномовних дослідженнях, присвячених саме цим одиницям як феномену юридичної когезії.

За семантичним критерієм релевантно розрізняти власне архаїзми, що в загальній мові майже вийшли з ужитку, але в праві зберігаються як термінoформули, та архаїзовані значення, коли слово формально сучасне, проте реалізує «старший» правовий смисл у вузькому інституційному контексті. У юридичній академічній англійській мові це виявляється у стабілізованих значеннях, пов'язаних із нормою тлумачення, посилальною технікою й жанровою традицією (контракти, статути, судові рішення, доктринальні коментарі).

За функційно-прагматичним критерієм архаїзми можна розглядати як інструменти: а) юридичної прецизійності через стандартизовані формули, б) текстової економії через стислий референційний «ярлик», в) ритуалізації та авторизації мовлення права, г) інтертекстуальності, коли формула відсилає до усталених зразків і тим самим зменшує ризик неоднозначного тлумачення. Водночас сучасна лінгвістика права системно підкреслює і зворотний бік: архаїчні формули можуть створювати бар'єр доступності, знижувати прозорість для неспеціалістів і провокувати помилки розуміння, що стало одним із імпульсів руху за «просту мову» у праві (Sobota, 2016).

Історичне ядро архаїзації англійської юридичної мови пояснюється не «естетичним консерватизмом», а багатовіковою багатомовністю права як інституції. Ранні писемні практики права в Західній Європі тривалий час були пов'язані з латинською як мовою церкви, університету та адміністрації. Це сприяло формуванню двох паралельних каналів впливу: по-перше, проникненню латинських термінів і максим у правничий словник, по-друге, закріпленню латиномовних моделей дефініювання й аргументації, які потім відтворювалися англійською у формі кальок або напівкальок. Сучасні дослідження латинізмів у юридичних текстах прямо показують, що латинські одиниці в англійській і нині виконують не лише номінативну, а й маркерну функцію: вони сигналізують доктринальну традицію, апелюють до усталених принципів і часто сприймаються як «стислі контейнери» складного правового змісту (Holovatska, Yarema, & Mykhailyshyn, 2022).

Другим фундаментальним джерелом архаїзації стала нормандська доба та формування «французького права» як професійного різновиду французької, що функціонував у судах і правничому спілкуванні тривалий історичний період. Саме через цей канал англійське право отримало масив запозичень, стилістичних двійників і формульних одиниць, які закріпилися в жанрах статутного письма, судових доку-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ментів і контрактів. Дослідження історії англійської правничої мови підкреслюють, що «французьке право» був не просто лексичним донором: він задавав моделі професійної ідентичності, створював «вхідний поріг» до права і тим самим інституційно підтримував відтворення формул, навіть коли загальномовна французька давно втратила комунікативну актуальність у Британії (Gillies, 2011). Україномовні праці, присвячені французькому впливу, слушно акцентують, що французькі елементи в англійській юридичній мові є частиною ширшого історико-лінгвістичного процесу формування правничого регістру і пояснюються саме тривалою інституційною стабілізацією термінів та формул у праві (Gladkova, & Khadzhi, 2019).

У цій історичній перспективі архаїзми в юридичній англійській мові постають як стратифіковані сліди кількох епох: латинської писемності, франко-англійської правової двомовності, а також подальшої англійської кодифікації, де повторюваність формул стала механізмом правової певності.

Функціонально архаїзми в англійському юридичному дискурсі варто аналізувати як інструменти трьох взаємопов'язаних механізмів: текстової зв'язності, нормотворчої стабільності та дискурсивної легітимації. Перший механізм найочевидніший у групі *here-/there-/where-* утворень. Їхня лінгвістична специфіка полягає у здатності кодувати посилання на документ або його частину без повторення повної номінації. Саме тому вони історично прижилися в контрактах і статутах як когезійні «якорі» (Pavliuk, 2020).

Другий механізм пов'язаний із тим, що юридичний дискурс є дискурсом підвищеної відповідальності, де ціна семантичної варіативності надто висока. Архаїчні формули, відшліфовані практикою, часто сприймаються як «юридично безпечні» саме тому, що вони вже проходили випробування тлумаченням і судовою практикою. Корпусні дослідження контрактної мови фіксують високу частотність таких одиниць і підкреслюють їх шаблонний характер, а також здатність функціонувати як повторювані «конструкції» правового письма (Awe, & Fanokun, 2018).

Третій механізм стосується символічної влади права. Архаїзми виконують роль маркерів професійної належності й дискурсивної «серйозності», підтримують відчуття тяглості правової традиції та відмежовують правничий текст від повсякденної комунікації. Саме тут виникає центральна сучасна напруга: те, що для професійної спіль-

ноти є маркером точності й традиції, для непрофесіоналів може бути джерелом непрозорості та комунікативної нерівності. Цю напругу системно описує дослідницьке поле «простої мови» в праві, яке аналізує, наскільки сучасне правниче письмо реально відмовляється від архаїзму на користь прозорості, і які саме жанри опираються змінам найбільше (Sobota, 2016).

У сучасній лінгвістиці права архаїзми дедалі частіше описуються як інструменти «правничої компресії» (згортання складних посилальних структур у коротку формулу) та «інтертекстуальної спадковості» (відтворення усталених формул, які вже пройшли перевірку тлумаченням). Паралельно, дискурс «простої мови» наголошує: саме ці переваги можуть обертатися на втрату прозорості, особливо там, де адресатом є не лише фахівці (Chandler, & Hashimoto, 2024).

Одиниці *hereinafter, aforesaid, whereas, heretofore* репрезентують різні механізми архаїзації й тому потребують диференційованого опису. Hereinafter і heretofore належать до групи прономінально-адвербіальних утворень (here-/there), які історично пов'язані з юридичним «дейксисом документа»: вони кодують не зовнішній простір, а внутрішній простір тексту й правового акту («у цьому документі», «до цього моменту / раніше в цьому документі»). Саме ця властивість пояснює їх тривалу живучість у контрактних і статутних жанрах, де посилальна точність є елементом юридичної техніки.

Aforesaid у сучасній правничій англійській функціонує як формульний анафоричний детермінант, який прагне «прибити» референцію до вже названого об'єкта, мінімізуючи небезпеку референційної «плаваючості». У цьому сенсі aforesaid є не стільки лексичною архаїкою, скільки ритуалізованою стратегією точного повернення до попередньої номінації. Зіставні корпусно орієнтовані спостереження щодо архаїзмів у контрактних текстах підтверджують, що саме такі формульні одиниці повторюються як елементи шаблонізації і утворюють «прагматику безпечного формулювання» (Awe, & Fanokun, 2018).

Whereas є окремим типом архаїчності: це не «внутрішньотекстовий дейксис», а жанровий сигнал преамбули / рециталів. Whereas у традиційному drafting виконує функцію риторично-логічного входу в документ, структурує мотиваційно-обґрунтувальний блок і водночас надає тексту ознаки формалізованої юридичної аргументації. Саме тому тоді, коли академічний текст описує або цитує контрак-

тні/статутні фрагменти, whereas потрапляє і в академічний дискурс як «включена форма» цитованого юридичного письма, а не як власний стиль автора. Узгодженість такого пояснення підтримують дослідження юридичного письма й реформування drafting у межах простої мови, які фіксують, що архаїчні формули типу whereas залишаються символами традиції та «офіційності», але перебувають під тиском прозорішої композиції правового тексту.

У юридичній академічній англійській архаїзми існують у двох режимах, які принципово відрізняються. Перший режим є інкорпораційним: архаїзм входить до академічного тексту як частина цитати, прикладу, фрагмента прецеденту, статуту чи контракту, тобто як «предмет опису». Другий режим є авторсько-стилістичним: архаїзм використовується самим автором для оформлення власного викладу. Саме другий режим у сучасному англомовному академічному середовищі є значно більш обмеженим, оскільки стандарти академічної комунікації загалом тяжіють до ясності й контрольованої складності.

У науковій статті з права найбільш типовим є інкорпораційний режим: hereinafter, aforesaid, heretofore з'являються передусім у цитованих нормах, у наведених умовах договорів або в описі історичних документів. Коли ж автору потрібно запровадити скорочену назву (наприклад, «*Company X* (*hereinafter «the Company*»)»), сучасна академічна практика дедалі частіше замінює hereinafter нейтральними формулами на кшталт «*in this article, «the Company» means...*», або просто «(the Company)» без додаткового архаїчного маркера. Ця тенденція логічно узгоджується з емпіричними дослідженнями, що вимірюють «відмінність» прономінальних адвербіалів як характерної ознаки правничих регістрів і водночас оцінюють їх як потенційно проблемні для зрозумілості.

Підручник із юридичній академічній англійській мові або юридичного письма є жанром нормативно-навчальним, і тому там архаїзми з'являються у подвійній ролі: як зразки традиційного drafting та як об'єкти критичного осмислення. Для підручника важливо не лише зафіксувати, що hereinafter чи whereas трапляються, а й пояснити їх функцію, межі доречності й ризики хибного вживання. Саме тому педагогічні та методичні матеріали з юридичної англійської зазвичай підкреслюють, що архаїка є частиною «мови документів», а не універсальною мовою юридичної науки. Цю логіку опосередковано підтверджують і професійні європейські навчальні видання з юридичної

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

англійської для суддівської / правничої комунікації, де увага зосереджена на функціональній точності та зрозумілості (Handbook English for Judicial Cooperation in Civil Matters).

Юридичний коментар і доктринальний трактат (commentary, treatise) мають іншу стилістичну природу: вони часто «містять право всередині» через розбір текстів норм і рішень. Архаїзми найчастіше входять у тканину викладу як наслідок цитування та перефразування правових фрагментів, а також як засіб точного відтворення формулювань, важливих для тлумачення (Коротка, Підколесна, 2025).

Зіставлення архаїзмів із сучасними еквівалентами варто будувати не за принципом «слово-до-слова», а за принципом функціональної еквівалентності, оскільки архаїчні форми часто кодують одразу кілька функцій: референцію, когезію, жанровий сигнал і правову формульність.

Hereinafter у традиційному документі виконує операцію дефініційного закріплення: він сигналізує, що далі в документі певний об'єкт матиме скорочену назву. У сучасному академічному письмі його еквівалентом частіше стає нейтральний метатекстовий маркер, який не «імітує контракт», а описує комунікативну домовленість автора з читачем: «*in this article,... is referred to as...*», «*in what follows...*», або навіть просте введення скороченої назви в дужках без додаткового маркера. Важливо, що така заміна зменшує юридично-ритуальний тон, але не втрачає дефініційної функції.

Aforesaid у сучасній науковій прозі найчастіше замінюється на «*the above-mentioned*», «*the foregoing*», «*this / that*», або на точне повторення терміна / назви, коли є ризик двозначності. Різниця полягає в прагматиці: *aforesaid* має відтінок юридичного формуляра й може сприйматися як стилістично надлишковий у статті чи підручнику; натомість «*the above-mentioned*» є стилістично нейтральнішим, але менш «інституційно маркованим». Практика простої мови саме тут послідовно радить відмовлятися від псевдоточності «*the said / aforesaid*», віддаючи перевагу конкретному іменуванню референта.

Whereas як маркер рециталів у сучасному академічному дискурсі зазвичай не має прямого «еквівалента», бо функціонує як жанровий знак документа. У випадку коли автор не відтворює жанр договору, а викладає аргументацію, роль *whereas* беруть на себе звичайні логічні конектори академічної англійської: «*given that*», «*since*», «*in light of*», «*because*», або композиційні структури, які перетворюють преамбулу

з ритуалу на пояснення. Рух до «наративнішого» та читабельнішого статутного / нормативного письма, який активно обговорюється в сучасних англомовних дослідженнях юридичного письма, концептуально підтримує таку заміну як рух від формули до зрозумілої причинно-наслідкової логіки.

Heretofore у документі часто позначає часову межу («до цього часу / раніше»), але з прив'язкою до юридично значимого стану речей. У науковій прозі його еквівалентом стають «*until now*», «*previously*», «*before this*», «*prior to this point*», а в коментарях до права — точніший варіант із календарною або процедурною прив'язкою («*prior to the enactment / decision*», «*before the amendment entered into force*»). Межа взаємозамінності визначається не стилем, а рівнем юридичної точності: якщо важлива саме правова подія як межа, то нейтральне «*until now*» може бути недостатнім і вимагатиме уточнення.

Практична релевантність вивчення архаїзмів у юридичній академічній англійській мові визначається тим, що ці одиниці водночас є інструментами професійної точності й джерелом комунікативних ризиків. Збереження архаїзмів у юридичній англійській мові доцільно пояснювати не «уподобанням до старовини», а структурними характеристиками права як інституції письмової пам'яті (Breeze, 2023).

Архаїзми підтримують формальність як жанровий сигнал і як маркер професійної ідентичності. У практиці юридичного письма такі одиниці часто індексують «документний стиль» і виконують роль стилістичного інструмента легітимації: вони демонструють належність тексту до правничого поля. Водночас сучасні настанови з юридичного письма в англомовних юрисдикціях дедалі частіше фіксують інший нормативний вектор: професійність асоціюється не з архаїчністю, а з ясністю, недвозначністю й послідовністю, що створює конкурентну норму і впливає на те, як саме архаїзми використовуються в академічних і практичних жанрах (CDPP Legal Writing Style Guide, 2024).

Для студентів і молодих практиків архаїзми є одночасно «вхідним бар'єром» і джерелом системних помилок, які мають передусім семантико-прагматичну природу (Al-Jarf, 2023). Якщо автор переносить документні архаїчні формули в аналітичний академічний виклад без прагматичної потреби, зростає ризик стилістичної невідповідності та зниження читабельності (Han, Ceross & Bergmann).

У міжнародній юридичній комунікації архаїзми виконують дві протилежні функції, і саме ця суперечність є практично значущою.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

З одного боку, в транскордонних контрактах, арбітражних застереженнях, корпоративних документах і шаблонних угодах архаїчні формули можуть підтримувати стандартизацію: вони є частиною «пакета» усталеної договірної англійської, який легко відтворюється, впізнається юристами різних юрисдикцій і відтак сприймається як «безпечний». Саме в ситуаціях міжкультурного контакту архаїка інколи зберігається як інструмент стабільності формули, навіть якщо в національному правописанні існують тенденції до спрощення (Chen, & Wang, 2024).

З іншого боку, міжнародні режими дедалі сильніше орієнтуються на прозорість і доступність, оскільки англійська часто є мовою не носіїв, а «робочою мовою» сторін. У таких умовах архаїзми стають фактором юридичного ризику: підвищують імовірність різночитань, ускладнюють машинний і напівавтоматизований переклад, створюють невідповідність між професійним наміром (точність) і фактичним сприйняттям (непрозорість). Паралельно посилюється правове та політичне підґрунтя простої мови як стандарту доброго врядування і зрозумілої комунікації: дослідження розвитку простої юридичної мови і порівняльні огляди модернізації правового письма показують, що вимога ясності набуває інституційної сили і впливає на те, як пишуться та редагуються правові тексти у публічному секторі й поза ним (Blasie, 2021).

Формальність виконує роль жанрового сигналу й маркера професійної ідентичності: архаїзми індексують «документність» висловлювання, відмежовують юридичний текст від загальноакадемічної прози і часто слугують стилістичним показником належності до правничої традиції. Водночас сучасні підходи до редагування юридичної академічної англійської мови демонструють посилення конкуруючої норми: професійність дедалі частіше пов'язується з ясністю і керованою складністю, а не з ритуалізованою архаїкою, що створює внутрішньо дискурсивну напругу між «традицією» та «читабельністю» (Williams, 2023).

На прикладному рівні найбільш системні труднощі, спричинені архаїзмами, проявляються у трьох взаємопов'язаних площинах. Проблеми перекладу полягають у структурній асиметрії між англійською та українською: значна частина архаїчних формул не має прямого морфологічного відповідника, тому переклад має бути функціональним, а не калькувальним. Помилки виникають тоді, коли перекладач

не відтворює дискурсивну функцію одиниці (анафора, внутрішньодокументне посилання, юридична «прив'язка» до визначення), а замінює її загальним, стилістично нейтральним еквівалентом, що може «розмити» референцію і створити інтерпретаційні втрати.

Проблеми адаптації пов'язані з жанровою доречністю та адресатністю. У юридичній академічній англійській архаїзми часто є виправданими в режимі цитування й аналізу нормативних / договірних фрагментів, тобто як об'єкт дослідження або як матеріал доказової бази. Натомість їх механічне перенесення в авторський науково-аналітичний виклад може знижувати прозорість і створювати стилістичну «маску контракту» там, де потрібна аргументаційна ясність академічної прози. Саме цей аспект є центральним у дослідженнях модернізації правового письма й у дискусіях про простої мови, які показують, що відмова від архаїзмів часто розглядається як інструмент підвищення доступності без втрати юридичної коректності за умови правильної заміни.

У міжнародній юридичній комунікації архаїзми виконують амбівалентну функцію, і практичне значення їх дослідження саме в тому, щоб описати межі цієї амбівалентності. З одного боку, у транскордонному договірному обігу та в англійській як мові міжнародного права архаїчні формули можуть працювати як елемент стандартизованого «контрактного коду». Вони підсилюють шаблонність і впізнаваність структури документа для фахівців різних юрисдикцій, полегшують узгодження тексту, коли сторони орієнтуються на усталені зразки. У такій логіці архаїзм функціонує як маркер усталеного жанру, а не як ознака застарілої мовної норми. З іншого боку, міжнародна комунікація дедалі частіше відбувається між не носіями англійської та в режимі підвищених вимог до зрозумілості для нефахових стейкхолдерів, комплаєнс-підрозділів, регуляторів і публічних аудиторій. У цих умовах архаїзми стають фактором ризику: вони збільшують імовірність семантичної невизначеності, ускладнюють переклад та уніфіковане тлумачення, а також погіршують читабельність документів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє комплексно осмислити феномен архаїзмів у юридичній академічній англійській мові як системне, історично зумовлене й функціонально навантажене явище, що перебуває на перетині мовної традиції, правової техніки та сучасних вимог академічної й професійної комунікації. Узагальнюючи результати аналізу, доцільно наголосити, що архаїзми в юридичній ака-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

демічній англійській мові не можуть бути редуковані до статусу суто застарілих мовних елементів. Вони виконують роль інституційних маркерів правничого регістру, забезпечують текстову когезію, стабільність інтерпретації та відтворюваність правових формул, а отже є складником «мовної пам'яті» права. Ключовою характеристикою сучасного стану юридичної англійської є напружена рівновага між традицією та прагненням до спрощення. Правнича англійська мова зберігає значну частину архаїчних формул через інституційну інерцію, прецедентність і прагнення до максимальної точності, особливо в документному та контрактному письмі. Спостерігається послідовна тенденція до функціонального спрощення, яка проявляється в академічному дискурсі, навчальних матеріалах, а також у міжнародній юридичній комунікації.

Практичне значення отриманих висновків особливо чітко окреслюється в площині юридичної освіти. Для викладачів юридичної англійської мови ключовим завданням є переорієнтація навчання з механічного засвоєння архаїчних формул на формування усвідомленої регістрової та жанрової компетентності. Архаїзми мають вивчатися не як «обов'язковий словник юриста», а як функціональні інструменти, доречність яких залежить від типу тексту, комунікативної мети та адресата. Особливу увагу доцільно приділяти перекладному аспекту, формуючи у студентів розуміння того, що адекватний переклад архаїзмів ґрунтується на функціональній реконструкції смислу, а не на буквальному калькуванні.

Для студентів юридичних спеціальностей практичні рекомендації випливають із необхідності чіткого розмежування двох мовних режимів: мови документа і мови академічного аналізу. Опанування архаїзмів має супроводжуватися розвитком уміння свідомо обирати між традиційною формулою та сучасною конструкцією залежно від контексту. Важливою складовою підготовки є також критичне ставлення до шаблонного відтворення, усвідомлення потенційних ризиків непрозорості та двозначності, особливо в міжнародному середовищі, де англійська мова функціонує як спільний, але не рідний код комунікації.

Список літератури

Al-Jarf R. Teaching English for Legal Purposes to Undergraduate Translation Majors. *Journal of World Englishers and Educational Practices*. 2023. № 5 (2). P. 1–10.

Awe B. I., Fanokun P. S. Archaisms in legal contracts-A corpus-based analysis. *European Journal of English Language and Literature Studies*. 2018. № 6 (4). P. 5–20.
Blasie M. The Rise of plain language Laws. *MIAMI L. REV*. 2022. № 447. URL: https://ssrn.com/abstract=3941564 (дата звернення: 01.10.2025).
Breeze R. Christopher Williams, The influence of plain language on legal English in the United Kingdom. Routledge. *ASp. la revue du GERAS*. 2023. № 83. P. 34–45.
CDPP Legal Writing Style Guide. 2024. URL: https://surl.li/myheya (дата звернення: 02.11.2025).
Chandler D., Hashimoto B. Here-, there-, and everywhere-: Exploring the role of pronominal adverbs in legal language. *Applied Corpus Linguistics*. 2024. № 4 (1). URL: https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8780&context=facpub (дата звернення: 13.01.2026).
Chen S., Wang G. The functions and translation strategies of archaic terms in legal English. *Frontiers*. 2024. № 4 (8). P. 21–25.
Gillies G. The anglicisation of English law. *Te Mata Koi: Auckland University Law Review*. 2011. № 17. P. 168–193.
Gladkova A., Khadzhi A. The influence of French on English legal language. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 2019. P. 81–83.
Han Yu., Ceross A., Bergmann J. H. M. The Use of Readability Metrics in Legal Text: A Systematic Literature Review. 2024. URL: https://arxiv.org/html/2411.09497v1 (дата звернення: 13.11.2025).
Handbook English for Judicial Cooperation in Civil Matters. URL: https://surl.li/gorjhv (дата звернення: 02.11.2025).
Holovatska Yu., Yarema O., Mykhailyshyn L. Functioning of latinisms in English and Ukrainian legal texts. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 48. Т. 3. С. 47–52.
Коротка Н. В., Підколесна Л. А. Лексико-стилістичні особливості англомовних правових текстів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2025. № 25 (93). С. 80–85.
Pavliuk N. Pronominal adverbs of English legal discourse translated into Ukrainian: semantic, morphological and syntactic dimensions. *Мова: класичне-модерне-постмодерне*. 2020. № 6. P. 17–31.
Sobota A. The influence of plain language on legal English in Great Britain the plain language movement and modern legal drafting. *Comparative Legilinguistics*. 2016. № 20 (1). P. 19–30.

References

Al-Jarf, R. (2023). Teaching English for legal purposes to undergraduate translation majors. *Journal of World Englishers and Educational Practices, 5*(2), 1–10.
Awe, B. I., & Fanokun, P. S. (2018). Archaisms in legal contracts-A corpus-based analysis. *European Journal of English Language and Literature Studies, 6*(4), 5–20.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Blasie, M. (2022). The rise of plain language laws. *Miami Law Review, 447*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3941564

Breeze, R. (2023). Christopher Williams, the influence of plain language on legal English in the United Kingdom. Routledge. *ASp. La Revue du GERAS, 83*, 34–45.

CDPP. (2024). *Legal writing style guide*. https://surl.li/myheya

Chandler, D., & Hashimoto, B. (2024). Here-, there-, and everywhere-: Exploring the role of pronominal adverbs in legal language. *Applied Corpus Linguistics, 4*(1). https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8780&context=facpub

Chen, S., & Wang, G. (2024). The functions and translation strategies of archaic terms in legal English. *Frontiers, 4*(8), 21–25.

EJTN. (n.d.). *Handbook English for judicial cooperation in civil matters*. https://surl.li/gorjhv

Gillies, G. (2011). The anglicisation of English law. *Te Mata Koi: Auckland University Law Review, 17*, 168–193.

Gladkova, A., & Khadzhi, A. (2019). The influence of French on English legal language. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*, 81–83.

Han, Y., Ceross, A., & Bergmann, J. H. M. (2024). *The use of readability metrics in legal text: A systematic literature review*. arXiv. https://arxiv.org/html/2411.09497v1

Holovatska, Y., Yarema, O., & Mykhailyshyn, L. (2022). Functioning of latinisms in English and Ukrainian legal texts. *Issues in the Humanities, 48*(3), 47–52.

Korotka, N. V., & Pidkolesna, L. A. (2025). Lexico-stylistic features of English legal texts. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Philology Series, 25*(93), 80–85.

Pavliuk, N. (2020). Pronominal adverbs of English legal discourse translated into Ukrainian: Semantic, morphological and syntactic dimensions. *Mova: Clasychne-Moderne-Postmoderne, 6*, 17–31.

Sobota, A. (2016). The influence of plain language on legal English in Great Britain: The plain language movement and modern legal drafting. *Comparative Legilinguistics, 20*(1), 19–30.

Williams, C. (2023). *The impact of plain language on legal English in the United Kingdom*. Routledge.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 року

УДК 811.111’373.43:821.111(71)Гіб7Ней
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349712

ЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ В ТЕКСТІ РОМАНУ В. ГІБСОНА «НЕЙРОМАНТ»

Безпалова К. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0001-9298-1250
Чернова Ю. А.
старший викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Дане дослідження представляє аналіз лінгвістичних характеристик авторських неологізмі в тексті роману В. Гібсона «Нейромант». Неологізмами слід вважати нове слово або стійке словосполучення, нові або за формою, або за змістом, або за формою і за змістом, що володіють семою новизни протягом певного періоду часу. Це одиниці, які увійшли в лексико–семантичну систему мови, мовну сферу та не існували в попередній період в тій же мові, підмові, мовній сфері, утворені за словотвірними законами відповідної мови, підмови або запозичені з іншої мови у зв’язку з потребою у спілкуванні, або які перейшли з пасивного складу мови. Неологізми можна поділити на загальномовні й індивідуальні (авторські).

Мета даної роботи полягає у дослідженні лінгвістичного потенціалу авторських неологізмів у тексті роману В. Гібсона «Нейромант». Для виконання поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання: розглянути прийоми утворення неологізмів в сучасній англійській мові; проаналізувати способи творення неологізмів В. Гібсоном у романі «Нейромант». В результаті тематичного аналізу було з’ясовано, що неологізми були використані автором для назв незвичайних професій, нових явищ в житті людей, для позначення соціокультурного середовища, комп’ютерної сфери та техніки майбутнього, медичних позначень. Більшість авторських неологізмів в досліджуваному творі за типом мовної одиниці являються неолексемами (77%), незначна кількість авторських неологізмів в тексті роману є неосемемами (8%) і ще 15% складають неофраземи. Основними способами утворення авторських неологізмів є: словотвір за різними моделям, скорочення, незвичайні моделі словотворення та метафорізація. Решта утворювалась запозиченням, додаванням флексій до запозичених слів або оказіоналізмів, метонімізацією, абревіацією, та в одному випадку звуження речень. Синтаксичний аналіз тексту дозволив зробити висновок про те, переважна кількість досліджуваних одиниць є іменниками (85%) і тільки мала частина неологізмів представлена прикметниками (10%) і дієсловом (4%).

Ключові слова: *авторський неологізм, метафоризація, неологізм, неолексема, неосемема, неофразема, скорочення, словотвір.*

LINGUISTIC CHARCTERISTICS OF AUTHOR'S NEOLOGISMS IN THE NOVEL "NEUROMANCER" BY W. GIBSON

Bezpalova K. V.
Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Chernova Yu.A.
Senior Lecturer
Odesa I. I. Mechnikov National University

This article deals with the analysis of linguistic peculiarities of author's neologisms in the novel "Neuromancer" by W. Gibson, their distinction from other kinds of new creations in language, the main ways of neologisms creation and its functioning in the text.

Neologism is viewed as a new word or a stable word combination, new in form or in content, or in form and content, that possesses the novelty seme for a certain period of time. These are the units that go into lexis-semantic language system, language sphere and that don't exist in previous period in this language, sublanguage, language sphere. They are built up according to derivation laws of respective language, sublanguage or borrowed from the other language in connection with a need for communication or that go from the language passive layer. Neologisms can be divided into language and author neologisms.

The aim of this work is to explore the linguistic potential of authorial neologisms in the text of William Gibson's novel Neuromancer. To achieve this goal, the following tasks were set: to examine the techniques of forming neologisms in modern English; to analyze the methods of creating neologisms used by W. Gibson in Neuromancer. The thematic analysis revealed that the author employed neologisms to name unusual professions, new phenomena in people's lives, to denote sociocultural environments, the computer sphere and the technology of the future, as well as new scientific concepts.

Most of the author's neologisms in the analyzed work are neolexemes (77%); a small number of authorial neologisms in the novel are neosememes (8%), and another 15% are neophrasemes. The main methods of creating authorial neologisms in the text of the novel include word formation through various types of abbreviations, unusual word-formation models, and metaphorization. The remaining neologisms were formed through borrowing, adding inflectional endings to borrowed words, occasional metonymization, abbreviation, and in one case, sentence sound compression.

A syntactic analysis of the text makes it possible to conclude that the majority of the examined units are nouns (85%), and only a small portion of the neologisms are represented by adjectives (10%) and verbs (4%).

Keywords: *abbreviation, authorial neologism, metaphorization, neologism, neolexeme, neosememe, neophraseme, word formation.*

Вступ. Активне входження нових слів у лексичну систему англійської мови відображено у різних жанрах (насамперед у художньому). Яскравою образністю та експресивністю відзначається лексика жанру фантастики, адже мова в художній фантастиці вирізняється певними особливостями, особливо великою кількістю новоутворених слів. Фантастика на сьогоднішній день є найбільш масовим жанром художньої літератури. Перед письменником-фантастом стоїть складне завдання — описати неіснуючий світ, населений вигаданими персонажами з максимальною правдоподібністю.

Плідним матеріалом для дослідження авторських неологізмів може служити футуристичний твір «Нейромант» відомого письменника В. Гібсона. Найперший роман Вільяма Гібсона — *«Neuromancer»* (1984) — одночасно став найвідомішим і, можливо, найуспішнішим його твором. Розповідь про хакера, який прагне повернутися в кіберпростір і утягнений в боротьбу двох штучних інтелектів, з хорошим драйвом і багатозначною кінцівкою став революцією в жанрі наукової фантастики (Назаренко, 2014). Кіберпростір взагалі став однією з головних знахідок В. Гібсона в цьому романі. *«Neuromancer»* отримав безліч премій, серед яких такі престижні, як *Hugo, Phillip Dick Award, Nebula, Seiun i Ditmar.*

Актуальність роботи зумовлена лінгво-гносеологічною важливістю проблем розвитку теоретичних знань стосовно авторських неологізмів в художньої прозі. Окрім цього, доречність роботи підсилюється інтересом сучасної германістики та перекладознавства до проблем функціонування авторських неологізмів в сучасній англійській мові, що представляє собою і виступає важливим аспектом для розуміння та інтерпретації фантастичної художньої літератури.

Об'єктом даного дослідження є авторські неологізми. **Предметом —** лінгвістичні характеристики авторських неологізмів в фантастичному художньому тексті.

Мета даної роботи полягає у дослідженні лінгвістичного потенціалу авторських неологізмів у тексті роману В. Гібсона «Нейромант».

Для виконання поставленої мети необхідно було вирішити такі з**авдання**:

– розглянути прийоми утворення неологізмів в сучасній англійській мові;

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

– проаналізувати способи творення неологізмів В. Гібсоном у романі «Нейромант».

Теоретико–методологічною базою дослідження послугували наукові роботи з неології, неографії, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології І. В. Бабія, О. М. Бондаренко, Н. С. Демченко, О. І. Дзюбіної, Є. В. Железняк, Ю. А. Зацного, О. А. Земської, Н. В. Фьодорової, Г. В. Царьової, А. О. Черневич, О. А. Шеніної, З. В. Шостюк та інших).

Матеріалом дослідження є авторські неологізми (400 одиниць), відібрані методом суцільної вибірки з англомовного тексту романа В. Гібсона «Нейромант.

Методологія дослідження включає **загальнонаукові** методи — абстрагування, аналізу і синтезу, порівняння та **спеціальні** лінгвістичні методи: зіставний метод, типологічний метод, метод компонетного аналізу, метод «чорного ящику»; методи обробки даних: кількісні та статистичні методи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у роботі уточнено статус авторських неологізмів в контексті художньої прози, описано систему авторських неологізмів, які беруть участь у формуванні фантастичного світу, та з'ясовано їхні функції в оригіналі.

Практична значимість роботи полягає в тому, що її результат може знайти застосування серед фахівців, що займаються перекладом сучасної художньої англомовної літератури, а також при навчанні художньому перекладу у ВНЗ. Дана робота представляє інтерес для фахівців та студентів в області перекладу й філології, а також інших фахівців в галузі гуманітарних дисциплін, які цікавляться проблемами перекладу.

Результати та обговорення. *«Neuromancer»* став першим романом трилогії, яку зазвичай називають *«Sprawl Chronicles»*. Наступні два романи — *«Count Zero»* (1986) і *«Mona Lisa Overdrive»* (1988), розвиваючи тематику «*Нейроманта*», мають і свої особливості. У них діють численні штучні інтелекти, вільні жителі Матриці, які часто використовують людей в своїх цілях і очікують від них певного поклоніння. Суміш високотехнологічної фантастики і вудуїстських культів надала нові відтінки жанру кіберпанку.

На думку перекладача О. Любарської, тексти В. Гібсона для перекладу важкі, тому що в них багато мовної гри, побудованої на англійській мові та англіцизмах: «... тексти Гібсона за своєю природою теж

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

приблизно такі: якщо читач захоче бачити в них культурні шари і захоче в них копатися — побачить і покопатися. Якщо немає — отримає нажорістий квітчастий екшн–трилер...» (Гібсон, 2017: 34).

Термін «кіберпанк» був вперше придуманий письменником Б. Бетке в 1983 році з наміром об'єднати панк–відносини і високі технології. Термін сам по собі є неологізмом, що був об'єднаний з фрагментів слова, щоб зробити нове слово, який відрізнявся досить, щоб бути відмінним від інших слів, але все ж зрозумілим. Отже, С. Боулд стверджує, що цей вид техніки є «типовим» для кіберпанку (Назаренко, 2014). Він вказує, що неологізми та «інші незнайомі мовні фрагменти» часто зустрічаються в романі «*Нейромант*». П. Стоквелл також зазначає, що для створення орієнтованої на майбутнє «техно–мови», використовуються «неологізми, що звучать технічно». За словами Б. Стерлінга, ці особливості зробили роботу В. Гібсона складною для читачів (Гібсон, 2017).

Як вже було з'ясовано, активно займаючись словотвірністю, В. Гібсон створює численні авторські неологізми. Неологізмами слід вважати нове слово або стійке словосполучення, нові або за формою або за змістом, або за формою і за змістом, що володіють семою новизни протягом певного періоду часу. Це одиниці, які увійшли в лексико–семантичну систему мови, мовну сферу та не існували в попередній період в тій же мові, підмові, мовній сфері, утворені за словотвірними законами відповідної мови, підмови або запозичені з іншої мови у зв'язку з потребою у спілкуванні, або які перейшли з пасивного складу мови. Неологізми можна поділити на загальномовні й індивідуальні (авторські).

В результаті **тематичного аналізу** авторських неологізмів в тексті роману «*Нейромант*» були отримані наступні дані.

Частина з авторських неологізмів (9% від загального числа) є назвами різних ***предметів побуту***:

black box	«Чорний ящик», який в романі Гібсона виступає як спеціальний прилад для зламу систем безпеки та відключення сигналізації.
dry ice	Сухий лід.
temper foam	Спеціальний матеріал що замінює ліжко, одночасно слугуючи підлогою і покривалом у сучасному житлі.
coffin hotel	Готель, що складається з невеличких відсіків, що за розміром і формою нагадують труну.

Окрему ланку серед неологізмів застосованих американським письменником-фантастом В. Гібсоном у романі «*Neuromancer*» посідають слова, що стосуються медицини та інших пов'язаних з нею прикладних наук. Як і неологізми на позначення досягнень комп'ютерних та інформаційних технологій, ***медичні інновації*** є однією з основних характеристик фантастичного світу роману (8% від загального числа).

read for bionicles	Під цим терміном мається на увазі детальній огляд організму людини на мікробіологічному та генетичному рівні з метою пошуку вживлених у тіло людини штучних втручань.
dermatrode	Форма ліків для зовнішнього застосування.
dermadisk	Плоский диск, який треба притискати до шкіри, і таким чином медичний препарат що в ньому міститься буде сприйнятий організмом.
neurobionics	Позначення нової галузі науки, що займається вдосконалення та уніфікацією роботи мозку за допомогою технологічних та біологічних втручань.
silicone	Розмовна назва силіконових імплантатів у мозку.
elective surgery	Так звана «вибіркова хірургія», і насамперед її наслідки, зустрічаються на кожній сторінці роману.

З метою позначити місце дії як майбутнє, нарівні з матеріальними об'єктами, автор вводить в тканину розповіді ***назви технологій та термінів майбутнього*** (46% від загального числа), наприклад:

matrix	Є грубою подобою людського сенсоріуму.
softhead	Софтоголовий.
cyberspace	Комп'ютерна смуляція реальності.
orbital fatigues	Космічний комбінезон.
softs	Софт.
wetware	Позначає програмування мозку.

Наявність всіх цих груп неологізмів викликана своєрідністю жанру наукової фантастики як виду літератури і пояснюється тим, що фантастичні твори зображують світи, що відрізняються від реального світу. Природно, це тягне за собою створення автором тексту нових лексичних одиниць. Адже це твір, дія якого відбувається в далекому майбутньому. І для опису картини світу, який розгортається на сторінках роману, необхідні нові предмети, що виникли за минулий час

або нові назви знайомих предметів, що дає читачеві відчуття віддаленості подій у часі.

Менш представленними є назви ***незвичайних професій*** (6% від загального числа):

cyberspace cowboy	Хакер.
link man	Зв'язковий.

Отже, аналіз авторських неологізмів за тематичною ознакою показав, що неологізми в романі є інструментом для створення у читача відчуття значного віддалення у часі описуваних подій від наших днів.

Перейдемо до наступної типологізації авторських неологізмів, представлених в нашому дослідженні — **типологізації за видом мовної одиниці**. Проведений лінгвістичний аналіз словотвірних одиниць даного тексту показав, що більша їх частина згідно мовної одиниці є ***неолексемами*** (77%), тобто були запозичені з інших мов або з'явилися в результаті словотворення, наприклад:

cyberspace	Спосіб словотворення — суфіксальний: суфікс *cyber–* (from «*cybernetic*», from the Greek for *«skilled in steering or governing»*) + основа *space*.
mycotoxin	Утворений при поєднанні двох основ «*myco*»- (від *mycology* — science study of fungi) та основи *toxin* (poisonous substance).
temper foam	Утворений шляхом словоскладання, поєднуючи слова *temper* та *foam*.
mimetic polycarbon	Утворений шляхом словоскладання, *mimetic* походить від *mimic*, слово «*polycarbon*» навмисно вжите з порушенням літературних норм написання**,** що складається з префіксу «*poly*-» на позначення кількості, та основи *carbon* яке має багато значень.
coffin hotel	Утворений шляхом словоскладання, поєднуючи слова *coffin* та *hotel*.
bionicles	Утворений за допомогою афіксального способу.
techno–criminal subcultures	Спосіб словотворення — складення основ *techno+ criminal* для створення нового прикметника, який характерезує слово «*subcultures*», що в суммі дає лексичну єдність.
dex	Спосіб словотворення — скорочення, а якщо точніше — сінкопа, слова «*Dexedrine*»*)*.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Dermatrode/ dermadisk	Утворений способом основоскладання від основи *derma* (від *dermatology* — medical study of the skin) та двох інших основ, в залежності від варіанту вживання trode (похідне від *tread* — тобто давити) або *disk*.
Read for bionicles	Утворений шляхом словоскладання, поєднуючи слова *read* та *bionicles*.

Незначна кількість авторських неологізмів в тексті роману є відомими нам словами, але з доданим їм новим змістом, тобто ***неосемемами***. Їх в тексті налічується 8%. З їх допомогою автор показав до якої міри мінлива і пластична пам'ять поколінь. І якою мірою забуття можуть досягти звичні нам явища, наприклад:

Sprawl	З контексту стає зрозуміло, що це слово — метафорична назва величезного мегаполісу, настільки великого, що в різних районах міста кажуть з різними акцентами (*«Shit,» someone said, a woman, in the accent of the northern* ***Sprawl*** (Gibson, 1984: 25). В якому з аналогії з мурашником живуть і трудяться мільйони людей.
octagon	Октагон, ця назва різновиду дексамфетаміну, наркотику, який випускається у формі восьмикутної таблетки — «*It was a flat pink* ***octagon****, a potent species of Brazilian dex he bought from one of Zone's girls*» (Gibson, 1984: 13).
construct	Штучно змодельована копія особистості людини, яка вже померла — «*You know that the Dixie Flat line's dead?» He nodded. «Heart, I heard».* *«You'll be working with his* ***construct***» (Gibson, 1984: 55).

Аналогічне завдання в тексті роману виконують ***неофраземи*** (15%). Поєднуючи в словосполучення звичайні і відомі нам слова незвичним нам чином, автор домагається ефекту новизни лінгвістичної одиниці. Ось деякі з них:

gestalt of drugs	Гештальт в загальному своєму значенні це цілісний образ, який формується в свідомості людини при сприйнятті об'єктів або при поданні про них [39], але в даному конкретному значенні мається на увазі суміш наркотіків, прийнятих головним героєм: «*It took a month for the* ***gestalt of drugs*** *and tension he moved through to turn those perpetually startled eyes into wells of relexive need*» (Gibson, 1984: 14).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

orbital fatigues	Одяг, швидше за все комбінезон, схожий на костюм космонавтів орбітальніх станцій.
black clinic	Нелегальна клініка.

Результати типологізації авторських неологізмів за видом мовної одиниці в романі «Нейромант» В. Гібсона представлені у рисунку 2.1.

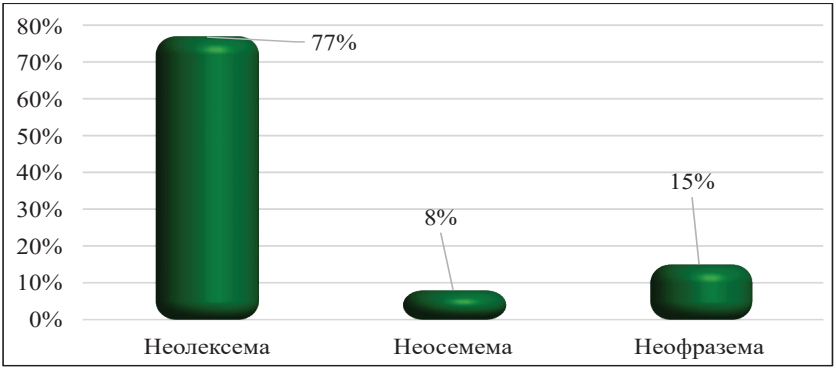

Рис. 1.1. Типологізація авторських неологізмів за видом мовної одиниці в романі «Нейромант» В. Гібсона

Далі було систематизовано авторські неологізми по принципу **типологізації за способом творення**. Проведений структурно–семантический аналіз матеріала показав, що для створення авторських неологізмів використовувався ***словотвір за різними моделями*** (58% від загального числа розглянутих одиниць). Наприклад:

drug deficency	Словоскладання, поєднання двох слов без сполучної літери, чи дефісу: *drug + deficiency*.
professional expatriates	Словоскладання, поєднання двох слов слов без сполучної літери, чи дефісу: *professional + expatriates*.
nerve–splicing	Словоскладання, поєднання двох слов слов за допомогою дефісу: *nerve + splicing*.
Kandinsky–look	Словоскладання, поєднання двох слов слов за допомогою дефісу: *Kandinsky + look*.

У деяких випадках використовувалися ***незвичайні моделі словотворення*** або їх комбінації, а це призводило до утворення окказіоналізмів (3%), наприклад:

daid	Запис фонологічного матеріалу слова *died* іншими літерами задля передачі незвичайності звучання на письмі.
simstim deck	Слово з неясною етимологією, але можна припустити, що перше слово цієї лексичної єдності було побудовано за допомогою двух скорочених слів *simulation* та *stimulant*.
meecha	В цьому слові передані звучання двух слів, які були сказані настільки швидко або нерозбірливо, що вони злилися в один звуковий потік

Також велику групу неологізмів було утворено ***метафоризацією*** (20%), решта утворювалися ***запозиченням, додаванням флексій до запозичених слів або окказіоналізмів, метонімізації і один випадок звуження значення***:

Mole	Метафора, заснована на схожості дії.
Icebreaker	Метафора, заснована на схожості дії.
Grievous Angel	Метафора, заснована на схожості враження.
Sprawl	Метафора, заснована на схожості виконуваних функцій.

Крім того були знайдені неологізми, створені методом ***скорочення*** (4%):

SAS	Хворобливий стан, що нагадує морську хворобу. Утворений засобом абревіації від *Space Adaptation Syndrome*.
ICE	Утворений засобом абревіації від *Intrusion Countermeasures Electronics*.
SQUIDS	Утворений засобом абревіації від *Superconducting Quantum Interference Detectors*.

Наступний етап дослідження включав **синтаксичний аналіз** авторських неологізмів, який дозволив зробити висновок про те, що переважна кількість досліджуваних одиниць є ***іменниками*** (86%) і тільки мала частина неологізмів представлена іншими частинами мови, ***прикметниками*** (10%) *і* ***дієсловом*** (4%).

Висновки. Таким чином, в результаті тематичного аналізу було з'ясовано, що неологізми були використані автором для назв незвичайних професій, нових явищ в житті людей, для позначення соціокультурного середовища, комп'ютерної сфери та техніки майбутнього, медичних позначень.

В результаті словотвірного аналізу ми прийшли до висновку, що більшість авторських неологізмів в досліджуваному творі за типом

мовної одиниці являються неолексемами (77%), незначна кількість авторських неологізмів в тексті роману є неосемемами (8%) і ще 15% складають неофраземи.

Основними способами утворення авторських неологізмів є: словотвір за різними моделям, скорочення, незвичайні моделі словотворення та метафорізація. Решта утворювалась запозиченням, додаванням флексій до запозичених слів або окказіоналізмів, метонімізацією, абревіацією, та в одному випадку звуження речень.

Синтаксичний аналіз тексту дозволив зробити висновок про те, переважна кількість досліджуваних одиниць є іменниками (85%) і тільки мала частина неологізмів представлена прикметниками (10%) і дієсловом (4%).

Перспективами даного дослідження вважаємо аналіз способів передачи авторських неологізмів в тексті перекладу роману В. Гібсона українською мовою.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Бабій І. Художньо-зображальна роль авторських неологізмів у формуванні письменницького ідіостилю. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2015. С. 11–18.

Бондаренко О. М., Черневич А. О. Англійські неологізми: нове у використанні способів утворення. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1. С. 127–131.

Гібсон В. Нейромант / пер. з англ. О. Любарська. Київ : Видавництво, 2017. 350 с.

Демченко Н. С. Особливості функціонування неологізмів в сучасній англійській мові. *Мова і культура*. 2019. № 196. С. 48–55.

Дзюбіна О. І. Диференціальні ознаки неологізмів і оказіоналізмів (на матеріалі художньої літератури та Інтернет-реклами англійської мови). *Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови*. 2014. Вип. 22. С. 78–84.

Дзюбіна О. І. Особливості утворення та функціонування семантичних неологізмів англійської мови в сфері інтернет-комунікації. *Записки з романо-германської філології*. 2014. Вип. 2. С. 17–23.

Железняк Е. В. Неологізми в сучасній англійській мові. *Наука онлайн: міжнародний електронний науковий журнал*. 2018. № 1. URL: https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/1/neologizmi-v-suchasnij-anglijskij-movi/ (дата звернення: 01.10.2025).

Зацний Ю. А. Іншомовні запозичення як засоби поповнення інноваційного словникового фонду сучасної англійської мови : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2000. 379 с.

Назаренко М. М. Особливості жанру «кіберпанк» в американській літературі ІІ половини ХХ століття. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2014. Вип. 45. С. 149–151.
Gibson W. Neuromancer. ACE, 1984. 271 p.

References

Babii, I. (2015). Khudozhno-zobrazhalna rol avtorskykh neolohizmiv u formuvanni pysmennytskoho idiostyliu [The artistic and graphic role of author's neologisms in the formation of the writer's idiostyle]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 11–18 [in Ukrainian].
Bondarenko, O. M., & Chernevych, A. O. (2010). Anhliiski neolohizmy: nove u vykorystanni sposobiv utvorennia [English neologisms: New developments in the use of formation methods]. *Bulletin of Zaporizhzhia National University*, (1), 127–131 [in Ukrainian].
Demchenko, N. S. (2019). Osoblyvosti funktsionuvannia neolohizmiv v suchasnii anhliiskii movi [Features of the functioning of neologisms in modern English]. *Mova i Kultura*, (196), 48–55 [in Ukrainian].
Dziubina, O. I. (2014). Dyferentsialni oznaky neolohizmiv i okazionalizmiv (na materiali khudozhnoi literatury ta Internet-reklamy anhliiskoi movy) [Differential features of neologisms and occasionalisms (based on the material of fiction and Internet advertising in English)]. *Visnyk of Lviv University. Series: Foreign Languages*, (22), 78–84 [in Ukrainian].
Dziubina, O. I. (2014). Osoblyvosti utvorennia ta funktsionuvannia semantychnykh neolohizmiv anhliiskoi movy v sferi internet-komunikatsii [Features of formation and functioning of semantic neologisms of the English language in the field of Internet communication]. *Zapiski z Romano-Germanskoi Filologii*, (2), 17–23 [in Ukrainian].
Gibson, W. (1984). *Neuromancer*. ACE.
Gibson, W. (2017). *Neiromant* [Neuromancer] (O. Liubarska, Trans.). Vydavnytstvo. (Original work published 1984).
Nazarenko, M. M. (2014). Osoblyvosti zhanru «kiberpank» v amerykanskii literaturi II polovyny XX stolittia [Features of the «cyberpunk» genre in American literature of the second half of the 20th century]. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Philology Series*, (45), 149–151 [in Ukrainian].
Zatsnyi, Y. A. (2000). *Inshomovni zapozychennia yak zasoby popovnennia innovatsiinoho slovnykovoho fondu suchasnoi anhliiskoi movy: monohrafiia* [Foreign language borrowings as a means of replenishing the innovative vocabulary of modern English: A monograph]. Zaporizhzhia National University [in Ukrainian].
Zhelezniak, E. V. (2018). Neolohizmy v suchasnij anglijskij movi [Neologisms in modern English]. *Nauka Online*, (1). https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/1/neologizmi-v-suchasnij-anglijskij-movi/

Стаття надійшла до редакції 14.10.2025 року

ISSN 2307-4604. Записки з романо-германської філології. 2025. Випуск 2(55)

УДК 81'42:811.112.2:27-584
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349821

ЛЮТЕРАНСЬКА НІМЕЦЬКОМОВНА ПРОПОВІДЬ ЯК ЖАНР ПУБЛІЧНОЇ ТА МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНА СТРУКТУРА ТА ДІАХРОННА ДИНАМІКА

Богуславський С. С.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0005-5842-8434

У статті розглянуто еволюцію лютеранської німецькомовної проповіді як інституційного жанру публічної та масової комунікації крізь призму діахронного аналізу. Дослідження охоплює три ключові етапи — реформаційний, модерний і сучасний — та аналізує зміни у синтаксичній структурі, модальності, адресатних стратегіях, дейктичних механізмах і наративній організації текстів проповідей. Автор доводить, що трансформації жанрової структури лютеранської проповіді відбуваються у відповідь на соціокультурні зміни, зокрема трансформацію моделей адресата, зміну режимів публічності та вплив медіалізованого комунікативного середовища.

Реформаційна проповідь базується на екзегетичній домінанті, характеризується домінуванням гіпотаксичних конструкцій і нормативною аргументацією. Модерний етап демонструє зрушення до індивідуалізації адресата, ритмізації синтаксису та зростання ролі інклюзивних мовних форм. Сучасна проповідь адаптується до умов цифрової масової комунікації через синтаксичну сегментацію, емпатійну модальність і наративізацію, зберігаючи при цьому сакральну рамку та інституційну легітимацію.

Особлива увага приділяється функціональній переорієнтації жанру: від жорстко контрольованої нормативності до моделі діалогічного осмислення та співучасті. Синтаксис поступово стає більш адаптивним, модальність — рефлексивною, а стратегія адресації — багаторівневою, що відповідає вимогам сучасної гетерогенної аудиторії. Проповідь перетворюється на засіб комунікативної інтеграції сакрального тексту в контекст сучасних соціальних і культурних викликів.

Таким чином, лютеранська проповідь постає як приклад динамічно стабільного інституційного жанру, здатного до збереження жанрової ідентичності завдяки гнучкому використанню мовних ресурсів у змінених умовах комунікації.

Ключові слова: *лютеранська проповідь, публічна комунікація, релігійний дискурс, синтаксис, модальність, медіалізація, жанрова еволюція, інституційний дискурс.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

THE GERMAN-LANGUAGE LUTHERAN SERMON AS A GENRE OF PUBLIC AND MASS COMMUNICATION: LINGUISTIC STRUCTURE AND DIACHRONIC DYNAMICS

Boguslavskyi S. S.
PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article explores the evolution of the German-language Lutheran sermon as an institutional genre of public and mass communication through the lens of diachronic analysis. The study covers three key stages — the Reformation, the Modern, and the Contemporary — and examines changes in syntactic structure, modality, addressee strategies, deictic mechanisms, and narrative organization of sermon texts. The author argues that transformations in the genre structure of the Lutheran sermon occur in response to sociocultural changes, particularly shifts in the model of the addressee, the transformation of publicity regimes, and the influence of a mediatized communication environment.

The Reformation sermon is based on exegetical dominance, characterized by hypotactic constructions and normative argumentation. The modern stage shows a shift toward individualization of the addressee, syntactic rhythmization, and increased use of inclusive linguistic forms. The contemporary sermon adapts to the conditions of digital mass communication through syntactic segmentation, empathetic modality, and narrative strategies, while maintaining its sacred framework and institutional legitimacy.

Special attention is given to the functional reorientation of the genre: from strictly controlled normativity to a model of dialogical interpretation and participation. Syntax gradually becomes more adaptive, modality — more reflective, and the strategy of address — multilevel, reflecting the needs of today's heterogeneous audiences. The sermon becomes a means of communicative integration of the sacred text into the context of modern social and cultural challenges.

Thus, the Lutheran sermon emerges as an example of a dynamically stable institutional genre, capable of preserving its generic identity through flexible use of linguistic resources in changing communicative conditions.

Keywords: *Lutheran sermon, public communication, religious discourse, syntax, modality, mediatization, genre evolution, institutional discourse.*

Вступ. Лютеранська німецькомовна проповідь у сучасному гуманітарному дискурсі дедалі частіше осмислюється не лише як богословський текст або жанр конфесійної комунікації, але як складно організований інституційний дискурс, що функціонує в умовах публічного адресування та регулярного колективного сприйняття. Такий підхід зумовлений змінами у самій парадигмі мовознавчих досліджень, у межах якої релігійні жанри дедалі активніше аналізуються з позицій дискурсології, комунікативної лінгвістики та соціолінгвістики.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Мета статті полягає у виявленні діахронної динаміки лінгвістичної структури лютеранської німецькомовної проповіді як інституційного жанру публічної та масової комунікації, що зазнає трансформацій під впливом змін соціокультурного контексту, моделей адресата та режимів медіалізованої публічності. Об'єктом дослідження є лютеранська німецькомовна проповідь як тип мовленнєвої практики, що функціонує в інституційних межах релігійної комунікації. Предметом дослідження виступають синтаксичні, модальні, адресатні, дейктичні та наративні параметри проповіді, які демонструють змінність у діахронному вимірі.

Матеріал дослідження охоплює корпус лютеранських німецькомовних проповідей трьох історичних періодів: реформаційного, модерного та сучасного. До реформаційного корпусу включено тексти Мартіна Лютера, зокрема Invokavitpredigten 1522 року. Модерний етап представлено проповідями протестантських теологів XIX століття, зокрема корпусом проповідей Фрідріха Шлейєрмахера. Сучасний етап охоплює цифрово оприлюднені проповіді Євангелічної церкви Німеччини та Північної церкви за 2024 рік.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні функціонально-дискурсивного аналізу, когнітивно-прагматичного підходу та елементів діахронної лінгвістики. Для опису інституційних параметрів жанру використано модель критичного дискурс-аналізу Нормана Ферклофа, у межах якої мовні структури розглядаються як інструменти соціальної легітимації та символічної влади (Fairclough, 2015). Для інтерпретації впливу цифрових медіа застосовано концепцію глибокої медіалізації Андреаса Хеппа (Hepp, 2019). Синтаксичні, модальні та адресатні параметри проповідей аналізуються у діахронному зіставленні з метою виявлення механізмів адаптації жанру до змінених умов публічної комунікації.

Результати і обговорення. У межах критичного дискурс-аналізу інституційні жанри розглядаються як соціально зумовлені практики виробництва значення, де мовні структури виконують функцію інституційної фіксації смислу і закріплення соціально допустимих інтерпретацій, що відображає механізми символічної влади в релігійному дискурсі (Fairclough, 2015). Проповідь у цьому контексті виступає не просто засобом трансляції релігійного змісту, але механізмом регуляції інтерпретації сакрального тексту та актуальних подій, оскільки вона формує колективний горизонт розуміння, легітимний у рамках конкретної конфесійної традиції.

Комунікативно-жанровий підхід дозволяє інтерпретувати проповідь як типізовану форму мовленнєвої діяльності, що реалізується в стабільній комунікативній ситуації з чітко визначеними ролями адресанта і адресата, очікуваними перлокутивними ефектами та нормативними обмеженнями щодо структури й стилю тексту. В української комунікативної лінгвістики такі жанри описуються як інституційно закріплені моделі мовної поведінки, де мовні засоби виконують функцію соціальної координації та когнітивної орієнтації адресата (Бацевич, 2004; Селіванова, 2008).

Проповідник у цій моделі постає не як індивідуальний мовний суб'єкт, а як представник інституції, що володіє символічним правом публічного тлумачення сакрального тексту. Адресат, своєю чергою, репрезентує колективну або потенційно масову аудиторію, для якої проповідь виконує функцію не лише інформування, але й нормативного впорядкування релігійного та соціального досвіду. Саме ця інституційна асиметрія комунікативних ролей зумовлює особливу значущість таких лінгвістичних параметрів, як синтаксична організація, модальність, адресатні стратегії та дейктичні механізми.

Методологічно важливим для аналізу лютеранської проповіді є поєднання функціонально-прагматичного підходу з діахронним аналізом. Така комбінація дозволяє, з одного боку, виявити інваріантні жанрові характеристики проповіді, а з іншого боку, описати змінність мовних засобів як результат адаптації до трансформацій соціокультурного контексту. У вітчизняній романо-германській філології ця позиція послідовно реалізується у працях, присвячених німецькомовному протестантському дискурсу, де структура проповіді розглядається як функціонально мотивована система, що корелює з умовами публічності та моделлю адресата (Богуславський, 2020).

Особливого значення набуває діахронний вимір дослідження, оскільки проповідь як інституційний жанр зберігає свою впізнаваність не завдяки незмінності мовної форми, а завдяки здатності перебудовувати власні мовні механізми відповідно до нових режимів публічної комунікації. Теорія глибокої медіалізації наголошує, що цифрові медіа трансформують не лише технічні канали поширення повідомлень, але й самі соціальні практики, включно з релігійними, змінюючи темп, формат і умови рецепції (Нерр, 2019). У сучасних дослідженнях проповіді в цифровому середовищі показано, що медіалізація релігійної комунікації змінює структуру проповідницького

дискурсу, зокрема сприяє сегментації синтаксису, зростанню контактних стратегій та переорієнтації адресації на гетерогенну онлайн-аудиторію, що системно описано в дослідженнях цифрової релігії та онлайн-церковних практик (Campbell, 2013; Hutchings, 2017).

У цій статті лютеранська німецькомовна проповідь розглядається як жанр публічної та масової комунікації у специфічному інституційному сенсі, де масовість визначається регулярністю колективного адресування, потенційною відкритістю аудиторії та можливістю медіального тиражування, тоді як інституційність зумовлюється сакральною рамкою, церковною легітимацією та нормативною стабілізацією інтерпретації. Така перспектива дозволяє лінгвістично обґрунтувати діахронні зміни у структурі проповіді та виявити механізми збереження її жанрової ідентичності в умовах зміненої публічності.

Реформаційний етап формування євангелічної лютеранської німецькомовної проповіді визначає базову жанрову модель, в якої проповідь постає як публічно виконуваний акт інституційно легітимованої інтерпретації біблійного тексту. Центральним елементом цієї моделі є принцип *sola Scriptura*, що зумовлює домінування біблійного тексту як первинного джерела смислу і визначає характер мовної організації проповіді. Проповідник у цій системі не створює новий зміст, а демонструє правильний спосіб читання й тлумачення Писання, що безпосередньо впливає на композицію, синтаксис і модальність проповіді.

Синтаксична організація реформаційної проповіді характеризується переважанням розгорнутих гіпотаксичних конструкцій, у межах яких вибудовується дедуктивна аргументація від біблійної тези до нормативного висновку. Така гіпотаксичність виконує функцію не лише логічного зв'язку, але й інституційного контролю інтерпретації, оскільки вона чітко маркує причинно-наслідкові відношення та обмежує можливість альтернативного тлумачення. У термінах інституційного дискурсу це відповідає механізмам стабілізації значення, характерним для жанрів, що виконують нормативну функцію в колективній аудиторії (Fairclough, 2015).

Показовою для аналізу модальної організації реформаційної проповіді є друга Invokavit-проповідь Мартіна Лютера, у якій чітко простежується стратегія прагматичного самообмеження проповідника. Лютер формулює межі проповідницького впливу, наголошуючи на неможливості прямого впливу на внутрішній світ адресата: *Ich kann*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

nicht weiter kommen als zu den Ohren, ins Herz kann ich nicht kommen (Luther, 1522). Це висловлення виконує не лише дескриптивну, але й аргументативну функцію, оскільки воно готує підґрунтя для подальшого нормативного висновку, який не постає як наказ, а як логічно вмотивований принцип.

Подальший висновок *Darum soll man das Wort frei lassen* (Luther, 1522) демонструє специфічний спосіб реалізації деонтичної модальності. Поєднання причинного маркера *darum* з модальним дієсловом *soll* перетворює припис на раціонально обґрунтований наслідок попереднього міркування. Унаслідок цього нормативність сприймається як внутрішньо логічна необхідність, а не як зовнішній примус, що відповідає інституційній логіці лютеранської проповіді, зорієнтованої на переконання через слово, а не через примус.

Лінгвістично значущим є те, що деонтичність у реформаційній проповіді завжди супроводжується аргументативним контекстом. Нормативні висловлення рідко з'являються ізольовано, оскільки вони інтегруються в ширший синтаксичний період, який включає біблійне посилання, його тлумачення та практичний висновок. Така структура забезпечує цілісність проповіді як аргументативного тексту і водночас підтримує її ритуальну впізнаваність у межах богослужбової практики.

Разом із тим реформаційна проповідь демонструє чутливість до умов усного сприйняття, що проявляється у використанні риторичних повторів, паралельних конструкцій та контрастивних опозицій. Ці засоби виконують функцію внутрішньої сегментації довгих синтаксичних періодів і слугують когнітивними орієнтирами для слухачів. Таким чином, навіть за домінування гіпотаксичної архітектоніки, проповідь залишається доступною для колективної аудиторії, що є важливою умовою її публічної ефективності.

Адресатні стратегії реформаційного етапу відображають модель колективного адресата, для якого проповідь виконує функцію уніфікації віровчення та дисциплінування інтерпретації. Індивідуалізація адресата практично відсутня, оскільки проповідь зорієнтована на формування спільного горизонту розуміння, а не на врахування особистих переживань окремих слухачів. У цій моделі проповідь постає як механізм колективного смислотворення, жорстко регламентованого інституційними нормами.

Отже, реформаційний етап розвитку лютеранської проповіді формує жанровий інваріант, який визначається текстоцентричністю,

екзегетичною домінантою та аргументативно організованим синтаксисом. Саме цей інваріант слугує відправною точкою для подальшої діахронної трансформації проповіді, у межах якої мовні механізми поступово перебудовуються відповідно до зміненої моделі адресата та умов публічної комунікації.

Модерний етап розвитку лютеранської німецькомовної проповіді, що охоплює насамперед XIX століття, формується в умовах суттєвих змін у структурі публічності, пов'язаних із секуляризаційними процесами, індивідуалізацією релігійного досвіду та зростанням ролі рефлексивного суб'єкта. За цих умов проповідь зберігає інституційний статус і сакральну рамку, проте її мовна організація зазнає помітної перебудови, спрямованої на зменшення комунікативної дистанції між проповідником і адресатом та на підтримку співучасті адресата в процесі смислотворення.

Однією з визначальних лінгвістичних ознак модерної проповіді стає ритмізація синтаксису. Якщо реформаційна проповідь тяжіла до довгих гіпотаксичних періодів з чітко вибудуваною дедуктивною логікою, то в XIX столітті дедалі активніше використовуються паралельні та симетричні конструкції, які формують ритмічно організований текстовий каркас. Такі конструкції не лише полегшують усне сприйняття, але й виконують когнітивну функцію, оскільки дозволяють адресатові швидше ідентифікувати ключові смислові опозиції та нормативні орієнтири.

Показовим у цьому контексті є фрагмент з проповідницької традиції початку XIX століття: *leben wir, so leben wir dem Herrn, sterben wir, so sterben wir dem Herrn* (Schleiermacher, 1831). Симетрія двох частин створює інтонаційно завершену формулу, яка функціонує як смисловий центр висловлення і водночас як риторичний засіб утримання уваги. Ритмізація тут виконує не декоративну, а структуротворчу функцію, оскільки вона забезпечує поєднання логічної зв'язності та перцептивної доступності.

Зміни у синтаксичній організації модерної проповіді тісно пов'язані з трансформацією адресатних стратегій. На відміну від реформаційної моделі, де адресат мислився як відносно однорідна громада, що потребує нормативної уніфікації, у модерному етапі більшої ваги набуває індивідуалізований характер релігійного переживання. Це знаходить відображення у зростанні ролі інклюзивних форм першої особи множини, які створюють ефект спільності та солідарності

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

між проповідником і слухачами. Використання займенника *wir* дозволяє проповідникові позиціонувати себе не над громадою, а разом із нею, що істотно змінює прагматичну рамку комунікації.

Інклюзивна адресація поєднується з активнішим використанням умовних конструкцій і риторичних питань, які залучають адресата до процесу інтерпретації і стимулюють внутрішній діалог. У такій моделі проповідь перестає бути суто трансляційним актом і набуває рис імпліцитної діалогічності, хоча цей діалог залишається регламентованим інституційними нормами. Лінгвістично це проявляється у зменшенні категоричності висловлень і в посиленні форм, що апелюють до особистого досвіду слухача.

Модальність модерної проповіді зазнає істотної перебудови, що проявляється у поєднанні деонтичних та епістемічних компонентів. Нормативні висновки більше не подаються виключно як логічно необхідні приписи, а дедалі частіше супроводжуються маркерами сумніву, пошуку та внутрішнього осмислення. Така модальна організація відображає зростання ролі рефлексії в релігійному житті і водночас зберігає інституційний контроль над межами допустимої інтерпретації.

З позицій когнітивно-дискурсивної лінгвістики ці зміни можна інтерпретувати як зсув від жорстко контрольованої нормативності до моделі керованої інтерпретації, у межах якої адресат отримує більший простір для внутрішньої роботи зі смислом, але цей простір залишається структурованим мовними засобами проповіді (Селіванова, 2008). Унаслідок цього проповідь зберігає інституційну легітимність, водночас адаптуючись до зміненої моделі адресата.

Модерний етап розвитку лютеранської проповіді можна охарактеризувати як період функціональної перебудови жанру, в якої змінюються мовні механізми впливу, але зберігається сакральна рамка і жанрова ідентичність. Ритмізація синтаксису, інклюзивна адресація та рефлексивна модальність формують проміжну модель проповіді, що поєднує риси реформаційної текстоцентричності та передумови сучасної медіалізованої практики.

Сучасний етап розвитку лютеранської німецькомовної проповіді формується в умовах глибокої трансформації публічної комунікації, пов'язаної з цифровізацією, медіалізацією та фрагментацією аудиторії. Проповідь у цих умовах перестає бути виключно одноразовим усним актом, прив'язаним до конкретної богослужбової ситуації, і

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

дедалі частіше функціонує як текст, що циркулює в цифровому просторі, підлягає повторному читанню, вибірковому цитуванню та асинхронній рецепції. Саме ця зміна умов функціонування зумовлює системну перебудову мовної організації проповіді, яка набуває рис жанру масової комунікації, не втрачаючи при цьому сакральної рамки та інституційної легітимації.

Однією з найбільш помітних лінгвістичних ознак сучасної проповіді є посилення синтаксичної сегментації. Якщо в реформаційній традиції домінували розгорнуті гіпотаксичні періоди, а в модерній практиці ключову роль відігравала ритмізація синтаксису, то сучасні проповіді характеризуються чергуванням відносно коротких, інтонаційно автономних сегментів. Така сегментація забезпечує чітке членування смислу і відповідає умовам сприйняття в медіалізованому середовищі, де увага адресата є обмеженим ресурсом. Синтаксична компактність окремих фрагментів підвищує їхню цитатність і придатність до функціонування поза первинним контекстом проповіді.

Водночас сегментація не означає редукції складності богословського змісту. У сучасних проповідях гіпотаксичні конструкції зберігаються в екзегетичних фрагментах, де необхідно відтворити логічну багатошаровість біблійного тексту. Однак ці фрагменти дедалі частіше обрамлюються коротшими вступними та перехідними висловленнями, які виконують контактну функцію та забезпечують поступовий вхід адресата в складні смислові структури. Таким чином, сучасна проповідь поєднує різні типи синтаксичної організації в межах одного тексту, адаптуючи їх до різних комунікативних завдань.

Модальність сучасної проповіді зазнає подальшого зсуву в бік емпатійних і солідаризуючих стратегій. Деонтичні значення не зникають, однак вони дедалі рідше реалізуються у формі прямого припису. Нормативні імпульси подаються як запрошення до спільної етичної дії або як пропозиція для особистого осмислення, що відповідає очікуванням гетерогенної аудиторії. Такий спосіб модальної організації дозволяє зберігати етичну спрямованість проповіді без створення ефекту комунікативного тиску, який у сучасному публічному просторі часто сприймається негативно.

Особливого значення в сучасній проповіді набуває дейксис, оскільки саме через дейктичні механізми сакральний зміст інтегрується в актуальний соціальний та екзистенційний контекст. Темпоральні маркери теперішності, а також вказівки на конкретні події,

ситуації або колективні переживання дозволяють перевести біблійний наратив у площину «тут і тепер». Лінгвістично це проявляється в активному використанні форм, що підкреслюють актуальність і спільність досвіду, завдяки чому біблійний текст постає не як історично віддалений, а як безпосередньо релевантний для сучасного адресата.

Наративізація стає ще одним важливим структурним чинником сучасної проповіді. Короткі наративні фрагменти, які апелюють до повсякденних ситуацій, соціальних проблем або особистих історій, дедалі частіше використовуються як композиційний вступ. У межах такої структури біблійний текст вводиться не на початку, а після формування спільного горизонту уваги, що полегшує його сприйняття і підвищує комунікативну ефективність. Така інверсійна композиція відповідає когнітивним очікуванням сучасної аудиторії та узгоджується з тенденціями публічного мовлення в масовій комунікації.

Показовими в цьому контексті є сучасні різдвяні проповіді, опубліковані на офіційних ресурсах євангелічних церков Німеччини. У проповіді до Christvesper 2024 контактна фаза вибудовується через безпосереднє звертання та питальну конструкцію *Liebe Gemeinde, wissen Sie, was das Weihnachtswort schlechthin ist?*, яка одразу залучає адресата до процесу спільного пошуку смислу. Подальший розвиток теми здійснюється через низку коротких, інтонаційно завершених сегментів, що підсилює текстову прозорість і сприяє повторній рецепції проповіді в цифровому середовищі.

У проповіді Nordkirche на Heiligen Abend 2024 біблійний імператив *Fürchtet euch nicht* отримує прагматичне розширення і трансформується в м'який етичний заклик *Fürchtet euch nicht, dabei einen Unterschied zu machen*. Синтаксична компактність цього висловлення і відсутність прямої директивності створюють рамку підтримки, у межах якої адресат сприймає норму як спільну цінність, а не як зовнішній припис. Така стратегія є типовою для сучасної проповіді, зорієнтованої на масову, але водночас гетерогенну аудиторію.

Отже, сучасний етап розвитку лютеранської проповіді характеризується комплексною адаптацією мовних механізмів до умов медіалізованої публічності. Синтаксична сегментація, емпатійна модальність, активний дейксис і наративізація формують нову комунікативну модель, у межах якої проповідь поєднує сакральну традицію з вимогами сучасної масової комунікації.

Висновки. Порівняльний аналіз реформаційного, модерного та сучасного етапів розвитку лютеранської німецькомовної проповіді дозволяє описати її еволюцію як системну трансформацію жанру, що відбувається не шляхом руйнування традиційної структури, а через поступову перебудову взаємопов'язаних лінгвістичних параметрів. У центрі цієї динаміки перебуває адаптація мовних механізмів до змінених умов публічності, медіалізації та моделі адресата при збереженні сакральної рамки та інституційної легітимації проповіді.

Першим ключовим параметром виступає синтаксична організація. Реформаційна проповідь характеризується домінуванням розгорнутих гіпотаксичних періодів, що забезпечують дедуктивну аргументацію та нормативну стабілізацію смислу. Модерна проповідь демонструє зсув у бік ритмізованих і симетричних конструкцій, які поєднують логічну зв'язність із підвищеною перцептивною доступністю. Сучасний етап відзначається сегментацією синтаксису, у межах якої коротші інтонаційно автономні блоки формують чітку смислову структуру, придатну до функціонування в умовах цифрової циркуляції та фрагментарної рецепції. Ця еволюція свідчить про функціональну переорієнтацію синтаксису з логічно-контролюючого на комунікативно-адаптивний.

Другий параметр охоплює модальність проповіді. У реформаційній моделі деонтичні значення вводяться як раціонально вмотивовані висновки з біблійного тексту, що мінімізує варіативність інтерпретації. Сьогодні деонтичність дедалі частіше поєднується з епістемічними маркерами рефлексії, які апелюють до внутрішнього переконання адресата. У сучасній проповіді нормативність інтегрується в емпатійну рамку співучасті, де етичний імпульс подається як спільний орієнтир, а не як зовнішній припис. Така трансформація модальності відповідає зміні комунікативних очікувань аудиторії та зростанню значущості кооперативних стратегій у масовій комунікації.

Третій параметр пов'язаний з адресатними стратегіями. Реформаційна проповідь орієнтується на колективного адресата, для якого важливою є уніфікація віровчення та дисциплінування інтерпретації. Модерна проповідь враховує індивідуалізацію релігійного досвіду і дедалі активніше залучає адресата до процесу смислотворення через інклюзивні мовні засоби. Сучасна проповідь функціонує в умовах гетерогенної аудиторії, де адресат може бути присутнім як безпосередньо, так і опосередковано через цифрові медіа. Це зумовлює ба-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

гаторівневу адресацію, яка поєднує елементи прямого звертання з імпліцитною орієнтацією на відкладеного адресата.

Четвертий параметр охоплює дейксис і темпоральну організацію. У реформаційній традиції домінує біблійна темпоральність, що задає основну часову рамку інтерпретації. У модерну добу посилюється зв'язок між сакральним текстом і актуальним досвідом адресата, а в сучасних проповідях дейктичні маркери теперішності відіграють ключову роль у перенесенні біблійного наративу в площину «тут і тепер». Така актуалізація є функціонально зумовленою умовами масової комунікації, у яких релевантність повідомлення безпосередньо впливає на його сприйняття.

П'ятий параметр пов'язаний з наративною організацією проповіді. Якщо реформаційна модель базується на послідовній екзегезі, то модерна традиція поступово інтегрує елементи наративного осмислення. У сучасній проповіді наратив часто виконує роль композиційного входу, формуючи спільний горизонт уваги перед введенням біблійного тексту як інтерпретаційного ресурсу. Така інверсійна структура відповідає когнітивним очікуванням сучасної аудиторії та сприяє підвищенню комунікативної ефективності проповіді.

Екстралінгвістичні чинники, що зумовлюють описані трансформації, охоплюють зміну режимів публічності, розвиток цифрових медіа та трансформацію соціальної ролі релігійних інституцій у сучасному суспільстві. Проповідь дедалі частіше функціонує в конкурентному інформаційному середовищі, де увага адресата є обмеженим ресурсом. Це стимулює адаптацію мовних механізмів без втрати сакральної ідентичності жанру.

Лютеранська німецькомовна проповідь як жанр публічної та масової комунікації демонструє принцип динамічної стабільності. Її діахронна еволюція засвідчує, що інституційні жанри зберігають життєздатність не завдяки формальній незмінності, а завдяки здатності перебудовувати мовні ресурси відповідно до змінених соціокультурних умов. Лінгвістичний аналіз синтаксису, модальності, адресації, дейксису та наративної організації дозволяє виявити глибинні механізми цієї адаптації і підтверджує доцільність розгляду проповіді як повноцінного об'єкта дослідження в межах сучасної дискурсології та романо-германської філології.

Список літератури

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.

Богуславський С. С. Структурно-семантичні особливості німецькомовної протестантської проповіді. *Записки з романо-германської філології*. 2020. Вип. 1(44). С. 36–44.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

Campbell H. A. Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds. London : Routledge, 2013. 279 p.

Fairclough N. Language and Power. 3rd ed. London : Routledge, 2015. 306 p.

Hepp A. Deep Mediatization. London : Routledge, 2019. 256 p.

Hutchings T. Creating Church Online: Ritual, Community and New Media. London : Routledge, 2017. 217 p.

Luther M. Zweite Invokavitpredigt. 1522.

Schleiermacher F. D. E. Predigten. Berlin : Reimer, 1831. 412 S.

References

Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Akademiia [in Ukrainian].

Bohuslavskyi, S. S. (2020). Strukturno-semantychni osoblyvosti nimetskomovnoi protestantskoi propovidi [Structural and semantic features of German-language Protestant sermon]. *Zapysky z romano-hermanskoi filolohii*, *1*(44), 36–44 [in Ukrainian].

Campbell, H. A. (2013). *Digital religion: Understanding religious practice in new media worlds*. Routledge.

Fairclough, N. (2015). *Language and power* (3rd ed.). Routledge.

Hepp, A. (2019). *Deep mediatization*. Routledge.

Hutchings, T. (2017). *Creating church online: Ritual, community and new media*. Routledge.

Luther, M. (1522). *Zweite Invokavitpredigt*.

Schleiermacher, F. D. E. (1831). *Predigten*. Reimer.

Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy* [Modern linguistics: directions and problems]. Dovkillia-K [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 01.12.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 811.112.2’373.611:659.1
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349822

ДЕФІНІЦІЙНИЙ ПАРАМЕТР КОНЦЕПТУ «WERBUNG» В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Бондаренко В. О.
викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0003-9694-5016

Стаття присвячена комплексному когнітивно-лексикографічному аналізу дефініційного параметра концепту «реклама», який у німецькій мові вербалізується лексемою Werbung. Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом сучасної лінгвістики до вивчення механізмів концептуалізації соціально значущих комунікативних явищ та необхідністю уточнення когнітивного змісту рекламної діяльності, зафіксованого в мовній картині світу. У дослідженні розглянуто словникові дефініції, які репрезентують інституціоналізовану форму колективного мовного знання.

Матеріалом дослідження слугували дефініції лексеми Werbung, зафіксовані в авторитетних сучасних лексикографічних джерелах німецької мови, зокрема Duden Online, Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS) та Wahrig Deutsches Wörterbuch. Методологічну основу становлять положення когнітивної семантики, фреймової теорії Ч. Філлмора, а також компонентний і когнітивно-дискурсивний аналіз, що дозволяють реконструювати інваріантні семантичні компоненти концепту.

У результаті аналізу встановлено, що дефініційний параметр концепту «реклама» характеризується стабільним набором когнітивних ознак, серед яких домінують цілеспрямованість дії, персуазивність, інформативність, прагнення до зміни поведінки адресата та орієнтація на економічний результат. Показано, що в німецькій мовній картині світу реклама концептуалізується як інституціоналізований тип публічної комунікації з прогнозованим соціальним і прагматичним ефектом. Дефініції лексеми Werbung відображають фреймову структуру цілеспрямованої дії, у межах якої активуються ролі ініціатора комунікації, адресата, об’єкта просування та очікуваного результату.

Отримані результати підтверджують релевантність дефініційного аналізу для дослідження концептів і відкривають перспективи подальших студій, пов’язаних із залученням корпусних даних та міжмовного зіставлення концепту «реклама».

Ключові слова: *реклама, концепт, Werbung, дефініційний параметр, когнітивна семантика, фрейм, німецька мова.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

DEFINITIONAL PARAMETER OF THE CONCEPT "WERBUNG" IN THE GERMAN LANGUAGE

Bondarenko V. O.
Lecturer
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article presents a comprehensive cognitive and lexicographic analysis of the definitional parameter of the concept "advertisement", as represented in the German language by the lexeme Werbung. The relevance of the study is determined by the increasing interest of modern linguistics in the mechanisms of conceptualization of socially significant communicative phenomena and by the need to clarify the cognitive content of advertising activity as fixed in the linguistic worldview. Special attention is paid to dictionary definitions as an institutionalized form of collective linguistic knowledge.

The empirical material of the research consists of definitions of the lexeme Werbung recorded in authoritative contemporary German lexicographic sources, including Duden Online, the Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS), and the Wahrig Deutsches Wörterbuch. The methodological framework is based on the principles of cognitive semantics, frame theory developed by Charles J. Fillmore, as well as componential and cognitive-discursive analysis, which makes it possible to reconstruct invariant semantic components of the concept.

The analysis reveals that the definitional parameter of the concept "advertisement" is characterized by a stable set of cognitive features, among which intentionality, persuasiveness, informativeness, orientation toward behavioral change of the addressee, and economic effectiveness are dominant. It is shown that in the German linguistic worldview advertising is conceptualized as an institutionalized form of public communication with a predictable social and pragmatic impact. The dictionary definitions of the lexeme Werbung reflect a frame structure of goal-oriented action that activates the roles of the initiator of communication, the addressee, the promoted object, and the expected result. The findings confirm the relevance of definitional analysis for conceptual studies and outline perspectives for further research involving corpus-based data and cross-linguistic comparison of the concept "advertisement".

Keywords: *advertisement, concept, Werbung, definitional parameter, cognitive semantics, frame, German.*

Вступ. Упродовж останніх десятиліть концептологія набула провідного місця в когнітивній парадигмі мовознавства, оскільки саме через концепти мова репрезентує знання, досвід та оцінки, які формуються в процесі культурно зумовленої взаємодії між індивідом і соціумом. У межах цього підходу особливе значення мають концепти, які обслуговують соціально значущу публічну комунікацію, зокрема

концепт «РЕКЛАМА», що функціонує як інструмент переконання, інформування та економічного впливу.

Актуальність дослідження зумовлена потребою у вивченні механізмів концептуалізації реклами як комунікативного явища в мові, оскільки реклама не лише передає інформацію, а й моделює поведінку, формує оцінки, активує цінності та інтерпретує дійсність у вигідному для ініціатора світлі. У німецькій лінгвокультурі основним вербальним представником концепту є лексема *Werbung*, яка широко функціонує у сферах масової комунікації, маркетингу, медіа та політики.

Розуміння концепту реклами потребує розгляду не лише дискурсивної реалізації, але й його **дефініційної репрезентації**, яка фіксує інституціоналізоване мовне знання. У сучасному мовознавстві концепт розглядається як базова когнітивна одиниця, що забезпечує зв'язок між мовною формою, мисленням і культурно зумовленим досвідом мовців. У когнітивній лінгвістиці концепти трактуються як ментальні структури, у яких акумулюється знання про об'єкти, процеси та соціальні явища і які реалізуються через мовні знаки. Саме такий підхід дозволяє інтерпретувати словникові дефініції не як формальні описи значення, а як інституціоналізовані фрагменти колективної мовної свідомості.

У роботі О. О. Селіванової «Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми» когнітивна лінгвістика і концептологія окреслюються як провідні напрями сучасної теоретичної лінгвістики, що зосереджуються на вивченні мовних одиниць у тісному зв'язку з ментальними структурами та когнітивними процесами, які забезпечують формування і структурування знання про світ (Селіванова, 2008). Такий підхід передбачає розгляд значення не як суто лексичної властивості, а як складної концептуальної репрезентації, що інтегрує мовні, когнітивні та культурні чинники.

Саме в межах цього теоретичного підходу аналіз дефініцій лексеми *Werbung* набуває особливої ваги, оскільки словникові тлумачення відображають узагальнені та соціально закріплені уявлення про феномен реклами як різновид інституціоналізованої публічної комунікації.

Оскільки дефініції у сучасній лексикографії є результатом узагальнення мовного досвіду та культурних установок, їх аналіз дозволяє реконструювати когнітивну структуру концепту. У цьому контексті лексема *Werbung* у словникових статтях виконує роль не лише лек-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

сичної одиниці, а й **репрезентанта фреймової структури знання** про рекламну діяльність. Її семантичне наповнення відображає системні когнітивні ознаки, серед яких: цілеспрямованість, вплив, інформативність, комерційна орієнтація та інституціональна організованість.

Таким чином, дослідження дефініційного параметра концепту «РЕКЛАМА» через аналіз словникових тлумачень лексеми *Werbung* у німецькій мові є важливим кроком до розуміння когнітивних механізмів вербалізації соціально значущих понять. Це дозволяє встановити, як у мові фіксується узагальнене уявлення про рекламу, які семантичні компоненти є стрижневими та які когнітивні схеми активуються під час її тлумачення.

У центрі дослідницької уваги цієї статті перебуває завдання виявити, яким чином концепт «РЕКЛАМА» у німецькій мові відображається в лексикографічних дефініціях, і як саме ці тлумачення фіксують когнітивну структуру знання про соціальне й комунікативне явище. Відповідно, основною метою дослідження є реконструкція дефініційного параметра концепту «РЕКЛАМА» на основі аналізу тлумачень лексеми *Werbung*, зафіксованих у провідних сучасних німецьких словниках. Такий підхід дозволяє не лише виявити інваріантні семантичні компоненти значення, а й окреслити когнітивну модель реклами, яка закладена в мовній свідомості німецькомовного колективу.

Мета статті полягає в з'ясуванні особливостей дефініційного представлення концепту «РЕКЛАМА» в німецькій мовній картині світу. Для досягнення цієї мети передбачено розв'язання низки взаємопов'язаних дослідницьких завдань. Насамперед, потрібно провести глибокий аналіз дефініцій лексеми *Werbung*, зафіксованих у сучасних авторитетних академічних лексикографічних джерелах. Далі слід ідентифікувати провідні когнітивні характеристики, які формують концептуальне ядро значення. Наступним завданням є встановлення специфіки структурування фреймової організації у словникових формулювань. Важливо також здійснити зіставлення лексикографічних дефініцій для виявлення спільних і відмінних рис їх когнітивного змісту. На завершення передбачається з'ясувати механізми інституціоналізації знань про рекламу в німецькій мові, які реалізуються шляхом дефініційного моделювання.

Об'єктом даного дослідження виступає концепт «РЕКЛАМА» як когнітивна структура, яка формується в масовій комунікації та відображається у мові. У свою чергу, предметом дослідження є дефіні-

ційний параметр цього концепту, тобто спосіб його мовної фіксації у словникових тлумаченнях.

Матеріал дослідження становлять дефініції лексеми *Werbung*, подані в таких авторитетних джерелах, як *Duden Online* (2023), *DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* (2023), а також *Wahrig Deutsches Wörterbuch* (2011). Вибір саме цих джерел зумовлений їхньою академічною репутацією, структурною репрезентативністю та широким використанням у науковому середовищі німецькомовного простору.

Результати і обговорення. У подальшому аналізі застосовується компонентний і фреймовий підхід для інтерпретації словникових дефініцій лексеми *Werbung*. Компонентний аналіз дозволяє виокремити інваріантні елементи семантичної структури дефініцій. Фреймове моделювання забезпечує можливість реконструкції когнітивного сценарію, який реалізується у значенні лексеми. Порівняльний аналіз застосовується для виявлення варіативності формулювань і фокусів у різних словникових джерелах. Крім того, контекстуальний аналіз дозволяє інтерпретувати дефініції з урахуванням соціокультурного і дискурсивного тла, у межах якого функціонує реклама як феномен.

Узагальнено, застосування цих методів дає змогу не лише інтерпретувати дефініції як лексикографічні формули, а й розглядати їх як когнітивні структури, що фіксують соціально значущі уявлення про рекламу в колективній мовній свідомості німецькомовного суспільства.

У сучасному словнику *Duden Online* лексема *Werbung* визначається як «*Gesamtheit der Maßnahmen (besonders der Wirtschaftswerbung), die darauf abzielen, jemandes Interesse für etwas zu wecken, ihn zu einem bestimmten Verhalten zu veranlassen*» (Duden Online, 2023). У перекладі це означає сукупність заходів, зокрема економічної реклами, які спрямовані на те, щоб викликати інтерес до певного об'єкта і спонукати адресата до визначеної поведінки.

З когнітивно-семантичної точки зору ця дефініція відображає концептуалізацію реклами як форми цілеспрямованої соціальної дії. Поняття *Maßnahmen* у дефініції репрезентує системність і організованість рекламної діяльності, що узгоджується з уявленням про рекламу як інституціоналізований тип комунікації, який формується у межах соціальних і економічних практик. Подібне розуміння реклами як структурованої діяльності підтверджується дискурс-аналітичними до-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

слідженнями рекламної комунікації, у яких реклама трактується як комплексна форма інституціоналізованого мовного впливу, що інтегрує семіотичні, когнітивні та прагматичні механізми (Cook, 2001: 10–18).

Семантичний компонент *jemandes Interesse wecken* у дефініції відображає когнітивну операцію фокусування уваги та активації ментальних репрезентацій, які забезпечують зацікавлення адресата. У когнітивній лінгвістиці подібні процеси інтерпретуються як механізми концептуального профілювання, завдяки яким певні характеристики об'єкта стають салєнтними у свідомості реципієнта (Evans & Green, 2006). Саме через такі механізми реклама здатна формувати асоціативні зв'язки і спрямовувати інтерпретацію інформації у бажаному для рекламодавця напрямі.

Фрагмент дефініції *zu einem bestimmten Verhalten veranlassen* чітко вказує на прагматичну спрямованість рекламного впливу, оскільки він концептуалізує рекламу як комунікативну дію, результатом якої має стати модифікація поведінки адресата. Така інтерпретація узгоджується з сучасними дослідженнями рекламної мови, у яких реклама визначається як форма персуазивної комунікації, у межах якої мовні структури організуються з метою впливу на когнітивні установки та поведінкові рішення адресата (Fairclough, 2015: 135–142).

У фреймовому вимірі, відповідно до теорії Чарльза Філлмора, дефініція *Werbung* активує когнітивний сценарій, у межах якого існують ролі ініціатора комунікації, адресата, об'єкта просування та очікуваного результату (Fillmore, 1982; Boas, 2021). Таким чином, словникове тлумачення не лише описує значення, а й відображає узагальнену модель соціальної взаємодії, яка лежить в основі концепту реклами.

Дефініція Duden Online «*Gesamtheit der Maßnahmen ... jemanden zu einem bestimmten Verhalten zu veranlassen*» фіксує рекламу як мовно й інституційно організовану дію, у якій семантичні компоненти *Maßnahmen*, *Interesse wecken* та *Verhalten veranlassen* кодують, відповідно, структурованість, когнітивну активацію та перлокутивний ефект рекламного повідомлення (Duden Online, 2023).

У словнику *DWDS Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* лексема *Werbung* тлумачиться як діяльність, за допомогою якої певна особа просуває товари або послуги з метою зробити їх відомими або забезпечити їх реалізацію, а також як сукупність заходів, що здійснюються переважно в економічній сфері для досягнення цієї мети (DWDS, 2023). Обидва формулювання відображають уявлення про рекламу як

процес і як систему організованих дій, що передбачають планування, адресованість і прагматичну спрямованість.

Когнітивний аналіз цих дефініцій засвідчує, що значення лексеми *Werbung* ґрунтується на фреймі цілеспрямованої дії, в якому реклама мислиться як діяльність, що здійснюється з наміром вплинути на уявлення та поведінку адресата. Цей підхід узгоджується з положеннями фреймової семантики Чарльза Філлмора, згідно з якими мовне значення організується у вигляді когнітивних сценаріїв, що включають типові ролі, обставини та очікувані наслідки комунікативної дії (Fillmore, 1982; Boas, 2021).

Словник *Wahrig Deutsches Wörterbuch* визначає рекламу як планомірний вплив на людей з метою залучення їх до певного продукту або ідеї (Wahrig 2011). Це формулювання чітко вказує на інтенціональність рекламної діяльності та наявність прагматичної мети, яка полягає у формуванні позитивного ставлення або готовності до дії з боку адресата. У цьому контексті реклама постає як соціально регламентований механізм впливу, який інтегрує мовні, когнітивні та культурні чинники.

Якщо порівняти дефініції, подані у словниках *DWDS* та *Wahrig*, можна побачити, що вони поєднують у собі два ключові виміри концепту реклами. Перший вимір пов'язаний із процесуальністю, оскільки реклама мислиться як діяльність, що розгортається у часі і спрямована на досягнення певного ефекту. Другий вимір стосується інституційної організованості, оскільки рекламні дії представлені як структурований комплекс заходів, який функціонує у межах соціально та економічно зумовлених практик.

Дефініційний параметр лексеми *Werbung*, зафіксований у провідних німецьких словниках, відображає когнітивну модель реклами як цілеспрямованої соціальної дії, що спрямована на модифікацію уявлень, оцінок і поведінки адресата у відповідності до комунікативних і економічних цілей.

На основі аналізу дефініційної репрезентації лексеми *Werbung* у провідних лексикографічних джерелах німецької мови можна реконструювати відповідну фреймову модель концепту *«реклама»*. Ця модель відображає стійку когнітивну структуру, яка активується під час інтерпретації мовної одиниці та фіксує інституціоналізоване знання про рекламу як соціальне й комунікативне явище.

Центральним елементом фрейму виступає ситуація цілеспрямованої комунікативної дії, у межах якої один суб'єкт (рекламодавець)

реалізує низку заходів (меседжів, візуальних образів, інформаційних стратегій), що мають на меті сформувати у реципієнта певне уявлення про об'єкт реклами та спонукати його до цільової поведінки. Така структура відповідає базовому фрейму переконання, описаному в роботах Ч. Філлмора та його послідовників (Fillmore, 1982; Boas, 2021).

Реконструйована фреймова модель концепту «РЕКЛАМА» у німецькій мовній картині світу можна виокремити низку структурних елементів, які виконують функцію смислових опор і забезпечують когнітивну організацію значення лексеми *Werbung*. Ці елементи, або слоти фрейму, відображають типові учасники, обставини та цілі рекламної комунікації.

Перший слот, який відіграє центральну роль у фреймі, являє собою ініціатора рекламної дії. У німецькомовній традиції він концептуалізується через лексему *Werbender*, що позначає особу або інституцію, яка здійснює вплив на адресата шляхом створення та поширення рекламного контенту. З лінгвістичної точки зору ця одиниця передає агентивність, оскільки містить семантичний компонент контролю, ініціації та відповідальності за комунікативний акт. У дефініціях словників ця роль імпліцитно виражається за допомогою формулювань типу *jemand wirbt*, що відображає дієслівний акт з чітким спрямуванням.

Другий слот представляє об'єкт просування, який у німецьких дефініціях позначається словами *Produkt*, *Dienstleistung* або *Idee*. У фреймовій структурі цей елемент виконує роль змістового ядра рекламного повідомлення. Об'єкт реклами несе ціннісне навантаження, і його концептуалізація спрямована на виклик позитивних асоціацій у свідомості реципієнта. Семантична структура відповідних лексем включає оцінні, інструментальні та прагматичні компоненти, що дозволяє репрезентувати об'єкт як соціально значущий і вартий уваги.

Наступним фреймовим компонентом є реципієнт або носій мови, до якого скеровується рекламне повідомлення. У дефініціях ця роль закріплюється за словом *Adressat*. У когнітивній моделі реципієнт постає не лише як пасивний отримувач інформації, але як активний учасник комунікативної ситуації, чия когнітивна система піддається впливу. З лінгвістичної точки зору роль реципієнта корелює з прагматичними категоріями адресованості, перлокутивного ефекту та семантичної відкритості до інтерпретації.

Ще один слот фрейму, який має значну роль — це комунікативний канал, через який реалізується рекламна дія. У словниках він позна-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

чений словами *Medien*, *Kampagnen* та ін. Ці лексеми мають високу ступінь семантичної узагальненості і функціонують як гіпероніми для позначення всіх засобів передання інформації (від друкованої реклами до цифрових форматів). Лінгвістично ця роль у структурі фрейму забезпечує встановлення контексту передачі і є ключовою для визначення жанрових та стилістичних особливостей рекламного дискурсу.

Фреймову структуру завершує слот, який відображає цільову дію, очікувану з боку реципієнта. У дефініціях вона виражається лексемами *Verhalten*, *Kauf*, *Sympathie*, які вказують на поведінкову або емоційну відповідь адресата. Цей компонент структурує перлокутивний аспект рекламної комунікації і фіксує трансформацію когнітивного стану у зовнішню дію. У межах когнітивної лінгвістики це трактується як цільовий сценарій (goal-driven scenario), який закладений у семантику повідомлення.

Завершальним елементом фрейму є прагматична мета рекламного акту, яка в дефініціях словників конкретизується через вирази типу *mit dem Ziel*, *Absicht*, або *um... zu gewinnen*. У мовній картині світу ця мета розгортається як очікуване досягнення комунікативного ефекту, що полягає у комерційній вигоді, іміджевому посиленні або залученні до певної ідеї. У лінгвістичному аспекті така структура поєднує прагматичну функцію мови з соціально-мотиваційними механізмами, які відображаються у семантиці інтенціональних конструкцій.

Кожен слот фрейму концепту «РЕКЛАМА» у німецькій мові є структурною одиницею, що не лише відображає змістовий бік поняття, а й фіксує глибокі когнітивні та прагматичні властивості комунікативної дії, вмонтованої у мову як носій соціального досвіду.

Відзначимо, що така модель, реконструйована з дефініцій, узгоджується з принципами фреймової семантики, де значення слова розглядається як когнітивно структурований сценарій дії. Подібні підходи були докладно представлені у працях авторів когнітивної парадигми, зокрема в дослідженнях E. Evans і M. Green (Evans & Green, 2006), а також у сфері рекламознавства і лінгвістики медіатекстів (Cook, 2001; Fairclough, 2015).

Виявлені фреймові компоненти дозволяють дійти висновку, що дефініційна репрезентація концепту «РЕКЛАМА» у німецькій мові не обмежується описом лексичного значення, а відображає структуроване знання про механізми соціального впливу, медіацію цінностей, цілепокладання та очікувану поведінку.

Таким чином, формулювання Duden («*Maßnahmen ... Verhalten*»), DWDS («*Tätigkeit ... bekannt machen, Absatz fördern*») і Wahrig («*planmäßige Beeinflussung*») дозволяють емпірично встановити, що у німецькій лексикографічній традиції реклама кодується як поєднання діяльності, інтенціонального впливу та прагматичного результату.

Висновки. Проведене дослідження дозволило здійснити комплексну когнітивно-лінгвістичну інтерпретацію дефініційної репрезентації лексеми *Werbung* у сучасних німецьких словниках. На основі аналізу матеріалу з *Duden Online*, *DWDS* та *Wahrig Deutsches Wörterbuch* було виявлено, що дефініції цієї мовної одиниці відображають структуроване уявлення про рекламу як інституціоналізовану форму соціальної комунікації, яка здійснюється з метою впливу на адресата та спонукання до певної поведінки.

Лексикографічні тлумачення демонструють послідовну когнітивну модель, у яких реклама концептуалізується як комплекс заходів, що поєднують прагматичну спрямованість, емоційний вплив і інтенціональну мету. Така модель фіксує у мові не лише денотативні характеристики явища, а й відображає глибші соціокультурні та комунікативні очікування, пов'язані з роллю реклами у публічному дискурсі.

Реконструйований фрейм концепту «РЕКЛАМА» у німецькій мовній картині світу включає чітко визначені ролі учасників комунікації, канали передачі повідомлення, типові об'єкти просування та очікувані результати впливу. Зіставлення цих елементів із положеннями когнітивної лінгвістики засвідчило, що значення лексеми *Werbung* реалізує не ізольований денотативний зміст, а цілу систему концептуальних зв'язків, яка відображає соціальну функцію реклами, її регуляторний і персуазивний потенціал.

У загальних теоретичних дослідженнях реклама постає не як вузько функціональна одиниця, а як концепт, що акумулює знання про культурні цінності, соціальні ролі, комунікативні стратегії та прагматичні цілі. Виявлені фреймові структури свідчать про високий ступінь когнітивної складності концепту «РЕКЛАМА» і про глибинну вкоріненість цього феномена у мові як репрезентанті колективної свідомості.

Таким чином, дефініційний параметр концепту «РЕКЛАМА» у німецькій мові виконує не лише інформаційно-лінгвістичну функцію, але й слугує засобом фіксації та трансляції соціального досвіду, втіленого у мовних структурах.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури
Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
Boas, H. C. Frame semantics in lexicography and natural language processing. Berlin: Springer, 2021. 301 p.
Cook, G. *The Discourse of Advertising*. London: Routledge, 2001.
Duden Online. Werbung [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.duden.de
DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Werbung [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.dwds.de
Evans, V., Green, M. Cognitive Linguistics: An Introduction. London: Lawrence Erlbaum Associates, 2006.828 p.
Fairclough, N. Language and Power. 3rd ed. London: Routledge, 2015.
Fillmore, C. J. Frame Semantics // Linguistics in the Morning Calm. Seoul: Hanshin Publishing, 1982. P. 111–137.
Wahrig, G. Wahrig Deutsches Wörterbuch. Gütersloh: Bertelsmann, 2011.1280 S.

References
Boas, H. C. (2021). *Frame semantics in lexicography and natural language processing*. Springer.
Cook, G. (2001). *The discourse of advertising*. Routledge.
Duden. (n.d.). Werbung. In *Duden online*. https://www.duden.de/rechtschreibung/Werbung
DWDS. (n.d.). Werbung. In *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. https://www.dwds.de/wb/Werbung
Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Lawrence Erlbaum Associates.
Fairclough, N. (2015). *Language and power* (3rd ed.). Routledge.
Fillmore, C. J. (1982). Frame semantics. In *Linguistics in the morning calm* (pp. 111–137). Hanshin Publishing.
Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy i problemy* [Modern linguistics: directions and problems]. Dovkillia-K [in Ukrainian].
Wahrig, G. (2011). *Wahrig Deutsches Wörterbuch*. Bertelsmann.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2025 року

УДК 811.111’42:821-93:001
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349713

ДИСКУРСИВНІ АСПЕКТИ МОВИ МОДИ

Бондаренко І. Г.
аспірантка
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD https://orcid.org/0009-0001-2653-8306

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Стаття присвячена феномену моди як дискурсоутворюючому фактору, що лежить в основі процесу та результату тематично-, прагматично- та ідеологічно-обумовленої комунікації. Наразі дискурсивні дослідження мови моди викликають все більший інтерес сучасної лінгвістики, що породжує багатовимірність теорій та інтерпретацій дискурсу. Актуальність пропонованої розвідки зумовлена зацікавленістю сучасних лінгвістичних досліджень у виявленні конститутивних елементів дискурсу моди, а також в окресленні наукових підходів до досліджень лінгвістичної специфіки сучасного дискурсу моди. Дискурс моди витлумачується як мовленнєва діяльність людей, залучених до комунікації про моду, репрезентація якої здійснюється у вигляді системи вербальних на невербальних засобів. В статті визначено конститутивні ознаки дискурсу моди, до яких уналежнено учасників комунікації: дизайнерів, стилістів, редакторів модних журналів, модних блогерів, а також непрофесіоналів: читачів, глядачів, підписників (реципієнтів модного дискурсу). Встановлено, що дискурсу моди притаманні інтерсуб’єктивність, інтенціональність, інформативність, модальність, інтертекстуальність, авторитетність і прецедентність. Виокремлено низку наукових підходів до вивчення специфіки сучасного дискурсу моди. По-перше, це культурологічний підхід, що передбачає урахування культурно-соціальної специфіки модного дискурсу. Лексичне наповнення дискурсу моди визначається такими культурологічними процесами, таких як глобалізація, міжкультурна взаємодія та ін. Дискурс моди також вивчається з позицій лінгвосеміотичного підходу, який дозволяє встановити механізми формування відносин між модою та її реципієнтами. Дискурс моди вивчається і з позицій структурно-функціонального підходу, що дозволяє встановити лексико-семантичні та стилістичні особливості мови індустрії моди. Нарешті, когнітивний підхід передбачає розгляд комунікації про моду як результат розумової та категоризуючої діяльності людини, пов’язаної з втіленням певних структур знання в комунікації. Вивчення концептів, що втілюються у дискурсі моди, дозволяють відобразити одиниці колективної та професійної свідомості, закріпленої в системі мови моди.

Ключові слова: *мода, дискурс, культурологія, лінгвосеміотика, когнітивна семантика.*

DISCURSIVE ASPECTS OF THE LANGUAGE OF FASHION

Bondarenko I. G.
Postgraduate Student
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article is devoted to the phenomenon of fashion as a discourse-forming factor that underlies the process and result of thematically, pragmatically and ideologically conditioned communication. Currently, discursive studies of the language of fashion are of increasing interest to modern linguistics, which generates multidimensionality of theories and interpretations of discourse. The relevance of the proposed investigation is due to the interest of modern linguistic research in identifying the constitutive elements of fashion discourse, as well as in outlining scientific approaches to research into the linguistic specificity of modern fashion discourse. Fashion discourse is interpreted as the speech activity of people involved in communication about fashion, the representation of which is carried out in the form of a system of verbal and non-verbal means. The article identifies the constitutive features of fashion discourse, which include communication participants: designers, stylists, editors of fashion magazines, fashion vloggers, as well as non-professionals: readers, viewers, subscribers (recipients of fashion discourse). It has been established that fashion discourse is characterized by intersubjectivity, intentionality, informativeness, modality, intertextuality, authority and precedent. A number of scientific approaches to the study of the specifics of modern fashion discourse have been identified. Firstly, this is a culturological approach, which involves taking into account the cultural and social specifics of fashion discourse. The lexical content of fashion discourse is determined by such culturological processes as globalization, intercultural interaction, etc. Fashion discourse is also studied from the standpoint of a linguo-semiotic approach, which enables establishing the mechanisms of forming relations between fashion and its recipients. Fashion discourse is also studied from the standpoint of a structural-functional approach, which allows us to establish the lexical-semantic and stylistic features of the language of the fashion industry. Finally, the cognitive approach involves considering communication about fashion as the result of a person's mental and categorization activity, associated with the embodiment of certain knowledge structures in communication. The study of concepts embodied in fashion discourse enables the identification of the units of collective and professional consciousness, fixed in the system of fashion language.
***Keywords**: fashion, discourse, cultural studies, linguosemiotics, cognitive semantics.*

Вступ. Мода є важливим соціальним конструктом, який цікавить соціологів, психологів, культурологів (адже мода сприймається як компонент культури або її породження); символічна сторона артефактів моди потрапляє до сфери інтересів семіотики; феномен моди також цікавить філологічну науку, зокрема різні аспекти вербального та невербального втілення моди, у тому числі дискурсивні досліджен-

ня мови, описи жанрових характеристик та стилістичного багатства мови моди, концептологічна представленість та стратегічна складова дискурсу моди.

Соціологічні наукові дослідження сфокусовані на колективному та індивідуальному самовизначенні, моделях виробництва та споживання, соціальному розмежуванні та механізмах імітування та копіювання поведінки інших (Aspers, Godart, 2013: 172). Мода також сприймається як спосіб представлення та інтеграції нових соціокультурних форм; як процес соціального конструювання перетину між модною та немодною частинами соціального простору. Досліджуються соціальні процеси перед актом купівлі предметів одягу споживачем, самопрезентація людей, які стежать за модою.

Соціологи вивчають механізми поширення моди, прагматичну складову дискурсу моди, а також намагаються пояснити мотиви, що обумовлюють групову поведінку щодо споживання моди. Дослідження специфіки посиленого інтересу до цього феномену з боку соціуму передбачає розгляд моди як різновиду матеріальної культури, а також вивчення процесів, що ведуть до створення та прикріплення символічних значень до артефактів моди (Crane, Bovone, 2006: 183). Мода визначається як форма трансляції культурного досвіду, засіб соціальної інтеграції та диференціації людини в соціальній системі й набуття соціальної ідентичності (Мірошнік, Тітова, 2025: 307).

Психологи приділяють увагу інстинктам, які спонукають феномен моди. Їх цікавлять основні концепції мотивації, навчання та сприйняття, з огляду на які висувається ідея про те, що поведінка у виборі одягу здебільшого обумовлена психологічними чинниками. Почуття психологічного комфорту залежить і від моди, а саме від одягу, який носять люди. Як показують дослідження (Ginsberg, 2014), наша зовнішність та засоби, якими ми її конструюємо, значно впливають на самооцінку. Наголошується, що мода та її популярність тісно пов'язані з явищем конформізму. Конформізм, або дотримання стандартів і правил певної групи, перегукується з тенденцією індивідів до наслідування, він є окремим випадком соціальної ідентифікації і виступає у формі масового пресингу. Вирішуючи конфлікт між соціальним конформізмом та індивідуальною свободою вибору за допомогою подання величезної кількості моделей поведінки та зовнішніх зразків, мода задовольняє важливі психологічні потреби споживачів (Романовська, Драчук, 2012).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

В рамках культурологічних досліджень моду визначають як одну з масових форм комунікації, своєрідність якої полягає в періодичній зміні інтересу, установок та ціннісних орієнтацій певних соціальних груп у відповідності до їх власних традицій, звичаїв, звичок, змін, що відбуваються під впливом зміни соціальних, психологічних та фізичних умов. Як феномен сучасної культури мода — це складна поліфункціональне та полісемантичне утворення. Вона не лише відображає культурно-значущі змісти, передаючи ціннісний, ідеологічний, естетичний зміст епохи, а є основою виникнення її різноманітних інтерпретацій (Ткаченко, 2024).

Інтерес до моди з боку культурологічних досліджень є багатостороннім та багато в чому перегукується з дослідженнями соціології. Наукові праці про моду у зв'язку з культурою націлені на розгляд особливостей функціонування моди як у рамках однієї країни, так і на міжкультурному рівні, з урахуванням етнічної та соціально-класової приналежності, статі, сексуальності та тіла (Aspers, Godart, 2013: 177).

Функціонування моди в контексті глобалізації призводить до об'єктивного інтересу культурології до змін способів одягу по всьому світу та можливої гомогенізації зовнішнього вигляду людей. «Швидка мода» з'являється і оновлюється одночасно у великій кількості міст і реалізується у великих масштабах незалежно від культури країни або її історично сформованих ідеалів краси. Продукт індустрії моди співіснує з місцевими узвичаєними ідеалами, часом замінюючи їх на нові, повсюдні, стандартизовані образи. У зв'язку з цим у вчених виникає інтерес до того, як «національні» тканини та культурно-специфічні зовнішні зразки змінюються або, навпаки, залишаються незмінними (Paulicelli, Clark: 2009).

З точки зору культурології мода, занурюючись у сферу професійного та повсякденного спілкування, стає частиною культурно-мовної картини особистості. Мода актуалізується різними текстами в періодичних виданнях, мережі Інтернет, на телебаченні та в інших ЗМІ та потрапляє до споживачів у вигляді смислів та ідей, що приписуються одягу, які творці модної продукції намагаються втілити у своїх творах. В. Хабайлюк наголошує, що одяг та мода є мовою, що дозволяє транслювати ціннісно-особистісні орієнтування індивідуума (Хабайлюк, 2025), а В. Забора підкреслює суб'єктивну та контекстуальну природу семіотичних значень компонентів стилю та їхніх комбінацій (Забо-

ра, 2023). Отже, мода є семіотичною системою і виступає як особливий знак, де одяг — це спосіб комунікації зі світом, спосіб трансляції смислів за допомогою зовнішнього вигляду людини.

Очевидно, що мода та одяг є формами невербальної комунікації, оскільки самі по собі вони не використовують слова усного чи писемного мовлення. Навіть коли на одязі з'являються написи, логотипи чи імена його творців, рівень невербальної комунікації значно перевищує буквальне значення цих слоганів чи брендів (Barnard, 2002: 29).

Популяризація моди передбачає такий тип сприйняття, при якому споживачі приймають ідеали, правила, продукти моди та розцінюють даний феномен як інструмент для досягнення успіху, краси, особливого способу життя (Thompson, Haytko, 1997).

Подібно до будь-якого знаку, предмети одягу мають денотативну та коннотативну сторони. Денотація відноситься до технічних характеристик одягу, наприклад, це може бути колір або тканина виробу. На денотативному рівні мода виконує свою первинну функцію — захисну. Конотативний рівень передбачає інтерпретацію даного феномена на вторинному рівні, коли першому плані виходять культурні та соціальні правила поведінки. На слушну думку К. Курук, конотація відноситься до тих значень, якими наділяється одяг у результаті певного контексту, що дозволяє їй стати «модним». Поза соціальним контекстом одяг сам по собі не матиме жодного додаткового сенсу (Kuruc, 2008: 198). Дослідниця виділяє кілька випадків, коли мода виступає як засіб спілкування: при самовираженні, вказівці політичних поглядів та визначенні соціальних ролей у будь-якій культурі (там само). Оскільки мода створюється не однією людиною, а колективом, зайнятим її виробництвом, це робить моду колективною діяльністю. Більше того, предмет одягу, його форма або спосіб його носіння не є модою, або модними, доки вони не будуть прийняті великою кількістю людей у суспільстві.

Р. Барт наголошує, що для того, щоб споживач захотів придбати новий, більш сучасний, модний продукт, необхідно створити мережу образів для цього продукту (Barthes, 1983: 34).

На думку Ж. Бодрійяра, споживання — це характерна риса так званого, суспільства добробуту. Використання речей у такому суспільстві не вичерпується ні їх практичним застосуванням, ні семіотичним застосуванням як ознаки багатства, престижу тощо. Купуючи речі, людина прагне до постійно змінного ідеалу — модної моделі. Споживан-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ня ґрунтується не на речах як таких, а на культурних знаках, які мають високу семіотичність (Baudrillard, 1996).

Кожна складова зовнішнього вигляду людини «говорить» багато про неї, про її субкультуру, або про ціле суспільство.

Семіотична функція моди, пов'язана з функціонуванням одягу як сфери поширення важливих культурних кодів у сфері невербальної комунікації, впливає на вербальну комунікацію. Одяг у світі стає певним вчинком, способом естетичної, екзистенційної, часом світоглядної самопрезентації.

Отже, у зв'язку з широкою представленістю моди у мові вважаємо, що феномен моди є дискурсоутворюючим фактором, що лежить в основі процесу та результату тематично-, прагматично- та ідеологічно-обумовленої комунікації. Лінгвістичний аспект реалізації дискурсу моди розглядає мовні та позамовні засоби, які використовує мода для досягнення своїх комунікативних цілей. Наразі дискурсивні дослідження мови моди викликають все більший інтерес сучасної лінгвістики, що породжує багатовимірність теорій та інтерпретацій дискурсу.

Актуальність пропонованої розвідки зумовлена зацікавленістю сучасних лінгвістичних досліджень у виявленні лінгвістичної специфіки сучасного дискурсу моди.

Метою дослідження є окреслення наукових підходів до дослідження специфіки сучасного дискурсу моди. Відповідно до поставленої мети стаття передбачає вирішення таких завдань:

1) встановити конститутивні ознаки дискурсу моди,

2) класифікувати тексти різних жанрів ЗМІ, які втілюють дискурс моди,

3) окреслити наукові підходи до досліджень лінгвістичної специфіки сучасного дискурсу моди.

Методи дослідження. Уточнення авторської позиції щодо визначення дискурсу моди та його конститутивних елементів наведено в процесі аналізу наукових підходів до досліджень лінгвістичної специфіки сучасного дискурсу моди з використанням методів зіставлення, узагальнення, аргументації.

Результати та обговорення. Основні причини, через які дискурс моди становить інтерес для вивчення з позиції дискурс-аналізу, полягають в антропологічній, соціологічній та історичній спадщині феномену «мода». Іншими словами, розуміння моди як комунікатив-

ної події відкриває дослідникам її з нового боку: з позиції її інтегрованості в багато сфер життєдіяльності суспільства, з огляду на мову моди — її еволюцію, співвідношення з концепцією поведінки та способу мислення. Мода відбиває певний соціальний консенсус, у досягненні якого комунікація, що має дискурсивний характер, відіграє одну з найважливіших ролей.

Дискурс моди можна охарактеризувати як мовленнєву діяльність людей, залучених до комунікації про моду, репрезентація якої здійснюється у вигляді системи вербальних на невербальних засобів. Як і будь-який дискурс, дискурс моди має певні ***конститутивні ознаки***, а також характеризується універсальними і специфічними рисами.

Конститутивними елементами дискурсу моди належать ***учасники комунікації***, представлені як членами спільноти, що має професійне відношення до створення продукту моди, — дизайнерами, стилістами, фотографами, візажистами, журналістами, редакторами модних журналів, модними блогерами, влогерами та ін., так і непрофесіоналами — читачами, глядачами, підписниками: тими, хто обговорює цей феномен на побутовому рівні. Дискурсу загалом, і дискурсу моди зокрема, притаманні інтерсуб'єктивність та інтенціональність, згідно з якими будь-яка мовна особистість, що виконує певну комунікативну роль, може бути адресатом дискурсу.

Іншими характеристиками дискурсу моди є ***інформативність***, яка є однією з неодмінних умов здійснення акту комунікації; ***модальність***, яка визначає спрямованість особистісних змістів адресанта на сферу певної діяльності адресата, як мовної, і немовної; ***інтертекстуальність***, що виявляється у зв'язку акту комунікації з попередніми та подальшими актами; ***авторитетність*** і ***прецедентність***, що дозволяють мовцям спиратись на визнані авторитети (дизайнерів, влогерів, відомих особистостей індустрії моди).

Дискурс моди втілюється у текстах ***різних жанрів ЗМІ***, куди відносяться глянцеві журнали про моду, газети, телевізійні програми, модні ток-шоу, покази мод, інтернет-сайти та інтернет-блоги, присвячені моді, офіційні веб-сайти відомих модних будинків та компаній, що виробляють одяг та аксесуари.

Можна виділити кілька ***наукових підходів***, з використанням яких проводяться сучасні лінгвістичні дослідження специфіки сучасного дискурсу моди. Так, серед лінгвістичних теорій, присвячених вивченню дискурсивних аспектів мови моди, значне місце посідають

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

дослідження, що проводяться на стику ***лінгвістики*** та ***культурології***. Сприйняття та інтерпретація текстів про моду передбачає урахування культурно-соціальної специфіки. Не можна не погодитися з Д. Нортом, який вважає, що соціальні інститути визначаються культурою, а зміни у цих інститутах великою мірою зумовлені динамікою цієї культури. У свою чергу, культура, згідно з дослідником, є концептуальною структурою, заснованою на мові, яка служить для кодування та інтерпретації інформації, що передається органами почуттів у мозок (North, 1981). При вивченні зв'язку культури і мови, теоретизації піддається лексичне наповнення текстів дискурсу моди з урахуванням різних культурологічних процесів, таких як глобалізація, міжкультурна взаємодія та ін. Мода вивчається в українській, британській, американській культурах за допомогою лексикографічного, функціонально-семантичного аналізу лінгвокультури.

Дискурс моди також вивчається з позицій ***лінгвосеміотичного*** підходу. Вивчення феномена моди в даному ключі відбулося після виходу у світ праць французького структураліста Р. Барта (Barthes, 1983) та соціолога-семіотика Ж. Бодрійяра (Baudrillard, 1996). Досліджуючи не тільки семіотичний аспект феномену моди, а і його реалізацію через мову модних журналів, Р. Барт доходить висновку про те, що мода — це соціальний дискурс, у якому весь одяг трансформується в мовну категорію, і навіть образи слугують створенню словесного повідомлення (Barthes, 1983). Аналіз дискурсу моди з позицій лінгвосеміотики дозволяє зіставити моду й мову як дві знакові системи, що служать виразу певних смислів. Більше того, лінгвосеміотичний підхід сприяє вивченню механізмів встановлення відносин між модою та її реципієнтами, тобто людьми, які її сприймають, інтерпретують і використовують повідомлення модної тематики, як вербальні, так і невербальні.

Дискурс моди вивчається і з позицій ***структурно-функціонального*** підходу. Досліджуються лексико-семантичні та стилістичні особливості мови індустрії моди, які віддзеркалюють вплив текстів дискурсу моди на адресата в екстралінгвальних умовах сучасної комунікації. У комунікації, особливо у комунікації про моду, широко використовуються мовні засоби привертання уваги до інформації або точки зору, що виражається в повідомленні.

Ще одним підходом, в рамках якого проводиться дедалі більша кількість досліджень, є ***когнітивний*** підхід. Цей надзвичайно актуаль-

ний для сучасної лінгвістики напрям передбачає розгляд комунікації про моду як результат розумової та категоризуючої діяльності людини, пов'язаної з втіленням певних структур знання в комунікації. Дані когнітивні структури, на думку лінгвістів-когнітологів, існують у свідомості та мові у формі концептів, які становлять концептуальну картину світу людини.

Вивчення концептів, що втілюються у дискурсі моди, дозволяють відобразити одиниці колективної та професійної свідомості, закріпленої в системі мови моди. Потреби та життєві орієнтири, що нав'язуються інститутом моди у вигляді дискурсу моди, втілюються у вигляді концептів FASHION, BEAUTY, ELEGANCE, IDEAL, CONFIDENCE, LOOK, TREND (Бондаренко, 2025). Увага лінгвістів також спрямована на вивчення способів вербалізації концептів дискурсу моди, що передбачає визначення домінантної лексеми концепту, виявлення компонентів лексико-семантичного поля концепту, вивчення організації контекстуального простору актуалізації концепту і т.і.

Висновки. Отже, враховуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що мода є поліфункціональним соціальним конструктом, який вимагає використання наукового інструментарію гуманітарних наук для встановлення зв'язку глибинних процесів, що відбуваються у свідомості людині, яка споживає предмети, наділені значеннями модності та специфічними сенсами. Поширення цих смислів та цінностей реалізується вербальними та невербальними способами. Різні дискурсивні аспекти мови моди набувають все більшого висвітлення в сучасній лінгвістиці в силу різноманіття, комплексності та ефективності сукупної усної та письмової комунікації, що генерується в рамках інституту моди. Лінгвістичні теорії, присвячені дискурсу моди, розглядають його з позиції лінгвокультурологічного, лінгвосеміотичного, структурно-функціонального та когнітивного підходів, які дозволяють отримати всеосяжні знання про моду, що втілюється в мові та залежить від неї.

Список літератури

Бондаренко І. Г. Дискурс моди в сучасній лінгвістиці. *Наука та освіта в сучасних дослідженнях* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 2025). Житомир, 2025. С. 124–126. DOI: https://doi.org/10.64076/ihrc250910.

Забора В. Семіотика стилю: деконструкція візуальної мови компонентів особистого образу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2023. Вип. 63, т. 1. С. 72–78. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-10.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Мирошник О. Г., Тітова Т. Є. Мода як чинник соціалізації особистості. *Соціальна психологія. Юридична психологія*. Одеса : Гельветика, 2025. Вип. 71. С. 307–310. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-5208.
Романовська О. В., Драчук Я. І. Механізми впливу та маніпуляції в моді. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Київ : Політехніка, 2012. Вип. 2(14). С. 56–60.
Ткаченко Р. В. Мода як відображення нарцисичної культури. *Культурологічний альманах*. Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. Вип. 4. С. 380–385. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.46.
Хабайлюк В. В. Мода і стиль як засіб самовираження особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. Київ : СНУ імені Володимира Даля, 2025. Вип. 1. С. 55–65. DOI: https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-66-1-55-65.
Aspers P., Godart F. Sociology of Fashion: Order and Change. *Annual Review of Sociology*. 2013. Vol. 39. P. 171–192. DOI: https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145526.
Barnard M. Fashion as Communication. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2002. 210 p.
Barthes R. Clothing and dress, Fashion, Semiotics, Clothing and dress / trans. by M. Ward and R. Howard. New York : Hill and Wang, 1983. 233 p.
Baudrillard J. The system of objects / trans. by J. Benedict. London ; New York : Verso, 1996. 206 p.
Crane D., Bovone L. Approaches to material culture: The sociology of fashion and clothing. *Poetics*. 2006. Vol. 34, no. 6. P. 319–333.
Ginsberg M. When a Size 0 isn't Really 0: The Psychology Behind Top Designers' Big Secret. *The Hollywood Reporter*. 2014. Sept. 17. URL: http://www.hollywoodreporter.com/news/a-size-0-isnt-0-733094 (дата звернення: 13.07.2025).
Kuruc K. Fashion as communication: A semiotic analysis of fashion on "Sex and the City". *Semiotica*. 2008. P. 193–214.
North D. Structure and Change in Economic History. London ; New York : W. W. Norton & Company, 1982. 240 p.
Paulicelli E., Clark H. The Fabric of Cultures: Fashion, Identity, and Globalization. London : Routledge, 2009. 240 p.
Thompson C. J., Haytko D. L. Speaking of Fashion: Consumers' Uses of Fashion Discourses and the Appropriation of Countervailing Cultural Meanings. *Journal of Consumer Research*. 1997. Vol. 24, issue 1. P. 15–42. DOI: https://doi.org/10.1086/209491.

References

Aspers, P., & Godart, F. (2013). Sociology of fashion: Order and change. *Annual Review of Sociology, 39*, 171–192. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145526
Barnard, M. (2002). *Fashion as communication* (2nd ed.). Routledge.

Barthes, R. (1983). *The fashion system* (M. Ward & R. Howard, Trans.). Hill and Wang.
Baudrillard, J. (1996). *The system of objects* (J. Benedict, Trans.). Verso.
Bondarenko, I. H. (2025). *Discourse of fashion in modern linguistics*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Science and Education in Modern Research", 124–126. https://doi.org/10.64076/ihrc250910
Crane, D., & Bovone, L. (2006). Approaches to material culture: The sociology of fashion and clothing. *Poetics, 34*(6), 319–333.
Ginsberg, M. (2014, September 17). When a size 0 isn't really 0: The psychology behind top designers' big secret. *The Hollywood Reporter*. http://www.hollywoodreporter.com/news/a-size-0-isnt-0-733094
Habailiuk, V. V. (2025). Fashion and style as a means of individual self-expression. *Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work, 1*, 55–65. https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-66-1-55-65
Khabauluk, V. V. (2025). Fashion and style as a means of self-expression of the personality. *Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work, 1*, 55–65. https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-66-1-55-65
Kuruc, K. (2008). Fashion as communication: A semiotic analysis of fashion on "Sex and the City". *Semiotica*, 193–214.
Myroshnyk, O. H., & Titova, T. Ye. (2025). Moda yak chynnyk sotsializatsii osobystosti [Fashion as a factor of personality socialization]. *Social Psychology. Legal Psychology, 71*, 307–310. https://doi.org/10.32782/2663-5208 [in Ukrainian]
North, D. (1982). *Structure and change in economic history*. W. W. Norton & Company.
Paulicelli, E., & Clark, H. (2009). *The fabric of cultures: Fashion, identity, and globalization*. Routledge.
Romanovska, O. V., & Drachuk, Ya. I. (2012). Mekhanizmy vplyvu ta manipuliatsii v modi [Mechanisms of influence and manipulation in fashion]. *Bulletin of KPI. Political Science. Sociology. Law, 2*(14), 56–60 [in Ukrainian].
Thompson, C. J., & Haytko, D. L. (1997). Speaking of fashion: Consumers' uses of fashion discourses and the appropriation of countervailing cultural meanings. *Journal of Consumer Research, 24*(1), 15–42. https://doi.org/10.1086/209491
Tkachenko, R. V. (2024). Moda yak vidobrazhennia nartsysychnoi kultury [Fashion as a reflection of narcissistic culture]. *Culturological Almanac, 4*, 380–385. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.46 [in Ukrainian]
Zabora, V. (2023). Semiotyka styliu: dekonstruktsiia vizualnoi movy komponentiv osobystoho obrazu [Semiotics of style: Deconstruction of the visual language of personal image components]. *Issues in the Humanities, 63*(1), 72–78. https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-10 [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 27.11.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 811.111’367:339.138
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349714

ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ МАРКЕТИНГУ

Бондаренко І. Г.
аспірантка
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Віт Ю. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-3840-5666

Стаття присвячена вивченню структурно-семантичних особливостей англомовних термінів галузі маркетингу, а саме термінів-словосполучень. За способами термінотворення в аналізованій терміносистемі було виділено наступні групи термінів: терміни-словосполучення (ТС), прості терміни, скорочення; складні терміни. Найчисельніша група представлена термінами-словосполученнями. Частіше за все основою створення терміна-словосполучення є однослівний термін, який виражає вихідне поняття на змістовому рівні. Для конкретизації значення цього вихідного слова-терміна відбувається послідовне приєднання до нього слів-уточнювачів. Базові терміни передають основні поняття, що характерні для конкретної галузі знань, та служать структурно-семантичною опорою для створення термінів-словосполучень. Терміни-сполучення маркетингу були досліджені нами щодо числа компонентів і моделей утворення. Найбільш поширеним видом є двокомпонентні ТС. Методом моделювання були виділені моделі, за якими утворюються двокомпонентні термінологічні сполучення: ***N+N, Adj. + N, Part.I + N, Part.II+N, Pronoun+N.*** *Найпродуктивнішою моделлю утворення двокомпонентних термінологічних поєднань є модель* ***N+N****. Роль атрибутивного іменника може виконувати як простий, так і складний терміни. Другою за продуктивністю термінотворення двокомпонентних терміносполучень є модель* ***Adj.+N****. Третьою за продуктивністю є модель* ***Part.II + N.*** *Малопродуктивними способами утворення двокомпонентних термінів виявилися моделі* ***Part.II + N, Part.I + N, Proper N + N, Numeral + N,*** *що представляють різні семантичні можливості. Другим видом термінологічних сполучень за ступенем поширеності є трикомпонентні термінологічні сполучення, що утворені на основі базових моделей двокомпонентних поєднань. Дослідження показало, що трикомпонентні ТС утворюються за такими моделями* ***Adj.+N+N, N + N + N, N + prep.+ N, Pronoun+N+N, Prep.+N+N, N+conj.+N, N+Part.I+N.*** *Утворення чотирьохкомпонентних термінологічних сполучень не є продуктивним. Нами була ви-*

явлені тільки дві терміноодиниці, що побудовані за моделями ***N + N + N + N*** *та* ***(V+prep.+N) + N.***
Ключові слова: *термінологія, маркетинг, термін-словосполучення, модель термінотворення.*

COMPOUND TERMS IN THE ENGLISH TERMINOLOGY OF MARKETING

Bondarenko I. G.
Postgraduate Student
Odesa I. I. Mechnikov National University
Vit Iu. V.
Candidate of Phililogical Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article is devoted to the study of structural and semantic peculiarities of the English marketing terms, compound terms namely. According to the methods of term formation the following groups of marketing terms have been singled out: simple terms, compound terms, abbreviations, complex terms. The most numerous group is represented by compound terms. Most often the basis for creating a compound term is a single-word term that expresses the original concept at the semantic level. To specify the meaning of the original word-term, qualifying words are sequentially added to it. Basic terms convey the basic concepts that are characteristic of a specific field of knowledge and serve as a structural and semantic support for creating compound terms. Marketing compound terms have been studied in terms of the number of components and models of formation. The most common type is a two-component term. The following models of formation of two-component terms have been identified: N + N, Adj. + N, Part.I + N, Part.II + N, Pronoun + N. The most productive model is N + N. The role of an attributive noun can be performed by both simple and complex terms. The second most productive model of two-component compound terms is Adj. + N. The third most productive model is Part.II + N. Models Part.II + N, Part.I+N, Proper N+N, Numeral+N, representing different semantic possibilities, turned out to be less productive ways of two-component terms formation. The second type of compound terms is represented by three-component terms formed on the basis of basic models of two-component terms. The study showed that three-component terms are formed according to the following models: Adj.+N+N, N+N+N, N+prep.+N, Pronoun+N+N, Prep.+N+N, N+conj.+N, N+Part.I+N. Formation of four-component terms is not productive. Only two terms built according to the models N + N + N + N and (V+prep.+N) +N have been identified.
Keywords: *terminology, marketing, compound term, models of term formation.*

Вступ. Маркетинг став усталеною галуззю в дослідженнях і практиці управління бізнесом не більше ніж за століття. Започаткова-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ний в американській культурі, він поширився на весь світ, особливо в країни з ринковою економікою. Сьогодні маркетинг є ключовим питанням бізнес-адміністрування, яке визначається Американською асоціацією маркетингу (AMA) як «діяльність, набір установ і процесів для створення, комунікації, надання та обміну пропозиціями, які мають цінність для клієнтів, покупців, партнерів. і суспільства в цілому» (Армстронг, Котлер, с. 4). З цього широкого визначення стає очевидним, чому маркетинг відіграє таку важливу роль у бізнес-дослідженнях і чому він вважається надзвичайно значущим для успіху чи невдачі підприємства. На цьому тлі мова, яка використовується в маркетингу, представляє привабливе поле дослідження для лінгвістів і маркетологів, які цікавляться лінгвістичними проблемами. Маркетинг є молодою та швидкозмінною дисципліною, яка значною мірою визначається суспільно-економічним розвитком XX-го століття. Він дає можливість прослідкувати термінологічну еволюцію від початку до сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на наявність значної кількості вітчизняних наукових робіт в сфері термінології (Барнич, 2018, Біян, 2009, Дрозд, Кияк, 2009, Д'яков, Кияк, Куделько, 2000, Локайчук, 2011, Петрина, 2016 та ін.), англомовна термінологія галузі маркетингу все ще потребує вивчення, що й визначає актуальність даного дослідження..

Постановка завдання. Пропонована стаття присвячена вивченню структурних особливостей англомовних термінів маркетингу, а саме термінів-словосполучень. **Матеріалом дослідження** стали 241 англомовний базовий термін маркетингу, що було виділено методом суцільної вибірки зі «Словника термінів інтернет-маркетологів» та «Marketing tems: A to Z glossary». **Методи дослідження**. При дослідженні термінологічного матеріалу з урахуванням його специфіки застосовувалися метод структурного аналізу, методи дефиніційного аналізу, статистичний метод, етимологічний метод.

Результати та обговорення. «Термін є невід'ємним елементом системи, якщо під системою розуміти сукупність елементів цілого, між якими існує обов'язковий зв'язок. Сукупність зв'язків всередині такого цілого зумовлює його структуру» (Іващишин,1996: 7). У аналізованій англійській терміносистемі маркетингу виділяються наступні групи термінів:

1) запозичені терміни зі збереженням початкового значення;

2) терміни, які є похідними від цих лексичних одиниць, а також словосполучення, в яких один або більше компонентів є базовими термінами;

3) терміни, запозичені з інших областей знання, що зазнали семантичної зміни при потраплянні в досліджувану терміносистему.

«В процесі становлення і розвитку термінології маркетингу в зв'язку з виникненням відповідної галузі знання, структура терміна задається його змістом» (Скороходько, 2002: 3).

Аналіз структури термінів дає можливість встановити найпродуктивніші способи і моделі їх утворення, що дозволяє передбачити розвиток терміносистеми в подальшому. Е. К. Дрезен зауважив, що «можливості побудови нових термінів, можливості встановлення зв'язків між формою і значенням терміну визначаються структурними особливостями мови» (Петрина, 2016: 27).

Основною тенденцією термінотворення є «спеціалізація мовних засобів», що використовуються для опису наукових понять, а також «системність і класифікаційна регулярність моделей термінотворення» (Петрина, 2016: 29).

Протягом ряду років приймалися спроби багатьма вченими (Т. Р. Кияк, Е. Ф. Скороходько та ін.) зробити класифікацію основних механізмів утворення термінів. Можна виокремити наступні основні способи термінотворення:

1) семантичний, що полягає у вживанні слова чи словосполучення із загальновживаної мови в якості терміна;

2) морфологічний (створення терміна за допомогою афіксів (суфіксів/префіксів));

3) морфолого-синтаксичний (створення терміна за допомогою складання основ слів);

4) синтаксичний (утворення термінологічних сполучень);

5) утворення скорочень (абревіація).

Проведене дослідження дозволило виділити наступне кількісне співвідношення наведених вище груп термінів:

1) термінологічні сполучення (ТС) — 143 одиниці (59.1%);

2) прості терміни — 48 одиниць (20%);

3) скорочення — 33 одиниці (13.7%);

4) складні терміни — 15 одиниць (6.25%).

Кількісне співвідношення структурних видів базових термінів, що функціонують в термінології маркетингу, представлено в наступній діаграмі:

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Діаграма 1.

Кількісне співвідношення англійських базових термінів маркетингу

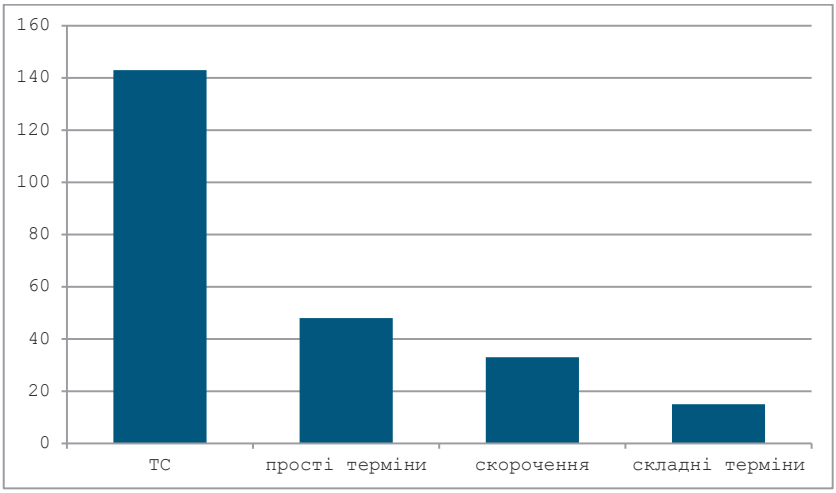

Складені терміни (або терміни-словосполучення) утворюються за допомогою синтаксичного способу термінотворення, який вважається дослідниками одним з найпродуктивніших (Локайчук, 2021:171).

В. М. Дейнека наводить наступну дефініцію складеного терміна або терміна-словосполучення: «Складений термін — це цілісна мовна одиниця, значення якої безпосередньо виводиться із значень її компонентів, що об'єднані відповідною структурно-семантичною моделлю, та зв'язані між собою певним синтаксичним зв'язком — узгодженням або керуванням» (Кияк, 1989: 170).

Частіше за все основою створення терміна-словосполучення є однослівний термін, який «виражає вихідне поняття на змістовому рівні. Для конкретизації, уточнення значення цього вихідного слова-терміна відбувається послідовне приєднання до нього слів-уточнювачів» (Кияк, 1989: 170).

Базові терміни передають основні поняття, що характерні для конкретної галузі знань, та служать структурно-семантичною опорою для створення термінів-словосполучень. Загальна кількість термінів-словосполучень з базовими термінами в своєму складі, представленими в нашому дослідженні, складає 142 одиниці (59.1% від загальної

кількості термінів). Аналіз показав, що найбільш продуктивними в англомовній термінології маркетингу виявилися терміни словосполучення, які ми, слідом за Л. Б. Ткачовою, розділяємо на «зв'язкові термінологічні сполучення, засновані на підрядному зв'язку, і фразові термінологічні сполучення, в яких відносини зв'язані за допомогою прийменників і союзів» (Біян, 2009: 22). Нерідко терміни-словосполучення відносять до фразеологічних одиниць на підставі їх стійкості та здатності відтворюватися в готовому вигляді. За твердженням С. М Локайчук, щоб стати терміном, «словосполучення повинно набути певної стійкості». Однак «стійкість і відтворюваність термінологічної одиниці залежить передусім не від мовних та функціональних якостей, а від стійкості та відтворюваності пов'язаного з нею поняття» (Кияк, 1989: 71).

Терміни-сполучення маркетингу будуть розглядатися нами щодо числа компонентів і граматичних моделей утворення.

Загальна кількість ТС, що було нами виявлено, складає 142 одиниці. Найбільш поширеним видом є двокомпонентні ТС, число яких становить 105 одиниць або 73.9% від загальної кількості словосполучень. Методом моделювання були виділені моделі, за якими утворюються двокомпонентні термінологічні сполучення: **N + N, Adj. + N, Part.I + N, Part.II + N, Pronoun + N.**

Найпродуктивнішою моделлю утворення двокомпонентних термінологічних поєднань є модель **N + N**. Загальна кількість термінологічних сполучень, утворених за цією моделлю становить 66 одиниць або 46%. Роль атрибутивного іменника може виконувати і простий, і складний терміни. Іменник у своїй основної функції позначає предмет, предметність, а в якості додаткової функції він може позначати ознаку. При позначенні ознаки словосполученням з іменником на перше місце висувається предметний характер ознаки; так як тут, перш за все, визначається предмет.

Нами виявлені наступні прості іменники з атрибутивною функцією:

Basis trading — базисна торгівля; *bounce rate* — процент відмов; *brand loyalty* — лояльність до бренду; *brand marketing* — бренд-маркетинг; *cluster analysis* — кластерний аналіз; *competitor analysis* — аналіз конкурентів; *conversion rate* — коефіцієнт конверсії.

Також нами було виявлено 1 терміноодиницю, в якій у ролі визначального слова вживається складний іменник:

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Facebook marketing — Фейсбук маркетинг.

Другою за продуктивністю термінотворення двокомпонентних терміносполучень є модель **Adj. + N**, тобто базова модель, за якою будується більшість багатокомпонентних термінологічних поєднань нашої вибірки. Визначальним компонентом у цьому терміносполученні є іменник, а визначальним прикметник. Загальне число термінологічних словосполучень даної моделі склало 30 одиниць або 21.5%, наприклад:

Aggressive exporter — агресивний експортер*; physical distribution* — фізичний розподіл; *passive exporter* — пасивний експортер; *physocological threshold* — психологічний поріг; *elastic demand* — еластичний попит.

Третьою за продуктивністю є модель **Part.II + N,** в якій перший елемент представлений дієприкметником минулого часу, значення якого втратило тимчасовий характер і набуло характеру якості. Тому визначальний перший елемент перетворився в прикметник. Загальна кількість термінологічних поєднань даної моделі становить 4 одиниці: *decentralized plans* — децентралізовані плани; *earned media* — безкоштовне висвітлення*; registered trademark* — зарегистрований бренд, *standartised plans* — стандартизовані плани.

Четвертою за продуктивністю є модель **Part I + N**, де перший елемент представлений дієприкметником теперішнього часу, який перейшов при термінотворенні у розряд прикметників, було 3 терміноодиниці: *skimming price* — скімінг цін;*,advertising agency* — рекламна агенція*; advertising campaign* — рекламна кампанія.

Найменш продуктивними є моделі **Numeral + N** і **Proper N+N**, в яких загальне число термінологічних поєднань досягло 2 одиниці, наприклад:

Four Ps — Чотири Р; *Brussels nomenclature* — Брюсельська номенклатура.

З проведеного аналізу видно, що найбільш продуктивними способами утворення двокомпонентних термінологічних поєднань є моделі **N+N** (66 одиниць, або 46%) та **Adj.+N** (30 одиниць, 21.5%). Малопродуктивними способами утворення двокомпонентних термінів виявилися моделі **Part.II + N** (4 одиниці, або 2.8%), **Part.I+N** (3 одиниці, 2.1%), **Proper N+N** (1 одиниця, 0.7%), **Numeral+N** (1 одиниця, 0.7%), що представляють різні семантичні можливості. Слід підкреслити, що в терміносполученнях за моделлю N+N, перший іменник носить атрибутивний характер.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Другим видом термінологічних сполучень за ступенем поширеності є трикомпонентні термінологічні сполучення (ТС), утворені на основі базових моделей двокомпонентних поєднань. Виникають більш складні утворення шляхом приєднання до термінологічних сполучень, формантів, представлених іншим терміном або терміносполученням і називаються багатокомпонентними словосполученнями. Поява нових видів моделей визначається В. М. Лейчиком «як розширення, і ускладнення термінологічних парадигм» (Скороходько, 2002: 18). Загальна кількість трикомпонентних термінологічних поєднань становить 32 одиниці або 22.5% від загального числа ТС. Дослідження показало, що трикомпонентні ТС утворюються за такими моделями **Adj.+N+N, N+N+N, N+prep.+N, Pronoun+N+N, Prep.+N+N, N+conj.+N, N+PI+N.**

Найбільш продуктивним способом утворення трикомпонентних термінологічних поєднань є модель **N + N + N** загальне число яких становить 11 одиниць або 7.9%, наприклад:

Income elasticity measuments — зв'язок між попитом на товари та зміною доходу.

User journey map — діаграма, яка візуально ілюструє потік користувачів на сайті.

2.2. Другою за продуктивністю є модель **Adj. + N + N**, загальне число трикомпонентних термінологічних сполучень становить 9 одиниць або 6.4%, наприклад:

High context culture — висококонтекстна культура; *social media manager* — менеджер соціальних мереж; *strategic business unit* — стратегічна бізнес- одиниця.

Третьою за продуктивністю є модель **N+prep.+N.** Загальна кількість термінологічних поєднань даної моделі становить 7 одиниць або 5%, наприклад:

Terms of access — умови доступу; *letter of credit* — акредитив; *bills of exchange* — вексель.

Четвертою за продуктивностю є модель **Pronoun + N + N.** Загальна кількість ТС становить 2 одиниці або 1.4%. наприклад:

Non-tariff barriers — нетарифний бар'єр; *self- reference criterion* — критерій самопосилання.

Менш поширеними виявилися моделі **N + Part.I + N**, **N+prep.+N**, **prep.+N+N**, загальна кількість яких 3 терміни (по 1 одиницю на кожну модель), наприклад:

Market holding price — стягнення ціни, яку може нести ринок, щоб утримати частку ринку; *income per capita* — доход на душу населення; *after sales support* — обслуговання після продажу.

Моделі утворення трьохкомпонентних терміносполучень наведені в Таблиці 2.

Таблиця 2

Моделі утворення троьхкомпонентних ТС

Модель термінотворення	Приклад моделі	Кількість термінів	% співвідношення
N+N+N	*Income elasticity measuments, user journey maps*	11	7.9
Adj.+N+N	*High context culture, social media manager, strategic business unit*	9	6.4
N+prep. +N	*Terms of access, letter of credit, bills of exchange*	7	5
Pronoun + N + N	*Non tariff barriers self reference criterion*	2	1.4
N + Part.I + N	*Market holding price*	1	0.7
N+conj+N	*income per capita*	1	0.7
Prep.+N+N	*after sales support*	1	0.7

Аналіз трикомпонентних термінологічних поєднань показав, що найбільш продуктивними моделями є моделі N + N + N (11 одиниць, 7.7%), і Adj. + N + N (9 одиниць, 6.3%). Непродуктивними є моделі **N + Part.I + N**, **N + prep. + N**, **prep. + N+N.**

Утворення чотирьохкомпонентних термінологічних сполучень не є продуктивним. Нами була виявлені тільки дві терміноодиниці, що побудовані за моделлями **N + N + N + N:** *export credit guarantee fund* — фонд гарантій експортних кредитів, та **(V+prep.+N) +N :** *go-to-market strategy* **—** стратегія виходу на ринок

Висновки. Проведений аналіз даних термінологічних сполучень в англійській економічній термінології показав, що найбільш поширеними виявилися двокомпонентні зв'язкові термінологічні сполучення з підрядним зв'язком, загальне число яких налічує 105 одиниць, що становить 73.9% від загальної кількості багатокомпонентних термінологічних словосполучень і 43.7% від загальної кількості термінів. Решта моделей виявилися менш продуктивними (трьох- і чотирьохкомпонентні термінологічні сполучення), та представлені невеликою кількістю одиниць.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Армстронг Г., Котлер Ф. Маркетинг. Загальний курс / пер. з англ. Київ : Вид. дім "Вільямс", 2001. 608 с.

Барнич І. І. Поняття «фахова мова» і «термінологія» в німецькій і українській мовах. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 16–20.

Біян Н. Лексико-семантична та структурна класифікація термінів у галузі туризму в англійській мові. *Іноземна філологія*. 2009. С. 142–149.

Бондаренко І. Г. Структурно-семантичні особливості англомовних термінів маркетингу : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / ОНУ ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2024. 82 с.

Віт Ю. В. Англомовна офтальмологічна термінологія: лінгво-когнітивний аспект : дис.... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2006. 201 с.

Дейнека В. М. Синтаксичний спосіб творення термінів в українській митній термінології. *Вісник Донецького національного університету. Сер. Б: Гуманітарні науки*. 2012. Вип. 1–2. С. 170–178.

Дрозд О., Кияк Т. Аспекти формування термінологічних стандартів. *Вісник національного університету "Львівська політехніка"*. 2002. № 453. С. 501–506.

Дуднік Т. Англомовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2013. Вип. 20. С. 241–243.

Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Київ : Видавничий дім "КМ Academia", 2000. 216 с.

Іващишин О. М. Структурні особливості та семантична диференціація термінів-словосполучень у науково-технічних текстах. *Іноземна філологія*. 1996. Вип. 109. С. 41–44.

Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства. Київ : УМКВО, 1989. 104 с.

Локайчук С. М. Терміни-словосполучення в сучасній українській археологічній науці. *Філологічні науки. Мовознавство*. 2011. № 1. С. 71–76.

Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ, 1994. 216 с.

Петрина О. С. Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери : дис.... канд. філол. наук. Львів, 2016. 202 с.

Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія : навч. посіб. Київ : УІЛМ, 2002. 76 с.

Словник термінів інтернет-маркетологів. *UAA Team*. URL: https://uaateam.digital (дата звернення: 13.01.2026).

Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад. Львів, 1988. 158 с.

Шапран Д. П. Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2004. 23 с.

Marketing terms: A to Z glossary. *Coursera*. URL: https://www.coursera.org/articles/marketing-terms (дата звернення: 05.08.2025).

References

Armstrong, G., & Kotler, F. (2001). *Marketynh. Zahalnyi kurs* [Marketing: An introduction]. Williams.

Barnych, I. I. (2018). Ponyattya "fakhova mova" i "terminolohiya" v nimetskii i ukrainskii movakh [The concepts of "specialized language" and "terminology" in German and Ukrainian]. *Lviv Philological Journal, 3*, 16–20 [in Ukrainian].

Biian, N. (2009). Leksyko-semantychna ta strukturna klasyfikatsiia terminiv u haluzi turyzmu v anhliiskii movi [Lexico-semantic and structural classification of terms in the field of tourism in the English language]. *Inozemna Filolohiia*, 142–149 [in Ukrainian].

Bondarenko, I. H. (2024). *Strukturno-semantychni osoblyvosti anhlomovnykh terminiv marketynhu* [Structural and semantic features of English marketing terms] (Master's thesis). Odesa I. I. Mechnikov National University [in Ukrainian].

Coursera. (n.d.). *Marketing terms: A to Z glossary*. https://www.coursera.org/articles/marketing-terms

Deineka, V. M. (2012). Syntaksychnyi sposib tvorennia terminiv v ukrainskii mytnii terminolohii [Syntactic method of term formation in Ukrainian customs terminology]. *Bulletin of Donetsk National University. Series B: Humanities, 1–2*, 170–178 [in Ukrainian].

Drozd, O., & Kyiak, T. (2002). Aspekty formuvannia terminolohichnykh standartiv [Aspects of the formation of terminological standards]. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University, 453*, 501–506 [in Ukrainian].

Dudnik, T. (2013). Anhlomovni zapozychennia v ukrainskii finansovo-ekonomichnii terminolohii ta osoblyvosti yikh perekladu [English borrowings in Ukrainian financial and economic terminology and features of their translation]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Linguistics, 20*, 241–243 [in Ukrainian].

D'iakov, A. S., Kyiak, T. R., & Kudelko, Z. B. (2000). *Osnovy terminotvorennia* [Fundamentals of terminology formation]. KM Academia [in Ukrainian].

Ivashchyshyn, O. M. (1996). Strukturni osoblyvosti ta semantychna dyferentsiatsiia terminiv-slovospoluchen u naukovo-tekhnichnykh tekstakh [Structural features and semantic differentiation of phrase-terms in scientific and technical texts]. *Inozemna Filolohiia, 109*, 41–44 [in Ukrainian].

Kyiak, T. R. (1989). *Linhvistychni aspekty terminoznavstva* [Linguistic aspects of terminology science]. UMKVO [in Ukrainian].

Lokaichuk, S. M. (2011). Terminy-slovospoluchennia v suchasnii ukrainskii arkheolohichnii nautsi [Phrase-terms in modern Ukrainian archaeological science]. *Philological Sciences. Linguistics, 1*, 71–76 [in Ukrainian].

Panko, T. I., Kochan, I. M., & Matsiuk, H. P. (1994). *Ukrainske terminoznavstvo* [Ukrainian terminology]. Svit [in Ukrainian].

Petryna, O. S. (2016). *Formuvannia ta funktsionuvannia anhlomovnykh ta ukrainskykh terminosystem bankivskoi sfery*[Formation and functioning of English and Ukrainian terminological systems of the banking sector] (Doctoral dissertation). Lviv University [in Ukrainian].

Skorokhodko, E. F. (2002). *Suchasna anhliiska terminolohiia* [Modern English terminology]. UILM [in Ukrainian].
Shapran, D. P. (2004). *Suchasna ukrainska terminolohiia marketynhu: semantyka ta prahmatyka* [Modern Ukrainian marketing terminology: Semantics and pragmatics] (Doctoral dissertation summary). Dnipro National University [in Ukrainian].
Tsytkina, F. O. (1988). *Terminolohiia i pereklad* [Terminology and translation]. Lviv [in Ukrainian].
UAA Team. (n.d.). *Slovnyk terminiv internet-marketolohiv* [Glossary of digital marketing terms]. https://uaateam.digital
Vit, Yu. V. (2006). *Anhlomovna oftalmolohichna terminolohiia: linhvo-kohnityvnyi aspekt* [English ophthalmological terminology: Linguo-cognitive aspect] (Doctoral dissertation). Odesa [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 811.133.1’27
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349715

ВАРІАТИВНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ФРАНКОМОВНИХ РЕГІОНАХ КАНАДИ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДІАФАЗНИХ ВАРІАНТІВ

Бритвін Д. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Навчально-науковий інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0007-0811-2014

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного опису стилістичної варіативності канадської французької, яка формується під впливом білінгвізму, регіональної диференціації та активних контактних процесів з англійською мовою. Мета роботи полягала у встановленні функціональних, структурних і соціолінгвістичних параметрів діафазних регістрів, що визначають сучасний франкомовний простір Канади. Методологія дослідження ґрунтувалася на якісному аналізі публічних, медійних та інституційних текстів, які репрезентують різні регістри, а також на структурно-функціональному підході до їх порівняння. Аналіз охоплював чотири основні стилістичні рівні канадської французької: формальний (institutionnel), нейтральний (courant), розмовний (familier) та joual як окремий діафазно-діатопний різновид. Була встановлена їхня функціональна взаємодія, співіснування в єдиному комунікативному просторі та специфіка розмежування, що проявляється на рівні лексики, фонетики, синтаксису й прагматичних характеристик мовлення франкоканадців. Дослідження включає опис лексичних, синтаксичних, фонетичних і прагматичних властивостей регістрів та особливостей їх контекстуального функціонування. Результати демонструють, що формальний регістр забезпечує стабільність та нормативність інституційної комунікації; нейтральний виступає міжрегіональним посередником, поєднуючи стандартність із канадськими маркерами; розмовний характеризується фонетичними редукціями, прагматичними частками та високою частотністю англіцизмів; joual функціонує як локальний культурно-ідентифікаційний різновид із власним лексико-фонетичним комплексом. Дослідження засвідчує, що діафазна варіативність у франкомовній Канаді є ключовим механізмом формування мовної ідентичності та відображає складну взаємодію соціальних, регіональних і контактних чинників. Отримані результати мають практичне значення для подальшого опису канадської французької норми, розробки ресурсів для викладання французької як другої мови, укладання регіональних корпусів та проведення порівняльних соціолінгвістичних досліджень.

Ключові слова: *діафазна варіативність, мовні регістри, формальний регістр, нейтральний регістр, joual.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

VARIABILITY OF THE FRENCH LANGUAGE IN FRENCH-SPEAKING REGIONS OF CANADA: SOCIOLINGUISTIC PROFILE OF DIAPHASIC VARIATIONS

Brytvin D. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Educational and Scientific Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv

The relevance of the study is determined by the need for a comprehensive description of the stylistic variability of Canadian French, which is shaped by bilingualism, regional differentiation, and active contact processes with the English language. The aim of the study was to establish the functional, structural, and sociolinguistic parameters of diaphasic registers that define the contemporary French-speaking space in Canada. The research methodology was based on a qualitative analysis of public, media, and institutional texts representing different registers, as well as on a structural-functional approach to their comparison. The analysis covered four main stylistic levels of Canadian French: formal (institutionnel), neutral (courant), colloquial (familier), and joual as a separate diaphasic-diatopic variety. Their functional interaction, coexistence in a single communicative space, and specific differentiation, manifested at the level of vocabulary, phonetics, syntax, and pragmatic characteristics of French Canadians' speech, were established. The study includes a description of the lexical, syntactic, phonetic, and pragmatic properties of registers and the peculiarities of their contextual functioning. The results demonstrate that the formal register ensures the stability and normativity of institutional communication; the neutral register acts as an interregional mediator, combining standardization with Canadian markers; the colloquial register is characterized by phonetic reductions, pragmatic particles, and a high frequency of Anglicisms; joual functions as a local cultural-identity variety with its own lexical-phonetic complex. The study shows that diaphasic variation in French-speaking Canada is a key mechanism for the formation of linguistic identity and reflects the complex interaction of social, regional, and contact factors. The results obtained are of practical importance for the further description of the Canadian French norm, the development of resources for teaching French as a second language, the compilation of regional corpora, and the conduct of comparative sociolinguistic studies.

Keywords: *diaphasic variation, language registers, formal register, neutral register, joual.*

Вступ. У сучасній соціолінгвістиці діафазна варіативність розглядається як ключовий механізм організації стилістичної системи мови, однак специфіка її реалізації в регіональних франкомовних ареалах досі залишається недостатньо описаною. Незважаючи на значний інтерес до канадської французької як контактного різнови-

ду, що функціонує в умовах інтенсивної двомовності, більшість наявних досліджень зосереджуються переважно на фонологічних і лексичних розбіжностях з європейським стандартом, залишаючи поза увагою внутрішню стилістичну структуру канадської варіантності. Проблемним є те, що у франкомовній Канаді спостерігається підвищена стилістична проникність між регістрами, яка не вписується у класичні моделі регістрової стратифікації, розроблені на основі європейської нормативної традиції. У публічній та приватній комунікації франкоканадців формальний, нейтральний, розмовний та *joual*-варіанти співіснують у межах єдиної стилістичної системи та активно взаємодіють, що створює ускладнений простір переходів між мовними рівнями. Додатковою складністю є неоднорідність регіонального франкомовного простору: Квебек, Акадія, Онтаріо та Захід Канади демонструють різні соціолінгвістичні умови, що впливають на діафазну структуру мовлення. Проте відсутні комплексні описи того, як саме регістри функціонують у цих регіонах, яким є їхній соціальний статус і які прагматичні цілі вони реалізують у щоденній комунікації. Недостатньо вивченим залишається й питання про роль стилістичної варіативності у формуванні мовної ідентичності франкоканадців, зокрема взаємодія між нормативними моделями та локальними елементами, такими як *joual*. Це зумовлює потребу в системному аналізі діафазних варіантів канадської французької та їхнього функціонального навантаження в сучасному регіональному мовному просторі.

Сучасні соціолінгвістичні студії розглядають французьку мову Канади як динамічну й варіативну систему, у межах якої стилістичні регістри формуються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Значний інтерес науковців зосереджено на питанні взаємодії нормативних і спонтанних мовних практик. Так, у дослідженні M. H. Cfté et al. наголошується на розбіжностях між ендогенною та екзогенною моделями норми та на тому, як різні групи мовців сприймають канадську варіантність у формальних і неформальних контекстах (Cfté, 2023: 75–92). Отримані авторами висновки підтверджують, що стилістична варіативність пов'язана не лише з регіональними чинниками, а й із соціальною стратифікацією аудиторій. В межах вивчення мовлення в цифрових середовищах значний внесок зробила

F. L. Patterson, яка проаналізувала особливості писемної комунікації квебекських інтернет-користувачів у публічному просторі

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Facebook (Patterson, 2024: 20–60). Дослідниця встановила, що саме онлайн-дискурс посилює діафазні коливання, адже мовці вільно поєднують нейтральні, розмовні та маргінальні елементи. Подібні процеси описує й N. Fournier, акцентуючи на тому, що ставлення до канадських регістрів формується під впливом ідентичнісних орієнтацій та уявлень про «правильність» французької мови (Fournier, 2025: 41–77).

Окрему групу досліджень становлять роботи, присвячені розмовним та гібридним формам мовлення. N. Kerras & M. Serhani аналізують співіснування різних стилістичних норм у багатокультурних середовищах Монреаля та показують, що регістрова варіативність зумовлена складною мовною екологією міста (Kerras, 2021: 317–334). У праці E. B. Leavitt встановлено механізми перемикання між конструкціями *fait que* та *so*, яке слугує маркером діафазної адаптації квебекських реперів (Leavitt, 2023: 171–196). Подібні тенденції стилістичної гнучкості простежуються і в дослідженнях поза канадським контекстом, зокрема у роботі E. Zagnoni, яка аналізує функціональні параметри registre familier та його перцептивне сприйняття мовцями (Zagnoni, 2024: 5–15). У розвідці M. Vinuesa порівняно журналістські тексти Квебеку та Франції й доведено, що синтаксична варіативність у канадському медіадискурсі системно відхиляється від європейського стандарту, зокрема через толерантність до спрощених і розмовних моделей (Vinuesa, 2022: 1–15). Зі свого боку, E. J. Medina Torres окреслює значущість регістрової свідомості у формуванні комунікативної компетентності франкомовних студентів, наголошуючи на необхідності дидактичного закріплення діапазону стилістичних рівнів як норми, а не девіації (Medina Torres, 2024: 32–50). У цьому ж полі перебувають дослідження A. Farina і T. Berger, які розглядають специфіку joual і chiac як поєднання розмовного, регіонального та соціально маркованого мовлення (Farina, 2020: 336–345; Berger, 2020: 20–123).

Попри значну кількість праць, недостатньо вивченими залишаються питання системного опису діафазних варіантів у франкомовній Канаді, їх функцій у різних комунікативних сферах та взаємодії стилістичних рівнів у цифрових жанрах. Саме ці аспекти потребують подальшого наукового опрацювання.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано низку завдань, спрямованих на комплексний опис діафазної варіативності французької мови у франкомовній Канаді. Насамперед необхідно

окреслити теоретичні засади діафазної варіативності та визначити її основні параметри в канадському мовному просторі. Подальше завдання полягало у висвітленні функціональних і структурних характеристик формального регістру та уточненні його ролі в інституційній комунікації. Наступним кроком був аналіз нейтрального регістру з акцентом на міжрегіональній стабільності та канадських маркерах, що зберігаються в межах стандартного стильового діапазону. Окрему увагу було приділено дослідженню розмовного регістру, зокрема його фонетичних, морфологічних і прагматичних показників. Також було передбачено характеристику статусу joual як діафазно-діатопного різновиду та окреслення особливостей його функціонування в сучасних комунікативних умовах. Завершальним завданням виступав порівняльний аналіз функцій стилістичних варіантів для встановлення їхнього внеску у формування мовної ідентичності.

Методи дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні якісних соціолінгвістичних і структурно-функціональних методів, що зумовлено складною багаторівневою природою діафазної варіативності французької мови у франкомовних регіонах Канади. Такий підхід дозволяє одночасно врахувати мовну форму, функцію та соціальний контекст її реалізації. Базовим у дослідженні є якісний аналіз автентичних текстів, який застосовується для вивчення функціонування стилістичних регістрів у реальних комунікативних умовах. Матеріалом слугували публічні, медійні та інституційні тексти (урядові повідомлення, новинні матеріали, інформаційні ресурси, блоговий і медіадискурс), що репрезентують різні рівні формальності. Використання якісного аналізу зумовлене метою дослідження — не кількісним підрахунком мовних одиниць, а виявленням їхніх функціональних, прагматичних і стилістичних характеристик у контексті вживання. Важливу роль відіграє структурно-функціональний підхід, який використовується для зіставлення формальних, нейтральних, розмовних і joual-варіантів канадської французької. Цей метод дозволяє простежити, як конкретні лексичні, синтаксичні, фонетичні та прагматичні засоби співвідносяться з комунікативними функціями регістрів. Саме завдяки структурно-функціональному аналізу можливо встановити ієрархію стилістичних рівнів, їхню взаємодію та ступінь проникності між ними в межах єдиного мовного простору. Для опису мовних особливостей регістрів застосовано описовий метод, який дає змогу систематизувати характерні ознаки кожного стиліс-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

тичного різновиду без нормативної оцінки. Цей метод використовується з метою фіксації стабільних рис мовлення — таких як типові синтаксичні моделі, фонетичні редукції, уживання дискурсивних часток або англіцизмів — та їхнього подальшого інтерпретування у соціолінгвістичному вимірі. Дослідження також спирається на соціолінгвістичний інтерпретаційний підхід, що дозволяє пов'язати мовні явища з соціальними чинниками, зокрема з регіональною диференціацією, білінгвізмом і мовною ідентичністю франкоканадців. Завдяки цьому підходу стилістичні регістри розглядаються не ізольовано, а як елементи соціально зумовленої мовної практики.

Результати та обговорення. Діафазна варіативність у сучасній соціолінгвістиці розглядається як систематичне чергування стилістичних ресурсів, що активуються залежно від комунікативної ситуації, ролей учасників та прагматичних цілей мовця. У класичних моделях W. Labov (Labov, 1972: 70–109) та F. Gadet (Gadet, 2007: 137–144) діафазія трактується як стратифікація мовлення за параметром формальності, що визначає розмежування між формальним, нейтральним, розмовним та спеціалізованими регістрами. Для франкомовної Канади цей підхід є продуктивним, оскільки мовна практика франкоканадців характеризується високим рівнем стилістичної проникності та постійним перемиканням між регістрами, зумовленим історичними, соціальними та контактними чинниками.

Специфіка канадського контексту полягає у складній взаємодії двох офіційних мов — французької та англійської, що створює умови для інтенсивного мовного контакту. У різних регіонах ступінь цього впливу варіює: у Квебеку зберігається домінування французької, тоді як в Онтаріо або на Заході Канади двомовність частіше набуває асиметричного характеру. Англомовний вплив проявляється не лише у лексичних запозиченнях чи синтаксичних кальках, а й у формуванні нових стилістичних практик, особливо помітних у цифровому дискурсі та молодіжному спілкуванні. Регіональна варіативність істотно впливає на діафазію. У Квебеку сформувалася відносно стабільна система регістрів, що включає як стандартизовані форми, так і виразні розмовні варіанти, зокрема *joual*. В Акадії, навпаки, діафазна структура поєднує розмовні традиції з історично усталеними локальними рисами, тоді як у франкомовних спільнотах Заходу Канади стилістичний репертуар часто зумовлений високою мобільністю мовців та впливом англомовного середовища. У результаті діафазна варіа-

тивність у Канаді постає як багатовимірна система, у якій стилістичні рівні взаємодіють із соціальною, регіональною та контактною стратифікацією (Blondeau, 2021: 9–18).

Формальний регістр французької мови у франкомовній Канаді формується під впливом інституційної норми, що зорієнтована на стандартизацію та унормовану мовну практику. Центральну роль у цьому процесі відіграє *Office québécois de la langue française* (OQLF) — урядова установа Квебеку, відповідальна за формування, кодифікацію та поширення мовної політики провінції (A propos de l'Office..., 2025). Організація розробляє офіційні рекомендації та термінологічні стандарти, спрямовані на підтримання стабільного та надрегіонального варіанта французької мови в офіційній сфері. Завдяки діяльності OQLF формальний стиль вирізняється високим ступенем стандартизованості, переважанням форм, близьких до загальнофранцузької норми, та значним обмеженням англомовного впливу порівняно з нейтральним і розмовним регістрами. У цьому контексті формальний регістр виконує функцію забезпечення чіткості, однозначності та адміністративної коректності офіційної комунікації. Структурні характеристики цього різновиду включають використання стандартизованої лексики та розгорнутих синтаксичних конструкцій, що уникають еліпсисів і скорочених форм, властивих спонтанному мовленню. Типовими є офіційні номінації (*véhicule automobile*, *résidence permanente*, *mise en œuvre*), узгодженість часових форм, відсутність фонетичних редукцій та прагнення до стилістичної нейтральності. Такі особливості спрямовані на створення комунікативної дистанції та підтримання формального тону, що відповідає вимогам адміністративної та юридичної взаємодії (Walsh, 2021: 869–881).

Матеріалом для ілюстрації формального регістру слугують тексти офіційних урядових ресурсів Квебеку та новинні повідомлення провідних медіа, які демонструють підвищений рівень стандартизації мовлення. На порталі *Québec.ca* формальний стиль реалізується через використання номінативних конструкцій та усталеної адміністративної термінології. Наприклад, у повідомленні Міністерства охорони здоров'я подано формулювання: *«Le ministure de la Santé et des Services sociaux annonce la mise en œuvre du Plan d'action interministériel 2022–2026»*. Це висловлення характеризується розгорнутими іменниковими групами (*mise en œuvre*, *plan d'action*), безособовістю та

повною відсутністю будь-яких розмовних елементів, що підкреслює офіційність комунікації (Lancement du Plan d'action...., 2022). Узагалі формальний регістр виразно проявляється не лише в офіційних урядових документах, а й у публічних інформаційних повідомленнях, пов'язаних із діяльністю державних служб. Так, у комюніке *Période estivale dans le réseau de la santé et des services sociaux — Rappel des services de premiure ligne disponibles* (Periode estivale... , 2023) використовуються структури, типові для інституційного стилю*: «Le ministure de la Santé et des Services sociaux (MSSS) tient a rappeler a la population les différentes options d'accus aux soins de premiure ligne.»* Це висловлення демонструє формальну тональність через використання безособового дієслівного звороту *tient a rappeler*, а також через термінологічні номінації *options d'accus*, *soins de premiure ligne*, які не допускають стилістичної варіативності. Лексика є нейтральною, стандартизованою, а синтаксис — чітко організованим і розгорнутим, що забезпечує інформаційну однозначність. Подібні характеристики спостерігаються і в повідомленнях, присвячених державним консультаціям у сфері енергетики. У тексті *Consultation en ligne sur l'encadrement et le développement des énergies propres au Québec* (Consultation en ligne... , 2023) подано інституційно усталене формулювання: *«Les personnes intéressées sont invitées a participer a la démarche sur la plateforme de consultation du gouvernement du Québec.»* Це речення відтворює адміністративний стиль через використання конструкції *sont invitées*, яка забезпечує формально-ввічливу імперативність, та через номінативні групи *démarche*, *plateforme de consultation*, *gouvernement du Québec*. Відсутність будь-яких емоційних чи розмовних елементів, а також суворе дотримання синтаксичної норми підкреслюють прагнення до стилістичної нейтральності й регламентованості викладу. Усі наведені приклади підтверджують, що формальний регістр французької мови у Канаді характеризується стандартизованим слововживанням, розгорнутими синтаксичними структурами, вибором абстрактної адміністративної лексики та повним усуненням розмовних і експресивних елементів. Саме ці риси забезпечують офіційну коректність і чіткість комунікації в інституційних жанрах.

Функціональні характеристики формального (institutionnel) регістру у франкомовній Канаді визначаються його центральною роллю в інституційній комунікації та нормативними вимогами, що регулюють офіційний дискурс (Таб. 1).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Таблиця 1

Функціональні характеристики формального регістру французької мови у франкомовній Канаді

Функція формального регістру	Зміст та характеристика	Типові сфери застосування
Інституційна комунікація	Забезпечення чіткого, однозначного й стандартизованого передавання інформації; використання нормативної лексики та формально-нейтрального синтаксису	Комюніке державних служб, прес-релізи міністерств, офіційні звернення
Юридична точність	Використання термінологічно стабільних конструкцій, уникнення полісемії, абстрактно-адміністративний стиль	Законодавчі акти, регуляторні документи, міжвідомчі інструкції
Адміністративна регламентація	Репрезентація процедур, інструкцій та нормативних вимог; домінування безособових структур	Адміністративне листування, інструкції, внутрішні регламенти установ
Стандартизування медіадискурсу	Утримання від розмовних, експресивних або регіонально маркованих елементів; орієнтація на інформаційну точність	Новинні повідомлення Radio-Canada, TVA (Télévision de Québec et Associés), офіційні аналітичні матеріали
Підтримка мовної політики	Виконання ролі «норми-моделі», на яку орієнтується стандартотворча діяльність провінції; зміцнення статусу французької мови як офіційної	Документи OQLF, урядові кампанії, рекомендації щодо вживання французької

Джерело: складено автором на основі (Chalier, 2021: 147–200; Šišić, 2025: 210–245]

Представлені функції демонструють, що формальний регістр є не просто стилістичним різновидом, а фундаментальним інструментом регулювання та підтримання стандартизованого мовлення у сфері інституційної взаємодії. Його застосування у юридичних, адміністративних та медійних жанрах забезпечує стабільність комунікативних практик і слугує базою для стандартотворчих процесів у Квебеку, формуючи ядро стилістичної системи канадської французької.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Нейтральний регістр у франкомовній Канаді посідає проміжну позицію між формальним інституційним стилем і розмовним мовленням. Він поєднує відносну відповідність кодифікованій нормі з допустимою присутністю розмовних та регіональних одиниць, не переходячи при цьому в зону стилістичного зниження. Саме в цьому регістрі реалізовується значна частина повсякденних публічних комунікацій: інтерв'ю, репортажі, інформаційні сюжети, освітній та популяризаторський контент, де не вимагається ані суворої офіційності, ані інтенсивної експресивності. Нейтральний регістр характеризується наявністю канадських діалектних ознак, що зберігаються незалежно від відсутності розмовної стилістичної маркованості. До таких маркерів належали, зокрема, лексеми *char* у значенні «автомобіль» та *magasiner* у значенні «робити покупки», що вживаються як у побутовому дискурсі, так і в помірковано публічних жанрах. Їхня поява не сприймається носіями як порушення норми, а радше як індикатор локальної ідентичності в межах прийнятного стильового діапазону. У граматичному плані нейтральний регістр характеризується частотним уживанням займенника *on* замість *nous* для позначення колективного суб'єкта, переважанням аналітичних конструкцій (наприклад, з дієсловом *aller* у функції допоміжного) та схильністю до відносно простих синтаксичних схем.

Ці риси нейтрального регістру виразно проявлялися у різних типах публічного мовлення, представлених у доступних медійних та інформаційних джерелах. Так, у радіоінтерв'ю CBC/Radio-Canada, опублікованому в межах сюжету *Budget: le Regroupement des organismes communautaires déçu* (Budget: le Regroupement..., 2024), мовлення характеризувалося поєднанням нормативного синтаксису з уживанням притаманних канадській французькій граматичних особливостей, зокрема частотним використанням займенника *on* замість *nous* у відповідях спікерів. Така граматична модель не створює ефекту фамільярності, а навпаки, забезпечує природність і нейтральність публічного висловлювання, що узгоджується зі спостереженнями про регістр *courant*. У інформаційному матеріалі Statistics Canada, присвяченому доступності громадського транспорту (*A quelle distance se trouve l'arrкt de transport en commun le plus proche?*) (A quelle distance..., 2025), нейтральний регістр реалізовано через добір загальнозрозумілої, але не розмовної лексики та через чітко структуровані пояснення. Хоч матеріал не містить розмовних маркерів, у ньому присутні канадські тема-

тичні реалії (великі відстані між населеними пунктами, особливості транспортної інфраструктури), які формують локально мотивований, але стилістично стриманий виклад. Це підтверджує, що нейтральний регістр може включати елементи регіонального характеру без переходу в просторіччя. У сфері блогового дискурсу, зокрема в публікації *Décembre est le mois idéal pour acheter ces produits* (Décembre est le mois..., 2021), нейтральний стиль підтримується за рахунок поєднання інформативної наративної структури з характерною для канадської французької лексикою, пов'язаною з повсякденними практиками споживання. Автор використовує стандартні синтаксичні моделі та не вдається до стилістичного зниження, проте в тексті наявні семантичні маркери локального контексту (знижки, сезонні покупки), які є типовими для неформально-нейтрального канадського дискурсу. Аналіз підтверджує, що нейтральний регістр у франкомовній Канаді ґрунтується на балансі між нормативною граматичною структурою та локальними лексико-тематичними особливостями, завдяки чому він забезпечує міжрегіональну зрозумілість і водночас фіксує специфіку канадського мовного середовища.

Розмовний регістр (*registre familier*) у франкомовній Канаді становить найнижчий рівень формальності в межах стилістичної системи та характеризується значною варіативністю, зумовленою соціальними й ситуаційними параметрами спонтанної комунікації. Основою цього різновиду є тенденція до мовної економії, що реалізується через фонетичні редукції, скорочення та спрощення структур. На фонетичному рівні типовими є випадіння або ослаблення ненаголошених голосних, редукція службових слів і злиття займенниково-дієслівних форм, що надає мовленню швидкого та невимушеного характеру. Морфологічний рівень також демонструє спрощення: широко вживаються скорочені дієслівні форми, редуковані варіанти заперечення без частки *ne*, а також конструкції, що уникають громіздких граматичних моделей. Характерною рисою розмовного регістру є наявність специфічних дискурсивних часток, які виконують важливі прагматичні функції. Частки *la*, *ben*, *fait que* та інші слугують маркерами ставлення мовця, сигналізують про темпоральні або тематичні переходи, підтримують ритм висловлювання та створюють ефект близькості між співрозмовниками. Завдяки цим елементам *registre familier* набуває виразної інтонаційно-прагматичної структури, яка чітко відрізняє його від нейтрального регістру. Додатковою ознакою

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

є висока проникність англомовних запозичень, зокрема в молодіжному дискурсі, де англіцизми функціонують як засіб групової ідентифікації та стилістичного маркування. У соціолінгвістичному вимірі розмовний регістр тісно пов'язаний із побутовим спілкуванням і міжособистісною взаємодією. Він виступає засобом конструювання неформальних стосунків, вираження емоційності та зниження соціальної дистанції. У молодіжному середовищі *registre familier* виконує роль маркера поколіннєвої належності, а в сімейному дискурсі — інструмента емоційної підтримки й усталених комунікативних практик. Сукупність зазначених рис дає можливість визначати розмовний регістр як функціональний компонент канадської франкомовної варіантності, пов'язаний із параметрами усного спонтанного мовлення (Dargnat, 2023: 120–160).

Joual визначається як різновид канадської французької, що поєднує діатопні ознаки із діафазними параметрами функціонування. На відміну від звичайного розмовного регістру, він функціонує не лише як стилістичний рівень, а як маркер локальної ідентичності франкомовного Монреаля. У сучасній соціолінгвістиці *joual* трактується як урбаністичний різновид усного мовлення, що виник в умовах соціально-економічної нерівності та тривалого контактного співіснування з англійською мовою. Його історичне формування пов'язане з робітничими спільнотами Монреаля у XIX–XX ст., де перемішування англійських запозичень із місцевими фонетичними та морфологічними процесами створило своєрідний мовний код. Протягом тривалого часу *joual* мав статус стигматизованого явища, проте з 1960-х років він набув символічної цінності та увійшов у художні, театральні та медійні практики як елемент культурного самоствердження. Лінгвістичні характеристики *joual* суттєво відрізняють його від *registre familier*. Для нього характерна підвищена англізація, що проявляється у широкому використанні англіцизмів та кальок. Фонетичний рівень відзначається інтенсивними редукціями, зокрема появою варіантів типу moé / toé замість *moi / toi*, а також значним спрощенням складових структур. Лексична система містить сталі одиниці, які не функціонують у нейтральному або звичайному розмовному мовленні: c'est plate (у значенні «це нудно», «це прикро»), niaiser («дражнити», «марнувати час»), pogner («зловити», «заковтнути», «зачепити»). Поширені також дискурсивні конструкції, які виконують роль соціальних маркерів та структурують монреальське повсякденне мовлення. У функціо-

нальному аспекті *joual* широко використовується в художніх текстах, гумористичному контенті, стендапах та подкастах Монреаля, де він забезпечує автентичність, гумор, соціальну впізнаваність та емоційну експресивність. У медіадискурсі *joual* виконує роль інструмента, що моделює локальний урбаністичний простір і відтворює культурні наративи франкомовної спільноти. Завдяки цьому *joual* постає не лише як низькоформальний регістр, а як самобутній і продуктивний різновид канадської французької, що зміцнює ідентичність та відображає соціолінгвістичну динаміку Монреаля (Cichocki, 2023: 126–145).

Узагальнення характеристик формального, нейтрального, розмовного та *joual*-варіанта канадської французької дає змогу вибудувати їхню функціональну ієрархію (Таб. 2).

Таблиця 2

Функціональні властивості основних стилістичних варіантів канадської французької

Реєстр	Формальність	Емоційність	Соціальний статус	Прагматичні цілі
Формальний (institutionnel)	Висока, сувора нормативність	Низька	Інституційний, адміністративний	Чіткість, однозначність, офіційна комунікація
Нейтральний (courant)	Середня, стабільна	Помірна	Загальноприйнятий, міжрегіональний	Повсякденна публічна комунікація, інформування
Розмовний (familier)	Низька	Висока	Неформальний, міжособистісний	Емоційність, контактність, зниження дистанції
Joual	Низька / маркована	Висока, експресивна	Локальна ідентичність, історична стигматизація	Культурна автентифікація, стилістичний маркер Монреаля

Джерело: складено автором на основі (Величко, 2024: 60–90; Hutin, 2024: 338; Schirakowski, 2023: 481–509).

На відміну від європейської французької, де регістри характеризуються більш чіткими межами та обмеженою взаємодією, канадська французька демонструє значну *стилістичну проникність* — здатність різних регістрів перетинатися як на рівні лексики, так і прагмати-

ки. Ця проникність зумовлюється кількома чинниками: історичним контактним білінгвізмом, соціальною структурою франкомовних громад, а також специфікою медійного простору Канади, де нейтральне й розмовне мовлення часто змішуються. Характерною рисою канадського контексту є можливість появи розмовних елементів у формально нейтральних медійних жанрах, а також легітимне використання окремих лексем *joual* у популярних подкастах, телевізійних програмах та цифрових платформах. Це сприяє формуванню гнучкої стилістичної системи, у якій мовці легко перемикаються між регістрами залежно від ситуації, аудиторії та комунікативного завдання.

Аналіз показує, що діафазна варіативність виступає не лише мовною характеристикою, а й соціальним ресурсом, який структурує ідентичність франкоканадців. Змішування регістрів дає змогу одночасно підтримувати зв'язок зі стандартною нормою та актуалізувати локальну належність через маркери розмовного мовлення або *joual*. Це стилістичне багатовимір'я відіграє ключову роль у репрезентації культурної специфіки регіону та формуванні стійких моделей комунікативної поведінки.

Висновки. Проведене дослідження дозволило висвітлити багатовимірну структуру діафазної варіативності французької мови у франкомовних регіонах Канади та окреслити її ключові механізми. Встановлено, що канадський франкомовний простір характеризується поєднанням стабільної нормативної основи з високим рівнем стильової гнучкості, що відрізняє його від європейського варіанта французької мови. Формальний регістр виконує функцію стандартизованої моделі комунікації, що підтримується інституційними нормами OQLF та регулятивними документами уряду Квебеку. Нейтральний регістр є проміжним стилістичним рівнем, що поєднує нормативну граматичну структуру з локально маркованою лексикою та забезпечує міжрегіональну зрозумілість. Розмовний регістр демонструє значні фонетичні, морфологічні та прагматичні послаблення, які слугують засобом зниження соціальної дистанції та реалізації емоційно забарвленої комунікації. Окремий статус *joual* підтверджує, що канадська стилістична система включає різновид, який функціонує не лише як стилістична, а й культурно-ідентифікаційна категорія.

Порівняльний аналіз показав, що стилістичні варіанти у франкомовній Канаді утворюють систему з підвищеною проникністю меж між регістрами, що зумовлено історичним білінгвізмом, активними

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

контактними процесами та структурою медійного дискурсу. Взаємодія регістрів сприяє формуванню гнучкої мовної поведінки франкоканадців та відіграє ключову роль у конструюванні локальної мовної ідентичності. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні емпіричної бази за рахунок корпусного аналізу сучасних цифрових жанрів (подкасти, стримінгові платформи, соціальні мережі), що дозволить точніше визначити частотність та контекстуальну динаміку діафазних маркерів. До перспектив подальших досліджень може бути віднесено аналіз франкомовних спільнот, не розглянутих у межах цього дослідження, зокрема франкомовного Онтаріо, франкофонних діаспор Альберти та Манітоби, а також франкомовних груп у Північних територіях. Розширення емпіричної бази за рахунок цих регіонів дозволить простежити відмінності у співвідношенні формальних, нейтральних та розмовно-локалізованих різновидів і з'ясувати чинники, що визначають динаміку стилістичних переходів поза домінантними центрами франкомовного простору. Уточнення моделей регістрової взаємодії та параметрів стилістичного перемикання в таких середовищах сприятиме повнішому описові соціолінгвістичної варіативності канадської французької та визначенню тенденцій його розвитку в умовах різних комунікативних конфігурацій.

Список літератури

A propos de l'Office — Mission et rфle. 2025. URL: https://www.oqlf.gouv.qc.ca/office/mission.html (дата звернення:04.09.2025).

A quelle distance se trouve l'arrкt de transport en commun le plus proche?. *Statistique Canada*. 2025. URL:https://www.statcan.gc.ca/o1/fr/plus/7921-quelle-distance-se-trouve-larret-de-transport-en-commun-le-plus-proche (дата звернення: 07.08.2025).

Berger T. Le chiac: entre langue des jeunes et langue des ancкtres: enjeux de nomination a travers les représentations linguistiques du chiac dans le sud-est du Nouveau-Brunswick. 2020. P. 20–123. URL: https://doi.org/10.71781/7662.

Blondeau H., Ledegen G. Les francophonies et la variation. 2021. P. 9–18. URL:https://www.torrossa.com/it/resources/an/5112651.

Budget: le Regroupement des organismes communautaires déçu. *Radio-Canada*. 2024. URL: https://ici.radio-canada.ca/ohdio/premiere/emissions/le-15-18/segments/entrevue/484692/economie-locale-quebec-entrevue (дата звернення: 23.09.2025).

Chalier M. Les normes de prononciation du français: une étude perceptive panfrancophone. 2021. P. 147–200. URL:https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/51444.

Cichocki W., Kaminskaia S., Hagar L. Regional variation in articulation rate in French spoken in Canada. *Journal of the International Phonetic Association*. 2023. Vol. 54. P. 126–145. URL: https://doi.org/10.1017/s0025100323000154.
Consultation en ligne sur l'encadrement et le développement des énergies propres au Québec. 2023. URL:https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/consultation-en-ligne-sur-lencadrement-et-le-developpement-des-energies-propres-au-quebec-48528 (дата звернення: 23.09.2025).
Сфté M. H., Racine I., Detey S. Etude perceptive de la prononciation du français au Canada: normes endogène et exogène pour différents groupes d'auditeurs. *L'expansion de la norme endogune du français en francophonie*. 2023. P. 75–92. DOI:https://doi.org/10.17184/eac.7130.
Dargnat M. Lexique et discours : Doctoral dissertation / Université Paris 8-Saint-Denis. 2023. P. 120–160. URL:https://hal.science/tel-04452684/.
Décembre est le mois idéal pour acheter ces produits. *Magazine Boomers*. 2021. URL:https://magazineboomers.com/decembre-est-le-mois-ideal-pour-acheter-ces-produits/ (дата звернення: 23.09.2025).
Farina A. De l'usage et du recyclage du joual, langue des écrivains «chiffonniers» de la Révolution tranquille. *Rhesis*.2020. Vol. 11. P. 336–345. URL: https://flore.unifi.it/handle/2158/1207940.
Fournier N. Français québécois ou français de France? Exploration d'attitudes et de représentations linguistiques d'allophones a Montréal. *Travaux de linguistique*. 2025. Vol. 90, no. 1. P. 41–77. DOI:https://doi.org/10.3917/tl.090.0041.
Gadet F. La variation sociale en français. Paris : Ophrys, 2007. P. 137–144.
Hutin M., Lancien M. Phonetic Diversity vs. Sociolinguistic and Phonological Patterning of R in Québec French.*Languages*. 2024. No. 338. DOI: https://doi.org/10.3390/languages9110338.
Kerras N., Serhani M. Francophonie: le cas de l'Algérie et de Montréal, une étude sociolinguistique. *Akofena*. 2021. Vol.3. P. 317–334.
Labov W. Sociolinguistic Patterns. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. P. 70–109.
Lancement du Plan d'action interministériel en santé mentale 2022–2026. *Gouvernement du Québec*. 2022. URL:https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/lancement-du-plan-daction-interministeriel-en-sante-mentale-2022-2026-un-investissement-de-plus-de-1-milliard-sur-cinq-ans-pour-ameliorer-laces-a-des-soins-et-des-services-en-sante-mentale-adaptes-aux-besoins-des-personnes-37521 (дата звернення: 22.09.2025).
Leavitt E. B. «So»... fait que... le français québécois vernaculaire se diversifie-t-il? Une étude sociolinguistique de l'alternance entre fait que et «so» dans le corpus «RapKeb21». *Passerelle*. 2023. Vol. 12, no. 1. P. 171–196.
Medina Torres E. J. La sensibilisation aux registres de la langue française pour développer la compétence communicative des étudiants de la licence en Enseignement du Français de la BUAP. P. 32–50. URL:https://hdl.handle.net/20.500.12371/25053.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Patterson F. L. La Variation Sociolinguistique Du Francais Ecrit Par Des Internautes Au Quebec Dans L'espace Public De Facebook. 2024. P. 20–60. URL: https://hdl.handle.net/10315/42423.
Période estivale dans le réseau de la santé et des services sociaux — Rappel des services de première ligne disponibles.*AQDR Laval*. 2023. URL: https://aqdrlaval.org/periode-estivale-dans-le-reseau-de-la-sante-et-des-services-sociaux-rappel-des-services-de-premiere-ligne-disponibles/ (дата звернення: 117.09.2025).
Schirakowski B. The VP in language contact: on creation event lexicalization in Canadian French. *Folia Linguistica*.2023. Vol. 57. P. 481–509. DOI: https://doi.org/10.1515/flin-2023-2020.
Šišić E. La langue française, vecteur sociétal dans l'espace francophone. Le Lys Bleu Éditions, 2025. P. 210–245.
Velitchko I. M. Aspects phonétique et lexico-syntaxique du français québécois. 2024. P. 60–90. URL:http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/6567.
Vinuesa M. Textes Journalistiques Québécois Et Français: Variation Syntaxique Des Normes De Fonctionnement. 2022. P. 1–15. URL: https://archipel.uqam.ca/16540/1/M17881.pdf.
Walsh O. The French language: monocentric or pluricentric? Standard language ideology and attitudes towards the French language in twentieth-century language columns in Quebec. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*.2021. Vol. 42, no. 9. P. 869–881. DOI: https://doi.org/10.1080/01434632.2020.1839085.
Zagnoni E. Le langage familier en français: Caractéristiques, usages et perceptions. Son application en cours de FLE. 2024. P. 5–15. URL: https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/72598/TFM_F_2024_162.pdf

References

A propos de l'Office — Mission et rфle. (2025). Office québécois de la langue française. https://www.oqlf.gouv.qc.ca/office/mission.html
A quelle distance se trouve l'arrкt de transport en commun le plus proche?. (2025). Statistique Canada. https://www.statcan.gc.ca/o1/fr/plus/7921-quelle-distance-se-trouve-larret-de-transport-en-commun-le-plus-proche
Berger, T. (2020). *Le chiac: entre langue des jeunes et langue des ancкtres: enjeux de nomination a travers les représentations linguistiques du chiac dans le sud-est du Nouveau-Brunswick*. https://doi.org/10.71781/7662
Blondeau, H., & Ledegen, G. (2021). *Les francophonies et la variation*. Torrossa. https://www.torrossa.com/it/resources/an/5112651
Budget: le Regroupement des organismes communautaires déçu. (2024, mars). Radio-Canada. https://ici.radio-canada.ca/ohdio/premiere/emissions/le-15-18/segments/entrevue/484692/economie-locale-quebec-entrevue
Chalier, M. (2021). *Les normes de prononciation du français: une étude perceptive panfrancophone*. OAPEN. https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/51444

Cichocki, W., Kaminskaia, S., & Hagar, L. (2023). Regional variation in articulation rate in French spoken in Canada. *Journal of the International Phonetic Association, 54*, 126–145. https://doi.org/10.1017/s0025100323000154

Consultation en ligne sur l'encadrement et le développement des énergies propres au Québec. (2023). Gouvernement du Québec. https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/consultation-en-ligne-sur-lencadrement-et-le-developpement-des-energies-propres-au-quebec-48528

Сфté, M. H., Racine, I., & Detey, S. (2023). Etude perceptive de la prononciation du français au Canada: normes endogène et exogène pour différents groupes d'auditeurs. In *L'expansion de la norme endogune du français en francophonie* (pp. 75–92). https://doi.org/10.17184/eac.7130

Dargnat, M. (2023). *Lexique et discours* [Doctoral dissertation, Université Paris 8-Saint-Denis]. HAL. https://hal.science/tel-04452684/

Décembre est le mois idéal pour acheter ces produits. (2021). Magazine Boomers. https://magazineboomers.com/decembre-est-le-mois-ideal-pour-acheter-ces-produits/

Farina, A. (2020). De l'usage et du recyclage du joual, langue des écrivains «chiffonniers» de la Révolution tranquille. *Rhesis, 11*, 336–345. https://flore.unifi.it/handle/2158/1207940

Fournier, N. (2025). Français québécois ou français de France? Exploration d'attitudes et de représentations linguistiques d'allophones a Montréal. *Travaux de linguistique, 90*(1), 41–77. https://doi.org/10.3917/tl.090.0041

Gadet, F. (2007). *La variation sociale en français*. Ophrys.

Hutin, M., & Lancien, M. (2024). Phonetic diversity vs. sociolinguistic and phonological patterning of R in Québec French. *Languages, 338*. https://doi.org/10.3390/languages9110338

Kerras, N., & Serhani, M. (2021). Francophonie: le cas de l'Algérie et de Montréal, une étude sociolinguistique. *Akofena, 3*, 317–334.

Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. University of Pennsylvania Press.

Lancement du Plan d'action interministériel en santé mentale 2022–2026. (2022). Gouvernement du Québec. https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/lancement-du-plan-daction-interministeriel-en-sante-mentale-2022-2026-un-investissement-de-plus-de-1-milliard-sur-cinq-ans-pour-ameliorer-lacces-a-des-soins-et-des-services-en-sante-mentale-adaptes-aux-besoins-des-personnes-37521

Leavitt, E. B. (2023). «So»... fait que... le français québécois vernaculaire se diversifie-t-il? Une étude sociolinguistique de l'alternance entre fait que et «so» dans le corpus «RapKeb21». *Passerelle, 12*(1), 171–196.

Medina Torres, E. J. (n.d.). *La sensibilisation aux registres de la langue française pour développer la compétence communicative des étudiants de la licence en Enseignement du Français de la BUAP*. https://hdl.handle.net/20.500.12371/25053

Patterson, F. L. (2024). *La variation sociolinguistique du français écrit par des internautes au Québec dans l'espace public de Facebook*. York University. https://hdl.handle.net/10315/42423

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Période estivale dans le réseau de la santé et des services sociaux — Rappel des services de premiure ligne disponibles. (2023). AQDR Laval. https://aqdrlaval.org/periode-estivale-dans-le-redeau-de-la-sante-et-des-services-sociaux-rappel-des-services-de-premiere-ligne-disponibles/

Schirakowski, B. (2023). The VP in language contact: On creation event lexicalization in Canadian French. *Folia Linguistica, 57*, 481–509. https://doi.org/10.1515/flin-2023-2020

Šišić, E. (2025). *La langue française, vecteur sociétal dans l'espace francophone*. Le Lys Bleu Éditions.

Velitchko, I. M. (2024). *Aspects phonétique et lexico-syntaxique du français québécois*. http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/6567

Vinuesa, M. (2022). *Textes journalistiques québécois et français: Variation syntaxique des normes de fonctionnement*. https://archipel.uqam.ca/16540/1/M17881.pdf

Walsh, O. (2021). The French language: monocentric or pluricentric? Standard language ideology and attitudes towards the French language in twentieth-century language columns in Quebec. *Journal of Multilingual and Multicultural Development, 42*(9), 869–881. https://doi.org/10.1080/01434632.2020.1839085

Zagnoni, E. (2024). *Le langage familier en français: Caractéristiques, usages et perceptions. Son application en cours de FLE*. Universidad de Valladolid. https://uvadoc.uva.es/handle/10324/72598

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025 року

УДК 811.112.2’34:811.112.2’373
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349716

TENDENZEN IM BEREICH DER GRAPHEM-PHONEM-ZUORDNUNG IM PLURIZENTRISCHEN DEUTSCH

Verbytska T. D.
Doktor der pädagogischen Wissenschaften, Dozentin
Nationale I. I. Metschnikow Universität Odesa
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-8291-7792
Maltseva M. I.
Masterstudentin
Nationale I. I. Metschnikow Universität Odesa
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0004-1786-5841

Der vorliegende Beitrag widmet sich der systematischen Untersuchung aktueller Tendenzen im Bereich der Graphem-Phonem-Zuordnung im plurizentrischen Deutsch unter besonderer Berücksichtigung der bundesdeutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietäten. Ausgangspunkt der Analyse ist die in den letzten Jahrzehnten gespannter gewordene Beziehung zwischen gesprochener und geschriebener Sprache, sowie die wachsende Bedeutung der gesprochenen Snandardsprache in der Massenkommunikation. Die gesprochene Standardsprache gewinnt dabei im normativen Verständnis an Bedeutung, da sie zunehmend als Referenz für die Festlegung von Laut-Buchstaben-Korrespondenzen herangezogen wird.

Im Mittelpunkt der Untersuchung stehen Gemeinsamkeiten und Unterschiede der Laut-Buchstaben-Zuordnung in Erbwörtern, integrierten Entlehnungen sowie nicht vollständig eingedeutschten Fremdwörtern. Besonderes Augenmerk gilt dem Einfluss von Anglizismenflut, deren graphematische und phonologische Integration im Deutschen häufig uneinheitlich verläuft. Die Analyse zeigt, dass Fremdwörter vielfach ihre ursprüngliche Schreibung beibehalten, während ihre Aussprache gemäß den deutschen Lautierungsregeln angepasst wird. Dadurch entstehen Abweichungen zwischen Graphem und Phonem sowie eine erhöhte Aussprachevariantion innerhalb der nationalen Standardvarietäten. Methodisch basiert die Untersuchung auf einem vergleichenden und kontrastiven Ansatz. Herangezogen werden kodifizierte Daten aus maßgeblichen Aussprachewörterbüchern, Fremdwörterbüchern und orthographischen Regelwerken verschiedener Erscheinungsjahre. Diese diachrone Betrachtung ermöglicht es, Veränderungen und Stabilisierungstendenzen im Bereich der Graphem-Phonem-Korrelation aufzuzeigen. Die Ergebnisse verdeutlichen, dass in den letzten Jahrzehnten keine Annäherung zwischen Lautung und Schreibung zu beobachten ist. Vielmehr lässt sich insbesondere bei Fremd- und Lehnwörtern eine Divergenz feststellen.

Die gewonnenen Erkenntnisse besitzen eine hohe Relevanz für Deutsch als Fremdsprache, da die normativ fixierte lautliche Variation die rezeptive und produktive Sprech-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

kompetenz von Lernenden maßgeblich beeinflusst. Daraus ergibt sich die Notwendigkeit einer systematischen Vermittlung der Graphem Phonem Beziehungen sowie der nationalen Standardvarietäten im fremdsprachlichen Unterricht.
***Schlüsselwörter**: Graphem, Phonem, Korrelation, gesprochene Sprache, Lernende und Lehrende, Überfremdung des Deutschen, Erbwörter, Entlehnungen, Fremdwörter, Anglizismen, Eindeutschung, Lautieren und Buchstabieren.*

ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ВІДПОВІДНОСТІ ГРАФЕМ ТА ФОНЕМ У ПЛЮРІЦЕНТРИЧНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Вербицька Т. Д.
кандидат педагогічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Мальцева М. І.
студентка магістратури
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Подана наукова стаття присвячена комплексному аналізу сучасних тенденцій відповідності між графемами та фонемами в плюрицентричній німецькій мові з урахуванням національних стандартних варіантів Німеччини, Австрії та німецькомовної Швейцарії. Вихідним пунктом аналізу є напруженні взаємовідносинах між звуковим і писемним мовленням, які посилилися впродовж останніх десятиліть, а також зростання значущості звукового стандартного мовлення в масовій комунікації. Звукове стандартне мовлення дедалі частіше розглядається як нормативна основа для встановлення відповідностей між звуковою та графічною формами слова.

У центрі уваги перебуває аналіз спільних і відмінних рис у співвідношенні звуків і літер у спадкових словах, повністю інтегрованих запозиченнях та іншомовних словах, які не зазнали повної адаптації в німецькій мові. Особливе значення має дослідження англіцизмів, для яких характерна нестабільність графемно-фонемних відповідностей і варіативність вимови в межах національних стандартів. Установлено, що іншомовні слова часто зберігають оригінальне написання, тоді як їхня вимова кодифікується відповідно до німецьких фонетичних правил, що спричиняє розбіжності між письмовою та звуковою формами.

Методологічну основу дослідження становлять порівняльний, зіставний і контрастивний методи. Аналіз ґрунтується на даних авторитетних орфоепічних, орфографічних та словників іншомовної лексики різних років видання. Діахронний підхід дає змогу виявити як зміни, так і тенденції до стабілізації у сфері графемно-фонемних відповідностей. Результати засвідчують відсутність тенденції до зближення звукового та писемного мовлення, натомість простежується зростання варіативності, зумовленої іншомовним впливом і плюрицентричним характером німецької мови. Практичне значення дослідження по-

лягає у його важливості для викладання німецької мови як іноземної, оскільки оволодіння нормативно закріпленими графемно-фонемними відповідностями та стандартними варіантами вимови є необхідною умовою формування повноцінної компетентності у мовленнєвих варіантах здобувачів освіти.

***Ключові слова**: графема, фонема, кореляція, звукове мовлення, учні та викладачі, іншомовний вплив на німецьку мову, спадкові слова, запозичення, іншомовні слова, англіцизми, онімечення, озвучення і буквування.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

TRENDS IN THE FIELD OF GRAPHEME-PHONEME CORRESPONDENCE IN PLURICENTRIC GERMAN

Verbytska T. D.
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Maltseva M. I.
Master's student
Odesa I. I. Mechnikov National University

This paper presents a comprehensive analysis of current trends in grapheme phoneme correspondence in pluricentric German, taking into account the national standard varieties of Germany, Austria and the German speaking part of Switzerland. The study is based on the increasingly strained relationship between spoken and written language observed over recent decades, as well as the growing importance of the spoken standard language in mass communication. Spoken standard language is considered primarily as a normative reference that influences the fixation of sound letter correspondences in authoritative linguistic codices.

The analysis focuses on similarities and differences in grapheme phoneme relations found in inherited words, fully integrated loanwords and foreign words that have not undergone complete adaptation. Particular attention is paid to the flux of Anglicisms, whose integration into the German phonological and orthographic system often remains inconsistent. The findings show that many foreign words preserve their original spelling, while their pronunciation is codified according to German phonetic rules. This results in discrepancies between written and spoken forms and contributes to increased variability within national standard varieties.

Methodologically, the study employs comparative and contrastive approaches. The analysis is based on data drawn from authoritative pronunciation dictionaries, foreign word dictionaries and orthographic reference works published in different periods. This diachronic perspective makes it possible to identify both changes and stabilization tendencies in grapheme phoneme correspondence. The results demonstrate that no convergence between grapheme and phoneme can be observed in recent decades. Instead, the data reveal a growing divergence, particularly in the domain of foreign and partially integrated words.

The study emphasizes that foreign phonemes lacking direct equivalents in German are frequently replaced by native sounds in the codified norm, which leads to pluricentric pronunciation variants. The findings are highly relevant for German as a Foreign Language, as normatively fixed phonetic variation affects learners' receptive and productive spoken competence. Therefore, the paper highlights the necessity of systematic instruction in grapheme phoneme relations and national standard varieties to ensure effective spoken communication.

***Keywords**: grapheme, phoneme, correspondence, spoken speech, learners and teachers, foreign influence on German, inherited words, loanwords, foreign words, Anglicisms, integration, sounding out and spelling.*

Einleitung. Die gesprochene Sprache ist ihrem Ursprung nach die primäre Form menschlicher Kommunikation, die lange existierte, bevor überhaupt Versuche unternommen wurden, sprachliche Äußerungen grafisch zu fixieren. Obwohl weder der genaue Zeitpunkt bekannt ist, zu dem der frühe Mensch erstmals sprachlich zu kommunizieren begann, noch es sich rekonstruieren lässt, wie diese frühen Sprachformen klangen, gilt als sicher, dass Sprache jahrhundertelang ausschließlich mündlich existierte. Die Gegenüberstellung der geschriebenen und der gesprochenen Sprache bedeutet jedoch keineswegs eine geringere Relevanz der Schrift, sondern zeigt sich vielmehr, dass die gesprochene Sprache traditionell und bis in die Gegenwart hinein die zentrale Rolle im Alltag einnimmt, vor allem in schriftlosen Kulturen, aber auch in modernen Gesellschaften mit hohem Schriftgebrauch.

In der Linguistik lässt sich eine deutliche Aufwertung der gesprochenen Sprache beobachten. Viele Sprachforscher des späten XIX. und frühen XX. Jahrhunderts betonten ihren grundlegenden Charakter und stellten sie der Schrift als dem eigentlichen, authentischen Zeichensystem gegenüber. Man hielt die Schrift lediglich für ein sekundäres, reduziertes Abbild, das die Lautsprache festhält, aber nicht ersetzt.

Infolgedessen wurden geschriebensprachliche Texte im gesamten deutschsprachigen Raum territorialbedingt, also den landschaftlichen Gewohnheiten der Sprachträger entsprechend vorgelesen und ausgesprochen, was zu Informationsaustauschstörungen und sogar Missverständnissen führen kann.

U. Hirschfeld und B. Siebenhaar betonen: „Deutschlehrende und -lernende aus aller Welt sind deshalb oft überrascht, dass sie in Deutschland, Österreich oder der deutschsprachigen Schweiz ein Deutsch hören, das sie aus dem Unterricht und aus Lehrmaterialien nicht kennen und das sie nicht

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

oder schlecht verstehen — und dass sie selbst möglicherweise nicht verstanden werden."(Hirschfeld, Siebenhaar, 2014: 199) Laut G. Valman werden in Lehrmaterialien Phonetikübungen häufig zugunsten anderer lexikalisch-grammatischer Übungen vernachlässigt und sogar ignoriert (Valman, 2016). Das Ausspracheschulung wurde als das sog. „Stiefkind"des Fremdsprachenunterrichts behandelt (Dieling, Hirschfeld, 2000: 15).

In Bezug auf die plurizentrische deutsche Sprache existieren nach U. Ammon sieben nationale Zentren 3 Vollzentren: Deutschland, Österreich und die deutschsprachige Schweiz bestimmen (Ammon, 1995). Heutzutage existiert keine einheitliche Aussprachenorm, die als einziger Standard gilt. Stattdessen gibt es mehrere nationale Standardvarietäten, von denen drei zentrale — die bundesdeutsche, die österreichische und die schweizerische — deutlich variieren können.

Da die gesprochene Sprache heute in der Massenkommunikation vorherrscht, stellt die Mediensprache — zu deren Anwendungsbereichen Film, Theater, Rundfunk, Hörbücher usw. gehören — die Standardaussprache dar. Die Sprechweise von sprecherzieherisch ausgebildeten Berufssprechern, Moderatoren, Modellsprechern, Talk-Show-Teilnehmern soll allgemeinverständlich, dialektfrei und situationsangemessen sein. Im plurizentrischen Deutsch lassen sich jedoch auch in der geschriebenen Sprache Unterschiede auf grammatischer Ebene erkennen, z.B statt des Hilfsverbs „haben"bei der Perfektbildung mit den Verben „stehen", „sitzen", „liegen"und „hängen"in der bundesdeutschen — das Hilfsverb „sein"in der österreichischen und v.a. Auf lexikalischer Ebene gibt es territoriale Varianten nicht nur bezüglich isolierter Wörter, sondern auch Klischees.

Tab.1

Nationale Standardvarietäten auf lexikalischer Ebene

Bundesdeutsche Standardvarietät (Bundeshochdeutsch — BHD)	Österreichische Standardvarietät (österreichisches Hochdeutsch — ÖHD)	Schweizerische Standardvarietät (Schweizerhochdeutsch — SHD)
Sahne	Obers	Rahm/Nidel
Guten Morgen/Tag/ Abend!	Grüß Gott! (auch in Bayern)	Grüezi!
Guten Appetit!	Mahlzeit!	En Guete!

In der gesprochenen Sprache zeigen sich insbesondere auf der phonetisch-phonologischen Ebene Differenzen, die landschaftlich, kulturell und

historisch bedingt sind. Es lässt sich am Beispiel der in der Mediensprache heutzutage häufig vorkommenden Wörter wie „Ereignis“und „Ukraine“:

Tab. 2

Nationale Standardvarietäten auf phonetisch-phonologischer Ebene

	Nationale Standardvarietäten			
Schriftbild	bundesdeutsche		österreichische	schweizerische
Ereignis	Duden	[ɛʳˈʔaɛgnɪs]	[ɛrˈaɪgnis]	[ɛrˈaɪgnis]
	DAW	[ʁˈʔaɛ̯gnis]		
Ukraine	Duden	*vwg.* u[kraˈʔiːnə] u[krˈaɪ̯nə]	u[kraˈiːnə] u[krˈaɪ̯nə]	u[krˈaɪ̯nə]
	DAW	u[kʁ̥aˈiːnə] u[kʁ̥ˈaɛ̯nə]		

Um im Bereich der gesprochenen Sprache kommunikationsfähig zu sein, müssen die Deutschlernenden authentisches Deutsch zumindest verstehen, d.h., sie müssen den fremden Sprachkode auditiv wahrnehmen und dekodieren können, was die Bedeutung der Varietätenkompetenz unterstreicht (Azarova, Ivanytska, Verbytska, 2024: 5).

In der deutschen Sprache gibt es eine bestimmte Relation zwischen dem Graphem und dem Phonem, aber sie hat eine komplexere Struktur und ist ein sehr fehlerträchtiger Bereich und keine Eins-zu-Eins-Beziehung: den 26 fixierten Graphemen und dazu noch „ä“, „ö“. „ü“und „ß“stehen unzählbare Allophone der 40 fixierten Vokal- und Konsonantenphoneme gegenüber (August, Stock, 1997). U. Hirschfeld findet die deutsche Orthographie zwar nicht lauttreu, aber durchaus transparent im Vergleich zu vielen anderen Sprachen (Dieling, Hirschfeld, 2000: 17). Die Laut-Buchstaben-Zuordnung orientiert sich an den Standardaussprachevarietäten. Ein repräsentatives Beispiel dafür ist es, dass die Schreibung „ß“in Österreich und in der deutschsprachigen Schweiz durch „ss“ersetzt; dass es sich bei Schreibung „r“um zwei Realisierungen handelt: 1) konsonantische [ʁ], [r] im Wort- und Silbenanlaut als erster, zweiter oder dritter Konsonant z.B. „*Rat*“, „*beraten*“, „*Brot*“, „*besprechen*“und 2) vokalische nach Langvokalen [ʶ] z.B. „*Uhr*“, in den Präfixen er-, ver-, her-, zer- z.B „*erklären*“, „*verstehen*“, „*herstellen*“, „*zerreißen*“und im Suffix -er [ɐ] z.B. „*Bruder*“.

Um die Jahrtausendwende kam es zu mehreren Versuchen, das Graphem-Phonem-Verhältnis zu reformieren. Ein Grund dafür könnte der Wandel im Wortschatz sein, der mit der Dynamik aller lebenden Sprachen

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

verbunden ist. In den neuen Regeln wird das Stammprinzip verstärkt berücksichtigt. Über die Geschichte des Deutschen hinweg sind es Entlehnungen aus dem Lateinischen, dem Französischen, dem Griechischen und dem Englischen gewesen, die einen großen Einfluss auf den deutschen Wortschatz ausüben. Selbstverständlich haben noch viele andere Sprachen, wie z.B. Italienisch, Arabisch, Hebräisch, im deutschen Wortschatz Spuren hinterlassen. In Erbwörtern und integrierten Lehnwörtern fehlen folgende Buchstabenkombinationen wie „ph" — [f] („Photo"→„Foto"), außer den Fachwörtern wie z.B. „Physik", „Graphem"; „th" — [t] („Thunfisch"→ „Tunfisch"); „gh" — [g] („Joghurt"→ „Jogurt"). Aber es gibt auch Wörter, die Buchstaben beinhalten, z.B. „Philosophie", „Theologie", „Rhythmus", „Rheuma". Bei Schreibung der Konsonantenverbing „sp"im Wortinlaut („*Prospekt*") und „st"im Wortin- und -auslaut („*Fenster*", „*Hast*") wird [s] ausgesprochen.

In den Zeiten der Globalisierung werden von U. Ammon folgende Fragen gestellt:

- ob „die deutsche Sprache (von anderen Sprachen, vor allem Englisch) verdrängt wird"
- ob „ein Schutzbedarf für die deutsche Sprache notwendig ist"
- „warum es sich lohnt, der Verdrängung von Deutsch entgegen zu wirken, und wie es gehen könnte"(Ammon, 2009)

Laut U. Ammon „die Verdrängung des Deutschen durch Englisch ist also weder aufgrund von dessen Weltstellung noch aufgrund des allgemeinen Englischlernerns zwingend."(Ammon, 2009)

Diese Fragen beziehen sich vorwiegend auf Fremdwörter, die an einem oder mehreren Merkmalen in den folgenden Bereichen zu erkennen sind: Lautung (der Reibelaut (Frikativ) [θ] in „*Thriller*"und Nasalvokale [x] in „*Chance*"), Schreibung („*Frisieur*" — eingedeutscht „*Frisör*"), Wortbildung („*Joggingteam*") und Bedeutung „*Siesta*").

„Vom Zeitpunkt ihrer Entlehnung an unterliegen Wörter in individuell unterschiedlichem Maße Prozessen der Anpassung an die Zielsprache."(Duden Fremdwörterbuch, 2023: 31)

Das Verhältnis zwischen Graphem und Phonem wird durch bestimmte Buchstabierungs- und Lautierungsregeln für Erbwörter und die bereits eingedeutschten Entlehnungen in Wörterbüchern präsentiert. Die Laut-Buchstabe-Zuordnung ist im Bereich der nicht integrierten Fremdwörter viel komplizierter, meistens nicht einheitlich, unterliegt kaum bestimmten Regeln und enthält dabei die für das Deutsche fremde Phoneme, z.B. die

stimmhafte Affrikate [dʒ] in „*Gender*“und „*Jeans*“und koronal-alveolar/prapalataler stimmhafter Frikativ [ʒ] in „*Regime*“. Bei der Lautierung lassen sich zahlreiche plurizentrischbedingte Varianten und Varietäten aufweisen. Der betrachtete Gegenstand betrifft vor allem Internationalismen, z.B. *„Chor“* — „[k]or“oder *„Charakter“* — „[k]arakter“usw. Dabei zeigt sich, dass die Aussprache der Grapheme „ch“häufig mit koartikulatorischer Angleichung zusammenhängt. Vor Vorderzungenvokalen dominiert in der kodifizierten Norm traditionell der palatale Frikativ, der sogenannte Ich-Laut [ç], der insbesondere von Berufssprechern überwiegend verwendet wird, wie es in *„Chemie“* — „[ç]emie“und *„China“* — „[ç]ina zu beobachten ist. Im üblichen standardsprachlichen Gebrauch, auch in formellen Kontexten, erweist sich jedoch im nord- und mitteldeutschen Sprachraum die Aussprache mit dem koronal-alveolaren Frikativ, dem sogenannten Zisch-Laut [ʃ], als am weitesten verbreitet.

In Süddeutschland und in Österreich wird dagegen vor Hinterzungenvokalen im Anlaut häufig der velare Plosiv [k] realisiert. In der deutschsprachigen Schweiz findet sich zusätzlich eine Variante mit Frikativen, bei der der sogenannte Ach-Laut [x] verwendet wird. Bei Wörtern wie „*Chirurg*“sowie bei Bildungen mit dem Präfix „*Chiro-*“und den davon abgeleiteten Lexemen wird fast überall in Deutschland der Laut [ʃ] ausgesprochen, einschließlich der südlichen Regionen. Diese Aussprache tritt teilweise auch in der Schweiz und in Österreich auf. In anderen aus dem Griechischen stammenden Wörtern mit „*ch*“, beispielsweise „*Chitin*“und „*Chinin*“, wird in Süddeutschland seltener als in Österreich der Anlaut [k] verwendet.

Bei aus dem Spanischen entlehnten Wörtern gilt allgemein die Affrikate [tʃ] als kodifiziert, wie es z.B. in geografischen Namen wie „*Chile*“ — [tʃ]ile der Fall ist. In der Sprechwirklichkeit ist jedoch im nord- und mitteldeutschen Raum typischerweise der Laut [ʃ] anzutreffen, wie das Beispiel Chili mit der Aussprache [ʃ]ili zeigt. In deutschen Ortsnamen werden die Grapheme „ch“hingegen durchgehend als [k] realisiert, wie sich in Namen wie „*Cham*“ — [k]am, „*Chemnitz*“ — [k]emnitz, „Chiemsee“ — [k]iemsee beobachten lässt.

Anhand der perzeptiven Analyse der Mediensprache lassen sich im Vergleich zu den in den Kodizes präsentierten noch mehr Aussprachevarianten und -varietäten beobachten, die von einer mäßigen Eindeutschung auf phonetisch-phonologischer und morphologischer Ebene zeugen: z.B. „jobben“ — [dʒɔbm̩] und „zoomen“[zu:]men, [tsu:]men usw.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Untersuchungsmethodik. Ziel dieser Forschung besteht in der Analyse der Graphem-Phonem-Relation im deutschsprachigen Raum (mit Berücksichtigung nationaler Varietäten) am Beispiel von Erbwörtern, Entlehnungen und Fremdwörtern, die in den renommierten Referenzwerken verschiedener Perioden fixiert sind; und auch darin, es herauszufinden, ob es in der gesprochenen und in der geschrieben Sprache zur Annäherung oder zur Diskrepanz kommt; und die weiteren Tendenzen der Eindeutschung im Bereich der Laut-Buchstabe-Korrespondenz anzudeuten. Die angewandten Hauptmethoden sind hauptsächlich die vergleichende, konfrontative und kontrastive Methoden. Ergebnisse sind in zwei Tabellen angegeben.

Resultate und Diskussion.

Tab. 3

Plurizentrische Aussprachevarianten von Entlehnungen und Fremdwörtern

<table>
<tr><th></th><th colspan="3">deutschsprachiger Raum</th></tr>
<tr><th>Schriftbild</th><th colspan="2">bundesdeutscher</th><th>österreichischer</th><th>schweizerischer</th></tr>
<tr><td>Pyjama</td><td colspan="2">[pydʒˈa:ma:]
[pyʒˈa:ma:]
[piˈdʒa:ma:]
[piˈʒa:ma:]
selten:
[pyˈja:ma:]
[piˈja:ma:]</td><td>[py.ˈdʒa:ma:]
[py.ˈʒa:ma:]
[pi.ˈdʒa:ma:]
[pi.ˈʒa:ma:]</td><td>[piˈʃama]</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Balkon</td><td colspan="2">Balk[õ:]</td><td rowspan="3">Balk[o:n]</td><td rowspan="3">Balk[o:n]
Balk[o:ns]
Balk[õ:s]
Balk[ɔŋs]
Balk[o:nə]</td></tr>
<tr><td>nordd. und ostd.</td><td>südd.</td></tr>
<tr><td>Balk[ɔŋ]</td><td>Balk[o:n]</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Steik</td><td colspan="2">[steɪk̚], [ste:k]</td><td rowspan="3">[ʃt]eak</td><td rowspan="3">[st]eak</td></tr>
<tr><td colspan="2">südwd. und ostmd.</td></tr>
<tr><td colspan="2">[ʃt]eak</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Engagement</td><td colspan="2">[ɑ̃gaʒəˈmɑ̃]
[aŋgaʒəˈmɑ̃]
[ɔŋgaʒəˈmɑ̃]</td><td rowspan="3">En[gaʃˈm]ent</td><td rowspan="3">[ɑ̃:gaʃˈmɑ̃]</td></tr>
<tr><td>nordd., westmd., südd.</td><td>ostd.</td></tr>
<tr><td>En[gaʃˈm]ent</td><td>Enga[ʒəˈmaŋ]</td></tr>
</table>

Tab. 3 (окончание)

	deutschsprachiger Raum			
Schriftbild	**bundesdeutscher**		**österreichischer**	**schweizerischer**
China	[ç]ina		[k]ina	[ç]ina [k]ina [x]ina
	nordd., md	**südd.**		
	[ʃ]ina	[k]ina		
Charisma	[ˈka:rısma] [kaˈrısma] selten: [ç]arisma		[ka]risma	vwg. [ˈxa:]risma
Chemie	[ç]emie		[k]emie	[x]emie
	md., ostd.	**südd.**		
	[ç]emie [ʃe]mie [ʃə]mie	[ke]mie [kɛ]mie		

Zusammenfassung. Es lässt sich fazitieren, dass es sich im Bereich der Graphem-Phonem-Korrelation in den letzten Jahrzehnten infolge der Anglizismenflut um keine Annäherung von Laut und Schrift handelt. Ein Grund dafür könnte sein, dass die Fremdwörter Vokal- und Konsonantenphoneme enthalten, die im deutschen Lautsystem keine Analogie haben und sich nicht leicht eindeutschen lassen, deshalb bleiben die Grapheme wie im Original, ausgesprochen werden sie aber nach deutschen Lautierungsregeln. Die fremden Phoneme werden oft durch deutsche Sprachlaute ersetzt. Entlehnungen aus dem Französischen mit Nasalvokale, die für das Deutsche schwer artikulierbar sind, weisen deshalb einige plurizentrische Aussprachevarianten auf. Die Vermittlung der Buchstabe-Laut-Beziehungen gehört zum phonetischen Einführungskurs, der für die gesprochensprachliche Kommunikation höchst notwendig ist.

ISSN 2307-4604. Записки з романо-германської філології. 2025. Випуск 2(55)

		AUSSPRACHEWÖRTERBÜCHER		FREMDWÖRTERBUCH		RECHTSCHREIBUNG	
Eindeutschungsstufen	Schriftbild	DAW 2010	Duden 2023	Duden 2010	Duden 2023	Duden 2020	Duden 2024
eingedeutscht	Link	[lɪŋk]	[lɪŋk]	[lɪŋk]	[lɪŋk]	[lɪŋk]	[lɪŋk]
	Trend	[tʁɛnt]	[trɛnt]	[trɛnt]	[trɛnt]	[trɛnt]	[trɛnt]
	Stress	[ʃtʁɛs]	[ʃt]ress [st]ress	[ʃt]ress [st]ress	[ʃt]ress [st]ress	[ʃt]ress [st]ress	[ʃt]ress [st]ress
	Internet digital	[ˈɪntɐnɛt] [digitˈaːl]	[ˈɪntɐnɛt] [digiˈtaːl]	[ˈɪntɐnɛt] [digiˈtaːl]	[ˈɪntɐnɛt] [digiˈtaːl]	[ˈɪntɐnɛt] [digiˈtaːl]	[ˈɪntɐnɛt] [digiˈtaːl]
	Drogerie	[dʁogəʁˈiː]	[drogərˈiː]	[drogərˈiː]	[drogərˈiː]	[drogərˈiː]	[drogərˈiː]
	Star	[ʃtaːʶ] [staːʶ]	[ʃtaː] [staː]	[ʃt]ar [st]ar	[ʃt]ar [st]ar	[ʃt]ar [st]ar	[ʃt]ar [st]ar
	Quiz	[kʏɪs]	[kvɪs]	[kvɪs]	[kvɪs]	[kvɪs]	[kvɪs]
Morphem/Phonem	jobben	[dʒɔbm̩]	[dʒɔbn̩]	[dʒ]obben	[dʒ]obben	[dʒ]obben	[dʒ]obben
	screenen	-	[ˈskriːnən]	[ˈskriːnən]	[ˈskriːnən]	[ˈskriːnən]	[ˈskriːnən]
	faken (gefakt)	[fˈeːkn̩]	[ˈfɛɪ̯kn̩]	[ˈfeɪkn̩]	[ˈfɛɪ̯kn̩]	[ˈfɛɪ̯kn̩]	[ˈfɛɪ̯kn̩]
teilweise eingedeutscht	Coach	[koːtʃ]	[kɔʊ̯tʃ] [koːtʃ]	[koːtʃ] [koʊ̯tʃ]	[kɔʊ̯tʃ] [koːtʃ]	[kɔʊ̯tʃ] [koːtʃ]	[kɔʊ̯tʃ] [koːtʃ]
	Cloud	-	[klaʊ̯t]	-	[klaʊ̯d]	[klaʊ̯d]	[klaʊ̯t]
	Jeans	[dʒeːns]	[dʒiːns]	[dʒiːnz]	[dʒiːns]	[dʒiːns]	[dʒiːns]
	Jazz	[jats]	[jats]	[dʒæz]	[dʒæz]	dʒɛ[ːs]	[dʒɛ[ːs]

		[dʒɛs]	[dʒɛ[:]s]	[dʒɛs] [jats]	[dʒɛs] [jats]	[jats]	[jats]
teilweise eingedeutscht	Chance	[ˈʃansə] [ʃanʂ] [ʃˈɑ̃:sə] [ʃɑ̃:s]	[ʃɑ̃:s[ə]] [ʃanʂ[ə]] [ʃɔŋs[ə]]	[ʃɑ̃:s(ə)]	[ˈʃɑ̃:sə] [ʃɑ̃:s]	[ʃɑ̃ˈsɔ̃:]	[ˈʃɑ̃s(ə)] [ˈʃanʂ(ə)]
	Cyber	[sˈaɛbɐ]	[ˈsaɪbɐ]	[ˈsaibɐ̯]	[ˈsaɪbɐ]	[ˈsaɪbɐ]	[ˈsaɪbɐ]
	Amazon	-	[ˈamatso:n] [amaˈtso:n] [ˈɛməzn]	-	-	-	[ˈəməzn]
	Charisma	[ç]arisma	[k]arisma [x]arisma	[ç]arisma [k]arisma	[k]arisma	[k]arisma [x]arisma	[k]arisma [x]arisma
	Gender	[dʒˈɛndɐ]	[ˈdʒɛndɐ]	[ˈdʒɛndɐ]	[ˈdʒɛndɐ]	[ˈdʒɛndɐ]	[ˈdʒɛndɐ]
	Admin	-	[ˈatmɪn] [ˈɛtmɪn]	-	-	-	-
Original	Youtube	-	[ˈjuːtjuːp]	-	[ˈjuːtjuːp]		[ˈjuːtjuːp]
	City	[sˈɪtɪ]	[ˈsɪtɪ]	[ˈsɪtɪ]	[ˈsɪtɪ]	[ˈsɪtɪ]	[ˈsɪtɪ]
	Fake	[fɛːk]	[fɛɪk]	[feɪk]	[fɛɪk]	[fɛɪk]	[fɛɪk]
	Account	[ɛkˈaʊnt]	[əˈkaʊnt]	[əˈkaʊ̯nt]	[əˈkaʊ̯nt]	[əˈkaʊ̯nt]	[əˈkaʊ̯nt]

Abb.1. Kodifizierte Sprachvariation von Entlehnungen und Fremdwörtern

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Ammon U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Das Problem der nationalen Varietäten. Berlin : De Gruyter, 1995. 524 S.

Ammon U. Wird die deutsche Sprache (von anderen Sprachen, vor allem Englisch) verdrängt? *Der Deutschunterricht*. 2009. Jg. 61, Heft 5. C. 14–21.

Augst G., Stock E. 3.1 Laut-Buchstaben-Zuordnung. *Zur Neuregelung der deutschen Orthographie: Begründung und Kritik* / G. Augst et al. (eds.). Berlin ; Boston : Max Niemeyer Verlag, 1997. C. 113–134. DOI: https://doi.org/10.1515/9783110927993.113.

Azarova I., Ivanytska I., Verbytska T. Викладання мовного різноманіття: плюрицентризм німецької мови у фокусі. *Актуальні питання іноземної філології*. 2024. № 21. С. 3–9. DOI: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-21-1.

Dieling H., Hirschfeld U. Phonetik lehren und lernen, Fernstudieneinheit 21. München : Goethe Institut, 2000. 192 S.

Duden. Das Aussprachewörterbuch / S. Kleiner, R. Knöbl ; In Zusammenarbeit mit der Dudenredaktion. 8. Aufl. Berlin : Dudenverlag, 2023. 912 S.

Duden. Band 5: Das Fremdwörterbuch. Fremdwörter verstehen und korrekt einsetzen / Dudenredaktion (Hrsg.). 13. Aufl. Duden : Cornelsen Verlag GmbH, 2023. 1192 S.

Duden. Band 5: Das Fremdwörterbuch — Unentbehrlich für das Verstehen und den Gebrauch fremder Wörter / Dudenredaktion (Hrsg.). 10. Aufl. Bibliographisches Institut, 2010. 1104 S.

Duden. Die deutsche Rechtschreibung / Dudenredaktion (Hrsg.). 28. Aufl. Duden : Cornelsen Verlag GmbH, 2020. 1296 S.

Duden — Die deutsche Rechtschreibung / Dudenredaktion (Hrsg.). 29. Aufl. Bibliographisches Institut GmbH, 2024. 1328 S.

Hirschfeld U., Siebenhaar B. Aussprachevielfalt im Deutschen. *Germanistik in der Ukraine*. 2014. № 9. C. 119–132.

Krech E.-M., Stock E., Hirschfeld U., Anders L. C. Deutsches Aussprachewörterbuch. Berlin ; New York : De Gruyter, 2009. 1076 S.

Valman G. Phonetik-Übungen in DaF-Lehrwerken als unentbehrlicher Bestandteil von Lerneinheiten. *Deutsch als Fremdsprache*. 2016. № 1. C. 39–48.

References

Ammon, U. (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Das Problem der nationalen Varietäten*. De Gruyter.

Ammon, U. (2009). Wird die deutsche Sprache (von anderen Sprachen, vor allem Englisch) verdrängt? [Is the German language being displaced (by other languages, especially English)?]. *Der Deutschunterricht, 61*(5), 14–21.

Augst, G., & Stock, E. (1997). 3.1 Laut-Buchstaben-Zuordnung. In G. Augst, K. Blüml, D. Nerius, & H. Sitta (Eds.), *Zur Neuregelung der deutschen Orthographie: Begründung und Kritik* (pp. 113–134). Max Niemeyer Verlag. https://doi.org/10.1515/9783110927993.113

Azarova, I., Ivanytska, I., & Verbytska, T. (2024). Vykladannia movnoho riznomanittia: pliurytsentryzm nimetskoi movy u fokusi [Teaching linguistic diversity: Pluricentrism of the German language in focus]. *Journal of Foreign Philology, 21*, 3–9. https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-21-1

Dieling, H., & Hirschfeld, U. (2000). *Phonetik lehren und lernen, Fernstudieneinheit 21*. Goethe Institut.

Dudenredaktion (Ed.). (2010). *Duden: Das Fremdwörterbuch* (10th ed., Vol. 5). Bibliographisches Institut.

Dudenredaktion (Ed.). (2020). *Duden: Die deutsche Rechtschreibung* (28th ed.). Cornelsen Verlag GmbH.

Dudenredaktion (Ed.). (2023). *Duden: Das Fremdwörterbuch* (13th ed., Vol. 5). Cornelsen Verlag GmbH.

Dudenredaktion (Ed.). (2024). *Duden: Die deutsche Rechtschreibung* (29th ed.). Bibliographisches Institut GmbH.

Hirschfeld, U., & Siebenhaar, B. (2014). Aussprachevielfalt im Deutschen [Pronunciation diversity in German]. *Germanistik in der Ukraine, 9*, 119–132.

Kleiner, S., & Knöbl, R. (2023). *Duden: Das Aussprachewörterbuch* (8th ed.). Dudenverlag.

Krech, E.-M., Stock, E., Hirschfeld, U., & Anders, L. C. (2009). *Deutsches Aussprachewörterbuch*. De Gruyter.

Valman, G. (2016). Phonetik-Übungen in DaF-Lehrwerken als unentbehrlicher Bestandteil von Lerneinheiten [Phonetic exercises in GFL textbooks as an indispensable part of learning units]. *Deutsch als Fremdsprache, 1*, 39–48.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2025 року

УДК 811.112.2’34:811.112.2’27
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349717

MERKMALE DER SPRACHVARIATION IN DER BUNDESDEUTSCHEN STANDARDAUSSSPRACHEVARIETÄT: EINE ANALYSE DER GESPROCHENEN MEDIENSPRACHE

Verbytska T. D.
Doktor der pädagogischen Wissenschaften, Dozentin
Nationale I. I. Metschnikow Universität Odesa
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-8291-7792
Maltseva M. I.
Masterstudentin
Nationale I. I. Metschnikow Universität Odesa
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0004-1786-5841

Der Artikel befasst sich mit der Analyse phonologisch-phonetischer Variationsprozesse innerhalb der bundesdeutschen Standardaussprache und untersucht dabei, in welchem Verhältnis normativ festgelegte Ausspracheempfehlungen zur tatsächlichen Sprachverwendung stehen. Die Relevanz der Untersuchung ergibt sich aus der Tatsache, dass die gesprochene Sprache der Massenmedien gegenwärtig einen erheblichen Einfluss auf die Herausbildung und Wahrnehmung des sprachlichen Standards ausübt und traditionelle normorientierte Konzepte zunehmend relativiert. Ziel der vorliegenden Arbeit ist es, die charakteristischen Merkmale der lautlichen Variation in der bundesdeutschen Standardvarietät zu beschreiben und ihre Bedeutung für die moderne kommunikative Linguistik sowie für den Unterricht Deutsch als Fremdsprache zu bestimmen. Als Untersuchungsobjekt dient die bundesdeutsche Standardaussprachevarietät, während der Untersuchungsgegenstand in den dokumentierten Realisierungsvarianten einzelner phonologischer Einheiten besteht, die in maßgeblichen Kodifizierungswerken verzeichnet sind. Die Untersuchung basiert auf einer vergleichenden Analyse ausgewählter phonetisch-phonologischer Erscheinungen, die sowohl segmentale als auch prosodische Aspekte umfassen. Im Mittelpunkt stehen biphonemische Vokalverbindungen, unterschiedliche Realisierungsformen des Phonems /r/ sowie Akzentuierungsvarianten. Die empirische Grundlage bilden Daten aus anerkannten Aussprachewörterbüchern. Die Analyse zeigt, dass innerhalb der bundesdeutschen Standardaussprache eine ausgeprägte Variabilität besteht, die sowohl die Normsetzung als auch die mediale Sprachpraxis widerspiegelt. Diese Ergebnisse unterstreichen die Notwendigkeit, Standardaussprache als dynamisches und kontextabhängiges Phänomen zu betrachten.

Schlüsselwörter: *gesprochene Sprache, bundesdeutsche Standardaussprachevarietät, phonetisch-phonologische Ebene, Mediensprache, plurizentrisches Deutsch, Aussprachevariation, Kodizes, Sprechwirklichkeit, Varietätenkompetenz.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ISSN 2307-4604. Записки з романо-германської філології. 2025. Випуск 2(55)

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ ВАРІАТИВНОСТІ У ФЕДЕРАТИВНО-НІМЕЦЬКОМУ СТАНДАРТІ ВИМОВИ: АНАЛІЗ ЗВУКОВОГО МЕДІЙНОГО МОВЛЕННЯ

Вербицька Т. Д.
кандидат педагогічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Мальцева М. І.
студентка магістратури
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

У статті досліджено особливості фонетико-фонологічної варіативності в межах федеративно-німецької стандартної вимови з урахуванням співвідношення між кодифікованими орфоепічними нормами та мовленнєвою дійсністю. Актуальність теми визначається зростаючим впливом звукового мовлення засобів масової інформації, яке дедалі частіше виступає орієнтиром формування сучасного стандарту вимови.

Метою дослідження є виявлення та системний опис варіантів звукової реалізації у федеративно-німецькому стандарті вимови, а також визначення їх значення для комунікативної лінгвістики і практики викладання німецької мови як іноземної. Об'єктом дослідження виступає федеративно-німецький стандарт вимови, тоді як предметом аналізу є конкретні фонетичні реалізації, зафіксовані у кодифікаційних джерелах.

Методологічну основу роботи становить порівняльний аналіз фонетичних і фонологічних явищ на сегментному та просодичному рівнях. Основну увагу зосереджено на біфонемних поєднаннях голосних, реалізаціях фонеми /r/ та особливостях словесного наголосу. Емпіричний матеріал дослідження базується на даних авторитетних словників вимови.

Результати дослідження засвідчують наявність значної варіативності в межах федеративно-німецького стандарту вимови, що має бути враховано як у теоретичних лінгвістичних студіях, так і в освітній практиці.

Ключові слова: *звукове мовлення, федеративно-німецький стандарт вимови, фонетично-фонологічний рівень, медійне мовлення, плюрицентрична німецька мова, варіативність вимови, кодифікація, мовленнєва дійсність, компетенція у мовленнєвих варіантах.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

FEATURES OF LANGUAGE VARIATION IN THE FEDERAL GERMAN STANDARD PRONUNCIATION VARIETY: AN ANALYSIS OF SPOKEN MEDIA LANGUAGE

Verbytska T. D.
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Maltseva M. I.
Master's student
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article examines phonetic and phonological variation within the Federal German standard pronunciation, focusing on the relationship between codified pronunciation norms and speech reality. The relevance of the study is determined by the increasing role of spoken media language, which currently exerts a strong influence on the formation and perception of pronunciation standards.

The aim of the research is to identify and describe characteristic pronunciation variants within the Federal German standard variety and to assess their significance for communicative linguistics and the teaching of German as a foreign language. The object of the study is the Federal German standard pronunciation, while the subject of analysis consists of specific phonetic realizations documented in authoritative codification sources.

The methodological framework of the study is based on a comparative analysis of selected phonetic and phonological phenomena at both segmental and prosodic levels. Particular attention is paid to biphonemic vowel combinations, realizations of the phoneme /r/, and patterns of word stress. The empirical data are derived from established pronunciation dictionaries.

The results demonstrate that considerable variation exists within the Federal German standard pronunciation. These findings support the interpretation of standard pronunciation as a dynamic system shaped by speech reality.

Keywords: *spoken language, standard German pronunciation variety, phonetic-phonological level, media language, pluricentric German, pronunciation variation, speech reality, variety competence.*

Einleitung. Die gesprochene Sprache spielt seit jeher für die menschliche Verständigung eine entscheidende Rolle. Bereits in früheren historischen Epochen, in denen es keine professionellen Übersetzer oder standardisierten sprachlichen Hilfsmittel gab, war erfolgreiche Kommunikation vor allem von der mündlichen Sprachbeherrschung abhängig. Die Fähigkeit, sich verständlich auszudrücken und auch andere zu verstehen, stellte somit eine grundlegende Voraussetzung für zwischenmenschlichen Austausch dar. Gleichzeitig zeigte sich, dass sprachliche Kommunikation je nach Region

unterschiedlich ausgeprägt war und ist, was zu vielfältigen lautlichen Varianten führte. Vor diesem Hintergrund gewinnt das Problem einer überregional verständlichen Aussprache besondere Bedeutung.

Die Frage nach einer einheitlichen Aussprachenorm des Deutschen nimmt seit dem späten 19. Jahrhundert in der sprachwissenschaftlichen Forschung eine zentrale Position ein. Erste Versuche der Normierung zielten darauf ab, eine allgemein verbindliche Ausspracheform zu etablieren, die sowohl für den schulischen Unterricht als auch für den öffentlichen Sprachgebrauch als Orientierung dienen sollte (Viëtor, 1885: 1–5). Im Verlauf der weiteren Entwicklung zeigte sich jedoch, dass zwischen normativen Vorgaben und tatsächlicher Sprechrealität stets ein dynamisches Wechselverhältnis besteht (Besch, 2003: 2252–2255).

Die steigende Dominanz gesprochener Sprache in den Massenmedien hat diesen Prozess maßgeblich verstärkt. Rundfunk, Fernsehen und audiovisuelle Medien prägen heute in hohem Maße die Ausspracheerwartungen der Sprachgemeinschaft. Dadurch gewinnt die Mediensprache normbildende Bedeutung, während die traditionelle Bühnenaussprache zunehmend an Relevanz verliert (Burger, 2005: 34–38; Besch, 2003: 2260). Vor diesem Hintergrund bildet die bundesdeutsche Standardaussprache das zentrale Untersuchungsobjekt der vorliegenden Arbeit. Analysiert werden phonologisch-phonetische Variationserscheinungen, die innerhalb dieser Standardvarietät auftreten und in kodifizierten Referenzwerken sowie in der medialen Sprachverwendung dokumentiert sind (Kleiner, Knöbl, 2004: 10–12). Ziel der Forschung besteht darin, diese Variationen systematisch zu beschreiben und ihre Bedeutung für die gegenwärtige Auffassung der Standardaussprache zu bestimmen.

Die Aktualität der Untersuchung ergibt sich ferner aus der plurizentrischen Struktur der deutschen Sprache, innerhalb derer mehrere nationale Standardvarietäten koexistieren. Unterschiede zwischen den Varietäten treten besonders auf der phonetisch-phonologischen Ebene hervor, während sich auch auf lexikalischer und grammatischer Ebene Abweichungen zeigen (Ammon, 1995: 190–195). Die bundesdeutsche Standardvarietät nimmt dabei aufgrund ihrer Verbreitung in den Massenmedien eine dominierende Stellung ein (Clyne, 1989: 360–365).

Seit dem Ende des XX. Jahrhunderts wird Deutsch als eine plurizentrische Sprache betrachtet. Dies bedeutet, dass sich im deutschsprachigen Raum mehrere nationale Zentren herausgebildet haben, die bis heute sprachlich wirksam sind (Klaaß, 2009: 16). Nach Clyne verfügt Plurizen-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

trik über mehr als ein Zentrum, von denen jedes eine nationale Varietät mit eigenen Standards hervorbringt [Clyne, 1989: 360–365]. Für das Deutsche identifiziert U. Ammon sieben nationale Zentren: Deutschland, Österreich und die deutschsprachige Schweiz gelten als Vollzentren (Ammon, 1995: 98). Die plurizentrische Struktur zeigt sich besonders auf der phonetisch-phonologischen Ebene und stimmt nicht immer mit den politischen Grenzen überein. Regionale Unterschiede sind ausgeprägt: im Norden Deutschlands dominiert eine norddeutsche Standardvarietät, in der Schweiz werden Dialekte häufig in allen Kommunikationssituationen verwendet, und in Österreich existiert ein Dialekt-Standard-Kontinuum, bei dem Sprecher ihre Sprache flexibel an die Situation anpassen (Auer, 1986). Auch außerhalb der Vollzentren nutzen Sprecher Deutsch oft stark dialektal geprägt.

Diese Variation kann zu Verständigungsproblemen führen und stellt insbesondere für den DaF-Unterricht eine Herausforderung dar, da Lernende häufig auf Formen stoßen, die ihnen aus Lehrwerken unbekannt sind (Hirschfeld, Siebenhaar, 2018: 199). K. Reinke weist darauf hin, dass trotz steigender Bedeutung der Phonetik weiterhin methodisch fundierte Materialien für systematische Ausspracheschulung fehlen (Reinke, 2018: 173).

Diese Arbeit betrachtet Standardaussprache nicht als feste Norm, sondern als Ergebnis realer Kommunikationsprozesse. Sie besitzt zudem Relevanz für den DaF-Unterricht, da die Berücksichtigung authentischer gesprochener Mediensprache die phonologische Kompetenz und das Hörverstehen der Lernenden fördern kann (Europarat, 2018: 136–138).

Trotz der Bemühungen von Sprachwissenschaftler:innen und sowie Linguodidaktiker:innen bleibt der DaF-Unterricht häufig stark buchbezogen. Der durch das Lehrwerk vorgegebene Lernpfad, was oft als „Skriptizismus“oder als „Tyrannei des Buchstabens“bezeichnet wird, bietet Lehrenden nach wie vor einen bequemen und sicheren Orientierungsrahmen (Fiehler, 1994; Hennig, 2003). In diesem Kontext werden schriftsprachliche Normen häufig absolut gesetzt und im Unterricht als allein gültige Maßstäbe vermittelt, wodurch der Zugang zur tatsächlichen gesprochenen Sprechwirklichkeit eingeschränkt wird (Breindi, Thurmair, 2003). Lernende entwickeln dadurch nicht selten eine schriftnahe, am Schriftdeutsch orientierte Sprechweise (Azarova, Ivanytska, Verbytska, 2024: 3–9).

Die regionalen Besonderheiten des Standarddeutschen zeigen sich unter anderem in der Realisierung von Plosiven und Frikativen, in der Stimmhaftigkeit und Stimmlosigkeit, in der Auslautverhärtung, in der Gemination sowie in unterschiedlichen Realisierungen des Phonems /r/, die sowohl

vokalisch als auch konsonantisch, in der Vokalquantität auftreten können. Darüber hinaus spielen prosodische Merkmale wie Sprechtempo und Akzentuierung eine wesentliche Rolle. Solche lautlichen Eigenschaften führen häufig zu stereotypen Fremdcharakterisierungen wie „zackig“für norddeutsches, „breiig“für süddeutsches oder „singend“für österreichisches Standarddeutsch und erlauben in der Regel die Zuordnung von Sprecherinnen und Sprechern zu Deutschland, der Schweiz oder Österreich, selbst wenn sie sich der Standardsprache bedienen (Ulbrich, 2003: 156).

Die nationalen Standardvarietäten des Deutschen weisen zwar Unterschiede auf, diese sind jedoch nicht so ausgeprägt, dass von eigenständigen Sprachen gesprochen werden könnte (Kessel, 2012: 146). Unter einer nationalen Standardvarietät wird die normierte Form verstanden, die sich deutlich von regionalen Varianten und Dialekten abgrenzt. Das Verhältnis zwischen Standardform und Dialekten ist dabei nicht spannungsfrei (Stubkjær, 1997: 199). Historisch wurde die bundesdeutsche Standardvarietät häufig als führende Varietät betrachtet und lange Zeit als sprachliche Referenznorm genutzt. Lingg bezeichnete das sogenannte Bundesdeutsch als Hauptvarietät, wobei dieser Begriff synonym mit dem Konzept des Vollzentrums verwendet werden kann (Lingg, 2006: 34). Aufgrund der Größe Deutschlands und der zentralen Rolle in der Normierung beeinflusst die bundesdeutsche Standardvarietät andere nationale Varianten, etwa bei der Übernahme der preußischen Rechtschreibung in Österreich und der Schweiz (Nerius, 2000: 407). Nach Ammon kann der bundesdeutsche Sprachkodex als binnenkodifiziert beschrieben werden, da er innerhalb des bundesdeutschen Sprachzentrums entstanden ist und dort breite Akzeptanz gefunden hat (Ammon, 1995: 329).

Gleichzeitig koexistieren innerhalb Deutschlands mehrere regionale Standardvarietäten. H. Spiekermann stellt fest, dass sich vor allem zwischen Nord- und Süddeutschland deutliche Unterschiede zeigen (Spiekermann, 2006: 81–82). Oft wird von einem norddeutschen Standard und einem süddeutschen Standard gesprochen, wobei letzterer teilweise weiter in südwest- und südostdeutsche Varianten differenziert wird. Trotz formaler Gleichwertigkeit besitzt die norddeutsche Form einen stärkeren Einfluss auf mediale Sprachverwendung, Normierungsprozesse und den allgemeinen Sprachgebrauch und wird daher als dominierende D-Varietät bezeichnet, während die süddeutsche Form als A-Varietät beschrieben wird (Muhr, 2003: 205–207).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Diese ungleiche Verteilung normativer Autorität spiegelt sich auch in lexikografischen Werken wider. Im Duden gelten zahlreiche süddeutsche Lexeme zwar als standardsprachlich, werden jedoch häufig als regional markiert. So war etwa der Eintrag Marille lange mit dem Zusatz „landsch.“versehen, während Aprikose ohne Markierung aufgeführt wurde (Duden Universalwörterbuch, 2007: 167). In der Ausgabe des Duden Aussprachewörterbuchs 2023 fehlt dieser Zusatz, was auf eine zunehmende Akzeptanz regionaler Varianten hinweist.

Die vorliegende Untersuchung analysiert die bundesdeutsche Standardaussprache daher als dynamisches System, in dem mediale Sprachverwendung, regionale Unterschiede und historische Normierungsprozesse miteinander verknüpft sind. Sie verdeutlicht zugleich, dass im DaF-Unterricht der Skriptizismus überwunden werden sollte, um Lernende stärker an der realen gesprochenen Sprache zu orientieren.

Untersuchungsmethodik. Methodisch stützt sich die Untersuchung auf eine vergleichende phonologisch-phonetische Analyse der bundesdeutschen Standardvarietät.

Als empirisches Material dienen ausgewählte lexikalische Einheiten, deren Aussprache in etablierten Kodifizierungswerken dokumentiert ist, insbesondere im Deutschen Aussprachewörterbuch 2009/2010 sowie im Duden Aussprachewörterbuch 2005 und 2023. Die Auswahl der Beispiele erfolgte unter Berücksichtigung ihrer Relevanz für die Beschreibung zentraler phonologischer Phänomene, darunter sind im Fokus biphonemische Vokalverbindungen, Realisierungsvarianten des Phonems /r/, koartikulatorische Angleichungen (Assimilationen auf Grund von Anpassungen in der Artikulationsstelle und in der Stimmlippenbeteiligung) sowie Akzentuierungsunterschiede.

Im Rahmen der Untersuchung wurden die transkribierten Aussprachevarianten miteinander verglichen, um Abweichungen auf segmentaler und prosodischer Ebene zu identifizieren. Darüber hinaus wurde analysiert, inwieweit sich die in den Kodifizierungen festgelegten Soll-Formen von den in der medialen Sprechwirklichkeit beobachtbaren Ist-Formen unterscheiden. Die Analyse orientiert sich an den Prinzipien der kommunikativen Linguistik, nach denen sprachliche Normen im Kontext realer Kommunikationsbedingungen zu betrachten sind.

Mithilfe der perzeptiven Analyse der Mediensprache lassen sich im Vergleich zu den in den etablierten Referenzwerken präsentierten noch mehr Aussprachevarietäten und -varianten feststellen. Die Mediensprache, zum

Beispiel sind es die weltweit verbreiteten folgenden Massenmedien wie NTV, BR24, ZDF und andere, präsentiert die authentische bundesdeutsche gesprochene Standardvarietät, da die Modellsprecher des deutschen Fernsehens die Kodifizierungsregeln beachten müssen, und ihre Sprechweise dialektfrei und situationsangemessen sein soll.

Resultate und Diskussion. Die Ergebnisse der Analyse zeigen, dass innerhalb der bundesdeutschen Standardaussprache eine ausgeprägte phonologisch-phonetische Variation existiert. Diese Variation lässt sich nicht nur im Vergleich zur nationalen Standardvarietäten feststellen, sondern auch innerhalb der bundesdeutschen Varietät selbst, was die fehlende Einheitlichkeit der Aussprache verdeutlicht.

Besonders deutlich treten Differenzen in der Realisierung biphonemischer Vokalverbindungen hervor, bei denen sowohl die Segmentierung als auch die Akzentuierung variieren können. Vergleichbare Schwankungen lassen sich bei der R-Realisierung beobachten, das sowohl konsonantische als auch vokalische Varianten aufweist und in Abhängigkeit von der lautlichen Umgebung unterschiedlich realisiert wird.

Außerdem weisen die untersuchten Beispiele auf Unterschiede bei Assimilationsprozessen sowie auf den teilweisen Wegfall von Schwa-Lauten hin, die in der Mediensprache häufiger auftreten als in älteren normativen Beschreibungen. Beim Vergleich der Kodifizierungen zeigt sich, dass neuere Ausgaben des Duden Aussprachewörterbuchs eine stärkere Annäherung der normativen Vorgaben an die Sprechwirklichkeit erkennen lassen, insbesondere im Hinblick auf Akzentuierungsvarianten und segmentale Realisierungen.

Die folgende Tabelle veranschaulicht exemplarisch die innerhalb der bundesdeutschen Standardvarietät auffallenden Variationsformen und verdeutlicht die bestehende Diskrepanz zwischen Soll-Norm und Ist-Norm.

Fazit. Es ist anzunehmen, dass es sich um einen Trend in biphonemischen Vokalverbindungen, in den R-Realisierungen und in der Verschiebung der Wortbetonung nach vorne handelt, wobei der Duden 2023 die Soll-Norm an die Ist-Norm (bei Modellsprechern des deutschen Rundfunks und Fernsehens) näher gebracht hat. Darauf muss noch hingewiesen werden, dass der Glottis im Duden 2023 überraschenderweise in der Tabelle der Konsonanten angegeben ist. Zusammenfassend lässt sich fazitieren, dass die in der kodifizierten Norm vorgehende Sprachvariation und die Sprechwirklichkeit einen Einfluss aufeinander ausüben, was ein Wesensmerkmal aller lebenden Sprachen ist, und Tendenzen nicht nur der weiteren Entwicklung des deutschen Lautsystems enthalten kann, sondern auch der Annäherung

Tab. 1

Vergleichende Analyse der sog. „Soll-Norm“mit der sog. „Ist-Norm“ (am Material der gesprochenen Mediensprache)

	Kodifizierte Aussprachenorm			Sprechwirklich-keit
	DAW 2009	Duden 2005	Duden 2023	
Israel	[ˈɪsʁae:l] [ˈɪsʁaɛl] [ˈi:sʁae:l]	[ˈɪsrae:l] [ˈɪsraɛl]	vwg. [ˈi:srae:l] [ˈɪsrae:l] [ˈɪsraɛl]	ˈIs[ʁaʔɛl]
Ukraine	u[kʁaˈi:nə] u[kʁˈaɐ̯nə]	u[kraˈi:nə] u[krˈainə]	u[kraˈʔi:nə]	u[kʁaˈʔi:nə] seltener: u[kʁˈaɐ̯nə]
USA	[u:.ɛsˈʔa:]	[u:ˈ|ɛsˈ|a:]	[u:.ɛsˈʔa:]	[u:.ɛsˈa:] [u:.ɛsˈʔa:]
initiieren	initiˈ[i:ʁən]	initiˈ [i:rən]	init [i:ˈ[ʔ]irən]	initiˈ [ʔi:ⁿn]
vereinbaren	vereinb[a:ʁən]	vereinb[a:rən]	vereinb[a:rən]	vereinb[a:n]
Verein	[fɐˈʔaɐ̯n]	[fɛʁˈ|a͡in]	[fɛʁˈʔaɪ̯n] südd. vwg. [fɛˈraɪ̯n]	[fɐˈʔaɐ̯n] [fɐˈʁaɐ̯n]
realisierbar	realisˈierbar	realiˈsierbar	realiˈsierbar	rˈealisierbar realiˈsierbar
offiziell	offizˈiell	offiˈziell	offiˈziell	offiˈziell ˈoffiziell
visuell	[vizuˈɛl]	[viˈzuʁɛl]	[vizuˈʔɛl]	[vizuˈʔɛl] [vˈizuʔɛl]
Präsident	Präsidˈent	Präsiˈdent	Präsiˈdent	Prˈäsident Präsiˈdent
digital	digitˈal	digiˈtal	digiˈtal	digitˈal dˈigital
CDU CSU	CDˈU CSˈU	CDˈU CSˈU	CDˈU CSˈU	CDˈU ˈCSU
will-kommen	willkˈo[mən]	willˈko[mən]	willˈko[mən]	wˈillko[m:] willkˈo[m:]
nuklear	nukl[eˈa:ˣ]	nukl[eˈa: ʁ̯]	nukl[eˈʔa:]	nukl[eˈʔa:]
Koffein	Koff[eˈi:n]	Koff[eˈi:n]	Koff[eˈʔi:n]	Koff[eˈʔi:n]
Real	ʁeˈa:l	reˈa:l	reˈʔa:l	ʁeˈʔa:l
Ruine	ʁuˈi:nə	ruˈi:nə	ruˈʔi:nə	ʁuˈʔi:nə

der kodifizierten Norm an die Sprechwirklichkeit. Die standardnahe Aussprachenorm soll im Deutschunterricht eine Grundlage sein, der Einbezug der authentischen gesprochenen Mediensprache wird im Fremdsprachenunterricht leider vernachlässigt oder sogar ignoriert. Dieser Medieneinbezug trägt zur Verbesserung sowohl des artikulatorisch-perzeptiven Spracherwerbs, als auch des Hörverstehensvermögens und zur Entwicklung der Positionierungs- und Varietätenkompetenz bei.

Список літератури

Ammon U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Das Problem der nationalen Varietäten. Berlin : De Gruyter, 1995. 524 S.

Auer P. Konversationelle Standard/Dialekt-Kontinua (Code-Shifting). *Deutsche Sprache*. 1986. Bd. 14. S. 97–124.

Azarova I., Ivanytska I., Verbytska T. Викладання мовного різноманіття: плюрицентризм німецької мови у фокусі. *Актуальні питання іноземної філології*. 2024. № 21. С. 3–9. DOI: 10.32782/2410-0927-2024-21-1.

Besch W. Entstehung und Ausformung der nhd. Schriftsprache/Standardsprache. *Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft*. Bd. 2.3. Berlin ; New York : De Gruyter, 2003. S. 2252–2296.

Breindl E., Thurmair M. Wie viele Grammatiken verträgt der Lerner? Zum Stellenwert einer „Grammatik der gesprochenen Sprache"(nicht nur) für Deutsch als Fremdsprache. *Deutsch als Fremdsprache*. 2003. Nr. 2. S. 87–93. DOI: 10.37307/j.2198-2430.2003.02.05.

Burger H. Mediensprache: Eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien. Berlin : De Gruyter, 2005. 468 S.

Clyne M. Pluricentricity: national variety. *Status and function of languages and language varieties* / U. Ammon (Hrsg.). Berlin, 1989. S. 357–371.

Duden. Das Aussprachewörterbuch. Mannheim : Dudenverlag, 2005. Bd. 6. 860 S.

Duden. Das Aussprachewörterbuch / S. Kleiner, R. Knöbl. Berlin : Dudenverlag, 2023. 912 S.

Duden. Universalwörterbuch. 6., überarb. Aufl. Mannheim, 2007. 2016 S.

Europarat. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors. Strasbourg, 2018. 235 p.

Fiehler R. Analyse- und Beschreibungskategorien für geschriebene und gesprochene Sprache. *Writing vs. Speaking* / S. Cmejrkova et al. (Hrsg.). Tübingen, 1994. S. 175–180.

Hennig M. „Die hat doch Performanzschwierigkeiten". Performanzhypothese und Kompetenz(en)gegenthese. *Deutsch als Fremdsprache*. 2003. Nr. 2. S. 80–86.

Hirschfeld U., Siebenhaar B. Aussprachevielfalt im Deutschen. *Germanistik in der Ukraine*. 2014. Nr. 9. S. 119–132.

Kessel K., Reimann S. Basiswissen Deutsche Gegenwartssprache. 4. Aufl. Tübingen ; Basel : Francke, 2012. 280 S.
Klaaß D. Untersuchungen zu ausgewählten Aspekten Konsonantismus bei österreichischen Nachrichtensprechern. Frankfurt a. M. : Peter Lang, 2009. 272 S.
Kleiner S., Knöbl R. Standardvariation — wie viel Variation verträgt die deutsche Standardsprache? *Sprachreport*. 2004. Nr. 2. S. 9–15.
Krech E.-M., Stock E., Hirschfeld U., Anders L. C. Deutsches Aussprachewörterbuch. Berlin : De Gruyter, 2009. 1076 S.
Lingg A.-J. Kriterien zur Unterscheidung von Austriazismen, Helvetismen und Teutonismen. *Schweizer Standarddeutsch*/ C. Dürscheid, M. Businger (Hrsg.). Tübingen : Narr, 2006. S. 24–48.
Muhr R. Die plurizentrischen Sprachen Europas: Ein Überblick. *Vielsprachiges Europa* / E. Gugenberger, M. Blumberg (Hrsg.). Frankfurt a. M., 2003. S. 191–233.
Nerius D. Beiträge zur deutschen Orthographie. Bd. 34. Pieterlen : Peter Lang, 2000. 210 S.
Reinke K. Rezension: Ulrike A. Kaunzner: Aussprachekurs Deutsch. *Deutsch als Fremdsprache*. 2018. Nr. 3. S. 171–174.
Spiekermann H. Standardsprache als regionale Varietät — regionale Standardvarietäten. *Standardvariation* / J. Gessinger, A. Voeste (Hrsg.). 2006. S. 81–99.
Stubkjжr F. T. Das Präsensparadigma der starken Verben im Österreichischen Deutsch. *Österreichisches Deutsch und andere nationale Varietäten plurizentrischer Sprache in Europa* / R. Muhr, R. Schrodt (Hrsg.). Wien : Hölder-Pichler-Tempsky, 1997. S. 189–207.
Ulbrich C. Prosodische Aussprachebesonderheiten der deutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietät des Deutschen in gelesenen Äußerungen von Nachrichtensprechern. *Deutsch als Fremdsprache*. 2003. Nr. 3. S. 155–158.
Viëtor W. Die Aussprache des Schriftdeutschen. Leipzig : O. R. Reisland, 1898. 118 S.

References

Ammon, U. (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Das Problem der nationalen Varietäten*. De Gruyter.
Auer, P. (1986). Konversationelle Standard/Dialekt-Kontinua (Code-Shifting) [Conversational standard/dialect continua (code-shifting)]. *Deutsche Sprache, 14*, 97–124.
Azarova, I., Ivanytska, I., & Verbytska, T. (2024). Vykladannia movnoho riznomanittia: pliurytsentryzm nimetskoi movy u fokusi [Teaching linguistic diversity: Pluricentrism of the German language in focus]. *Journal of Foreign Philology, 21*, 3–9. https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-21-1
Besch, W. (2003). Entstehung und Ausformung der nhd. Schriftsprache/Standardsprache. In *Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft* (Vol. 2.3, pp. 2252–2296). De Gruyter.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Breindl, E., & Thurmair, M. (2003). Wie viele Grammatiken verträgt der Lerner? Zum Stellenwert einer „Grammatik der gesprochenen Sprache“(nicht nur) für Deutsch als Fremdsprache. *Deutsch als Fremdsprache, 40*(2), 87–93. https://doi.org/10.37307/j.2198-2430.2003.02.05

Burger, H. (2005). *Mediensprache: Eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien*. De Gruyter.

Clyne, M. (1989). Pluricentricity: National variety. In U. Ammon (Ed.), *Status and function of languages and language varieties* (pp. 357–371). De Gruyter.

Council of Europe. (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors*. Strasbourg.

Dudenredaktion. (2005). *Duden: Das Aussprachewörterbuch* (Vol. 6). Dudenverlag.

Dudenredaktion. (2007). *Duden: Universalwörterbuch* (6th ed.). Mannheim.

Fiehler, R. (1994). Analyse- und Beschreibungskategorien für geschriebene und gesprochene Sprache. In S. Cmejrkova (Ed.), *Writing vs. Speaking* (pp. 175–180). Narr.

Hennig, M. (2003). „Die hat doch Performanzschwierigkeiten“. Performanzhypothese und Kompetenz(en)gegenthese. *Deutsch als Fremdsprache, 40*(2), 80–86.

Hirschfeld, U., & Siebenhaar, B. (2014). Aussprachevielfalt im Deutschen. *Germanistik in der Ukraine, 9*, 119–132.

Kessel, K., & Reimann, S. (2012). *Basiswissen Deutsche Gegenwartssprache* (4th ed.). Francke.

Klaaß, D. (2009). *Untersuchungen zu ausgewählten Aspekten Konsonantismus bei österreichischen Nachrichtensprechern*. Peter Lang.

Kleiner, S., & Knöbl, R. (2004). Standardvariation — wie viel Variation verträgt die deutsche Standardsprache? *Sprachreport, 20*(2), 9–15.

Kleiner, S., & Knöbl, R. (2023). *Duden: Das Aussprachewörterbuch* (8th ed.). Dudenverlag.

Krech, E.-M., Stock, E., Hirschfeld, U., & Anders, L. C. (2009). *Deutsches Aussprachewörterbuch*. De Gruyter.

Lingg, A.-J. (2006). Kriterien zur Unterscheidung von Austriazismen, Helvetismen und Teutonismen. In C. Dürscheid & M. Businger (Eds.), *Schweizer Standarddeutsch* (pp. 24–48). Narr.

Muhr, R. (2003). Die plurizentrischen Sprachen Europas: Ein Überblick. In E. Gugenberger & M. Blumberg (Eds.), *Vielsprachiges Europa* (pp. 191–233). Peter Lang.

Nerius, D. (2000). *Beiträge zur deutschen Orthographie* (Vol. 34). Peter Lang.

Reinke, K. (2018). Rezension: Ulrike A. Kaunzner: Aussprachekurs Deutsch. *Deutsch als Fremdsprache, 55*(3), 171–174.

Spiekermann, H. (2006). Standardsprache als regionale Varietät — regionale Standardvarietäten. In J. Gessinger & A. Voeste (Eds.), *Standardvariation* (pp. 81–99).

Stubkjær, F. T. (1997). Das Präsensparadigma der starken Verben im Österreichischen Deutsch. In R. Muhr & R. Schrodt (Eds.), *Österreichisches Deutsch und an-*

dere nationale Varietäten plurizentrischer Sprache in Europa (pp. 189–207). Hölder-Pichler-Tempsky.
Ulbrich, C. (2003). Prosodische Aussprachebesonderheiten der deutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietät des Deutschen in gelesenen Äußerungen von Nachrichtensprechern. *Deutsch als Fremdsprache, 40*(3), 155–158.
Viëtor, W. (1898). *Die Aussprache des Schriftdeutschen*. O. R. Reisland.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 811.112.2’373.612.2:070
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349823

МЕТАФОРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ «SÜNDE» В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

В’ялець В. С.
викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Стаття присвячена дослідженню особливостей метафоричного моделювання концепту «Sünde» (Гріх) у сучасному німецькому медійному дискурсі. У межах когнітивно-дискурсивної парадигми було розглянуто трансформацію релігійної семантики та її адаптацію до потреб світської комунікації. Методологічним фундаментом роботи обрано синтез модально-диктумної теорії висловлення Ш. Баллі та теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона, що дозволяє дослідити гріх не як статичну лексичну одиницю, а як динамічний оцінний оператор.

У ході дослідження на матеріалі німецьких лексикографічних джерел та текстів якісної преси (Der Spiegel, Die Zeit, Die Welt) встановлено ядерно-периферійну ієрархію концепту, де сакральне ядро протиставляється секуляризованій периферії. Особлива увага приділена виявленню та аналізу домінантних метафоричних моделей. Зокрема, описано модель «професійної відповідальності» на прикладі лексеми «Bausünde», де архітектурні помилки концептуалізуються як моральний злочин проти суспільного простору. Проаналізовано стратегію «психологічної тривіалізації» через поняття «Jugendsünde» та «Gedankensünde», що свідчить про зниження регістру серйозності концепту та його іронічне переосмислення.

Окремий розділ присвячено метафоричним інтенсифікаторам «Erbsünde», «Todsünde» та «Hauptsünde», які в економічному та політичному контекстах маркують системні кризи та фатальні помилки. Доведено, що еволюція концепту відбувається через зміну модальної рамки: від зовнішнього божественного контролю до внутрішніх раціональних та соціальних регуляторів. Стаття підтверджує, що в сучасному німецькому медіадискурсі концепт «Sünde» перетворився на універсальний інструмент маркування будь-яких відхилень від норми, зберігаючи при цьому свій високий аксіологічний потенціал.

Ключові слова: *концепт «Sünde», метафоричне моделювання, медійний дискурс, пропозитивно-диктумний аналіз, модус, десакралізація, німецька мова.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

METAPHORICAL MODELING OF THE CONCEPT "SÜNDE" IN MEDIA DISCOURSE

Vialets V. S.
Lecturer
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article is devoted to the study of the peculiarities of metaphorical modeling of the concept "Sünde" (Sin) in modern German media discourse. Within the framework of the cognitive-discursive paradigm, the author examines the transformation of religious semantics and its adaptation to the needs of secular communication. The methodological foundation of the work is a synthesis of Charles Bally's theory of modality and the conceptual metaphor theory by G. Lakoff and M. Johnson, which allows investigating sin not as a static lexical unit, but as a dynamic evaluative operator.

Based on German lexicographical sources and texts from high-quality press (Der Spiegel, Die Zeit, Die Welt), the study establishes the nuclear-peripheral hierarchy of the concept, where the sacred core is contrasted with the secularized periphery. Special attention is paid to identifying and analyzing dominant metaphorical models. In particular, the model of "professional responsibility" is described using the lexeme "Bausünde", where architectural mistakes are conceptualized as a moral crime against public space. The strategy of "psychological trivialization" through the concepts of "Jugendsünde" and "Gedankensünde" is analyzed, indicating a decrease in the register of seriousness of the concept and its ironic reimagining.

A separate section is devoted to metaphorical intensifiers "Erbsünde", "Todsünde", and "Hauptsünde", which in economic and political contexts mark systemic crises and fatal mistakes. It is proved that the evolution of the concept occurs through a change in the modal frame: from external divine control to internal rational and social regulators. The article confirms that in modern German media discourse, the concept "Sünde" has turned into a universal tool for marking any deviations from the norm while maintaining its high axiological potential.

Keywords: *concept "Sünde", metaphorical modeling, media discourse, propositional-dictum analysis, modus, desacralization, German language.*

Вступ. Сучасна лінгвістична парадигма характеризується стійким інтересом до вивчення культурних концептів, що становлять основу мовної картини світу. Особливої ваги набуває дослідження релігійних понять, які в процесі історичного розвитку зазнають семантичних трансформацій, виходячи за межі сакрального дискурсу в площину медійної комунікації. Концепт «Sünde» (Гріх) є ключовим ментальним утворенням німецької лінгвокультури, що фіксує норми моралі та поведінки. Його аналіз крізь призму метафоричного моделювання дозволяє виявити глибинні механізми оцінки дійсності носіями мови

та простежити динаміку змін від релігійного імперативу до раціонально-оцінного судження у медіатекстах.

Актуальність теми зумовлена необхідністю вивчення процесів десакралізації та секуляризації німецької релігійної лексики в умовах сучасного інформаційного суспільства. Метою роботи є розкриття специфіки метафоричного моделювання концепту «Sünde» у німецькому медійному дискурсі та побудова пропозитивних моделей його функціонування.

Об'єктом дослідження є німецький медійний дискурс, а предметом — метафоричні проєкції концепту «Sünde».

Методологічну базу складають теорія пропозитивно-диктумного аналізу Ш. Баллі та когнітивна теорія метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона. Матеріалом дослідження послужили приклади з корпусів DWDS, а також публікації у виданнях Der Spiegel, Die Zeit, Die Welt та ін.

Результати і обговорення. У сучасній науковій парадигмі метафора посідає чільне місце, розглядаючись не лише як стилістичний засіб чи художній прийом, а як універсальний спосіб мислення та пізнання світу (Овсієнко, 2023). Когнітивний підхід до метафори, що інтенсивно розвивається в межах «когнітивної революції», базується на розумінні мови як джерела інформації про концептуальні структури свідомості (Саїк, 2019).

Фундаментальною основою цього підходу є «теорія концептуальної метафори», розроблена Дж. Лакоффом та М. Джонсоном. Основна теза теорії полягає в тому, що метафора є не лише мовним явищем, а передусім явищем думки. Мисленнєві процеси людини є фундаментально метафоричними за своєю природою (Lakoff & Johnson, 1980).

Концептуальна метафора визначається як системна кореляція між доменом-джерелом і доменом-ціллю, за допомогою якої абстрактні феномени осмислюються через тілесно та культурно пережитий досвід (Lakoff, 1993; Kövecses, 2010).

Для аналізу концепту «Sünde» у медійному дискурсі важливим є розуміння функцій метафори, які виокремлюють дослідники (Овсієнко, 2023):

1. Когнітивна функція, що сприяє формуванню, поясненню та структуруванню нових концептів у свідомості.

2. Оцінна (аксіологічна) функція, що дозволяє експлікувати емоційне та оцінне ставлення до явища, часто надаючи йому негативного забарвлення або іронічного тону.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

3. Комунікативно-прагматична функція, що слугує інструментом впливу та маніпулювання свідомістю реципієнта, привертаючи увагу та схиляючи до певної точки зору.

Особливість функціонування метафори в медійному дискурсі полягає в її здатності створювати «метафоричну реальність», яка керує сприйняттям подій. Метафори в медійному дискурсі формують когнітивну та ідеологічну когерентність тексту, оскільки вони структурують події у вигляді наративних сценаріїв провини, загрози або відповідальності (Charteris-Black, 2004: 21–24; Musolff, 2016: 58–61). Таким чином, використання концепту «*Sünde*» як домена-джерела у медіа дозволяє журналістам переносити сакральну категорію провини на актуальні соціальні чи екологічні проблеми, наділяючи їх високим ступенем драматизму або, навпаки, іронії (Решетарова, 2009).

Для розуміння механізмів метафоризації концепту *«Sünde»* у медійному дискурсі ключовим є його трактування не як статичної лексичної одиниці, а як динамічного модусного оператора негативної оцінки. У межах пропозитивно-диктумного підходу концептуалізація гріха описується формулою [$K_{(Sünde)} = M_{(Evaluation)} + D_{(Handlung)}$], де певна дія (D) набуває статусу гріха лише за умови накладання на неї відповідної модальної рамки (M).

У сучасній медіалінгвістиці метафора розглядається як інструмент фреймування соціальної реальності, що спрямовує інтерпретацію подій та політичних рішень. Як показує Дж. Чартеріс-Блек, журналістські метафори формують моральні оцінки подій через апеляцію до культурно закріплених сценаріїв провини, відповідальності та загрози (Charteris-Black, 2004: 21–24). Аналогічно Музольф доводить, що у медійному полі метафори гріха і провини функціонують як інструменти колективної моралізації політичних і економічних процесів (Musolff, 2016: 58–61).

Попередній аналіз лексикографічних джерел дозволив встановити ієрархічну ядерно-периферійну структуру цього концепту.

1. Ядерна зона становить теоцентричну модель, де модус базується на авторитеті вищої сили, а гріх сприймається як об'єктивний факт порушення сакрального порядку.

2. Ближня та далека периферія відображають процеси секуляризації та раціоналізації, де оцінний оператор зміщується з площини віри у площину інтелектуальної оцінки або соціальної відповідальності.

У медійному дискурсі метафоричне моделювання ґрунтується на здатності концепту структурувати одну сферу в термінах іншої. При цьому диктум може радикально змінюватися, наприклад, від релігійного переступу до екологічного забруднення чи економічної помилки, тоді як модус залишається константою, що забезпечує впізнаваність концепту. Таким чином, *«Sünde»* виступає потужним аксіологічним маркером, який активує у свідомості реципієнта фрейм «порушення норми» (Великорода, Василишин, 2020: 109).

Трансформація модусу в медіатекстах засвідчує поступовий зсув від зовнішнього локусу контролю (Бог) до соціальних та раціональних регуляторів. Як результат, концепт *«Sünde»* у мові ЗМІ починає функціонувати як універсальний оператор, що маркує будь-яке відхилення від етичної, раціональної чи прагматичної норми, наділяючи світські події особливим емоційним та моральним навантаженням.

Одним із найбільш продуктивних векторів метафоризації концепту *«Sünde»* постає сфера професійної діяльності. Зокрема, у галузі архітектури та містобудування лексема *«Bausünde»* (будівельний гріх) слугує репрезентантом перенесення релігійного модусу провини на ґрунт порушення естетичних нормативів або функціональних канонів проєктування

Проаналізуємо приклади з корпусу DWDS крізь призму пропозитивно-диктумної структури:

– «Das ist eine Bausünde und die wird uns später um die Ohren gehauen werden» (Süddeutsche Zeitung, DWDS: Bausünde).

– «...schon wenn man das Ergebnis der Bausünden betrachtet, die hier in den siebziger Jahren begangen wurden» (Die Welt, DWDS: Bausünde).

У цих контекстах диктум (D) — це зведення архітектурної споруди, яка є невдалою з точки зору естетики або планування. Однак модус (M) тут виходить далеко за межі простої констатації „некрасиво“. Використання компонента *«-sünde»* активує семи «провина перед нащадками», «незворотність» та «покарання» (um die Ohren gehauen werden).

Архітектурна помилка концептуалізується не як технічний прорахунок, а як моральний злочин проти міського простору. Цікаво, що ця метафора часто містить темпоральний маркер.

Формула моделі: $K_{(Bausünde)} = M_{(Ästhetik/Moral)} + D_{(Bauhandlung)}$

Тут ми спостерігаємо феномен секулярної сакралізації професійної відповідальності: архітектор або забудовник, який створює

потворну будівлю, прирівнюється до грішника, а сама будівля стає «пам'ятником» цьому гріху.

Однак, якщо архітектурні метафори об'єктивують гріх у зовнішньому просторі, то лексеми *«Jugendsünde»* та *«Gedankensünde»* переносять концептуалізацію у площину часу та внутрішнього світу людини. Аналіз корпусу DWDS дозволяє виявити специфічні дискурсивні стратегії використання цих понять у сучасних німецьких медіа.

Лексема *«Jugendsünde»* (гріх молодості) у медійному дискурсі найчастіше функціонує не як осуд, а як інструмент виправдання або пом'якшення провини. Аналіз прикладів демонструє, що ця метафора активно використовується у політичних та біографічних контекстах для опису минулих помилок (належність до радикальних партій, ранні творчі невдачі):

– «Das Wort «Jugendsünden» sei «falsch gewählt, weil es zunächst bagatellisierend klingt»» (Die Zeit, DWDS: Jugendsünde).

– «Und dann erzählte sie mir von ihren eigenen kommunistischen Jugendsünden» (Die Zeit, DWDS: Jugendsünde).

У цих випадках диктум (D) — це серйозний вчинок у минулому (політичний вибір, помилка). Однак модус (M) «молодості» накладає рамку «незрілості» та «тимчасовості». Метафора «гріх молодості» знімає відповідальність з дорослої особистості, перетворюючи провину на етап дорослішання, який можна пробачити.

Формула моделі: $K_{(Jugendsünde)} = M_{(Trivialisierung/Entschuldigung)} + D_{(Biographischer\ Fehler)}$

Цікаву динаміку демонструє поняття *«Gedankensünde»* (гріх думки). Порівняння історичних літературних прикладів із сучасним медійним вживанням яскраво ілюструє процес секуляризації.

Якщо у текстах початку XX століття *«Gedankensünde»* описується як об'єкт сповіді або внутрішньої боротьби, зберігаючи релігійне навантаження, то сучасний медіа-дискурс кардинально змінює полярність оцінки.

Приклад з газети *Die Welt* (2000):

– «Bei den Konzerten winden sich aufgebrezelte Mittvierziger... in fesselnden Gedankensünden» (DWDS: Gedankensünde).

Тут «гріх думки» вживається в контексті рок-концерту і описує не моральний злочин, а емоційну насолоду. Модус провини трансформується у модус «забороненого плоду», що приносить задоволення. Відбувається гедонізація концепту: внутрішній світ людини більше не є простором божественного контролю, а стає простором приватної гри уяви.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Формула моделі: $K_{(Gedankensünde)} = M_{(Phantasie/Genuss)} + D_{(Mentaler\ Akt)}$

Таким чином, у цій групі метафор концепт *«Sünde»* втрачає імперативність і стає маркером або поблажливого ставлення до минулого, або іронічного опису прихованих бажань.

Особливе місце в системі метафоризації посідають лексеми, що в теології позначають найвищий ступінь гріхопадіння. У медійному дискурсі поняття *«Erbsünde»* (первородний гріх), *«Todsünde»* (смертний гріх) та *«Hauptsünde»* (головний гріх) функціонують як інтенсифікатори негативної оцінки, маркуючи події як фатальні, незворотні або системні.

Хоча в корпусі DWDS прикладів небагато, аналіз медійних текстів (Der Spiegel, Die Zeit) засвідчує продуктивність метафори *«Erbsünde»* в економічному та історичному дискурсах. Поняття «первородного гріха» переноситься на світські об'єкти для позначення вродженої вади або помилки, закладеної в основу системи від самого початку.

Найпоширенішими контекстами є:

1. Економіка: *«Die Erbsünde des Euro»* (про конструктивні вади єврозони). Тут гріх — це не дія, а стан системи, який неможливо виправити простими реформами.

2. Історія: *«Die deutsche Erbsünde»*. Тут метафора передає ідею колективної відповідальності, що передається між поколіннями, незалежно від особистої провини.

Формула моделі: $K_{(Erbsünde)} = M_{(Unabwendbarkeit/Systemfehler)} + D_{(Historischer\ Ursprung)}$

Лексема *«Todsünde»* у медіа втрачає значення «загибелі душі», але зберігає сему «найвищого покарання» або «виключення зі спільноти». Як показують приклади з корпусу, ця метафора маркує порушення, що є несумісним із перебуванням у певній системі.

Аналіз контекстів виявляє цікаву динаміку зміни норм:

– «Was heute bei Olympischen Spielen normal ist, erschien noch vor zwei Jahrzehnten als Todsünde» (Die Zeit, DWDS: Todsünde).

Тут метафора підкреслює релятивність моралі: те, що було табу, стає нормою.

– «Die Regierung müsse aufhören, das Verlassen des Landes immer noch als Todsünde zu werten» (Die Zeit, DWDS: Todsünde).

У даному політичному контексті еміграція прирівнюється до смертного гріха, тобто до зради, що карається громадянською «смертю».

– «Von den»zehn Todsünden der Task Force«ist darin die Rede» (Die Zeit, DWDS: Todsünde).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

У бюрократичному дискурсі «смертний гріх» — це груба професійна помилка, що призводить до провалу проекту.

Формула моделі: $K_{(Todsünde)} = M_{(Tabu/Höchststrafe)} + D_{(Regelverstoß)}$

Якщо *«Todsünde»* акцентує на наслідках та покаранні, то *«Hauptsünde»* (головний гріх) у медіа використовується для виявлення кореневої причини проблеми.

– «Zu den Hauptsünden gehört das weit verbreitete Missverhältnis von Universitätskapazitäten und Studentenzahlen» (Die Zeit, DWDS: Hauptsünde).

Тут структурний дисбаланс в освіті метафоризується як «головний гріх» — джерело всіх інших проблем системи.

– «Dass die Monarchie in Verruf gebracht wurde, zählte dabei aus ihrer Sicht zu den Hauptsünden» (Der Tagesspiegel, DWDS: Hauptsünde).

Вчинок оцінюється як такий, що підриває основи інституції.

Цікавим є приклад іронічної переоцінки цінностей:

– «So haben sich die»Hauptsünden«von einst zu Signalen des Fortschritts gewandelt» (Bild, DWDS: Hauptsünde).

Це підтверджує тезу про карнавалізацію концепту: у сучасному світі споживання колишні вади (наприклад, марнотратство чи гординя) можуть інтерпретуватися як двигуни прогресу.

Формула моделі: $K_{(Hauptsünde)} = M_{(Ursache/Basisdefizit)} + D_{(Strukturelles\ Problem)}$

Таким чином, аналіз метафоричних моделей дозволяє стверджувати, що в німецькому медійному дискурсі концепт *«Sünde»* пройшов шлях від вузькорелігійного терміна до універсального інструменту оцінки. Один і той самий диктум може оцінюватися як фатальний, пробачливий або системний залежно від обраної лексеми, тоді як релігійні семи трансформуються у світські категорії.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що в сучасному німецькому медійному дискурсі концепт *«Sünde»* виступає високопродуктивною сферою-джерелом для метафоричного моделювання, функціонуючи як універсальний аксіологічний оператор. Аналіз медіатекстів підтвердив, що релігійна семантика концепту піддається активним процесам секуляризації, внаслідок чого сакральний модус провини трансформується та переноситься на світські сфери життя — політику, економіку, естетику та побут. Встановлено, що в основі цього процесу лежить механізм зміни модальної рамки, де диктум оцінюється вже не через порушення божественної волі, а через категорії раціональності, соціальної відповідальності або естетичної норми.

У ході аналізу виокремлено три ключові стратегії метафоризації концепту в мові ЗМІ. Перша стратегія, реалізована, зокрема, через лексему *«Bausünde»*, полягає у перенесенні релігійної оцінки на професійну сферу, де архітектурні чи планувальні помилки набувають статусу морального злочину проти простору та суспільства. Друга стратегія, психологічна тривіалізація, простежується у вживанні понять *«Jugendsünde»* та *«Gedankensünde»*, які в медійному контексті втрачають імперативність осуду, маркуючи пробачливі етапи дорослішання або сферу приватної фантазії. Третя стратегія спрямована на гіперболізацію та інтенсифікацію оцінки: використання термінів *«Erbsünde»* та *«Todsünde»* в економічному та політичному дискурсах дозволяє журналістам підкреслити фатальність, системність або незворотність кризових явищ, метафоризуючи соціальне або професійне виключення як «смерть».

Таким чином, результати дослідження доводять, що попри втрату прямого теологічного змісту, концепт *«Sünde»* залишається в німецькій мовній картині світу незамінним інструментом для вираження абсолютної негативної оцінки. Його функціонування в медіа демонструє полімодальність, дозволяючи мовцям варіювати регістр оцінки від іронічного ігрового ставлення до суворого соціального вироку, що свідчить про глибоку інтеграцію релігійного коду в сучасну світську комунікацію.

Список літератури

Великорода Ю., Василишин М. Типологія метафор у науково-популярному медіадискурсі (на матеріалі ресурсів National Geographic). Синопсис: текст, контекст, медіа. 2020. № 26(3). С. 108–117.

Овсієнко А. С. Метафоричні утворення в медійному дискурсі. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2023. Випуск 4(207). С. 180–184.

Решетарова І. Метафора в сучасному медійному дискурсі. Горлівка, 2009.

Саїк А. В. Особливості концептуальної метафори в когнітивному просторі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 42, том 3. С. 139–141.

Bausünde. DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Baus%C3%BCnde (дата звернення: 03.11.2025).

Charteris-Black J. Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis. Basingstoke ; New York : Palgrave Macmillan, 2004. 263 p.

Erbsünde. DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Erbs%C3%BCnde (дата звернення: 03.11.2025).

Gedankensünde. DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Gedankens%C3%BCnde (дата звернення: 03.11.2025).
Hauptsünde. DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Haupts%C3%BCnde (дата звернення: 03.11.2025).
Jugendsünde. DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Jugends%C3%BCnde (дата звернення: 03.11.2025).
Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. 2nd ed. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2010. 375 p.
Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. *Metaphor and thought* / ed. by A. Ortony. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.
Musolff A. Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios. London ; New York : Bloomsbury Academic, 2016. 194 p.
Todsünde. DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: https://www.dwds.de/wb/Tods%C3%BCnde (дата звернення: 03.11.2025).

References

Bausünde. (n.d.). In DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Retrieved November 3, 2025, from https://www.dwds.de/wb/Baus%C3%BCnde
Charteris-Black, J. (2004). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. Palgrave Macmillan.
Erbsünde. (n.d.). In DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Retrieved November 3, 2025, from https://www.dwds.de/wb/Erbs%C3%BCnde
Gedankensünde. (n.d.). In DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Retrieved November 3, 2025, from https://www.dwds.de/wb/Gedankens%C3%BCnde
Hauptsünde. (n.d.). In DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Retrieved November 3, 2025, from https://www.dwds.de/wb/Haupts%C3%BCnde
Jugendsünde. (n.d.). In DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Retrieved November 3, 2025, from https://www.dwds.de/wb/Jugends%C3%BCnde\
Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (Ed.), *Metaphor and thought* (2nd ed., pp. 202–251). Cambridge University Press.
Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors we live by. University of Chicago Press.
Musolff, A. (2016). Political metaphor analysis: Discourse and scenarios. Bloomsbury Academic.
Ovsiienko, A. S. (2023). Metaforychni utvorennia v mediinomu dyskursi [Metaphor formation in media discourse]. Scholarly Notes. Philological Sciences, 207(4), 180–184 [in Ukrainian].

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Reshetarova, I. (2009). Metafora v suchasnomu mediinomu dyskursi [Metaphor in modern media discourse]. Horlivka [in Ukrainian].
Saik, A. V. (2019). Osoblyvosti kontseptualnoi metafory v kohnityvnomu prostori [Features of conceptual metaphor in cognitive sphere]. Scientific Herald of International Humanitarian University. Philology, 42(3), 139–141 [in Ukrainian].
Todsünde. (n.d.). In *DWDS — Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. Retrieved November 3, 2025, from https://www.dwds.de/wb/Tods%C3%BCnde
Velykoroda, Y., & Vasylyshyn, M. (2020). Typolohiia metafor u naukovo-populiarnomu mediadyskursi (na materiali resursiv National Geographic) [Typology of metaphors in popular science media discourse (based on National Geographic resources)]. Synopsis: Text, Context, Media, 26(3), 108–117 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025 року

УДК 811.111-342
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349718

ПРОСОДИЧНІ МАРКЕРИ ПЕРЕКОНУВАННЯ В ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ
(на матеріалі англомовних ток-шоу)

Григорян Н. Р.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Дьоміна Н. Ю.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-7563-5607

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Стаття присвячена комплексному аналізу просодичних маркерів переконування в англомовному діалогічному дискурсі, зокрема в контексті сучасних глобалізаційних процесів і зростання ролі англійської мови як засобу міжкультурної комунікації. У фокусі дослідження перебувають просодичні характеристики мовлення — висотний рівень, темп, паузація та гучність — які істотно впливають на сприйняття, інтерпретацію й ефективність переконувального впливу в різних комунікативних ситуаціях. Висвітлено значення просодичних засобів для формування емоційно-експресивного тла висловлювань, фокусування уваги адресата та забезпечення атмосфери довіри в діалогічній взаємодії.

Особливу увагу приділено аргументації як ключовому інструменту переконування, що передбачає логічне структурування тверджень, добір доказової бази та демонстрацію способів обґрунтування. На основі праць І. Козинця, О. Загудаєвої та інших дослідників розкрито закономірності процесу переконування, зокрема важливість урахування когнітивних, емоційних та соціальних чинників, а також підготовленості адресата до сприйняття інформації. Наголошено, що переконувальний вплив буде успішним лише за умов послідовності, логічності, відповідності аргументів контексту й внутрішньої впевненості мовця у висловлюваному змісті.

У дослідженні порівнюються просодичні особливості двох форматів діалогічного мовлення — розважальних та інформаційних ток-шоу. Акустичний аналіз експериментального матеріалу показав, що ведучі розважальних шоу частіше використовують високі тональні рівні, швидкий темп і підвищену гучність, формуючи емоційно насичений та динамічний характер комунікації. Натомість інформаційні ток-шоу характеризуються середнім тональним діапазоном, повільнішим темпом, зниженою гучністю та широким використанням середніх і довгих пауз, що забезпечує нейтральність, аналітичність і чіткість подачі ін-

формації. Зіставлення цих форматів демонструє, що просодичні параметри є не лише стилістичними маркерами жанру, а й важливими інструментами реалізації переконувального впливу.

Результати дослідження підтверджують, що просодія, взаємодіючи з аргументаційною структурою, визначає ефективність комунікативної взаємодії та сприяє формуванню переконливої дискурсивної стратегії в різних типах діалогічного мовлення.

***Ключові слова**: аргументація, діалогічний дискурс, інформаційне ток-шоу, переконування, просодія, розважальне ток-шоу.*

PROSODIC MARKERS OF PERSUASION IN DIALOGIC DISCOURSE (based on English talk-shows)

Grygoryan N. R.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Dyomina N. Yu.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article is dedicated to a comprehensive analysis of prosodic markers of persuasion in English-language dialogic discourse, with particular attention to talk shows as a specific genre of media communication. Prosodic parameters— pitch level, tempo, pausing, and loudness—are examined as key instruments of influence that shape the emotional background of an utterance and contribute to the effective delivery of arguments. The study emphasizes that prosodic means play a crucial role in enhancing the persuasiveness of speech by directing the addressee's attention, intensifying emotional colouring, and fostering an atmosphere of trust within dialogic interaction.

The theoretical framework draws on cognitive linguistics, pragmatics, and sociolinguistics, which enables the exploration of the interrelation between the logical structure of argumentation and its prosodic realization. Special attention is given to the structure of persuasive dialogue, which includes the thesis, argumentation, and demonstration, as well as to the role of objection as a cognitive and emotional tool of communicative influence.

The empirical part of the study highlights distinctions in the prosodic characteristics of entertainment and informational talk shows. It is shown that entertainment programs are marked by a high pitch level, faster tempo, increased loudness, and short pauses, which collectively create a dynamic and emotionally charged atmosphere. By contrast, informational talk shows are characterized by a medium pitch level, slower speech rate, restrained loudness, and longer pauses that ensure clarity, neutrality, and analytical precision.

The results of the experiment demonstrate the significance of prosodic means as mechanisms for shaping persuasive impact and confirm their central role within dialogic discourse across different genre formats.
Keywords: *argumentation, dialogic discourse, informative talk-show, persuasion, prosody, entertaining talk-show.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

У сучасному суспільстві традиційно приділяється значна увага просодичним аспектам мовлення, які відіграють суттєву роль не лише в публічній комунікації, а й у повсякденних діалогічних взаємодіях, оскільки саме вони істотно впливають на сприйняття та передачу емоційних станів. Аналіз просодичних характеристик дає змогу глибше осягнути механізми ефективного представлення переконливих аргументів, використовуючи просодію для фокусування уваги співрозмовника та надання висловлюванням відповідного емоційно-експресивного забарвлення. Зокрема, дослідження просодії в діалогічному мовленні дозволяє виявити культурні відмінності у застосуванні просодичних ресурсів для посилення переконувального впливу.

Просодичні маркери переконування становлять важливий компонент комунікативної компетентності в англомовному діалогічному дискурсі. У контексті глобалізаційних процесів, які активізують міжкультурну взаємодію та зміцнюють статус англійської мови як провідного засобу міжнародної комунікації, переконування набуває особливої ваги у низці сфер — бізнесі, політиці, наукових дискусіях, дипломатії та повсякденному міжособистісному спілкуванні. Здатність ефективно використовувати просодичні засоби, зокрема інтонацію, темп мовлення, паузи та гучність, є необхідною умовою досягнення переконливого ефекту в англомовних комунікативних ситуаціях.

Вивчення просодичних маркерів переконування є актуальним у межах когнітивної лінгвістики, прагматики та соціолінгвістики. У діалогічному дискурсі, що передбачає взаємодію двох або більше учасників, просодичні маркери мають особливе значення для формування атмосфери довіри та взаєморозуміння, що є ключовим чинником успішної комунікації.

Аналіз публікацій, присвячених вивченню питання. Дане питання вивчається багатьма науками: психологією, логікою, лінгвістикою, філософією, риторикою, теорією соціальної комунікації. Важливі аспекти цієї проблематики досліджували такі вчені, як Бігунова Н.,

Кравченкр Н., Борисов О., Приходько Г., Загудаєва О., Конверський А., Пальшоков К.

Об'єктом дослідження є аргументативний діалогічний дискурс у виконанні носіїв англійської мови.

Предметом дослідження виступають просодичні особливості, які реалізують функцію переконування в аргументативному англомовному діалогічному дискурсі, на основі матеріалу ток-шоу.

Мета — дослідити просодичні особливості переконування в англомовному діалогічному дискурсі.

Для досягнення визначеної мети дослідження необхідно виконати наступні **завдання:**

1) розглянути теорію переконування в науковій літературі, що є складовою процесу аргументації

2) визначити структуру аргументативного діалогічного мовлення;

3) проаналізувати результати аудиторського аналізу просодичних характеристик діалогічного мовлення.

Методи дослідження. У процесі написання роботи були використані такі методи дослідження, як: аналіз наукової літератури, синтез, дедукція, індукція, порівняння.

Аргументація є невід'ємною складовою мовленнєвої діяльності будь-якої особи, незалежно від її професійної сфери, оскільки саме вона забезпечує можливість логічного обґрунтування власних позицій і переконування співрозмовника в їхній обґрунтованості. Історичний досвід переконливо свідчить, що кожна гіпотеза потребує раціонального підтвердження, а тому використання аргументів урізноманітнює мовлення, надаючи йому інтелектуальної глибини й демонструючи рівень освіченості та інтелектуального потенціалу мовця. У комунікативній практиці мовці послуговуються різними типами аргументів, що ґрунтуються на емпіричних спостереженнях, наукових даних або історичних відомостях, причому визначальне значення мають релевантність і точність аргументаційної підтримки висунутих положень.

А. Конверський визначає аргументацію як форму інтелектуальної діяльності, що передбачає процес формування переконування у правдивості або помилковості будь-якого твердження. Аргументація включає оцінювання та визначення доцільності зазначеного положення як для автора, так і для співрозмовника чи аудиторії (Конверський, 2017: 39).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Аргументація базується переважно на вербальному впливі, мовлення, як усне, так і письмове, виступає як основний інструмент, що дозволяє застосовувати різноманітні методи переконання. Для ефективної комунікації важливо враховувати рівень розуміння та перцепції аудиторії. У контексті письмової взаємодії з цільовою аудиторією досягнення цієї мети забезпечується шляхом використання різноманітних жанрових, лексичних та стилістичних прийомів, що відповідають перцептивним здатностям читачів і можуть залежати від таких факторів, як вік, соціальний статус, освітній рівень, стать. Для ефективної комунікації письмовий текст має бути логічно структурованим та спрямованим на досягнення остаточної мети аргументації. Ці текстові характеристики слугують механізмами впливу на мовлення та мислення, що реалізуються через формулювання тези, надання аргументів та демонстрацію способів доказу.

І. Козинець, досліджуючи особливості аргументації та переконування, підкреслює важливість ретельного аналізу ситуації, в якій перебуває об'єкт переконання для досягнення оптимальних результатів в процесі переконування. Сліл глибоко вивчити і врахувати інтереси та ступінь готовності адресата до сприйняття надаваної інформації. Критично важливим є забезпечення умов, при яких інформація максимально сприймається адресатом, що включає фокусування уваги на предметі переконання. Ефективність переконувального впливу можна вважати досягнутою, якщо особа, на яку цей вплив спрямований, не тільки асимілює, але й утримує отриманий зміст на тривалий час, демонструючи здатність незалежно відтворювати логіку наданих аргументів (Козинець, 2015).

Переконування має ґрунтуватися на логічності, послідовності, належному рівні аргументованості та відповідності особистісному розвитку індивіда. Визначальним чинником для мовця, який прагне донести власну позицію засобами переконування, є його внутрішня впевненість у змісті висловлюваного. Застосування переконувального методу можливе не лише у вербальній формі, а й через дії та поведінкові прояви. Ефективність переконування зростає за умов його інтеграції з іншими педагогічними технологіями — бесідою, дискусією, лекцією, демонстрацією наочних прикладів — з урахуванням панівних суспільних поглядів. Для результативного використання переконування важливо усвідомлювати, що його структура включає формулювання гіпотези (твердження, яке потребує підтвердження),

добір доказової бази (аргументів, що слугують засобами обґрунтування) та демонстрацію (способи подання доказів) (Борисов, 2016).

Таким чином, аргументація постає ключовим компонентом переконувального процесу, оскільки охоплює створення та застосування логічно вмотивованих доказів, раціонального аналізу та фактологічної підтримки з метою впливу на переконання аудиторії. Вона забезпечує формування достовірних підстав і реалізацію раціонального впливу на прийнятність певних ідей, поглядів або тверджень. Аргументація дає змогу вибудувати переконливу логічну траєкторію, спрямовану на вплив свідомості та процесів ухвалення рішень, використовуючи різні структурні моделі й методи для висвітлення та обґрунтування власної позиції. У такий спосіб аргументація виступає інструментом переконування, який розкриває та пояснює механізми мовленнєвого впливу в різних дискурсах і сферах діяльності.

Структура аргументованого діалогу охоплює не лише обмін ініціативними репліками та реактивними відповідями, а й складну систему взаємодії між учасниками, у якій провідну роль відіграють аргументи та переконання. У таких діалогах важливою є не лише трансформація позицій та міркувань, а й здатність переконати співрозмовника шляхом логічного та доречного обґрунтування висунутих тверджень. Аргументи, що застосовуються в межах діалогу, мають бути не тільки логічно структурованими, але й адаптованими до конкретного контексту, із врахуванням ціннісних орієнтацій, переконань і світоглядних позицій учасників. Переконування в аргументованому діалозі не лише сприяє видозміні окремих поглядів, а й здатне формувати нові уявлення або впливати на поведінкові рішення співрозмовників. Саме завдяки логічно вибудуваним та емоційно маркованим аргументам досягається консенсусна точка зору, що становить результат ефективної комунікативної взаємодії.

О. Загудаєва зазначає, що одним з найбільш поширених видів діалогу, як у повсякденному житті, так і в теоретичних дослідженнях, є діалог, спрямований на переконування (Загудаєва, 2017).

Діалог переконувального характеру охоплює такі ключові структурні елементи, як теза, аргументація та демонстрація. Теза становить висловлювання або положення, що потребує доведення, й є невід'ємним компонентом будь-якого аргументованого дискурсу; вона може бути сформульована як на початковому етапі, так і в будь-який момент процесу обґрунтування (Пальшоков, 2016).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Структура аргументованого діалогічного мовлення в умовах ток-шоу передбачає багатовимірну взаємодію між учасниками, у межах якої значне місце посідають заперечення та оцінні судження, що впливають на розвиток дискусії. Заперечення у цьому форматі ґрунтується на двох взаємопов'язаних вимірах: когнітивному та емоційному. Когнітивний вимір проявляється в тому, що заперечення вводить дві протилежні, хоча й пов'язані між собою, ідеї, створюючи конфлікт між прийняттям та відкиданням певної позиції. Емоційний вимір полягає у впливі на емоційну сферу учасників і глядачів, адже ток-шоу часто орієнтовані не лише на логічне доведення, а й на емоційний вплив, що може передбачати елементи маніпулятивності або підвищеної конфліктності. Таким чином, заперечення виконує не лише функцію протиставлення чи спростування, але й може слугувати дієвим засобом формування емоційної реакції аудиторії, підсилюючи драматургічний ефект обговорення (Загудаєва 2017: 34). У межах ток-шоу цей процес реалізується як через усвідомлені, так і через неусвідомлені комунікативні механізми, коли учасники вдаються до заперечення не лише з метою захисту власної позиції, а й для впливу на аудиторію, формуючи відповідне ставлення до предмета дискусії.

Основні компоненти ток-шоу включають:

1) ведучого-рефері (творчу групу, яка відповідає за підготовку програми);

2) учасників або учасниць (опоненти);

3) «внутрішніх глядачів» (осіб, які знаходяться у студії і можуть бути залучені до дискусії) (Ярмольчук, 2018: 45).

Згідно з А. Цибко, ток-шоу визначають, як форму діалогічного спілкування, яка спрямована динамічним процесом комунікативної взаємодії. Цей жанр характеризується зв'язністю на рівні значень та наслідків, активною роллю ведучого у встановленні комунікації та відповідальною участю учасників. Ведучий, який є ключовою фігурою в ток-шоу, має володіти такими якостями, як інтелект, гумор, привабливість та харизматичність, здатність уважно слухати та створювати комфортну атмосферу для обговорення. Важливо, щоб ведучий мав в собі комплекс комунікативних здібностей, включаючи засвоєння основних комунікативних стратегій та тактик, необхідних для ефективного мовного впливу (Цибко, 2016: 286).

Методологічною основою аналізу просодичних особливостей, що визначають переконувальну функцію мовлення, слугує комплексний

метод експериментально-фонетичного дослідження просодії, розроблений Н. О. Кравченко (Кравченко, 2017: 227) та Н. О. Бігуновою (Бігунова, 2017: 230).

Матеріалом дослідження виступили англомовні ток-шоу, які виконували функцію переконування та були відібрані методом суцільної вибірки з відео на платформі YouTube. При виборі матеріалу дослідження особливу увагу приділяли таким аспектам сучасних телевізійних діалогів, як звернення до широкої аудиторії, форма взаємодії, обмеження за часом та орієнтація на досягнення певних комунікативних цілей. Для детального вивчення просодичних характеристик переконувальних висловлювань було обрано епізоди з ток-шоу, таких як «The Jonathan Ross Show» та «The Graham Norton Show», що мають яскраво виражений розважальний компонент. Аналіз охопив приблизно 30 діалогів ток-шоу, які представляють британські та американські варіанти англійської мови.

Таблиця 1

Результати дослідження ядерних тонів та шкал (%) у ток-шоу

Ток-шоу	дик-тори	LF	HF	LR	HR	FR	RF	Низхідна шкала	Рівна шкала	Висхідна шкала
1.Розва-жальні	ДАЧ	7	17	11	15	24	26	69	21	10
	ДАЖ	5	14	19	20	31	11	32	12	54
2.Інфор-маційні	ДАЧ	8	19	20	12	15	26	72	16	12
	ДАЖ	3	11	13	16	29	28	22	52	26

Аудиторський аналіз експериментального матеріалу засвідчив, що ведучі розважальних ток-шоу переважно послуговуються високим висотним рівнем, що є типовою ознакою цього жанру. Застосування таких просодичних параметрів сприяє формуванню емоційно насиченої атмосфери, яка становить ключовий компонент розважального контенту. Високий тон дає можливість виокремлювати динамічні фрагменти програми та посилювати емоційний вплив на аудиторію. Середній висотний рівень використовується рідше й переважно виконує функцію зниження інтенсивності просодії у випадках, коли необхідно перефокусувати увагу або створити спокійніший настрій. Низький висотний рівень майже не фіксується, що свідчить про прагнення уникати монотонності та підтримувати високий рівень енергійності передачі.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Для інформаційних ток-шоу характерним є переважне застосування середнього висотного рівня мовлення як чоловічими, так і жіночими дикторами. Така просодична стратегія зумовлена потребою чіткої та нейтральної подачі інформації, у межах якої небажано допускати надмірні емоційні коливання, щоб не відволікати аудиторію від основної тематики обговорення. Середній висотний рівень забезпечує прозорість, нейтральність і професійну тональність, що підкреслює фактологічність та серйозність інформаційного формату.

Ведучі розважальних ток-шоу зазвичай послуговуються середнім або швидким темпом, адже для цього типу передач важливо підтримувати динаміку та жвавість. Швидший темп сприяє збереженню уваги глядачів, підсилюючи інтонаційну енергію та емоційне напруження. У певних змістових моментах, що потребують виокремлення чи внесення серйозніших акцентів, ведучі можуть свідомо уповільнювати мовлення, підкреслюючи вагомість окремих висловлювань або етапів переходу.

На відміну від розважального жанру, інформаційним ток-шоу властивий уповільнений темп мовлення. Такий темп забезпечує можливість більш детального розкриття важливих питань та акцентування на ключових аспектах повідомлення. Він створює атмосферу зосередженості та аналітичності, що відповідає потребі точного й обґрунтованого викладу інформації.

Гучність мовлення у розважальних ток-шоу переважно підвищена й нерідко сягає середнього рівня. Підвищена гучність підтримує енергію передачі та слугує важливим засобом для вираження емоційних моментів. У інформаційних ток-шоу, навпаки, домінує середня або знижена гучність, що сприяє створенню стриманого та серйозного тону, характерного для програм, орієнтованих на інформування та аналітичний огляд.

Паузація є ще одним вагомим критерієм розрізнення розважальних та інформаційних ток-шоу. У розважальних програмах переважають короткі та середні паузи, які підтримують ритмічну динаміку й сприяють безперервності сприйняття. У інформаційних ток-шоу натомість частотними є середні та довгі паузи, покликані забезпечити адресатові достатній час для осмислення важливої інформації або для логічного переходу між тематичними блоками. Застосування таких пауз сприяє формуванню виваженої, аналітичної атмосфери, що забезпечує більш уважне сприйняття змісту. Відмінності в характері

паузації виразно підкреслюють розбіжності у мовленнєвих стилях двох форматів, кожен із яких висуває специфічні вимоги до ритму та структури мовлення.

Список літератури

Бігунова Н. А. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання. Одеса : КМ ОМД, 2017. 600 с.

Борисов О. Фазовість розгортання діалогічної взаємодії у британському та українському ток-шоу. URL: https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3245/1/Фазовість%20розгортання%20діалогічної%20взаємодії%20у%20британському%20та%20українському%20ток-шоу.pdf (дата звернення: 20.12.2024).

Загудаєва О. Формальні моделі діалогу-переконання та їх використання у моделюванні юридичної аргументації. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 120. С. 154–158.

Козинець І. І. Мистецтво аргументації. Форми та засоби процесу переконання. *Філософські обрії*. 2015. Вип. 42. С. 132–140.

Конверський А. Є. Логіка : підручник. 2-ге вид., випр. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.

Кравченко Н. О. Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід) : монографія. Одеса, 2017. 407 с.

Пальшоков К. Є. Курс лекцій Спеціальність 081 «Право». 2016. URL: https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek_k-2016-osn-argum.pdf (дата звернення: 04.11.2025).

Цибко А. Лінгвосоціокультурні особливості теледискурсу та місце у них жанру ток-шоу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2016. Вип. 29. С. 434–442.

Ярмольчук А. Жанр ток-шоу у сучасному медіакультурному просторі: філософсько-культурологічний аналіз. *Філософські науки*. 2018. № 10. С. 44–48.

Gordon Ramsay Made Carey Mulligan's Brother An Angry Sandwich. *The Jonathan Ross Show*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=9tGVBUaAxvg (дата звернення: 04.11.2025).

The Jonathan Ross Show. URL: https://www.youtube.com/watch?v=LM4y-V1jjQo0 (дата звернення: 13.11.2025).

The Ultimate Barbenheimer Marathon! | Barbie & Oppenheimer. *The Graham Norton Show*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=EKRSiejwIws (дата звернення: 13.11.2025).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

References

Bihunova, N. A. (2017). *Pozytyvna otsinka: Vid kohnityvnoho sudzhennia do komunikatyvnoho vyslovliuvannia* [Positive evaluation: From cognitive judgment to communicative utterance]. KM OMD [in Ukrainian].

Borysov, O. (n.d.). *Fazovist rozghortannia dialohichnoi vzayemodii u brytanskomu ta ukrainskomu tok-shou* [Phasing of the deployment of dialogic interaction in British and Ukrainian talk shows]. https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3245/1/Fazovist.pdf [in Ukrainian]

Gordon Ramsay made Carey Mulligan's brother an angry sandwich. (n.d.). [Video]. *The Jonathan Ross Show*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=9tGVBUaAxvg

Konverskyi, A. Ye. (2017). *Lohika* [Logic] (2nd ed.). Kyiv University Publishing and Polygraphic Center.

Kozynets, I. I. (2015). Mystetstvo arhumentatsii. Formy ta zasoby protsesu perekonannia [The art of argumentation: Forms and means of the persuasion process]. *Filosofski Obrii, 42*, 132–140 [in Ukrainian].

Kravchenko, N. O. (2017). *Synerhiinist anhlomovnoho relihiinoho dyskursu (teolinhvistychnyi pidkhid)* [Synergy of English-language religious discourse (theolinguistic approach)]. Odesa [in Ukrainian].

Palshokov, K. Ye. (2016). *Kurs lektsii: Spetsialnist 081 "Pravo"* [Course of lectures: Specialty 081 "Law"]. Odesa State University of Internal Affairs. https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek_k-2016-osn-argum.pdf [in Ukrainian]

The Jonathan Ross Show. (n.d.). [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=LM4yV1jjQo0

The ultimate Barbenheimer marathon! | Barbie & Oppenheimer. (n.d.). [Video]. *The Graham Norton Show*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=EKRSiejwIws

Tsybko, A. (2016). Linhvosotsiokulturni osoblyvosti teledyskursu ta mistse u nykh zhanru tok-shou [Linguosociocultural features of television discourse and the place of the talk show genre in them]. *Problems of Semantics, Pragmatics and Cognitive Linguistics, 29*, 434–442 [in Ukrainian].

Yarmolchuk, A. (2018). Zhanr tok-shou u suchasnomu mediakulturnomu prostori: Filosofsko-kulturolohichnyi analiz [The talk show genre in the modern media-cultural space: A philosophical and cultural analysis]. *Philosophical Sciences, 10*, 44–48 [in Ukrainian].

Zahudaieva, O. (2017). Formalni modeli dialohu-perekonannia ta yikh vykorystannia u modeliuvanni yurydychnoi arhumentatsii [Formal models of dialogue-persuasion and their use in modeling legal argumentation]. *Gileya, 120*, 154–158 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.12.2025 року

УДК 811.112.2’373:81’42:659.12
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349824

КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ МОТИВАЦІЇ ТЕРМІНІВ МОДИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Діденко Н. М.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0001-6949-8690
Чумаков О. М.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0009-8431-4894
Мельничук О. Л.
старший викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0008-1220-9473

У статті здійснено когнітивно-ономасіологічний аналіз термінів моди в німецькій мові з метою виявлення механізмів їх мотивації та встановлення ролі змішаного диктумно-модусного типу мотивації в структурі відповідної терміносистеми. Вихідним положенням дослідження є розуміння спеціалізованої лексики як засобу концептуального упорядкування досвіду, що не зводиться до простого іменування об’єктів професійної діяльності. Показано, що класичні термінологічні підходи, орієнтовані на логіко-дефініційну модель терміна, є недостатніми для опису термінів моди, оскільки об’єкти цієї сфери мають виразну соціальну, культурну та символічну зумовленість.

Теоретичною основою роботи слугує когнітивно-ономасіологічна концепція О. О. Селіванової, у межах якої мотивація тлумачиться як когнітивний механізм селекції та ієрархізації концептуальних ознак у процесі номінації. Обґрунтовано доцільність розмежування пропозиційно-диктумної та модусної мотивації, а також доведено, що в реальній мовній практиці вони переважно реалізуються у взаємодії, формуючи змішаний тип мотивації. Така інтеграція є типовою для домену MODE, у якому матеріальні параметри одягу поєднуються з його стилістичним, соціальним і культурним осмисленням.

Матеріалом дослідження слугують німецькі терміни моди, зафіксовані в лексикографічних ресурсах Duden, DWDS та у спеціалізованому словнику Wörterbuch des Kostüms und der Mode. Аналіз складних номінацій типу N+N та Adj+N (наприклад, Vintage-Mantel, Luxushemd, Designerjacke, Trendkleid) засвідчив, що диктумний компонент у таких одиницях кодує родову або матеріальну харак-

теристику виробу, тоді як модусний компонент актуалізує оцінні, стилістичні або ідеологічні сценарії його інтерпретації.
У результаті реконструйовано ядерно-периферійну організацію німецької термінології моди та доведено, що змішана диктумно-модусна мотивація постає як провідний спосіб номінації в сучасному модному дискурсі. Отримані результати підтверджують евристичний потенціал когнітивно-ономасіологічного підходу для аналізу спеціалізованої лексики у культурно насичених доменах.
***Ключові слова** : терміни моди, німецька мова, когнітивно-ономасіологічний підхід, мотивація терміна, диктумна мотивація, модусна мотивація, змішаний тип мотивації, концепт MODE.*

COGNITIVE MECHANISMS IN THE MOTIVATION OF FASHION TERMINOLOGY IN GERMAN

Didenko N. M.
PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Chumakov O. M.
PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Melnychuk O. L.
Senior Lecturer
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article presents a cognitive-onomasiological analysis of fashion terms in German with the aim of identifying the mechanisms of their motivation and determining the role of the mixed dictum-modus type of motivation within the structure of the respective terminological system. The study is based on the understanding of specialized vocabulary as a means of conceptual organization of experience rather than a mere instrument for naming objects of professional activity. It is demonstrated that classical terminological approaches focused on the logical-definitional model of the term are insufficient for describing fashion terminology, since the objects of this domain are characterized by pronounced social, cultural, and symbolic conditioning.
The theoretical framework of the study is grounded in the cognitive-onomasiological concept developed by O. O. Selivanova, according to which motivation is interpreted as a cognitive mechanism of selection and hierarchization of conceptual features in the process of nomination. The paper substantiates the distinction between propositional-dictum and modus motivation and argues that in actual linguistic practice these types are predominantly realized in interaction, forming a mixed type of motivation. Such integration is shown to be typical of the MODE domain, where the material characteristics of clothing are inseparably combined with stylistic, social, and cultural interpretations.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

The empirical material of the study consists of German fashion terms attested in the lexicographic resources Duden, DWDS, and the specialized dictionary Wörterbuch des Kostüms und der Mode. The analysis of complex nominations of the N+N and Adj+N types (e.g., Vintage-Mantel, Luxushemd, Designerjacke, Trendkleid) reveals that the dictum component encodes generic or material characteristics of the item, whereas the modus component actualizes evaluative, stylistic, or ideological scenarios of interpretation.

As a result, the nuclear-peripheral organization of German fashion terminology is reconstructed, and it is demonstrated that mixed dictum-modus motivation functions as the dominant nomination strategy in contemporary fashion discourse. The findings confirm the heuristic potential of the cognitive-onomasiological approach for the analysis of specialized vocabulary in culturally saturated domains.

***Keywords**: fashion terms, German language, cognitive-onomasiological approach, term motivation, dictum motivation, modus motivation, mixed type of motivation, MODE concept.*

Вступ. У сучасній лінгвістиці спеціалізована лексика розглядається як інструмент концептуального упорядкування досвіду, який не зводиться до простого іменування галузевих понять. У межах класичних термінологічних підходів термін тлумачився як мовний знак, покликаний відтворювати логічно організоване поняття конкретної сфери знання. Так, Д. С. Лотте визначав термін як засіб точного позначення понять спеціалізованої сфери знання (Лотте, 1961: 21–23), натомість Є. Вюстер підкреслював його нормативний статус у межах упорядкованої терміносистеми, закріпленої дефініційно (Wüster, 1979: 61–75). Отже, мовна форма розглядалася як така, що має віддзеркалювати внутрішню логічну організацію наукового поняття.

Водночас подальший розвиток лінгвістики засвідчив, що ця модель не є достатньою для аналізу терміносистем, у яких об'єкти номінації мають соціально й культурно детермінований характер. До таких доменів належить мода, у межах якої одяг постає не тільки матеріальним артефактом, а й засобом соціальної комунікації та символічного позиціонування. Соціологія моди показує, що одяг водночас структурує тілесний досвід людини й кодує соціальні та культурні смисли (Entwistle, 2015: 3–7). Отже, номінації моди репрезентують не тільки фізичні параметри виробів, але й моделі їх культурної інтерпретації.

У функціонально-комунікативній теорії М. Т. Cabré терміни тлумачаться як одиниці спеціалізованого мовлення, що реалізуються в професійних дискурсах і семантично конкретизуються в комуніка-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

тивних ситуаціях (Cabré,1999: 58–63). Проте цей підхід здебільшого фокусується на прагматичних і соціальних параметрах терміна та не пропонує достатнього інструментарію для реконструкції внутрішньої семантичної організації номінації.

Метою статті є виявлення та опис когнітивних механізмів мотивації термінів моди в німецькій мові шляхом когнітивно-ономасіологічного аналізу, а також обґрунтування ролі пропозиційно-диктумної, модусної та змішаної диктумно-модусної мотивації у структурі відповідної терміносистеми та концепту MODE.

Відповідний інструментарій забезпечує когнітивно-ономасіологічна концепція О. О. Селіванової, де мотивація визначається як когнітивний механізм селекції концептуальних ознак об'єкта в акті номінації. Дослідниця наголошує, що «ономасіологічна структура слова відбиває ієрархію концептуальних характеристик, актуалізованих у певній когнітивній ситуації» (Селіванова, 2000: 119–126). Відтак мовна форма закріплює не весь обсяг знання про денотат, а лише інтерпретований сегмент, що є релевантним для комунікативних потреб певної спільноти. У межах цього підходу мотивація тлумачиться не як формальний зв'язок між словом і ознакою, а як наслідок актуалізації ментально-психонетичного комплексу, у якому інтегруються концептуальні, асоціативні, оцінні та культурно зумовлені компоненти знання про об'єкт (Селіванова, 2000: 97–110). Саме багаторівнева організація цієї структури пояснює можливість інтеграції різних типів мотивації в межах однієї номінації.

Результати і обговорення. Для домену MODE це має принципове значення, оскільки концепт «МОДА» включає водночас матеріальні, стилістичні, естетичні та соціальні параметри. Дослідження дискурсу моди показують, що значення одягу формується через наративи, образи, брендові та медійні практики (Rocamora, 2009; Rocamora, 2017). Відповідно терміни моди репрезентують складні когнітивні структури, у яких поєднуються об'єктивні характеристики виробу і способи його культурного осмислення.

У межах цієї моделі терміни моди функціонують як складові спеціалізованого дискурсу індустрії одягу, значеннєва структура яких формується у взаємодії між виробниками, дизайнерами, медіа та споживачами, що відповідає трактуванню термінології як соціально вмотивованої системи (Cabré, 1999: 61–69). Цей підхід узгоджується із соціокогнітивною теорією термінології Р. Теммерман, згідно з

якою в динамічних культурних сферах терміни виникають як результат концептуалізації, зумовленої дискурсивними практиками, а не виключно таксономічною класифікацією (Temmerman, 2000: 57–74).

У межах когнітивно-ономасіологічної теорії ця складність описується через взаємодію пропозиційно-диктумних та модусних компонентів мотивації. О. О. Селіванова зазначає, що в реальних номінаціях «диктумні та модусні складники не елімінуються, а формують єдину семантичну конфігурацію» (Селіванова, 2000: 128–136). Це положення є теоретичною основою для аналізу змішаного типу мотивації термінів моди.

Матеріалом дослідження слугують німецькі терміни моди, зафіксовані у лексикографічних ресурсах Duden, DWDS та у спеціалізованому словнику *Wörterbuch des Kostüms und der Mode* (2010). Вибірка охоплює складні номінації типу N+N та Adj+N, які дозволяють простежити інтеграцію диктумних і модусних ознак у межах однієї лексичної одиниці. Методологічну основу становить когнітивно-ономасіологічний аналіз у трактуванні О. О. Селіванової, що передбачає реконструкцію концептуальних ознак, актуалізованих у процесі номінації, та встановлення співвідношення між пропозиційно-диктумними і модусними компонентами мотивації.

Окрім наведених прикладів, змішаний тип мотивації реалізується у таких сучасних німецькомовних номінаціях, як *Statement-Jacke*, *Trendkleid*, *Capsule-Garderobe*, *Nachhaltige Mode*, *Fast-Fashion-Kollektion*. У цих одиницях диктумний компонент (*Jacke, Kleid, Garderobe, Mode, Kollektion*) фіксує родову категорію об'єкта, тоді як модусні компоненти (*Statement, Trend, Capsule, nachhaltig, fast fashion*) актуалізують оцінні, ідеологічні або дискурсивні сценарії інтерпретації одягу.

У межах цієї моделі терміни моди в німецькій мові розглядаються як мовні репрезентації когнітивної організації домену MODE, у якому матеріальні характеристики одягу переплітаються з культурними, соціальними та стилістичними інтерпретаціями. Саме ця багатовимірність зумовлює поширеність змішаного типу мотивації в сучасній термінології моди.

У когнітивно-ономасіологічній концепції О. О. Селіванової пропозиційно-диктумна мотивація тлумачиться як такий спосіб номінації, за якого мовний знак відтворює концептуально релевантні ознаки денотата, що входять до його пропозиційної моделі, тобто до структури знань про те, що являє собою об'єкт у межах певної катего-

рії (Селіванова, 2000: 121–124). У таких одиницях мовна форма кодує матеріальні, функціональні та структурні характеристики об'єкта, які забезпечують його ідентифікацію в професійній комунікації.

У домені MODE цей тип мотивації має системоутворювальне значення, оскільки саме через нього одяг постає як матеріальний артефакт індустрії. Німецька термінологія моди характеризується високою продуктивністю складних іменників, у яких перший компонент репрезентує одну з базових категоріальних ознак виробу, а другий фіксує його родову належність. Так, у термінах *Baumwollhemd, Seidenbluse, Wollmantel, Lederjacke* перший компонент указує на матеріал, тоді як другий називає тип предмета одягу. У словниках Duden і DWDS ці одиниці тлумачаться саме через поєднання матеріальної та категоріальної характеристик, що підтверджує їхню когнітивну релевантність для професійного опису одягу.

Подібна модель реалізується і в номінаціях, що кодують конструктивні параметри виробів. Наприклад, *Kurzarmhemd, Langarmbluse, Hochbundhose, A-Linien-Rock* фіксують такі ознаки, як довжина рукава, тип талії або форма крою. У когнітивному плані ці терміни відбивають спосіб концептуалізації одягу через його фізичну структуру, що відповідає диктумному рівню мотивації. У спеціалізованих словниках моди подібні одиниці систематизуються за типами крою та силуету, що відображає класифікаційну логіку галузі (Wörterbuch des Kostüms und der Mode, 2010).

Диктумна мотивація також охоплює функціональні параметри одягу. Терміни *Regenmantel, Winterjacke, Abendkleid, Sporthose* кодують призначення виробу, яке виступає релевантною концептуальною ознакою в межах домену MODE. У таких номінаціях одяг концептуалізується як інструмент виконання певної соціально-побутової або професійної функції, що узгоджується з індустріальним способом організації знань про моду.

Лексикографічні описи у спеціалізованих довідниках підтверджують, що саме матеріал, крій і функція становлять основу дефініційної моделі термінів моди. У *Wörterbuch des Kostüms und der Mode* базові одиниці подаються як елементи класифікаційної системи, зорієнтованої на виробничі та технологічні параметри одягу, що відображає когнітивну структуру галузі як сфери матеріального виробництва.

Водночас дослідження соціальної семантики одягу свідчать, що навіть такі технічно орієнтовані параметри не є семантично ней-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

тральними. У енциклопедіях моди зазначається, що різні тканини та конструкції традиційно асоціюються з певними стилістичними й соціальними моделями, наприклад шерсть пов'язується з формальністю та класичністю, тоді як бавовна з повсякденністю і практичністю (Steele, 2010). Ці асоціації формують когнітивну основу для подальшого нашарування модусних значень на диктумну структуру терміна.

Таким чином, пропозиційно-диктумна мотивація формує ядерний шар німецької термінології моди, забезпечуючи концептуалізацію одягу як матеріального, структурованого і функціонально диференційованого об'єкта. Саме цей рівень створює когнітивний каркас терміносистеми, на який у подальшому накладаються інтерпретаційні та культурні параметри, що зумовлюють появу змішано мотивованих номінацій.

У когнітивно-ономасіологічній концепції О. О. Селіванової модусна мотивація описує такий спосіб номінації, за якого мовна форма не відтворює безпосередню структуру денотата, а фіксує інтерпретаційну позицію мовця щодо об'єкта, зумовлену його культурним, соціальним і когнітивним досвідом (Селіванова, 2000: 124–128). У таких одиницях концептуалізація одягу відбувається не через його матеріальні параметри, а через спосіб його символічного осмислення.

У домені MODE ця форма мотивації є системно зумовленою, оскільки мода в сучасному суспільстві функціонує як механізм соціальної ідентифікації та стилістичного позиціонування. Дж. Ентвістл показує, що одяг організовує соціальне тіло, задаючи рамки допустимих і бажаних образів у конкретних культурних контекстах (Entwistle, 2015: 3–7). Це узгоджується з тезою Ентвістл про те, що одяг функціонує як механізм «соціального вбудовування тіла», у межах якого стилістичні категорії стають засобами позиціонування індивіда у соціальному просторі (Entwistle 2015: 35–52). Відповідно мовні номінації в модному дискурсі часто фіксують не фізичну структуру речей, а ті соціальні сценарії, у межах яких вони сприймаються.

У німецькій термінології моди модусна мотивація реалізується в одиницях, що позначають стилі, естетичні напрями та соціальні коди. Такі терміни, як *Vintage-Stil, Boho-Look, Minimalismus-Mode, Streetwear,* не містять у своїй структурі вказівок на матеріал або крій, проте вони активізують складні культурні сценарії, пов'язані з історичною пам'яттю, автентичністю, неформальністю або урбаністичною ідентичністю. У довідниках моди *Vintage* визначається як стиль,

що апелює до естетики минулих десятиліть і до ідеї унікальності та історичної цінності одягу (Murray, 2022).

Подібним чином функціонує і термін *Luxusmode*, який у спеціалізованих енциклопедіях описується через категорії престижу, ексклюзивності та соціального статусу, а не через технічні характеристики виробів (Steele, 2010). Тут модусна мотивація фіксує концептуалізацію одягу як соціального маркера, що відповідає трактуванню моди як простору символічних відмінностей у сучасній культурі (Rocamora, 2009).

Згідно з О. О. Селівановою, у таких одиницях мовний знак відбиває «інтерпретаційні ознаки денотата, що зумовлені культурним досвідом суб'єкта номінації» (Селіванова, 2000: 124–128). У терміносистемі моди це означає, що значна частина лексики орієнтована не на опис матеріальних властивостей одягу, а на репрезентацію стилістичних і соціальних сценаріїв його використання.

Модусна мотивація формує периферійні, але семантично насичені сегменти німецької термінології моди, де одяг концептуалізується як елемент культурної ідентичності та естетичної позиції. Саме ці одиниці забезпечують гнучкість і динаміку терміносистеми, дозволяючи їй реагувати на зміни в дискурсі моди та соціокультурних практиках.

Разом із тим емпіричний матеріал показує, що в реальній мовній практиці модусна і диктумна мотивація рідко функціонують ізольовано. У межах однієї номінації вони вступають у системну взаємодію, коли матеріальні параметри одягу поєднуються з його культурно-стилістичною інтерпретацією. Саме ця взаємодія лежить в основі змішаного типу мотивації, який є типовим для сучасної німецької термінології моди.

Згідно з когнітивно-ономасіологічною концепцією О. О. Селіванової, у реальних мовних одиницях мотивація здебільшого має інтегративний характер, поєднуючи пропозиційно-диктумні та модусні компоненти в єдиній семантичній структурі (Селіванова, 2000: 128–136). Така конфігурація є особливо типовою для термінології сфер, у яких об'єкти номінації мають не лише фізичні, а й культурно символічні характеристики. Домен MODE належить саме до таких сфер, оскільки одяг одночасно виступає матеріальним виробом і носієм соціально-культурних значень.

У німецькій термінології моди змішана мотивація системно реалізується в складних номінаціях типу Adj+N та N+N, у яких один ком-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

понент фіксує родову або матеріальну ознаку виробу, а інший активізує стилістичний, соціальний або культурний сценарій. Так, у терміні *Vintage-Mantel* компонент *Mantel* кодує диктумну інформацію про тип предмета одягу, тоді як *Vintage* задає модусну рамку історичної автентичності та стилістичної ретроспекції. У когнітивному вимірі ця номінація репрезентує пальто не лише як фізичний об'єкт, а як елемент певної культурної естетики.

Аналогічну структуру має термін *Luxushemd*, де компонент *Hemd* фіксує категоріальну належність виробу, а *Luxus* активізує соціальний сценарій престижу, статусу та ексклюзивності. У довідниках з моди такі номінації пов'язуються з брендовими та позиціонувальними стратегіями, що відповідає опису моди як простору символічних відмінностей (Steele, 2010; Rocamora, 2009). Проте саме когнітивно-ономасіологічний аналіз дозволяє показати, що ця символічність є не зовнішнім нашаруванням, а внутрішнім компонентом мотиваційної структури терміна.

Подібну модель демонструють також одиниці *Designerjacke*, *Business-Hemd*, *Freizeitkleid*, *Streetwear-Hoodie*, у яких родова категорія одягу поєднується з модусною рамкою професійного, соціального або стилістичного сценарію. Такі номінації кодують водночас матеріальну і соціально інтерпретовану сутність виробу, що робить їх типовими представниками змішано мотивованих термінів.

Змішана мотивація в цих одиницях відбиває когнітивну організацію концепту MODE як багатовимірної структури, у якій фізичні параметри одягу інтегруються з його культурним і соціальним значенням. Як зазначає О. О. Селіванова, така мотивація відображає «когнітивну динаміку концепту в мовній системі» (Селіванова 2000: 202–214), оскільки дозволяє термінам реагувати на зміни в способах осмислення об'єкта. Цей тип мотивації також репрезентує процеси розвитку терміносистеми, пов'язані з медіатизацією дискурсу моди, у межах якої цифрові платформи та нові комунікативні формати сприяють появі стилістично й ідеологічно маркованих номінацій (Rocamora, 2017).

Лексикографічна фіксація змішано мотивованих одиниць у сучасних енциклопедіях і словниках моди свідчить про їхню інституціоналізацію як повноцінних елементів терміносистеми (*Wörterbuch des Kostüms und der Mode,* 2010; Duden; DWDS). Це означає, що поєднання диктумних і модусних компонентів є не випадковим, а ти-

пологічно зумовленим способом номінації в сучасній німецькій індустрії моди.

Таким чином, змішана диктумно-модусна мотивація постає як провідна модель формування термінів моди в німецькій мові, забезпечуючи одночасну репрезентацію одягу як матеріального об'єкта та як носія соціально-культурного смислу.

У межах когнітивно-ономасіологічної теорії О. О. Селіванової позиція терміна в терміносистемі визначається тим, які концептуальні ознаки було відібрано в акті номінації та як вони ієрархізовані в ономасіологічній структурі слова (Селіванова, 2000: 202–214). Застосування цього принципу до німецької термінології моди дозволяє реконструювати її ядерно-периферійну організацію, що відбиває когнітивну структуру домену MODE.

Ядерну частину цієї терміносистеми формують одиниці з домінуванням пропозиційно-диктумної мотивації. До неї належать терміни, що фіксують тип виробу, матеріал, крій і функцію одягу, наприклад *Hemd, Mantel, Bluse, Hose, Baumwollkleid, Winterjacke, Kurzarmhemd*. Саме ці номінації забезпечують класифікацію одягу як матеріального об'єкта індустрії і становлять основу лексикографічних описів у словниках та довідниках моди (Wörterbuch des Kostüms und der Mode 2010; Duden; DWDS). Через них домен MODE структурується як система фізичних і технологічних артефактів.

Периферійні сегменти терміносистеми формуються одиницями з домінуванням модусної мотивації, у яких актуалізуються стилістичні, естетичні та соціальні способи осмислення одягу. До цієї зони належать назви стилів і образів, такі як *Vintage-Stil, Boho-Look, Minimalismus-Mode, Avantgarde-Design, Streetwear*. У дискурсі моди ці номінації функціонують як маркери ідентичності та естетичних позицій, що відповідає трактуванню моди як культурного поля символічних відмінностей (Rocamora, 2009; Entwistle, 2015).

Між ядерною і периферійною зонами розташовується простір змішано мотивованих термінів, у яких диктумні та модусні компоненти інтегруються в межах однієї номінації. Саме ця група є найбільш репрезентативною для сучасної німецької індустрії моди, оскільки вона дозволяє одночасно фіксувати матеріальні параметри одягу і його культурно-соціальну інтерпретацію. Терміни типу *Designerjacke*, *Luxushemd*, *Vintage-Mantel*, *Business-Hemd*, *Freizeitkleid* демонструють, як матеріальна категорія виробу поєд-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

нується з модусною рамкою стилю, статусу або функціонального сценарію.

З когнітивної перспективи саме зона змішаної мотивації відображає динаміку розвитку концепту MODE у сучасному суспільстві. Як зазначає О. О. Селіванова, змішані мотиваційні структури є мовним відбиттям змін у способах концептуалізації об'єктів, коли до їхніх базових характеристик приєднуються нові інтерпретаційні ознаки (Селіванова, 2000: 202–214). У дискурсі моди це проявляється в тому, що одяг дедалі більше розглядається не лише як виріб, а як засіб самопрезентації, стилістичної гри та соціального позиціонування.

Таким чином, ядерно-периферійна організація німецької терміносистеми моди відбиває багаторівневу когнітивну структуру домену MODE, у якій матеріальні, функціональні та символічні параметри інтегруються в єдиному лексико-семантичному просторі.

Системний аналіз пропозиційно-диктумних, модусних і змішано мотивованих одиниць у німецькій термінології моди дозволяє реконструювати когнітивну модель домену MODE як багаторівневої структури, у якій інтегруються матеріальні та символічні способи осмислення одягу. У межах когнітивно-ономасіологічної теорії О. О. Селіванової така модель постає як результат відбору і ієрархізації концептуальних ознак у процесі номінації (Селіванова, 2000: 119–136).

На ядерному рівні концепту MODE розташовуються ознаки, що репрезентують одяг як фізичний і технологічний об'єкт. Саме вони актуалізуються у пропозиційно-диктумно мотивованих термінах, які кодують матеріал, крій, конструкцію та функцію виробів. Через такі одиниці домен MODE структурується відповідно до логіки індустріального виробництва та лексикографічної класифікації, що зафіксовано у спеціалізованих словниках і довідниках моди (Wörterbuch des Kostüms und der Mode, 2010; Duden; DWDS).

На периферійному рівні концепту MODE актуалізуються інтерпретаційні та стилістичні параметри, що відображають культурні способи осмислення одягу. Саме ці ознаки лежать в основі модусно мотивованих номінацій, які репрезентують моду як простір соціальної ідентичності, естетичних стратегій і символічних відмінностей. Соціологічні дослідження моди показують, що через такі номінації одяг включається у ширші медіа та культурні наративи (Entwistle, 2015; Rocamora, 2009).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Між цими двома рівнями розташовується зона змішаної мотивації, яка відбиває когнітивну інтеграцію матеріальних і культурних параметрів. Саме тут виникають номінації, у яких фізична категорія виробу поєднується зі стилістичною або соціальною інтерпретацією, що дозволяє термінам одночасно функціонувати в індустріальній і символічній площині. Згідно з О. О. Селівановою, такі структури є мовним відбиттям динаміки концепту в культурі та комунікації (Селіванова, 2000: 202–214).

З когнітивної перспективи німецька термінологія моди постає як відкрита і динамічна система, у якій процеси номінації відображають зміни у способах соціального та культурного осмислення одягу. Інтеграція диктумних і модусних компонентів у межах змішано мотивованих термінів забезпечує терміносистемі гнучкість і адаптивність, що є характерною рисою сучасного дискурсу моди.

Таким чином, використана методологія дозволяє описати терміни моди в німецькій мові не як ізольовані лексичні одиниці, а як елементи цілісної когнітивної моделі, у межах якої одяг постає водночас як матеріальний артефакт і як культурний знак.

Висновки. Результати дослідження свідчать про те, що німецька термінологія моди функціонує як когнітивно організована система, у межах якої мовні номінації репрезентують багатовимірну структуру концепту MODE. Застосування когнітивно-ономасіологічної концепції О. О. Селіванової дозволило інтерпретувати терміни цієї сфери не лише як позначення матеріальних об'єктів, а як мовні репрезентації способів їхнього концептуального осмислення в професійному та культурному дискурсі (Селіванова, 2000).

Установлено, що пропозиційно-диктумна мотивація формує ядерний шар німецької терміносистеми моди. Саме через неї фіксуються матеріальні, конструктивні та функціональні параметри одягу, що забезпечує його класифікацію як фізичного об'єкта індустрії. Цей рівень номінації відображає індустріальну логіку організації знань про моду і знаходить своє відображення в лексикографічних джерелах та спеціалізованих словниках (Wörterbuch des Kostüms und der Mode, 2010; Duden; DWDS).

Модусна мотивація репрезентує інтерпретаційні, стилістичні та соціальні аспекти концептуалізації одягу. Через такі номінації фіксуються способи культурного осмислення модних об'єктів як маркерів ідентичності, естетичних стратегій і символічних відмінностей,

що узгоджується з трактуванням моди як соціально і медіатизовано сконструйованого поля (Entwistle, 2015; Rocamora, 2009).

Показано, що для сучасної німецької термінології моди типовим є змішаний диктумно-модусний тип мотивації, який у трактуванні О. О. Селіванової постає не як автономна категорія, а як результат когнітивної інтеграції різнорівневих концептуальних ознак у процесі номінації (Селіванова, 2000: 128–136). Така інтеграція є закономірною для сфер, у яких об'єкт номінації поєднує матеріальні й символічні характеристики. Такі номінації відображають когнітивну динаміку концепту MODE та забезпечують терміносистемі здатність адекватно реагувати на зміни в модному дискурсі і соціокультурних практиках, що відповідає положенням даної теорії (Селіванова, 2000).

Реконструйована ядерно-периферійна організація терміносистеми моди засвідчує, що її структура корелює з багаторівневою концептуалізацією одягу як фізичного артефакту і культурного знака. Така організація дозволяє розглядати німецьку термінологію моди як динамічну систему, у якій лексичні засоби відбивають не лише індустріальні, а й соціальні та символічні виміри моди.

Отримані результати підтверджують евристичний потенціал когнітивно-ономасіологічного підходу для дослідження спеціалізованої лексики у культурно насичених доменах і створюють підґрунтя для подальших зіставних досліджень термінології моди в інших мовах та дискурсах.

Список літератури

Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва : Изд-во АН СССР, 1961. 158 с.

Селіванова О. О. Когнітивна ономасіологія. Київ : Фітосоціоцентр, 2000. 256 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam : John Benjamins, 1999. 248 p.

Duden. Mode. Mannheim : Bibliographisches Institut, 2024.

DWDS. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften. URL:https://www.dwds.de (дата звернення: 15.09.2025).

Entwistle J. The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory. 2nd ed. Cambridge : Polity Press, 2015. 296 p.

Fillmore C. J. Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul : Hanshin Publishing, 1982. Pp. 111–137.
Kawamura Y. Fashion-ology: An Introduction to Fashion Studies. Oxford : Berg, 2005. 144 p.
Murray A. (ed.). Bloomsbury Fashion Central. London : Bloomsbury Publishing, 2022.
Rocamora A. Fashioning the City: Paris, Fashion and the Media. London : I. B. Tauris, 2009. 224 p.
Rocamora A. Mediatization and Digital Media in the Field of Fashion. *Fashion Theory*. 2017. Vol. 21, No. 5. Pp. 505–522.
Steele V. (ed.). Encyclopedia of Clothing and Fashion. Detroit : Charles Scribner's Sons, 2010. 3 vols.
Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach. Amsterdam : John Benjamins, 2000. 258 p.
Wörterbuch des Kostüms und der Mode. Stuttgart : Reclam, 2010. 512 S.
Wüster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie. Wien : Springer, 1979.211 S.

References

Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, methods and applications*. John Benjamins.
Duden. (2024). *Mode*. Bibliographisches Institut.
DWDS. (n.d.). *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften. https://www.dwds.de
Entwistle, J. (2015). *The fashioned body: Fashion, dress and modern social theory* (2nd ed.). Polity Press.
Fillmore, C. J. (1982). Frame semantics. In *Linguistics in the morning calm* (pp. 111–137). Hanshin Publishing.
Kawamura, Y. (2005). *Fashion-ology: An introduction to fashion studies*. Berg.
Lotte, D. S. (1961). *Osnovy postroenija nauchno-tehnicheskoj terminologii* [Fundamentals of constructing scientific and technical terminology]. Izd-vo AN SSSR [in Russian].
Murray, A. (Ed.). (2022). *Bloomsbury fashion central*. Bloomsbury Publishing.
Rocamora, A. (2009). *Fashioning the city: Paris, fashion and the media*. I. B. Tauris.
Rocamora, A. (2017). Mediatization and digital media in the field of fashion. *Fashion Theory*, *21*(5), 505–522.
Selivanova, O. O. (2000). *Kohnityvna onomasiolohiia* [Cognitive onomasiology]. Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].
Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy i problemy* [Modern linguistics: directions and problems]. Dovkillia-K [in Ukrainian].
Steele, V. (Ed.). (2010). *Encyclopedia of clothing and fashion* (Vols. 1–3). Charles Scribner's Sons.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description: The sociocognitive approach*. John Benjamins.
Wörterbuch des Kostüms und der Mode [Dictionary of costume and fashion]. (2010). Reclam.
Wüster, E. (1979). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie* [Introduction to the general theory of terminology and terminological lexicography]. Springer.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2025 року

УДК 811.111’23’371’42
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349720

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ГЛУЗУВАННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРСОНАЖНОМУ МОВЛЕННІ

Косовець М. В.
кандидат філологічних наук, викладач
Військова академія (м. Одеса)
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-1124-6025

У статті досліджено комунікативні ситуації глузування — маніпулятивного засобу, що дозволяє мовцю впливати на співрозмовників, регулювати хід дискурсу та формувати сприйняття аудиторії, зокрема привертаючи увагу до себе через висміювання інших учасників спілкування. Залежно від комунікативної мети, глузування може реалізовуватися у прихованій формі, маскуючись під інші мовленнєві акти, що дає змогу впливати на співрозмовника або групу співрозмовників, водночас «зберігаючи» соціальне обличчя мовця та мінімізуючи ризик прямого конфлікту чи негативної реакції з боку аудиторії. Аналіз діалогічного мовлення дозволив виокремити різновиди глузування, зокрема: повчання, мітигацію, гіперболізацію або перебільшення, похвалу в поєднанні з приниженням, докір, а також «віктімблеймінг». Об’єктом дослідження є персонажне мовлення англомовного художнього дискурсу, що дає змогу вивчати глузування у контексті літературних, публічних та міжособистісних комунікативних практик. Предметом дослідження виступає мовленнєвий акт глузування, який маскується під іншими видами мовленнєвих актів задля приховання провокаційної інтенції мовця та забезпечення ефективності впливу на адресата. Метою роботи є встановлення мовленнєвих засобів реалізації глузування як провокативного мовленнєвого акту. Для досягнення поставлених завдань застосовано методи синтезу й аналізу, спостереження, описовий метод, прагмалінгвістичний аналіз, а також контекстуально-інтерпретаційний підхід, що дозволяє комплексно оцінити функціонування глузування у художньому дискурсі та його соціальну, комунікативну та психологічну значущість.

Ключові слова: *глузування, маніпуляція, повчання, мітигація, гіперболізація, похвала з приниженням, докір, віктімблеймінг, англомовний художній дискурс.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

WAYS OF REALIZING THE SPEECH ACT OF MOCKERY IN FICTIONAL CHARACTER DISCOURSE

Kosovets M.
Candidate of Philological Sciences, Lecturer
Military Academy (Odesa)

The article examines communicative situations of ridicule as a manipulative tool that allows the speaker to influence interlocutors, regulate the course of discourse, and shape the audience's perception, in particular by drawing attention to oneself through ridiculing other participants in communication. Depending on the communicative goal, ridicule can be implemented in a hidden form, masquerading as other speech acts, which makes it possible to influence the interlocutor or group of interlocutors, while "preserving" the speaker's social face and minimizing the risk of direct conflict or negative reaction from the audience. The analysis of dialogic speech allowed us to identify types of ridicule, including: instruction, mitigation, hyperbolization or exaggeration, praise combined with humiliation, reproach and "victim-blaming". The object of the study is the character speech of English-language artistic discourse, which allows studying mockery in the context of literary, public and interpersonal communicative practices. The subject of the study is the speech act of mockery, which is disguised as other types of speech acts in order to hide the provocative intention of the speaker and ensure the effectiveness of the influence on the addressee. The aim of the work is to establish the speech means of implementing mockery as a provocative speech act. To achieve the set tasks, the methods of synthesis and analysis, observation, descriptive method, pragmatic linguistic analysis, as well as a contextual-interpretive approach were used, which allows for a comprehensive assessment of the functioning of mockery in artistic discourse and its social, communicative and psychological significance.
Keywords: *mockery, manipulation, instruction, mitigation, hyperbolization, praise with humiliation, reproach, victim-blaming, English-language artistic discourse.*

Вступ. Цікавість до феномену *глузування* обумовлена поширеністю цього соціального явища у різних умовах комунікативної взаємодії в різних мовах і культурах. Репліки глузування по-різному сприймаються учасниками спілкування: те, що є прийнятним для однієї мовної особистості, може бути образливим для іншої. Крім того, надмірне використання глузування може спричинити комунікативний конфлікт через те, що адресант глузування невірно оцінює екстралінгвальну ситуацію, власні відносини з адресатом та його соціально-психологічні та прагматичні настанови.

У пропонованій розвідці описано та проаналізовано комунікативні ситуації, в яких вживається глузування як маніпулятивний засіб,

що допомагає мовцю вплинути на співрозмовників та контролювати хід розмови, зокрема привернути увагу аудиторії до себе на тлі висміювання інших комунікантів.

Дослідження маніпулятивної та зокрема провокативної природи мовленнєвого акту глузування привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (К. В. Колодяжна, О. В. Сушкевич, M. Haugh, D. Keltner та ін.)

Згідно з українським тлумачним словником, термін *глузувати* означає «уїдливо насміхатися; висміювати когось або щось» (Словник української мови, s.v. *глузувати*).

На думку Д. Келтнера, глузування є «парадоксальною діяльністю, адже з одного боку критикує, а з іншого — робить компліменти; нападає і в той же час робить людей ближчими; принижує і одночасно виражає прихильність» (Keltner, 1998: 1231).

К. В. Колодяжна характеризує глузування як вид мовленнєвої діяльності, що передбачає принаймні двох учасників, де один є нападником, тобто той, хто критикує чи насміхається, а інший — жертва, об'єкт глузування. Ключову роль глузування грає суб'єктивне сприйняття, адже обов'язковою умовою успішності цього мовленнєвого акту є правильне декодування адресатом імпліцитного змісту висловлення (Колодяжна, 2013: 60–70).

За визначенням М. Хо, глузування являє собою гетерогенну категорію поведінки, що поєднує в собі елементи провокації та несерйозності, тобто гумору, і тому, через свою неоднозначну природу, може інтерпретуватися та оцінюватися учасниками розмови по-різному (Haugh, 2017: 1).

Окрім елементів гумору та провокації в семантичній структурі глузування О. В. Сушкевич виокремлює в своїй праці таку важливу рису як комунікативна авторітетність. Дослідник наголошує на важливості соціального статусу комуніканта. Чим вищий громадський статус мовця, тим тим більшу довіру слухачів він викликає і тим більший вплив він здійснює. Авторитетність мовця нерозривно пов'язується з його комунікативним статусом, тобто обсягом повноважень, якими володіє комунікант, наприклад: ініціація та регулювання / підтримання вербального контакту або навпаки — припинення (Сушкевич, 2019: 191–192).

Доречними є спостереження І. Ґоффмана, який у межах своєї теорії «face-work» підкреслює, що висловлювання з елементами глузування

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

або приниження можуть бути спрямовані не лише на безпосереднього адресата. Дослідник наголошує, що у комунікації часто виникають ситуації, коли третя особа, яка формально не включена в діалог, стає непрямим, імпліцитним об'єктом висміювання, навіть якщо мовленнєвий акт адресовано іншому учаснику взаємодії. У таких випадках глузування виконує багаторівневу функцію: воно водночас підтримує локальну динаміку розмови та транслює соціально значущі змісти, спрямовані на «публіку» або стороннього спостерігача (Goffman, 1967).

Отже, глузування є дієвим інструментом для досягнення різних комунікативних цілей саме через свою неоднозначну природу і розглядається як відносне явище, що потребує вивчення індивідів в процесі їхніх спонтанних взаємодій. Позитивний чи негативний вплив мовця на співрозмовника можливо спостерігати лише після реалізації мовленнєвого акту глузування в залежності від того, відповідає чи ні реакція адресата цілям висловлення мовця. Крім того, перевага глузування в тому що, якщо висловлення сприйнято адресатом негативно, то мовець може у будь-який момент відмовитися від своїх слів (С. Аттардо; Д. Браун і С. Левінсон; І. Ґоффман; Дж. Ліч).

Об'єктом пропонованого дослідження виступає персонажне мовлення англомовного художнього дискурсу. **Предмет** вивчення складає мовленнєвий акт глузування, що маскується під іншими видами мовленнєвих актів задля того, щоб приховати провокаційну інтенцію мовця. **Метою** роботи є встановлення мовленнєвих засобів реалізації глузування як провокативного мовленнєвого акту.

Актуальність дослідження визначається недостатньою вивченістю прагматичної та психологічної природи глузування, а також відсутністю праць з вербалізації глузування в комунікативній взаємодії.

Результати та обговорення. В процесі нашого дослідження було встановлено та виокремлено непрямі комунікативні акти глузування, які замасковані під інші комунікативні акти для того, щоб впливати на співрозмовника/ків і при цьому «зберегти» своє обличчя та уникнути можливої конфліктної ситуації:

1) *повчання;*
2) *мітигація;*
3) *гіперболізація або перебільшення;*
4) *похвала у поєднанні з приниженням;*
5) *докір;*
6) *«віктімблеймінг»*.

Подальший аналіз передбачає докладний розгляд кожного з цих різновидів з метою з'ясування їхніх структурно-семантичних та прагматичних характеристик.

Повчання, за визначенням британського онлайн словника *Cambridge Dictionary,* означає «висловлювати судження про те, що є морально правильним і неправильним» (Cambridge Dictionary, s.v. *moralizing*).

У психологічній літературі повчанням/ моралізацією називається посилення морального значення порушень під час винесення суджень (Sirgiovanni & Smolenski, 2023).

У психологічному аналізі міжособистісної взаємодії виділяють поняття «прибудови» як позиційної установки, яку людина займає щодо партнера у спілкуванні. Прибудова зверху означає прагнення до домінування. Зовні вона може проявлятися у формі повчань, засуджень, надмірних порад, демонстрації власної переваги чи контролю. Прибудова знизу передбачає позицію підпорядкування: людина приймає залежну, несміливу або захисну манеру поведінки, підлаштовується під співрозмовника. Прибудова поруч відображає рівноправну позицію, коли учасники комунікації взаємодіють як партнери та сприймають один одного на рівних. Таке розмежування допомагає описувати владні, підлеглі та партнерські ролі у спілкуванні, а також аналізувати приховані наміри та комунікативні стратегії співрозмовників (Зязюн, 1997: 97–98).

На думку Ф. Х. Моралеса, «повчальне» спілкування тісно пов'язане з виникненням конфліктів, навіть коли вони здаються позитивно спрямованими та мають добрі наміри (Morales, 2021). Але наявність гарної етики спілкування може допомогти у комунікації, підтримці довіри та уникненні конфліктів (Harapan et al., 2022).

Схожої думки дотримуються дослідники Дж. Тосі та Б. Вормке, які пов'язують повчання з пихатістю та моралізуванням дрібниць поведінки інших (Tosi & Warmke, 2020).

Повчальні висловлення, спрямовані на оцінювання чи корекцію поведінки іншої особи, тобто моралізування її дій або психічних станів, нерідко викликають несхвалення співрозмовників і можуть навіть спричинити припинення розмови (Uhlmann et al., 2015).

Водночас деякі люди не усвідомлюють враження, яке справляють, удаючись до такого повчального тону: саме тому вони здатні мимоволі оголювати свої злісні, хоч і, на їхню думку, «нешкідливі» думки та бажання перед іншими (Weiss et al., 2021).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Отже, враховуючи можливі наслідки таких повчальних висловлень для перебігу взаємодії, доцільно звернутися до конкретної ілюстрації того, як саме реалізується мовленнєвий акт повчання на практиці:

Dennis Patience. Patience. Seldom found in woman. This looks good. He leans one chair aganst the table, opening the other) Is Mother coming down?

***Pam** Vee went to fetch her.*

***Dennis** I didn't think she'd miss out, (Presenting Pam with a chair) Madame. (He sets a chair for Pam up L oft he table)*

***Pam** (sitting) Thank you.*

***Dennis** There you are, Cecil. (He opens the second chair anq sets it for Neil L above the table)*

***Neil** Thanks. (He hands his three chairs to Dennis, who sets them against the fl ower tub, then sits where indicated)* (Ayckbourn, 1978: 25).

В наведеному прикладі головний герой Деніс вдається до глузування-повчання, посилаючись нібито на життєву мудрість. Він говорить: терпіння — рідкісна якість в жінок. За допомогою таких стилічничних прийомів, як повторення слова та відокремлення (detachment), автор намагається передати читачеві відношення Деніса до ситуації та життя в цілому. Повторення слова *patience* — це спроба уповільнити перебіг подій та надати значущості своїм словам.

Наступним кроком є аналіз комунікативного акту ***мітигації***, що виконує функцію пом'якшення потенційно загрозливих або чутливих висловлень.

Мітигація розглядається як важливий інструмент збереження комунікації, який дозволяє захистити себе від небажаних інтерактивних ризиків (Fraser, 1980: 341).

Німецький лінгвіст М. Лангнер уточнює це поняття, визначаючи мітигацію як основну комунікативну стратегію, спрямовану на мінімізацію порушень у процесі комунікації (Langner, 1994: 35).

О. Селіванова додає до цього розуміння аспект соціальної функції мітигації, трактуючи її як стратегію пом'якшення мовленнєвої поведінки щодо адресата з метою зниження ризику суперечки, запобігання втраті «обличчя» та підвищення ефективності комунікативних дій (Селіванова, 2010).

Таким чином, можна бачити, що мітигація охоплює як структурні, так і соціально-психологічні аспекти комунікації, поєднуючи прагнення мінімізувати ризики та зберегти ефективність взаємодії. Для наочності розглянемо приклад мовленнєвого акту, у якому застосу-

вання мітигаційних стратегій допомагає пом'якшити висловлювання та знизити потенційний конфлікт:

Neil *Well, I suppose we all tend to — ocassionally.*

Dennis *Yes, quite (Hugging Vera) I was only joking, love, only joking. I'm always pulling her leg, aren't I, love? Eh? I'll have it fixed in a jiffy. I'll bring it in.*

Vera *Right. I'll make you both some tea when the saucepan's boiled* (Ayckbourn, 1978: 3).

У наведеному прикладі слово *only* дозволяє спростувати свою провину та зменшити градус серйозності ситуації. Деніс відчуває, що перевищив рамки допустимого і намагається реабілітуватися. Крім цього, за допомогою граматичного часу форми continuous та звернення *love,* адресат пом'ягшує настрій дружини Віри та демонструє красиву картинку своїх дружних стосунків. Слово *always* свідчить про регулярність такої поведінки, що автоматично нормалізує та нібито легалізує його вчинок. Фразіологізм *I'm always pulling her leg, aren't I, love?* в формі тегового запитання спонукає жертву визнати невинність ситуації та намірів.

Розглянемо ще один приклад, який демонструє, як у процесі комунікації поєднуються *повчання* та *мітигація*, формуючи конкретний мовленнєвий акт:

Vera *How's my kettle?*

Dennis *Coming along, coming along.*

Vera *It just wasn't heating up at all. Your mother's making tea in a saucepan.*

Dennis *Well, I'll tell you, my love, I'll give you a little tip, shall I. **A little tip** when you're next using an electric kettle. They work far better when you don't keep slinging them on the floor.*

Vera *I couldn't help it. I just caught it with my elbow.*

Dennis *(to Neil, laughing) Caught with her elbow.*

Neil smiles (Ayckbourn, 1978: 2).

В наведеному прикладі Деніс розмовляє зі своєю дружиною та намагається глузувати її за те, що вона випадково випустила чайник з рук. Основу глузування обох фраз *I'll give you a little tip* та "*They work far better when you don't keep slinging them on the floor"* складають такі стилістичні прийоми, як применшення *a little tip* і умовна конструкція, що спрямовані на створення комічного ефекту в прихованій формі. Умовна конструкція *work far better...when you don't do smth...* складається з двох синтаксичних частин: перша частина — це посилююче слово *far* та прикметник *better* в порівняльному ступені, друга частина —

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

умовне заперечення *when* коли ти припниш робити так / якщо ти не будеш робити так.

В якості відповіді спострігаємо реакцію «жертви», яка намагається виправдатися: *I couldn't help it. I just caught it with my elbow.* Виправдання будується за допомогою модального дієслова минулого часу в заперечній формі *couldn't* та слова *help*, що висловлює намір адресата висловити жаль. Слово *just* та словосполучення *with my elbow* — спроба пояснити ситуацію та викликати розуміння з боку співрозмовників, але навпаки створює комічний ефект та привід для подальших жартів з боку нападника-жартівника. Деніс підхоплює фразу *with my elbow* і ще раз висміює її. «Комічний» ефект досягається саме через повторення Денісом останньої частини фрази дружини Віри *Caught with her elbow* та авторським коментарем (*to Neil, laughing)*.

Наступним кроком розглянемо мовленнєвий акт, у якому використовується гіперболізація — стилістичний прийом, що дозволяє посилити або перебільшити певний аспект висловлювання з метою привернення уваги адресата, підкреслення важливості повідомлення та досягнення бажаного комунікативного ефекту.

Гіперболізація або перебільшення. К. Лотоцька визначає гіперболу «як стилістичний прийом підсилення виразності або створення комічного ефекту, гіпербола базується на крайності та/або абсурдності в оцінці реальності та передається через словесне перебільшення». На думку вченої, гіпербола має здатність «збільшувати, розширювати реальність» (Лотоцька, 2007: 102).

Р. Картер зазначає, що гіпербола майже завжди має елемент навмисне вигаданого перебільшення, наголос на одній якійсь конкретній особливості, як-от розмір, форма, рух, ступінь (Carter, 2004: 136).

Серед основних функцій гіперболи К. Лотоцька визначає: «1) підсилення висловлювання та привернення уваги до певних ознак якогось предмета чи явища; 2) збільшення емоційності; 3) створення іронічного ефекту; 4) створення гумористичного ефекту; 5) формування певного оцінного забарвлення» (Лотоцька, 2008: 98).

Отже, розглянемо конкретний приклад, у якому простежується зазначений мовленнєвий акт. Деніс продовжує провокувати дружину, адже він відчуває гідну аудіторію, що реагує. Герой вдається до гіперболізації та стилістичного прийома *перерахування* для сворення комічного ефекту та справити враження на співрозмовників:

If I told you, Mr. Andrews, the things my wife had caught with her elbow...

Vera *(shy and embarrassed) All right.*

Dennis *You would not believe it, Mr. Andrews, cups, saucers, dinner plates, radio sets...*

Neil *Really.*

Dennis *Whole tray of glasses.*

Vera *Dennis...*

Dennis *And that's just for this month. You ever want a demolition job doing, Mr Andrews, she's your woman. (He laughs)* (Ayckbourn, 1978: 2)

У наведеному прикладі умовна конструкція "*If I told you...You wouldn't believe it...*" підігріває інтерес співрозмовника за рахунок інтриги та гіперболізації. Комічний ефект досягається автором шляхом створення "абсурдності" ситуації за допомогою словосполучення "caught with her elbow..." та переліченню предметів: "...cups, saucers, dinner plates, radio sets...– Whole tray of glasses".

«Вершиною» цього переліченння стає гіперболізована фраза *"And that's just for this month"* для того, щоб підкреслити "масштаби руйнування". І закінчує Деніс свій жарт фразою: *You ever want a demolition job doing, Mr Andrews, she's your woman.* Негативна і разом з цим пасивна реакція Віри, дружини Деніса, передана за допомогою авторського коментаря *(shy and embarrassed)*.

Наступний тип глузування представлений мовленнєвим актом ***похвали у поєднанні з приниженням.***

Н. І. Паламар розглядає *похвалу* як щире схвалення, висловлення позитивного ставлення до адресата, його дій, учинків, особистісних характеристик, речей та предметів, які належать до кола його зацікавлень чи діяльності, що має на меті психологічно-емоційно вплинути на адресата і стимулювати його до подальшої діяльності в цьому руслі (Паламар, 2021: 162).

На думку Н. О. Бігунової, головною інтенцією позитивно-оцінного мовленнєвого акту схвалення / похвали є вираження емоційного стану і позитивної оцінки. Похвала переважно спрямована від вищого за соціальним положенням або за віком комуніканта до нижчого. Мовець вибудовує певну лінію поведінки, вибирає позитивно-емоційну комунікативну стратегію, що допомагає створити позитивне емоційне тло та ефект доброзичливих взаємин (Бігунова, 2015).

У межах теорії ввічливості П. Браун та С. Левінсон підкреслюють, що акти позитивної оцінки, включно з похвалою, мають насамперед афективну спрямованість, адже мовець намагається підкреслити

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

свою солідарність і створити сприятливий емоційний фон для взаємодії. Це означає, що аналіз таких висловлювань повинен охоплювати не лише мовленнєві засоби, а й ширший емоційно-психологічний вимір комунікації (Brown & Levinson, 1987).

Вагомим елементом похвали є мотивація, що дозволяє віднести похвалу до спонукальних інструментів психології. Від психологічних особливостей людини залежить спосіб реалізації похвали (Паламар, 2021).

Тоді як приниження, зі свого боку, навпаки є досить потужним соціальним «інструментом» для штучного зменшення статусу певних осіб. Це може бути подано у формі висміювання, як варіант психологічного цькування. Також це може бути глузування у вигляді образ, жартів, що покликані перетворити особу на об'єкт зневаги і збиткувань. Всі ці прояви глуму мають спільну рису — межа між грайливим кепкуванням і неповагою (Parker-Roerden, 2005: 69).

В нашій вибірці мовець спочатку вдається до похвали, а потім обов'язково намагається принизити об'єкт розмови, щоб показати свою обізнанність у справі і при цьому залишитися у центрі уваги:

Dennis *Right, now. You've come about the car, haven't you?*

Neil *That's right.*

Dennis *Well, there she is. Have a look for yourself. That's the one. (He pushes the rubbish off the bonnet)*

Neil *Ah.*

Dennis *Now, I'll tell you a little bit about it, shall I? Bit of history. Number One, it's not my car. It's the wife's. However, now before you say — ah-ha, woman driver — she's been very careful with it. Never had a single accident in it touch wood. Well, I mean, look, you can see hardly a scratch on it. Considering the age. To be perfectly honest, just between ourselves, she's a better driver than me — when she puts her mind to it. I mean, look — considering it's, what now — seven — nearly eight years old. Just look for yourself at that bodywork.*

Neil *Yes, yes.* (Ayckbourn, 1978: 4)

В цьому прикладі Деніс спочатку хвалить свою дружину, що вона краще за нього за кермом, але відразу додає: «якщо буде керувати з розумом» *when she puts her mind to it.* На нашу думку, цією фразою Деніс може або приховувати істину і насправді мати сумніви щодо вмінь дружини керувати автомобілем, тому він перестраховується. Або Деніс навпаки намагається применшити її заслуги та імпліцитно натякнути, що він теж хороший водій.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Далі розглянемо мовленнєвий акт ***докору***, який полягає у вираженні незгоди чи невдоволення з дією або поведінкою адресата. Такий акт має регулятивну/соціальну функцію — через докір мовець прагне вплинути на поведінку співрозмовника (змусити змінити щось, виправити, задуматись) (Мухторова, 2024: 913).

На думку Д. О. Гулієвої, комунікативний намір докору може реалізуватися як експліцитно, так і імпліцитно. До експліцитних реалізацій комунікативного наміру докору відносяться речення із складеним дієслівним присудком, що включає модальні дієслова might / should / could та перфектний (рідше неперфектний) інфінітив. Усі інші реалізації комунікативного наміру докору розглядаються як імпліцитні, оскільки вони вимагають більших зусиль для виведення інференцій стосовно змісту висловлення. До імпліцитних засобів можуть відноситися речення, що вербалізують факт здійснення / не здійснення об'єктом докору бажаної з точки зору суб'єкта докору дії (Гулієва, 2015: 216).

Отже, мовленнєвий акт докору виконує регулятивну функцію, висловлюючи емоційно-оцінне ставлення мовця до поведінки адресата. Його комунікативний намір може реалізовуватися як експліцитно, так і імпліцитно, що дозволяє більш гнучко впливати на адресата. Для глибшого розуміння цих механізмів доцільно розглянути конкретні приклади в реальних комунікативних ситуаціях:

Vera *Here's your tea.*

Dennis *Vee, now you won't believe this, Vee. we have just discovered that Mr Andrews here has exactly the same birth date as Mother. Isn't that extraordinary?*

Vera *Oh, coincidence.*

Dennis To the day. Both Scorpios. Exactly the same date.

Vera *Not the same year though*

Dennis *Same year? Oh yes, rather. Exactly the same year. Mr Andrews here will be sixty-seven next birthday, won't you, Mr And rews?*

Vera *No, I said not the same...*

Dennis *Same year. Get on with you. Same year. (He hugs her)*

Vera *Careful. I'll drop them.*

Dennis *Well, it won't be the first time.*

Vera *Dennis...*

Dennis *Aquarius. You can tel1, can't you ? Typical bloody dopey Aquarius. Aren't you, my love?*

Vera *Sugar's in it. Mr Andrews. (She hands Neil his tea)*

Neil *Oh. Is it ? Thank you.*

Ve ra *hands Dennis his tea* (Ayckbourn, 1978: 8)

Деніс вдається до глузування як відповіді-захисту на прохання дружини бути обережніше і не заважати їй нести посуд, інакше вона перекине все. Головний герой відразу парирував та звинуватив її у відповідь, заявивши, що вона вже не перше все опрокидує, це її провина *Well, it won't be the first time* і що взагалі вона типовий водолей — поганий знак: *Typical bloody dopey Aquarius.*

Розглянемо ще один випадок докору, що є продовженням розмови:

Vera *You made the tea. I haven't been near it.*

Marjorie *I may be getting old, Vera, but I wouldn 't be stupid enough to put an empty saucepan back on a lighted gas. I'm not that old,Vera.*

Dennis *Now then, girls.*

Vera *Well, it doesn't matter.*

Marjorie *I thank God that my mind is still perfectly clear. (She picks up the cups)*

Vera *What do you mean?*

Dennis *Yes, well as soon as it starts to go I'll send for the van, Mother, don't worry.*

Marjorie *(speaking confidentially) No, don't joke about it, Dennis, don't joke. It's only too true. Vera, could you carry these for me? I'm frightened I'll drop them. (She gives Vera the kettle and both cups)*

Dennis *Well, don't give them to Vee.*

Marjorie *Can you manage?* ***Vera*** *Yes. I can manage.*

Dennis *I suppose I'll be mending that again in a minute.*

Vera *Don't keep on. Dennis. love.*

Dennis *Sorry. Sorry...*

Marjorie *Now don't tease her, Dennis. You're always teasing the girl. No wonder she's in a state.*

Vera *I'm not in a state. I'm perfectly all right* (Ayckbourn, 1978: 17).

Наведений приклад глузування-докору свідчить про перевагу Деніса над Вірою. Герой висуває припущення *I suppose*, що буде лагодити чайник через хвилину, якщо довірити його їй. Слово *again* є свідоцтвом того, що подібні ситуації вже відбувалися і Деніс вимушений виправляти ситуацію знову, однак таке положення дозволяє йому справити враження на співрозмовників та піднестися в їх очах.

Та ще один різновид глазування, який розглядається у нашій вибірці, — це *«віктімблеймінг»*. Спроба звинуватити того, хто і так постраждал.

Віктімблеймінг — англомовний термін, що використовується для означення відповідного словосполучення «обвинувачення жертви», — це явище, що характеризується повним або частковим перенесенням відповідальності з особи або обставин, які вчинили злочин або проступок, на особу, яка опинилася жертвою цього (Лобода, 2022: 101).

У своєму дослідженні *"It's Your Own Fault": Factors Influencing Victim Blaming* Л. П. Вітте та А. Флеченхар наголошують, що вплив статі суб'єкта на схильність звинувачувати жертву є опосередкованим низкою важливих чинників. Дослідники вважають, що вирішальну роль відіграють: ступінь ідентифікації суб'єкта з жертвою; відповідність поведінки чи характеристик жертви усталеним гендерним стереотипам (чим сильніше жертва відхиляється від стереотипних очікувань, тим вищий рівень victim blaming); орієнтація суб'єкта на традиційні гендерні ролі (Witte & Flechsenhar, 2024).

Оскільки поведінка жертви розглядається як причина вчиненого проти неї злочину, то зміна поведінки жертви є необхідною умовою припинення подальшої віктимізації. Таким чином, небажання змінювати свою поведінкову стратегію покладає на жертву усю відповідальність за вчинені проти неї злочини:

Marjorie leans across Vera to help with the door

It's all right, Mother, I can manage — well, he went to Liverpool and... (A cup fall s from its saucer. She attempts to catch it and succeeds in dropping every thing) Oh God in heaven, this door...

Dennis *(roaring with laughter) There s,he goes again. What did I tell you.*

Vera stands surveying the wreckage. On the brink of tears, unable to cope, she rushes into the house (Ayckbourn, 1978: 17).

В цьому випадку глузування є реакцією на ситуацію, що відбулася на очах Деніса та всіх присутніх. Через те, що Деніс не налагодив двері, хоча його неодноразово просили, Віра не впоралася з дверима, посудом та впустила все на підлогу. Автор робить акцент на емоції Деніса, який вибухнув реготом «roaring with laughter». Така реакція свідчить про те, що йому подобається те, що відбувається і те, як вигідно він виглядає на тлі дружини: він — досвідчена людина, яка все передбачила. На це вказують репліки "there she goes again" та "*What did I tell you?"*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Отже, аналіз комунікативних ситуацій показав, що глузування функціонує як маніпулятивний засіб, який дозволяє мовцю впливати на співрозмовників та контролювати хід розмови, привертати увагу аудиторії або підкреслювати певні соціальні відносини. Мовленнєвий акт глузування може бути реалізований через інші імпліцитні мовленнєві акти, подані в гумористичній формі. В залежності від комунікативної мети адресанта, глузування може виступати як агресивна стратегія нападу або як захисний механізм, що приховує справжні почуття мовця. Контекстуальний аналіз діалогічної взаємодії дозволив виділити різновиди глузування, серед яких: повчання, мітигація, гіперболізація (перебільшення), похвала у поєднанні з приниженням, докір та «віктімблеймінг». Ці результати підтверджують складний та багатовимірний характер глузування як комунікативного явища та його значущість у міжособистісних взаємодіях.

Список літератури

Бігунова Н. О. Похвала як позитивний мовленнєвий акт. *Філологічні студії*. 2015. № 7. С. 112–119.
Гулієва Д. О. Засоби реалізації комунікативного наміру докору. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Т. 2, № 35. С. 215–220.
Зязюн І. Педагогічна майстерність. Київ : Богдан, 1997. 280 с.
Лобода Н. Віктімблеймінг як соціальне явище. *Соціологія і суспільство*. 2022. № 4. С. 44–53.
Лотоцька К. Гіпербола як стилістичний засіб. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 101–105.
Лотоцька К. Функції гіперболи в сучасному дискурсі. *Studia Linguistica*. 2008. № 2. С. 95–101.
Мухторова А. Докір як регулятивний мовленнєвий акт. *Мовознавчий вісник*. 2024. № 57. С. 911–918.
Паламар Н. І. Похвала як засіб психологічного впливу. *Психологічні науки*. 2021. № 4. С. 160–168.
Паркер Роерден Л. Не смійся з мене. Київ : Форум видавців, 2005. 120 с.
Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2010. 844 с.
Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 2. (Стаття «глузувати»).
Сушкевич О. В. Комунікативна авторитетність у міжособистісному дискурсі. *Наукові записки Інституту психології*. 2019. № 45. С. 189–195.
Ayckbourn A. Just Between Ourselves. London : Samuel French, 1978. 52 p.
Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.

Carter R. Language and Creativity: The Art of Common Talk. London ; New York : Routledge, 2004. 210 p.
Fraser B. Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics*. 1980. Vol. 4. P. 341–350.
Goffman E. Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior. New York : Anchor Books, 1967. 270 p.
Haugh M. Mockery and Humour. *The Routledge Handbook of Language and Humor* / N. R. Norrick, M. Dynel (eds.). London : Routledge, 2017. P. 1–15.
Keltner D. The facial expressions of emotion: A study in embarrassment. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998. Vol. 62, № 6. P. 1230–1242.
Langner M. Mitigation: Toward a Social Theory of Politeness. Berlin : de Gruyter, 1994. 150 p.
Morales F. J. Moralizing communication and conflict escalation. *Journal of Social Psychology*. 2021. Vol. 161, № 2. P. 145–159.
Sirgiovanni E., Smolenski J. Moralizing and judgment in interpersonal interaction. *Psychological Review*. 2023. (in press).
Tosi J., Warmke B. Grandstanding: The Use and Abuse of Moral Talk. Oxford : Oxford University Press, 2020. 240 p.
Uhlmann E. L. et al. Moral rhetoric and conversational breakdowns. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2015. Vol. 59. P. 1–6.
Weiss A., Forstmann M., Burgmer P. Moral superiority and unintended impressions. *Social Cognition*. 2021. Vol. 39, № 3. P. 275–293.
Witte L. P., Flechsenhar A. "It's Your Own Fault": Factors Influencing Victim Blaming. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2024. Vol. 21, No. 3. Art. 1663.

References

Bihunova, N. O. (2015). Pokhvala yak pozytyvnyi movlennievyi akt [Praise as a positive speech act]. *Filolohichni Studii, 7*, 112–119 [in Ukrainian].
Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
Carter, R. (2004). *Language and creativity: The art of common talk*. Routledge.
Fraser, B. (1980). Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics, 4*, 341–350.
Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Anchor Books.
Haugh, M. (2017). Mockery and humour. In N. R. Norrick & M. Dynel (Eds.), *The Routledge Handbook of Language and Humor* (pp. 1–15). Routledge.
Huliieva, D. O. (2015). Zasoby realizatsii komunikatyvnoho namiru dokoru [Means of implementing the communicative intention of reproach]. *Zapiski z Romano-Germanskoi Filologii, 2*(35), 215–220 [in Ukrainian].
Keltner, D. (1998). The facial expressions of emotion: A study in embarrassment. *Journal of Personality and Social Psychology, 62*(6), 1230–1242.
Loboda, N. (2022). Viktimbleiminh yak sotsialne yavyshche [Victim blaming as a social phenomenon]. *Sotsiolohiia i Suspilstvo, 4*, 44–53 [in Ukrainian].

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Lototska, K. (2007). Hiperbola yak stylistychnyi zasib [Hyperbole as a stylistic device]. *Movoznavstvo, 3*, 101–105 [in Ukrainian].
Morales, F. J. (2021). Moralizing communication and conflict escalation. *Journal of Social Psychology, 161*(2), 145–159.
Mukhtorova, A. (2024). Dokir yak rehuliatyvnyi movlennievyi akt [Reproach as a regulative speech act]. *Movoznavchyi Visnyk, 57*, 911–918 [in Ukrainian].
Palamar, N. I. (2021). Pokhvala yak zasib psykholohichnoho vplyvu [Praise as a means of psychological impact]. *Psykholohichni Nauky, 4*, 160–168 [in Ukrainian].
Selivanova, O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Dovkillia [in Ukrainian].
Tosi, J., & Warmke, B. (2020). *Grandstanding: The use and abuse of moral talk*. Oxford University Press.
Uhlmann, E. L., Zhu, L., & Tannenbaum, D. (2015). Moral rhetoric and conversational breakdowns. *Journal of Experimental Social Psychology, 59*, 1–6.
Weiss, A., Forstmann, M., & Burgmer, P. (2021). Moral superiority and unintended impressions. *Social Cognition, 39*(3), 275–293.
Witte, L. P., & Flechsenhar, A. (2024). "It's your own fault": Factors influencing victim blaming. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 21*(3), Article 1663.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2025 року

УДК 811.161.2’42:004
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349825

ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кравченко Н. О.
доктор філологічних наук, професор
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-5713-1616
Гнєдко М. С.
аспірант
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

У статті досліджено прагматичний потенціал усної професійної комунікації фахівців у галузі інформаційних технологій на прикладі keynote-виступу Bruce Davie «Water under the Bridges», представленого на міжнародній конференції ACM SIGCOMM 2025 у Коїмбрі (Португалія). Актуальність дослідження зумовлена зростаючою роллю комунікативної компетентності ІТ-спеціалістів в умовах глобалізації технологічного ринку та необхідності ефективної взаємодії між академічною спільнотою та індустрією.

Мета дослідження полягає у виявленні та систематизації прагматичних особливостей усного професійного дискурсу ІТ-спеціалістів, зокрема стратегій аргументації технологічних ідей, риторичних прийомів пояснення складних мережевих концепцій та механізмів адаптації повідомлення до гетерогенної аудиторії. Методологічну основу дослідження становлять прагмалінгвістичний аналіз, теорія мовленнєвих актів, когнітивна теорія метафори та риторичний аналіз.

У результаті дослідження встановлено, що центральним прагматичним інструментом виступу є розгорнута концептуальна метафора мосту, яка функціонує на технічному, соціальному та концептуальному рівнях, забезпечуючи когнітивну доступність складних технічних концепцій. Виявлено, що аргументаційна структура базується на поєднанні історичного наративу та індуктивної логіки, а адаптація до гетерогенної аудиторії реалізується через стратегію подвійної адресації. Особливу увагу приділено метакомунікативному виміру виступу — експліцитній тематизації ролі комунікації у технологічному розвитку. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення підготовки ІТ-спеціалістів у сфері професійної комунікації та публічних виступів.

Ключові слова: *прагматика, професійна комунікація, ІТ-дискурс, keynote-виступ, риторичні стратегії, концептуальна метафора, аргументація, адаптація дискурсу, ACM SIGCOMM.*

PRAGMATIC POTENTIAL OF ORAL PROFESSIONAL COMMUNICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY SPECIALISTS

Kravchenko N. O.
Doctor of Philology, Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Hniedko M. S.
Postgraduate student
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article examines the pragmatic potential of oral professional communication among information technology specialists, drawing on Bruce Davie's keynote speech "Water under the Bridges" delivered at the ACM SIGCOMM 2025 international conference in Coimbra, Portugal. The relevance of the study is determined by the growing importance of communicative competence for IT professionals in the context of the globalized technology market and the necessity for effective interaction between academic and industrial communities.

The purpose of the research is to identify and systematize the pragmatic features of oral professional discourse in the IT field, particularly argumentation strategies for technological ideas, rhetorical devices for explaining complex networking concepts, and mechanisms for adapting messages to heterogeneous audiences. The methodological framework encompasses pragmalinguistic analysis, speech act theory, cognitive metaphor theory, and rhetorical analysis.

The study reveals that the central pragmatic instrument of the presentation is an extended conceptual bridge metaphor, functioning at technical, social, and conceptual levels to ensure cognitive accessibility of complex technical concepts. The argumentative structure is found to combine historical narrative with inductive reasoning, while adaptation to heterogeneous audiences is achieved through a dual-addressing strategy. Special attention is given to the metacommunicative dimension of the speech — the explicit thematization of communication's role in technological development. The findings can be applied to enhance the training of IT specialists in professional communication and public speaking skills.

Keywords: *pragmatics, professional communication, IT discourse, keynote speech, rhetorical strategies, conceptual metaphor, argumentation, discourse adaptation, ACM SIGCOMM.*

Вступ. Сучасний розвиток інформаційних технологій зумовлює актуалізацію досліджень професійної комунікації у цій сфері. Особливого значення набуває вивчення усного наукового та професійного дискурсу, зокрема жанру keynote-виступу (пленарної доповіді), який займає центральне місце у форматі міжнародних конференцій.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Keynote-виступ виконує не лише інформативну функцію, а й слугує інструментом формування наукової думки, встановлення міждисциплінарних зв'язків та об'єднання професійної спільноти (Шевченко, 2005: 124).

Матеріалом дослідження слугує keynote-виступ Брюса Дейві «*Water Under The Bridges*», представлений на ACM SIGCOMM 2025 — флагманській міжнародній конференції з досліджень комп'ютерних мереж, що відбулася 10 вересня 2025 року в Коїмбрі (Португалія) (ACM SIGCOMM, 2025). Брюс Дейві — визнаний експерт у галузі мережевих технологій, співавтор класичного підручника «Computer Networks: A Systems Approach» (Peterson, Davie, 2021), колишній голова ACM SIGCOMM (2009–2013), дослідник, що зробив вагомий внесок у розвиток протоколу MPLS та програмно-визначених мереж (SDN).

Об'єкт дослідження — усна професійна комунікація спеціалістів у сфері інформаційних технологій.

Предмет дослідження — прагматичні особливості keynote-виступу як жанру професійного IT-дискурсу, зокрема риторичні стратегії, комунікативні тактики та мовленнєві засоби адаптації технічного повідомлення до гетерогенної аудиторії.

Мета дослідження — виявити та систематизувати прагматичні особливості усної професійної комунікації IT-спеціалістів на прикладі keynote-виступу Брюса Дейві на ACM SIGCOMM 2025.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплекс загальнонаукових методів: *прагмалінгвістичний аналіз* прислужився для виявлення комунікативних інтенцій та стратегій мовця; *дискурс-аналіз* використовувався для дослідження структури та функціонування keynote-виступу як жанру професійного дискурсу (Бацевич, 2004); *когнітивний аналіз метафори* слугував для виявлення концептуальних метафор та їхньої ролі у структуруванні дискурсу (Lakoff, Johnson, 1980); *риторичний аналіз* був задіяний для дослідження засобів переконання (етос, логос, пафос) (Aristotle, 1984).

Результати та обговорення. Прагматична лінгвістика вивчає функціонування мовних одиниць у конкретних комунікативних ситуаціях, враховуючи інтенції мовця, характеристики адресата та контекст спілкування (Бацевич, 2004: 56). У професійному дискурсі прагматичний вимір набуває особливого значення, оскільки ефективність комунікації безпосередньо впливає на досягнення фахових цілей —

від переконання колег у перевагах технічного рішення до формування наукового консенсусу.

Keynote-виступ як жанр наукової комунікації характеризується поєднанням інформативної, впливової та фатичної функцій (Шевченко, 2005: 89). На відміну від стандартних доповідей, він покликаний не лише представити наукові результати, а й задати тематичний фокус заходу, надихнути аудиторію та окреслити перспективи розвитку галузі. Це зумовлює специфічний набір риторичних стратегій і прагматичних засобів.

Дискурс інформаційних технологій вирізняється високим ступенем термінологічної насиченості, швидким темпом оновлення понятійного апарату та необхідністю постійної адаптації до технологічних змін. Водночас цей дискурс характеризується значною гетерогенністю аудиторії: фахівці з різних підгалузей (мережеві архітектори, розробники, дослідники), представники академічної спільноти та індустрії можуть мати суттєво різний рівень знайомства з конкретними технологіями (Caesar, Davie, 2021).

Брюс Дейві у своїй кар'єрі втілює цю подвійність: він працював як у індустрії (Bellcore, Cisco, VMware), так і в академічному середовищі (MIT), що надає йому унікальну перспективу та досвід міжкультурної комунікації у межах IT-спільноти (Davie, 2024).

Концептуальна метафора «МІСТ». Центральним прагматичним засобом виступу є розгорнута метафора мосту, що експлікується вже у назві доповіді «*Water Under The Bridges*». Як зазначає доповідач: *«The bridge is one of the most common metaphors used in networking, which is why you see it on the cover of so many networking books, including several of mine»* («Міст є однією з найпоширеніших метафор у мережевих технологіях, саме тому він зображений на обкладинках багатьох підручників з мереж, включно з моїми власними книгами») (ACM SIGCOMM, 2025).

Згідно з теорією концептуальної метафори (Lakoff, Johnson, 1980: 5), метафора є не лише стилістичним прийомом, а й фундаментальним когнітивним механізмом осмислення дійсності. Метафора мосту реалізується на кількох семантичних рівнях. По-перше, на технічному рівні вона позначає архітектурний елемент, що з'єднує різні компоненти мережевої інфраструктури. По-друге, на соціальному рівні метафора символізує зв'язок між різними спільнотами — академічною та індустріальною. По-третє, на концептуальному рівні міст представляє інтеграцію різних технологічних галузей.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

З прагматичного погляду використання метафори мосту виконує декілька функцій. Перша — когнітивна: складні технічні концепції набувають зрозумілої форми через апеляцію до універсального досвіду. Друга — риторична: метафора створює емоційний резонанс та сприяє запам'ятовуванню ключових ідей. Третя — об'єднувальна: образ мосту символізує ідею співпраці та долає традиційний поділ на «академію» та «індустрію».

Персоналізація метафори. Особливою прагматичною рисою виступу є персоналізація метафори — доповідач проєктує образ мосту на власну професійну діяльність: *«In my career, I have also acted as the 'bridge' between communities (industry and academia, for example) and worked to forge connections between different technology areas»* («У своїй кар'єрі я також виступав у ролі «мосту» між спільнотами (наприклад, індустрією та академією) і працював над встановленням зв'язків між різними технологічними галузями») (ACM SIGCOMM, 2025). Така персоналізація виконує функцію етосу (Aristotle, 1984: 24) — встановлення авторитету мовця не через пряму самопрезентацію, а через демонстрацію практичного досвіду.

Аргументаційна структура виступу базується на історичному наративі — послідовному огляді технологічних розробок, у яких брав участь доповідач: від проєкту Aurora Gigabit testbed через розробку протоколу MPLS (Cisco) до програмно-визначених мереж SDN (Nicira, VMware). Така хронологічна організація виконує декілька прагматичних функцій (Шевченко, 2005: 156).

По-перше, історичний підхід дозволяє абстрагуватися від технічних деталей і зосередитися на патернах — повторюваних факторах успіху технологій. По-друге, він створює наративну структуру, що полегшує сприйняття та запам'ятовування інформації. По-третє, хронологія демонструє еволюцію ідей і підкреслює кумулятивний характер технологічного прогресу.

Окрім історичної аргументації доповідач застосовує також індуктивну аргументацію — від конкретних прикладів до узагальнених висновків про фактори, що забезпечують успіх технологій. Технології MPLS та SDN виступають як кейси, на основі яких формулюються загальні принципи: важливість комунікації ідей різним цільовим аудиторіям, необхідність подолання бар'єрів між дослідженнями та впровадженням, роль освітніх ініціатив у поширенні технологій.

Характерною рисою є експлікація каузальних зв'язків: Брюс Дейві не просто констатує успіх технологій, а аналізує причини цього успіху. Ключовим фактором визначається: *«An important factor is the ability to communicate ideas to a range of different target audiences»* («Важливим фактором є здатність комунікувати ідеї широкому колу різних цільових аудиторій») — це положення формулюється як центральний тезис виступу (ACM SIGCOMM, 2025).

Авторитет доповідача (етос) встановлюється через апеляцію до особистого досвіду та конкретних досягнень. Біографічні відомості — участь у стандартизації MPLS, співавторство 17 RFC, викладання в MIT, керівництво ACM SIGCOMM — подаються не як самореклама, а як контекст для обговорення загальних принципів.

Емоційний компонент (пафос) реалізується через наратив особистого залучення — доповідач ділиться не лише технічними фактами, а й власним баченням, мотивацією, рішеннями. Обговорення еволюції серії підручників Systems Approach демонструє емоційну інвестицію в освітню діяльність: «*...we have sought to increase our impact on our readers*» («...ми прагнули збільшити наш вплив на читачів») (ACM SIGCOMM, 2025).

Аудиторія ACM SIGCOMM є яскравим прикладом гетерогенної професійної спільноти: вона об'єднує академічних дослідників та представників індустрії, теоретиків та практиків, досвідчених фахівців та аспірантів. Брюс Дейві експлікує цю проблематику, визначаючи роль «мосту» як одну з центральних у своїй кар'єрі.

Стратегія подвійної адресації реалізується через баланс теоретичних узагальнень та практичних прикладів. Академічна аудиторія отримує концептуальний аналіз факторів успіху технологій та методологічні рефлексії щодо системного підходу в навчанні. Індустріальна аудиторія знаходить у виступі конкретні приклади впровадження технологій та практичні уроки з досвіду доповідача.

Характерною комунікативною стратегією є рух від конкретного до абстрактного. Технічні концепції (MPLS, SDN) подаються спочатку через їхню практичну роль, а потім узагальнюються як приклади ширших патернів. Така послідовність дозволяє аудиторії з різним рівнем технічної підготовки знайти точку входу в матеріал.

Важливим прийомом є контекстуалізація — вписування технічних рішень у ширший історичний та соціальний контекст. Замість детального технічного опису протоколів доповідач зосереджується на пи-

таннях «чому» та «як»: чому технологія виявилася успішною, як ідеї поширювалися між спільнотами.

Особливістю виступу є наявність метакомунікативного рівня — доповідач експліцитно обговорює роль комунікації у технологічному розвитку. Рішення писати підручники представлено як усвідомлений вибір: *«My focus on communication also led to my early decision to write textbooks»* («Моя зосередженість на комунікації також призвела до мого раннього рішення писати підручники») (ACM SIGCOMM, 2025).

Така метакомунікативна настанова надає виступу додаткового прагматичного виміру: доповідач не лише практикує ефективну комунікацію, а й рефлексує над нею, перетворюючи комунікацію на тему дискурсу.

Keynote-виступ організований за класичною риторичною схемою (Aristotle, 1984) з адаптацією до специфіки професійної аудиторії. Вступна частина встановлює тематичний фокус через введення центральної метафори мосту. Основна частина розгортає хронологічний наратив із аналітичними узагальненнями. Завершальна частина присвячена освітній діяльності та перспективам — традиційне для keynote звернення до майбутнього.

Тривалість виступу (70 хвилин) є типовою для keynote на великих конференціях і дозволяє досягнути глибокого занурення у тему та розгортання її. Часовий формат передбачає можливість для запитань та дискусії, що підтверджується згадками про обговорення освіти наступних поколінь студентів (Peterson, Davie, 2025).

Візуальна комунікація у вигляді слайдової презентації є невід'ємним компонентом keynote-виступу та виконує декілька прагматичних функцій. По-перше, структурну: візуальні матеріали забезпечують орієнтацію аудиторії в логіці виступу. По-друге, ілюстративну: архітектурні діаграми, схеми технологій та хронологічні шкали конкретизують та унаочнюють вербальний наратив. По-третє, мнемонічну: ключові положення у візуальній формі полегшують запам'ятовування.

Згадка про обкладинки книг з мостами є прикладом візуальної інтертекстуальності — доповідач апелює до візуальних образів, знайомих аудиторії, створюючи асоціативні зв'язки між різними контекстами.

Необхідно відмітити, що, хоча keynote є переважно монологічним жанром, виступ містить елементи діалогічності. Після доповіді відбулася сесія запитань, під час якої було порушено питання про освіту

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

наступних поколінь мережевих спеціалістів. Відповідь Брюса Дейві демонструє готовність до імпровізації та здатність адаптувати повідомлення: «*...what you need to teach students is how to reason about system design, as opposed to being overly fixated on any particular set of layers or technology choices*» («...потрібно навчати студентів як міркувати про системний дизайн, а не зосереджуватися на конкретних рівнях чи технологічних рішеннях») (Peterson, Davie, 2025).

Висновки. Аналіз keynote-виступу Брюса Дейві дозволяє виявити ключові прагматичні характеристики усної професійної комунікації ІТ-спеціалістів.

Концептуальна метафора виступає центральним прагматичним інструментом. Метафора мосту забезпечує когнітивну доступність складних технічних концепцій, створює емоційний резонанс та символізує ідею професійної інтеграції (Lakoff, Johnson, 1980). Персоналізація метафори через проєкцію на власний досвід посилює її риторичну ефективність.

Аргументаційна структура базується на поєднанні історичного наративу та аналітичних узагальнень. Індуктивна логіка — від конкретних прикладів технологій до загальних принципів їхнього успіху — забезпечує переконливість при збереженні доступності для різних категорій аудиторії.

Адаптація до гетерогенної аудиторії реалізується через стратегію подвійної адресації: поєднання теоретичних рефлексій (для академічної аудиторії) та практичних прикладів (для представників індустрії). Тематизація самої комунікації — обговорення ролі освітніх ініціатив та важливості донесення ідей — надає виступу метакомунікативного виміру.

Мультимодальність комунікації проявляється у синергії вербальних та візуальних засобів. Слайдова презентація виконує структурну, ілюстративну та мнемонічну функції, доповнюючи усний виклад.

Проведений аналіз keynote-виступу Bruce Davie на ACM SIGCOMM 2025 демонструє багатий прагматичний потенціал усної професійної комунікації ІТ-спеціалістів. Виступ є прикладом успішного поєднання інформативної, переконувальної та об'єднувальної функцій, реалізованих через продуманий вибір риторичних стратегій та комунікативних тактик.

Центральна метафора мосту виявляється не лише стилістичним прийомом, а й концептуальним каркасом, що організує увесь дис-

курс. Її багатоплановість — технічна, соціальна, концептуальна — дозволяє доповідачеві інтегрувати різнорідний матеріал у цілісну наративну, доступну для гетерогенної аудиторії.

Особливого значення набуває тематизація самої комунікації у виступі. Доповідач експлікує роль ефективної комунікації у технологічному розвитку, перетворюючи її з інструмента на тему дискурсу. Така метакомунікативна настанова відображає зростаюче усвідомлення IT-спільнотою важливості soft skills («м'яких навичок») — здатності доносити технічні ідеї до різних аудиторій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з порівняльним аналізом keynote-виступів на різних IT-конференціях, вивченням жанрової специфіки професійної комунікації в інших технічних галузях, а також дослідженням впливу цифрових форматів (відеозаписи, стрімінг) на прагматичні характеристики усного професійного дискурсу.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія. Харків : Константа, 2005. 356 с.

ACM SIGCOMM 2025 Keynote Info. URL: https://conferences.sigcomm.org/sigcomm/2025/program/keynote-info/(дата звернення: 04.10.2025).

Aristotle. Rhetoric / trans. W. R. Roberts. New York : Modern Library, 1984. 312 p.

Caesar M., Davie B. Great educators in computer networking: Bruce Davie. *Computer Communication Review*. 2021. Vol. 51, No. 2. P. 48–52.

Davie B. Bruce Davie. Wikipedia. 2024. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Bruce_Davie (дата звернення: 07.10. 2025).

Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.

Peterson L., Davie B. Computer Networks: A Systems Approach. 6th ed. San Francisco : Morgan Kaufmann, 2021. 800 p.

Peterson L., Davie B. Networking students need an explanation of the Internet that can fit in their heads. *Systems Approach*. 2025. November. URL: https://book.systemsapproach.org/ (дата звернення: 15.11.2025).

References

ACM SIGCOMM. (2025). *ACM SIGCOMM 2025 Keynote Info*. https://conferences.sigcomm.org/sigcomm/2025/program/keynote-info/

Aristotle. (1984). *Rhetoric* (W. R. Roberts, Trans.). Modern Library.

Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky: pidruchnyk* [Fundamentals of communicative linguistics: textbook]. Akademiia [in Ukrainian].

Caesar, M., & Davie, B. (2021). Great educators in computer networking: Bruce Davie. *Computer Communication Review*, *51*(2), 48–52.

Davie, B. (2024). *Bruce Davie*. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Bruce_Davie

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

Peterson, L., & Davie, B. (2021). *Computer networks: A systems approach* (6th ed.). Morgan Kaufmann.

Peterson, L., & Davie, B. (2025, November). Networking students need an explanation of the Internet that can fit in their heads. *Systems Approach*. https://book.systemsapproach.org/

Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Dovkillia-K [in Ukrainian].

Shevchenko, I. S. (2005). *Dyskurs yak kohnityvno-komunikatyvnyi fenomen: monohrafiia* [Discourse as a cognitive-communicative phenomenon: monograph]. Konstanta [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.11.2025 року

УДК 32.019.5:821.111-98
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349719

POLITICAL SLOGANS, FRAMING AND MEANING INTEGRATION

Leyla Jumayeva Arif
PhD, Lecturer
Azerbaijan University of Architecture and Construction
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-3363-913X

Political slogans and impactful sentences have become essential strategic tools in modern political communication, serving to build public opinion, solicit support and strengthen ideological environmental design in both domestic and international fields. Their power to persuade comes from being capable of packing multifaceted political programs and complex socio-cultural narratives into short, memorable and emotionally vibrant linguistic units. In a world of rapid global information sphere flows and digital media weapons, English-language political discourse whether in populist electoral slogans or as spoken by national heads of state is increasingly dependent on integration of multiple meaning spaces for its immediate persuasive impact and long-term symbolic potency. By comparing Western populist campaigns with state-level creations from Azerbaijan, the paper shows how these cognitive and rhetorical strategies are universal but can also adapt themselves to particular national, regional and geopolitical contexts.
Keywords: *political slogans, ideological framing, meaning integration, English-language political discourse, conceptual blending.*

ПОЛІТИЧНІ ГАСЛА, ФРЕЙМІНГ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАЧЕННЯ

Лейла Джумаєва
кандидат філологічних наук, викладач
Азербайджанський університет архітектури та будівництва

Політичні слогани та впливові висловлювання стали ключовими стратегічними інструментами сучасної політичної комунікації, оскільки вони формують громадську думку, мобілізують підтримку та зміцнюють ідеологічний простір як у внутрішньому, так і в міжнародному контекстах. Їхня переконливість полягає в здатності упакувати багаторівневі політичні програми та складні соціокультурні наративи у короткі, запам'ятовувані та емоційно насичені мовні одиниці. У світі стрімких глобальних інформаційних потоків та цифрових медіаінструментів англомовний політичний дискурс як у популістських виборчих кампаніях, так і у висловлюваннях глав держав дедалі більше залежить від інтеграції множинних смислових просторів, що забезпечує його негайний переконливий ефект і довготривалу символічну силу. Порівнюючи західні популістські кампанії з державними комунікаційними практиками Азербайджану, у статті показано, що

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ці когнітивні та риторичні стратегії є універсальними, але при цьому здатні адаптуватися до конкретних національних, регіональних і геополітичних контекстів.
***Ключові слова**: політичні слогани, ідеологічне фреймування, інтеграція значень, англомовний політичний дискурс, концептуальне змішування.*

Introduction. In political communication of the 21st century, which seeks to pull tight the net of public sentiment and forms collective identity, short as well as resonant statements prevail. These include political catchphrases and concise expressions through which it is possible to re-say a complex political position in language that is easily memorable as well as understandable. That track record is mainly due to the fact that they are brief, appeal emotionally and evoke shared cultural or historical memories.

International political campaigns have repeatedly shown this power Trump's "Make America Great Again," which his entire run for president was based on from last year onward, is an excellent example; the Brexit movement too went and turned "Take Back Control" into something far more than a simple slogan. It shows that direct language can muster public opinion, consolidate political identity, and ensure that a certain aspect of the past as represented by words carries on into future generations.

Within the Azerbaijani political scene, President Ilham Aliyev's English-language public pronouncements also reflect a strategic approach to language. His comments in diplomatic and media settings are in line with a considered effort to render national positions in terms that have echoes beyond an exclusively domestic audience. By use of precisely selected language, his addresses integrate historical background, legal arguments and national priorities so that they become comprehensible as well as convincing statements on the world stage.

This paper, combining discourse analysis, framing theory, and concepts developed from cognitive linguistics (Fauconnier, Turner, 2002), investigates how these statements can create meaning through spatially blending different conceptual domains. In looking at linguistic form, cognitive structure and speech motivation, we stress that English-language political discourse serves as a means of projecting power, fitting perception on the international stage.

Literature Review. Political slogans have been widely studied as a concise form of political communication (Charteris-Black, 2014). They are designed to be easily remembered, emotionally gripping, and loaded with

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ideology. Populist rhetoric often offers slogans to present a clear "us vs. them" dichotomy that mobilizes audiences around shared grievances and aspirations.

Framing theory (Entman, 1993; Lakoff, 2004) clarifies how political actors define issues, delimit the field of interpretation and forward certain solutions. Frames come alive through verbal pointers, metaphors and cultural references, enabling audiences to read information in line with their own beliefs.

Conceptual blending (or integration) theory (Fauconnier & Turner, 2002) explains how the human mind blends elements from different mental spaces to produce new meaning. Political slogans and statements typically combine at least two input spaces (for example, historical memory and modern-day reality), resulting in a blended space that shows emergent meaning greater than the sum of its parts. For example, "Make America Great Again" blends an idealized past with an ideal vision for the future, creating a powerfully affecting emotional and intellectual effect.

Methodology. The research employs a qualitative approach to discourse analysis and aims at understanding how the selected English-language political slogans and statements are rhetorically constructed, cognitively structured and ideologically framed. To enhance its international reach, this study picks up the question of trans-linguistic (i.e., literally "between-languages") communication in an age when many people live in several linguistic worlds.

The corpus is divided into two main types: International examples — Slogans widely recognized and politically significant from recent history, namely "Make America Great Again" (Donald Trump, United States presidential campaign), "Take Back Control" (Brexit referendum campaign, United Kingdom), and "Yes We Can" (Barack Obama, United States presidential campaign). These examples are selected for their high degree of public recognition, rhetorical effect and persisting symbolic meanings in political discourse.

Azerbaijani examples — English-language excerpts from speeches by President Ilham Aliyev, where direct or indirect references to Donald Trump and Nikol Pashinyan are made. The selected material comes from diplomatic meetings, international press conferences, and official addresses in habitat settings where the President communicates Azerbaijan's positions for view by world audiences. Its guests feature athletes who have won prizes for Azerbaijan, as well as representatives of major international companies

like TOTAL, Statoil, and BP. These speeches allow an assessment of how English-language political rhetoric behaves within high-level state communication from a non-Western but internationally attentive perspective.

The methodological framework integrates three complementary analytical tools: Frames In Use: Applied to identify the dominant conceptual frameworks within each slogan or statement. To understand frames as organizing structures that direct audience interpretation, call into being shared cultural models, and position political actors within particular ideological stories is for UTC's readers.

Intertextual Analysis: Derived from Fauconnier and Turner (2002), this method is used to draw maps showing interaction between different mental spaces, such as historical memory, national identity, legal discourse and political vision. The process shows how these input spaces connect up in blended spaces with new meaning that was not directly present in any one input form. Meaning-Management for reducing pollution in a river results in increased tourism on the banks of that same river.

The texts selected for this analysis are transcribed where necessary, segmented into analyzable units, and coded in terms of theme, rhetoric and thought. Interpretations are grounded on both the linguistic forms and broader socio-political contexts of each instance. This ensures that the analysis is sensitive to issues such as target audience, situationally relevant discourse and media environment.

A composite methodology such as this enables detailed examination of how rhetorical strategies translate into politics and tactics. Starting with elections, transitions through diplomatic declarations; English-speaking societies become battlegrounds for meaning integration, ideological framing and communication strategies, all mediated through the power of language.

All of the political expressions under investigation share a similar trait from the point of view of their internal composition: lexical economy. Both international slogans such as the US "Make America Great Again (MAGA)" consist of monosyllabic and disyllabic words possible to process, repeat, and remember easily. The simplicity of language is, therefore, useful in reaching everyone, especially those with varying levels of political engagement or education. The minimalistic syntactic form of the formula enhances the memorization possibility, and it is an imperative that guides as conviction.

President Ilham Aliyev, for his part, often makes even simpler direct and assertive statements in English. While expressions like "We reinstated justice and international law" or "Azerbaijan worked in line with universal stan-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

dards" are high-frequency ones we already know, they have strong political implications. This kind of language clarity is good for proper understanding and remembering messages, and it can help facilitate the transfer of these messages to media abroad. When Aliyev speaks in English, his language is unambiguous as to choice of words, but at the same time, it abides by diplomatic formalism which adds to credibility and authority.

International slogans often draw their punch from being able to resound in shared cultural and historical contexts. It taps into a nostalgic American dream of a bygone "golden age" the time after World War II when the US was rich and its notions of democracy were exported untainted throughout the Americas. "Take Back Control" likewise echoes through the ages to touch an earlier era of UK independence of a place with its national autonomy intact and well before Brussels started being beastie (stinging...).

President Aliyev conceptualizes historical justice and territorial integrity in a larger international legal framework through his discourse, taking into account the specific scholarly foci in the context of Azerbaijan. Allusions to the liberation of lost lands and compliance with United Nations Security Council resolutions situate recent events as both a righting of wrongs from past history and a validation of Azerbaijani sovereignty. Drawing upon these two "jurisprudential degradations," the president seeks to graft national accomplishments in Iraq to internationally accepted norms of legitimacy, all of which seem to be bound up with this language of legality.

The examples cited and some others that I could cite have both different and related framing strategies, as a frame analysis shall demonstrate. MAGA uses a restoration frame, calling on the idea of restoring some previous greatness. Through an empowerment frame, "Take Back Control" exhorts the reader to gain authority over themselves. From his side, Aliyev has rarely strayed from the legitimacy frame a language of lawfulness, moral rightness and fulfilling obligations, in all his speeches.

Despite being so different, greatness, control and justice are emotionally loaded concepts drawing from a wide pool of cross-cultural resonance and these three cases tap into some aspect(s) of these. By referring to the core values that are most important to the audience, these terms connect the inspiring speaker with what they want you (the reader) to do. For Aliyev, legitimacy is not an ethereal notion but rather a set of actual outcomes territorial liberation and compliance with international legal norms.

However, unlike the monohedric style of metaphor, Conceptual Integration Theory is able to explain how two or more mental spaces come together

here to create emergent meanings in these expressions. We restored justice and international law. (President Aliyev)

Output Space 1: Historical Loss — History of land occupation and displacement, continued struggle. It enlists the collective memory of unaddressed land conflicts and their human costs.

Input Area 2: Norms — Legal Rules (and applies to the provisions of the UN Charter, the principles of sovereignty and legal decisions recognizing the territorial integrity of Azerbaijan)

Blended Space: Restorative Legitimacy The connection of the spaces above yields a pattern in which Azerbaijan reads its political and military endeavors as morally legitimate and lawfully grounded. This cocktail supports patriotism with the international message that what the state does is no different from what anyone else would do in its place because it rests on binding law.

The same mash-up takes place in international cases. MAGA = Pride in history (Input Space 1) + forward-looking political agenda (Input Space 2) → Vision of national revival? Perceived loss of sovereignty (Input Space 1) coalesces with the promise of renewed political autonomy (Input Space 2), resulting in a mix that deems pulling out from the EU as a reassertion of rightful authority for "Take Back Control."

Results and discussion. The use of integration as an element on the level of meaning in several conceptual spaces historical memory, language of law and emotional appeal is suggested to play some role in responding to a list of characteristics common for political messages powerful rhetorically and contextually adaptable. Collective memory ensures the discussion is rooted in a shared experience, prompting common stories that create both unity and justification. This kind of language, however, is backed by a formalized international legal framework it gives credibility to what you are saying. Even more, emotional appeal elicits the audience on an emotional level by sharing a desire to calibrate vision and values of the speaker. It is when these three dimensions mesh through the process of conceptual integration that the content becomes items with intellectual scope, and thus emotional depth.

Political leaders who effectively employ this type of integration are successful at connecting with constituents on multiple levels of audience engagement. These both affirm national identity, celebrate success, and simplify the political legitimacy for domestic constituencies. By replacing law with morality, when it comes to international institutions, the possibility

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

of making coherent jurisprudential judgments is no greater. And doing so makes empirical research on the effects of 'law' (identified through positive means) all but impossible moral reasons for compliance are not open to examination under positivist methods because they are largely unobservable. The integration of legal and moral considerations serves to buttress the status quo by affirming that a state acting in accordance with norms has acted responsibly. The message of justice, control and restoration is universal in such a way that it does not need to be constrained between specific political boundaries but can find a common language amongst those culturally or nationally miles apart around the globe.

The Azerbaijani example shows how these avoidant strategies can still work even in very formal diplomatic settings. Juxtaposed to his English-language statements are those of Azerbaijani President Ilham Aliyev, which demonstrate the perfect pitch between forceful assertion and diplomatic etiquette. He casts Azerbaijan's historical narratives and plays, in his words, with the greatest persistence Azeri cards against contemporary accomplishments, placing both within the language of international law and moral righteousness. This eerily echoes the structural and cognitive devices used by some of the most famous global populist and electoral slogans, only now translating for the demands of state diplomacy. What Queen lays out is a discourse that, while effective in the moment in political terms (it works at least as well when invoked for domestic consumption and regional signaling as it does vis-a-vis more global actors), maintains symbolic durability so long as Azerbaijani actions are represented, through its structure (performance and denial/recognition and emphasis), to remain within the bounds of international norms worthy of respecting.

Conclusion. The analysis shows that English-language guarantees and political statements rely on layered meaning-making and frame construction, where Conceptual Integration Theory explains how mental spaces historical narratives, cultural identity, legal norms and political vision blend into persuasive messages. Because these expressions operate on multiple interconnected levels, they shape perception, mobilize support, and simplify complex issues for broader audiences. The Azerbaijani context demonstrates that cognitive and rhetorical mechanisms function similarly across globalized political discourse. The strategic use of English in official communication enables the integration of national achievements with internationally recognized principles of sovereignty and justice, producing narratives that resonate both domestically and internationally. In an age of rapid

information exchange and narrative competition, concise and well-crafted statements whether diplomatic or political serve as effective tools for shaping political reality. The Azerbaijani example illustrates how political leaders can leverage historical legitimacy, cultural resonance and legal authority through clear and succinct English-language messaging to achieve long-term influence on the global stage.

Literature

Cantorne A., Pacol J. Broken vows or real promises? A preliminary assessment of political slogans in the 2025 midterm election in the Philippines. *International Journal of Language and Literary Studies*. 2025. Vol. 7(3). P. 374–392. DOI:https://doi.org/10.36892/ijlls.v7i3.2175.

Castells M. Communication power. Oxford : Oxford University Press, 2009. 592 p.

Chadwick A. The hybrid media system: Politics and power. Oxford : Oxford University Press, 2013. 368 p.

Charteris-Black J. Analysing political speeches: Rhetoric, discourse and metaphor. Palgrave Macmillan, 2014. 272 p.

Entman R. M. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*. 1993. Vol. 43(4). P. 51–58. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x.

Fauconnier G., Turner M. The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities. Basic Books,2002. 464 p.

The history of political slogans reveals words are not enough. *Financial Times*. 2025. July 12. URL:https://www.ft.com/content/d9b0ba95-b26e-4973-9843-4c883cf00ef2 (дата звернення: 13.10.2025).

Khurshid A. The spectacle of slogans: Media, populism, and the emotionalization of political communication. *Advance Social Science Archive Journal*. 2025. Vol. 4(1). P. 702–720.

Lakoff G. The political mind: A cognitive scientist's guide to your brain and its politics. Penguin, 2008. 304 p.

Letter from the President of the United States to the President of Azerbaijan. *President of Azerbaijan*. 2025. April 10.URL: https://president.az/en/articles/view/68536 (дата звернення: 04.10.2025).

Transcript: Donald Trump remarks on Armenia-Azerbaijan agreement. *Roll Call*. 2025. August 8. URL:https://rollcall.com/factbase/trump/transcript/donald-trump-remarks-trilateral-agreement-armenia-azerbaijan-august-8-2025 (дата звернення: 07.10.2025).

Trump D. J. Remarks at the Armenia-Azerbaijan peace agreement ceremony. *The Washington Post*. 2025. August 8. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/2025/08/08/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh-trump (дата звернення: 07.10.2025).

References

Cantorne, A., & Pacol, J. (2025). Broken vows or real promises? A preliminary assessment of political slogans in the 2025 midterm election in the Philippines. *International Journal of Language and Literary Studies, 7*(3), 374–392.https://doi.org/10.36892/ijlls.v7i3.2175

Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford University Press.

Chadwick, A. (2013). *The hybrid media system: Politics and power*. Oxford University Press.

Charteris-Black, J. (2014). *Analysing political speeches: Rhetoric, discourse and metaphor*. Palgrave Macmillan.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication, 43*(4), 51–58. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x

Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.

Financial Times. (2025, July 12). *The history of political slogans reveals words are not enough*. https://www.ft.com/content/d9b0ba95-b26e-4973-9843-4c883cf00ef2

Khurshid, A. (2025). The spectacle of slogans: Media, populism, and the emotionalization of political communication. *Advance Social Science Archive Journal, 4*(1), 702–720.

Lakoff, G. (2008). *The political mind: A cognitive scientist's guide to your brain and its politics*. Penguin.

President of Azerbaijan. (2025, April 10). *Letter from the President of the United States to the President of Azerbaijan*. https://president.az/en/articles/view/68536

Roll Call. (2025, August 8). *Transcript: Donald Trump remarks on Armenia-Azerbaijan agreement*. https://rollcall.com/factbase/trump/transcript/donald-trump-remarks-trilateral-agreement-armenia-azerbaijan-august-8-2025

Trump, D. J. (2025, August 8). *Remarks at the Armenia-Azerbaijan peace agreement ceremony*. The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/politics/2025/08/08/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh-trump

Стаття надійшла до редакції 20.10.2025 року

УДК 821.161.2Жад7Інт.030=111
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349721

ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ С. ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»

Матузкова О. П.
доктор філологічних наук, професор
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-8201-8236
Researcher ID AAJ -7583-2020
Бердік І. В.
магістр філології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Дана стаття присвячена проблематиці функціонування перекладацьких трансформацій с точки зору сучасного українського перекладознавства. Мета дослідження полягає у визначенні та систематизації лексичних і граматичних перекладацьких трансформацій, реалізованих в англомовному варіанті роману С. Жадана «Інтернат», а також встановленні їх ролі у досягненні смислової, емоційної та культурної еквівалентності між оригіналом і перекладом. Поставлена мета унеобхіднила вирішення низки завдань. Було досліджено конкретні лексичні й граматичні трансформації в англомовній версії роману; виявлено функціональне значення трансформацій у забезпеченні стилістичного та змістового відтворення оригіналу; класифіковано та описано різні прояви трансформацій на матеріалі класифікації перекладацьких трансформацій В. Карабана.

У ході дослідження було проаналізовано 413 прикладів перекладацьких рішень, які репрезентують сім основних типів трансформацій: генералізацію, конкретизацію, додавання, вилучення, конверсію, перестановку та контекстуальну заміну. Кількісний аналіз продемонстрував домінування структурних (граматичних) трансформацій. Найчастотнішою виявилася перестановка — (29,3%), що свідчить про систематичне коригування порядку компонентів вислову. Другу за частотністю позицію посідає конверсія — (16,7%). Важливу, хоча й менш масову групу становлять трансформації додавання й вилучення (10,2 та 7,5% відповідно). У низці випадків простежено комплексні трансформації, коли, наприклад, перестановка поєднується з додаванням або конверсією: це дозволяє одночасно згладити синтаксис, уточнити зміст і зберегти психологічну напруженість фрази. Не менш важливу роль у забезпеченні адекватності перекладу відіграють лексичні трансформації, насамперед генералізація, конкретизація та контекстуальна заміна.

Систематизація типів трансформацій і кількісне зіставлення їхньої частотності на матеріалі роману «Інтернат» демонструє, як поєднання граматичних і

лексичних операцій дозволяє не втрачати, а поглиблювати художній ефект при переході з української на англійську мову.

***Ключові слова**: вилучення, генералізація, граматична трансформація, додавання, комплексна трансформація, конверсія, конкретизація, контекстуальна заміна, лексична трансформація, перестановка.*

TRANSFORMATIONS IN TRANSLATION OF S. ZHADAN'S NOVEL "THE ORPHANAGE"

Matuzkova O. P.
Doctor of Sciences In Philology, Full Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Berdik I. V.
Master of Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article deals with the peculiarities of translation transformations in Serhiy Zhadan's novel Internat and its English translation The Orphanage by Reilly Costigan-Humes and Isaac Stackhouse Wheeler. The research focuses on how lexical and grammatical transformations function in a contemporary Ukrainian war novel and how they contribute to achieving semantic, stylistic and cultural equivalence between the Ukrainian original and the English translation. The analysis is carried out primarily within the framework of V. Karaban's classification of translation transformations.

The aim of the work is to identify and systematically analyse the main types of translation transformations used in the English translation of Internat on the basis of Karaban's model and to determine their role in reconstructing the meaning, style and cultural specificity of Zhadan's prose.

To achieve this aim, the following tasks were set: to describe the linguistic and stylistic peculiarities of Zhadan's novel Internat as a source text for translation; to carry out a quantitative and qualitative analysis of lexical and grammatical transformations in the English translation The Orphanage; to formulate conclusions concerning the effectiveness of the applied strategies and the adequacy of the translation. The research is based on the Ukrainian original of Internat and its English translation. The empirical corpus comprises 413 instances of translation transformations, which are classified and analysed according to Karaban's typology.

Then the quantitative distribution of transformations is presented and interpreted. On the lexical level, the most frequent are generalisation (16.0%), specification (12.6%) and contextual substitution (7.7%), which together account for more than a third of all recorded transformations and serve to balance comprehensibility and cultural specificity. On the grammatical level, the dominant procedures are permutation (29.3%), conversion (16.7%), addition (10.2%) and omission (7.5%). These transformations reflect typological differences between Ukrainian and English and

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

help to preserve information structure, rhythm and characterisation in the target text.

The conclusion confirms that Karaban's classification can be effectively applied to a contemporary literary text. The analysis demonstrates that the English version The Orphanage may be regarded as an adequate and stylistically convincing interpretation of Zhadan's Internat, preserving its narrative dynamics, imagery and humanistic message for an anglophone readership.

***Keywords**: addition, complex transformation, conversion, contextual substitution, generalisation, grammatical transformation, lexical transformation, omission, specification, permutation.*

Вступ. У сучасному перекладознавстві питання перекладацьких трансформацій є особливо значущим, оскільки саме ці процеси забезпечують адекватне відтворення змісту, форми та комунікативної спрямованості вихідного тексту. На тлі активного розвитку української літератури та її інтеграції у світовий культурний простір важливою стає оцінка перекладів сучасних українських авторів англійською мовою. Роман Сергія Жадана «Інтернат», виданий у 2017 році, представляє одну з найяскравіших праць прози воєнного часу, де соціально-політична реальність конфлікту на Донбасі гармонійно поєднується з гуманістичним поглядом на людину в умовах страху, морального вибору та відповідальності.

Англомовний переклад цього твору, виконаний Рейлі Костіґен-Ґ'юмс та Айзеком Стекгауз Вілером у 2021 році під назвою *The Orphanage*, слугує прикладом художнього перекладу, в якому трансформації стають засобом не лише мовної адаптації, але й міжкультурної комунікації. Застосування перекладацьких рішень у перекладі цього твору демонструє, як перекладачі передають зміст, ритм і художню поетику українського оригіналу, використовуючи граматичні та лексичні трансформації за класифікацією.

Дослідження перекладацьких трансформацій у романі Сергія Жадана «Інтернат» є **актуальним** та має значення як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Воно сприяє поглибленню розуміння стратегій перекладу для представлення української літератури в англомовному культурному середовищі, а також перевіряє актуальність класифікації В. Карабана на прикладі художнього тексту.

Об'єкт дослідження — процес перекладу художнього тексту як форма міжмовної та міжкультурної взаємодії. **Предметом** аналізу є самі трансформації, використані в англомовному перекладі роману «Інтернат».

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Мета дослідження полягає у визначенні та систематизації лексичних і граматичних перекладацьких трансформацій, реалізованих в англомовному варіанті роману, а також встановленні їх ролі у досягненні смислової, емоційної та культурної еквівалентності між оригіналом і перекладом.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- дослідити конкретні лексичні й граматичні трансформації в англомовній версії роману;
- виявити функціональне значення трансформацій у забезпеченні стилістичного та змістового відтворення оригіналу;
- класифікувати та описати різні прояви трансформацій на матеріалі класифікації перекладацьких трансформацій В. Карабана.

Матеріалом роботи є текст роману Сергія Жадана «Інтернат» та його англійський переклад *The Orphanage*, що включає 413 прикладів перекладацьких трансформацій.

Методи дослідження. У ході дослідження використовуються загальнонаукові та специфічно лінгвістичні методи. До загальнонаукових належать методи аналізу та синтезу, які дали змогу опрацювати теоретичні джерела, узагальнити підходи до вивчення перекладацьких трансформацій та систематизувати наукові положення, релевантні темі дослідження.

До лінгвістичних методів належать описовий, порівняльний, контекстуально-інтерпретаційний та структурно-семантичний методи. Описовий метод застосовано для фіксації мовних одиниць в оригіналі та перекладі; порівняльний — для їх зіставлення та виявлення відповідників; контекстуально-інтерпретаційний — для визначення впливу контексту на перекладацькі рішення; структурно-семантичний — для аналізу змін у змістовій та структурній організації висловлень у процесі перекладу. Також використано елементи когнітивного підходу для інтерпретації мотивації перекладацьких трансформацій та з'ясування їхніх функціональних ефектів у тексті перекладу.

Наукова новизна дослідження полягає в детальному аналізі перекладацьких трансформацій у художньому перекладі роману Сергія Жадана «Інтернат» через призму класифікації В'ячеслава Карабана. ***Уперше*** здійснено спробу адаптувати цю системну модель, яка була розроблена для аналізу науково-технічних текстів, до сучасного художнього перекладу. Це дозволило простежити взаємодію лексичних і граматичних трансформацій у формуванні перекладацької еквіва-

лентності. Окрім цього, робота уточнює функцію трансформацій як засобу міжкультурної адаптації, що сприяє збереженню стилістичної унікальності творів Жадана у англомовному середовищі.

Додатковим аспектом новизни є поєднання кількісного та якісного підходів: трансформації не лише аналізуються, але й систематизуються за частотністю, що дає змогу окреслити ключові стратегії перекладу у межах обраного художнього корпусу. У роботі також пропонується розглядати класифікацію В. Карабана як гнучкий аналітичний інструмент, здатний до інтеграції із іншими теоретичними підходами, такими як динамічна еквівалентність, прагматичний та когнітивний аналіз. Це розширює можливості його застосування та відкриває перспективи подальших досліджень у сфері художнього перекладу.

Практичне значення дослідження зумовлене тим, що його результати можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання теорії та практики перекладу, а також у підготовці фахівців із художнього перекладу. Розроблений аналіз перекладацьких трансформацій на прикладі роману «Інтернат» стане основою для майбутніх порівняльних досліджень українсько-англійських відповідників в літературі XXI століття. Крім того, він може бути використаний для вивчення ефективності застосування класифікації В. Карабана в аналізі перекладів інших жанрів.

Результати та обговорення. Роман Сергія Жадана *«Інтернат»* (2017) є одним із найпомітніших художніх текстів сучасної української літератури, що відображає драматизм війни на сході України та її вплив на особистість, мову і моральний простір людини. Твір посідає особливе місце у творчій еволюції письменника, оскільки поєднує елементи репортажної достовірності, ліричної рефлексії та філософського узагальнення. Центральним є мотив внутрішньої й зовнішньої ізоляції — не лише у буквальному сенсі, коли герой долає шлях до інтернату через лінію фронту, а й у метафоричному, адже війна тут постає як вияв духовного роз'єднання, втрати довіри й мовного непорозуміння між людьми.

Назва роману *«Інтернат»* має багатошарове символічне значення. Вона позначає не тільки конкретне місце дії — інтернат, у якому перебуває племінник головного героя, — але й уособлює стан суспільства, замкненого у власному просторі без надії на спілкування чи вихід назовні. Саме через цю метафору Жадан створює алегорію сучасної

України, яка переживає випробування війною, кризою ідентичності та пошуками внутрішньої єдності. У своїх інтерв'ю письменник підкреслює, що цей образ співвідноситься не лише з Донбасом, а й із ширшим контекстом постколоніального українського суспільства, у якому люди часто почуваються «кинутими» й відчуженими у власній країні.

Мовна організація тексту *«Інтернату»* заслуговує окремої уваги, оскільки саме вона визначає художню своєрідність і перекладацьку складність твору. Проза Жадана поєднує елементи поетичної мови, урбаністичного жаргону, військової термінології та побутової розмовності. Ритм фрази часто наближається до віршованої інтонації, а повтори, анафори та внутрішні рими створюють ефект «музикальності прози». Така структурна поліфонічність зумовлює особливі виклики для перекладача, адже потребує не лише передачі смислу, а й відтворення темпу, ритму та внутрішньої мелодики мови.

Особливістю письма Жадана є також поєднання документальної точності з метафоричною насиченістю. Автор описує звичайні побутові сцени, але наділяє їх філософським підтекстом, завдяки чому буденність постає як простір морального випробування. Це підтверджує інтерпретацію роману як спроби художнього осмислення війни з перспективи мирних людей, а не героїзованих персонажів.

Мовна палітра твору відзначається високим ступенем експресивності. Вона варіюється від уривчастих, нервових діалогів до спокійних, рефлексивних описів. Часто Жадан навмисне порушує граматичну норму, використовуючи еліпсис, повтори та синтаксичну паралельність, що створює ефект живого, непригладженого мовлення. Наприклад, короткі, уривчасті фрази у сценах діалогів передають емоційне напруження, тоді як довгі, плавні періоди — внутрішній монолог героя, його думки й сумніви. Ця чергуваність структур надає тексту динамічності та правдивості. Сам автор підкреслює, що велика кількість описів неба, снігу й відкритого простору є свідомим стилістичним прийомом, покликаним відтворити специфіку донбаського ландшафту як зимового порожнього степу, де «дуже багато неба, снігу і простору», що посилює ефект занурення читача в атмосферу роману.

Для перекладача роман *«Інтернат»* є складним і водночас надзвичайно цікавим матеріалом. Поєднання поетичної метафорики з розмовною лексикою, емоційна насиченість діалогів, присутність

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

культурних реалій (зокрема, пострадянського побуту, східноукраїнського топосу, військової лексики) вимагають від перекладача не буквального, а інтерпретаційного підходу. В англійському перекладі Жадана важливо не тільки передати зміст, а й зберегти атмосферу мовного простору — гібридного, напруженого, але водночас поетичного.

Таким чином, оригінальний текст *«Інтернату»* має виняткове значення не лише як літературний документ епохи, але й як матеріал для дослідження перекладацьких стратегій у сучасному художньому дискурсі. Він є прикладом того, як українська мова, з її ритмічною пластикою та багатошаровою семантикою, може відтворювати складні емоційні й культурні процеси. Переклад цього роману — це не просто передача змісту, а спроба перенести в іншу мовну систему цілісний художній світ, який базується на внутрішній ритміці, соціальній реальності та філософській глибині тексту.

Порівняльний аналіз роману Сергія Жадана *«Інтернат»* та його англомовного перекладу *The Orphanage* (переклад Рейлі Костіген-Г'юмс і Айзека Стекгауза Вілера) дозволяє виявити закономірності перекладацьких стратегій, що лежать в основі відтворення художнього тексту в іншій мовній і культурній системі. Визначальним у цьому випадку є прагнення перекладачів не до буквальної передачі форми, а до функціонально-смислової адекватності, яка забезпечує збереження комунікативного ефекту оригіналу.

Загалом у проаналізованому матеріалі було зафіксовано 413 прикладів перекладацьких трансформацій, що дозволяє говорити про системний, а не випадковий характер перекладацьких рішень. Кількісні показники демонструють, що переклад "Інтернату" побудований не на поодиноких «точкових» втручаннях у структуру тексту, а на цілісній системі рішень, у межах якої різні типи трансформацій взаємодіють між собою та формують впізнавану перекладацьку стратегію.

Мова Жадана відзначається високою емоційною насиченістю, фрагментарністю, ритмічною непередбачуваністю та поєднанням буденності й поетичності. У його тексті співіснують ліричні образи, просторіччя, військовий жаргон, документальні фрагменти та внутрішні монологи героя. Таке поєднання створює своєрідну "мовну поліфонію", де кожен шар має власну стилістичну функцію. Перекладачі зіштовхнулися з потребою передати не лише зміст, а й різно-

рівневу стилістику, у якій побутові реалії межують із філософським осмисленням війни. У цьому сенсі *The Orphanage* можна розглядати як спробу реконструювати не один «голос» оповіді, а цілу мережу голосів — від внутрішнього монологу Паші до колективного «шуму» війни, що звучить у репліках другорядних персонажів, описах простору, фрагментах радіо- і телемовлення.

Зіставлення оригіналу і перекладу свідчить, що перекладачі використовували комбінацію трансформацій різних типів — лексичних, граматичних і стилістичних. У центрі їхньої роботи — не механічне перенесення, а інтерпретація тексту через пошук мовних еквівалентів, які могли б передати той самий настрій, інтонацію й емоційну динаміку. Таке поєднання вказує на використання комунікативно-функціонального підходу, де пріоритет надається ефекту сприйняття, а не структурній ідентичності. Показово, що більшість трансформацій реалізується у вигляді комплексних рішень: в одному прикладі одночасно можуть поєднуватися перестановка, конверсія й контекстуальна заміна, що ще раз підтверджує: перекладацькі стратегії в "Інтернаті" працюють не ізольовано, а як частини єдиного механізму адаптації.

Проведене дослідження перекладацьких трансформацій у романі Сергія Жадана «Інтернат» дозволило простежити, яким чином перекладачі адаптують складний сучасний український художній текст до норм англійської мови, зберігаючи його смислову, стилістичну та емоційно-психологічну своєрідність. Аналіз показав, що трансформації у художньому перекладі не є механічним спотворенням первинного тексту, а становлять закономірний інструмент досягнення міжмовної та міжкультурної адекватності. Застосована у роботі класифікація перекладацьких трансформацій, запропонована В. Карабаном, попри її первинну орієнтацію на науково-технічні тексти, виявилася продуктивною й щодо художнього дискурсу, оскільки охоплює основні типи лексичних і граматичних перетворень, характерних для міжмовної передачі складних наративів.

У ході дослідження було проаналізовано 413 прикладів перекладацьких рішень, які репрезентують сім основних типів трансформацій: генералізацію, конкретизацію, додавання, вилучення, конверсію, перестановку та контекстуальну заміну. Кількісний аналіз продемонстрував домінування структурних (граматичних) трансформацій.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Таблиця 1

Розподіл перекладацьких трансформацій у перекладі роману «Інтернат»:

Трансформація	Кількість прикладів	Частка,%
Генералізація	66	~16,0%
Конкретизація	52	~12,6%
Додавання	42	~10,2%
Вилучення	31	~7,5%
Конверсія	69	~16,7%
Перестановка	121	~29,3%
Контекстуальна заміна	32	~7,7%
Усього	**413**	**~100%**

Найчастотнішою виявилася **перестановка** — 121 приклад (29,3%), що свідчить про систематичне коригування порядку компонентів вислову. Перестановка (пермутація) застосовується насамперед для узгодження синтаксичної структури з нормами англійської мови, зокрема для впорядкування тема-рематичних відносин, уникнення надмірно довгих препозицій та «ланцюжків» означень, а також для збереження інтонаційного ритму Жаданових фраз. Таким чином, саме перестановка забезпечує природність англомовного тексту й допомагає адаптувати складні речення до очікувань іншомовного читача, не руйнуючи внутрішню логіку вислову.

Другу за частотністю позицію посідає **конверсія** — 69 прикладів (16,7%). Цей тип трансформації охоплює перехід між граматичними категоріями: зміну частини мови (наприклад, дієслова на іменник), модифікацію категорій стану, виду, числа, а також перехід від особових конструкцій до безособових і навпаки. Конверсія дозволяє узгодити граматичну організацію висловлювань із типовими моделями англійської мови, зберігаючи при цьому семантичний зміст оригіналу. У багатьох випадках саме конверсія робить можливим природне вбудовування фрази у контекст цільового тексту, не перевантажуючи її буквальними, але стилістично невдалими відповідниками.

Важливу, хоча й менш масову групу становлять трансформації **додавання** й **вилучення**. **Додавання** зафіксовано у 42 випадках (10,2%) і виконує переважно експлікативну функцію: перекладачі вводять додаткові лексичні елементи для уточнення причинно-наслідкових зв'язків, конкретизації реалій або зняття потенційної двозначності. Це дозволяє зробити окремі фрагменти більш прозорими для читача,

який не володіє українським культурним та історичним контекстом. **Вилучення**, представлене 31 прикладом (7,5%), допомагає уникати надмірної деталізації, повторів чи елементів, що в англомовному тексті сприймалися б як стилістично надлишкові. У результаті створюється більш лаконічний і динамічний текст, узгоджений із нормами англійської літературної традиції, без суттєвих смислових втрат. У низці випадків простежено **комплексні трансформації**, коли, наприклад, перестановка поєднується з додаванням або конверсією: це дозволяє одночасно згладити синтаксис, уточнити зміст і зберегти психологічну напруженість фрази.

Не менш важливу роль у забезпеченні адекватності перекладу відіграють лексичні трансформації, насамперед **генералізація**, **конкретизація** та **контекстуальна заміна**. **Генералізація** представлена 66 випадками (16,0%) і полягає у заміні вузького, культурно або ситуаційно зумовленого поняття ширшим. Такий підхід є необхідним, коли точний словниковий відповідник відсутній або, будучи формально можливим, не забезпечує адекватного сприйняття в іншомовному контексті. Генералізація дозволяє уникнути штучної надмірної деталізації й підтримати темп наративу, особливо в описах повсякденних реалій війни, де надто буквальне відтворення деталей могло б перевантажити текст.

Специфікація (конкретизація), зафіксована у 52 прикладах (12,6%), діє протилежним чином: вона поглиблює змістове ядро вислову шляхом введення додаткових семантичних ознак, яких немає у формальній структурі вихідної одиниці, але які імпліцитно присутні в контексті. Це особливо помітно у фрагментах, де перекладачі актуалізують військовий, соціальний або просторовий контекст: наприклад, уточнюють тип предмета, роду занять чи характер ситуації, завдяки чому англомовний читач отримує більш чітке уявлення про реалії, у яких розгортається дія. Таким чином, конкретизація сприяє відтворенню культурного тла та психологічної напруги, характерних для прози Жадана.

Контекстуальна заміна представлена 32 прикладами (7,7%) і виявилася одним із найефективніших способів передавання прагматичного й емоційного потенціалу висловлювань. У цих випадках перекладачі обирають лексеми, які не є прямими словниковими відповідниками, однак найточніше відтворюють функцію та ефект вихідної одиниці в конкретному контексті: іронію, сарказм, розмовність, грубий або, навпаки, піднесений регістр. Саме завдяки контекстуальній заміні вдається зберегти індивідуальний стиль автора, зокрема його схиль-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ність до поєднання простих, «приземлених» деталей з високою метафорикою, а також передати підтекст і приховані емоційні відтінки. Цей тип трансформації особливо виразно демонструє інтерпретаційну природу перекладу як творчого акту.

Висновки. Співвідношення між граматичними та лексичними трансформаціями у досліджуваному корпусі засвідчує їхню взаємозалежність і взаємодоповнюваність. Структурні зсуви (перестановка, конверсія, додавання, вилучення) формують каркас англомовного тексту, пристосовуючи складну синтаксичну організацію оригіналу до норм цільової мови, тоді як лексичні операції (генералізація, конкретизація, контекстуальна заміна) забезпечують точність смислової передачі та збереження культурних конотацій. У багатьох прикладах спостерігається накладання кількох трансформацій у межах одного фрагмента, що дозволяє досягти динамічної еквівалентності: збереження не лише «букви», а й «духу» тексту — його ритму, емоційної насиченості та очікуваної реакції читача.

Проведений аналіз дає змогу сформулювати низку узагальнених висновків. По-перше, переклад роману «Інтернат» демонструє, що перекладацькі трансформації є невід'ємною умовою адекватного художнього перекладу: без них неможливо одночасно дотриматися норм цільової мови та відтворити складну стилістику оригіналу. По-друге, класифікація В. Карабана, попри її науково-технічне походження, успішно застосовується до сучасної української прози, оскільки дозволяє систематизувати основні типи лексичних і граматичних перетворень, що виникають у процесі міжмовної передачі художнього тексту. По-третє, кількісний розподіл 413 зафіксованих прикладів трансформацій підтверджує, що переважання структурних зсувів не веде до спрощення або «огрублення» оригіналу, а, навпаки, сприяє гнучкому пристосуванню форми до норм англійської мови при збереженні змісту, емоційного напруження та культурної автентичності твору.

Практична цінність цього дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані у підготовці майбутніх перекладачів, зокрема у курсах теорії та практики художнього перекладу. Систематизація типів трансформацій і кількісне зіставлення їхньої частотності на матеріалі роману «Інтернат» демонструє, як поєднання граматичних і лексичних операцій дозволяє не втрачати, а поглиблювати художній ефект при переході з української на англійську мову. Отже, переклад роману *The Orphanage* можна розглядати як по-

казовий приклад того, як продумане використання перекладацьких трансформацій дає змогу зберегти внутрішню правдивість, поетичну силу та культурне тло оригіналу, водночас роблячи його доступним і переконливим для іншомовного читача.

Список літератури

Жадан С. Інтернат : роман. Чернівці : Меридіан Черновці, 2017. 206 с.
Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури : посібник-довідник. Вінниця : Нова книга, 2004. 575 с.
Карабан В. І. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі. Вінниця : Нова книга, 2003. 208 с.
Коломієць Л. Теорія і практика художнього перекладу. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 320 с.
Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London ; New York : Routledge, 2018. 386 p.
Bassnett S. Translation Studies. London : Routledge, 2014. 176 p.
Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice Hall, 1988. 292 p.
Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam : Rodopi, 2005. 275 p.
Zhadan S. The Orphanage / trans. by I. Reilly and R. Kostiv. New Haven ; London : Yale University Press, 2021. 336 p.

References

Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (3rd ed.). Routledge.
Bassnett, S. (2014). *Translation studies*. Routledge.
Karaban, V. I. (2003). *Poperedzhennia interferentsii movy oryhinalu v perekladi* [Prevention of source language interference in translation]. Nova Knyha [in Ukrainian].
Karaban, V. I. (2004). *Pereklad anhliiskoi naukovoi ta tekhnichnoi literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. Nova Knyha [in Ukrainian].
Kolomiiets, L. (2011). *Teoriia i praktyka khudozhnoho perekladu* [Theory and practice of literary translation]. Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian].
Korunets, I. V. (2008). *Vstup do perekladoznavstva* [Introduction to translation studies]. Nova Knyha [in Ukrainian].
Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
Nord, C. (2005). *Text analysis in translation: Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Rodopi.
Zhadan, S. (2017). *Internat* [The orphanage]. Meridian Czernowitz [in Ukrainian].
Zhadan, S. (2021). *The orphanage* (I. Reilly & R. Kostiv, Trans.). Yale University Press.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 811.356.18.24.352
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349722

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Матузкова О. П.
доктор філологічних наук, професор
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-8201-8236
Researcher ID AAJ -7583-2020
Кравцуненко І. В.
магістр філології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Дана стаття присвячена проблематиці дослідження способів відтворення жанрово-стилістичних особливостей романів-антиутопій в українських перекладах, зокрема перекладацьких стратегій, застосованих при передачі стилістично маркованих одиниць.

Головна мета дослідження полягає в описанні та систематизації поглядів українських науковців на те, яким чином в українських перекладах відтворюються жанрово-стилістичні особливості романів антиутопій, та виявленні домінантних перекладацьких трансформацій, що забезпечують збереження або модифікацію авторської моделі антиутопічного світу. Поставлена мета унеобхідніла вирішення низки завдань: проаналізувати жанрово-стилістичні домінанти романів антиутопій; описати основні групи стилістично значущих одиниць у романах та їхню роль у формуванні антиутопічного світу; виявити та класифікувати перекладацькі трансформації, застосовані в українських перекладах для відтворення цих одиниць.

Жанрово-стилістичні особливості роману-антиутопії безпосередньо визначають характер перекладацьких рішень. Складна структура цього жанру, що поєднує філософський підтекст, політичний коментар і ліричну інтонацію, вимагає від перекладача не тільки знання мови, а й здатності відтворити багаторівневу поетику тексту. Мовна редукція, фрагментарність, повтори, неологізми, алюзії та культурно зумовлені реалії — усе це формує особливу стилістику антиутопії, у якій кожен елемент водночас несе змістове та ідеологічне навантаження. Тому переклад антиутопії є актом творчої інтерпретації, що передбачає відновлення авторської моделі світу в межах іншої мовної системи.

Перекладач антиутопічного роману працює з текстом, у якому мова є не просто засобом комунікації, а головним інструментом влади, і водночас єдиною формою опору. Передаючи офіційно-ідеологічний жаргон, мовні спрощення або навмисну

штучність неологізмів, перекладач фактично реконструює механізм контролю, що керує світом твору. Завдання полягає в тому, щоб зберегти багатошаровість стилю, не втрачаючи при цьому автентичного звучання української мови. Переклад антиутопії, таким чином, стає простором діалогу культур, де зіткнення ідеологій, мов і епох породжує нову інтерпретацію універсальних тем: свободи, пам'яті, відповідальності та людяності.

***Ключові слова**: жанрово-стилістичні особливості, роман-антиутопія, художній переклад, фрагментарність, повтори, неологізми, алюзії, реалії.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

GENRE AND STYLISTIC PECULIARITIES OF DYSTOPIAN NOVELS AND THEIR RECREATION IN TRANSLATION

Matuzkova O. P.
Doctor of Sciences in Philology, Full Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Kravtsunenko I. V.
Master of Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University

The presented article deals with the study of genre and stylistic peculiarities of dystopian novels with the ways of their rendering in Ukrainian translation. The research focuses on the linguistic mechanisms of dystopian world-building (quasirealia, quasionyms, neologisms, slogans, hybrid registers, intertextual insertions) and on the translation strategies used to reproduce them in the target language.

The final objective of the work is to describe and highlight the linguistic and stylistic characteristics of dystopian discourse and to systematise the main ways of translating genre-forming units in Ukrainian. The objective defined the following tasks: to outline the evolution and theoretical foundations of the dystopian genre; to describe the genre-forming stylistic features of dystopia; to characterise the principles of their transfer in translation and to specify the linguistic and narrative organisation of dystopia (chronotope, naming systems, neologisms, stylistic registers). The study relies primarily on linguostylistic, comparative and descriptive methods.

The theoretical background to this article presents the history and transformation of the dystopian genre; the role of language as an instrument of control, ideology, and resistance; and the main approaches to rendering genre-stylistic features in translation.

The main part of the article specifies the linguistic organisation of novels and analyses the ways in which genre-forming units are translated. The study shows that in dystopia novels the largest groups are quasirealia, anthroponyms, ergonyms and slogans. The most frequent translation strategies include transcription, loan translation, modulation and grammatical substitution. These procedures are applied depending on the semantic transparency, stylistic load and cultural function of each unit. It is proved that the choice of translation strategies is predetermined by: a) the linguistic and stylistic peculiarities of

dystopian naming units and invented terminology; b) the narrative and ideological functions of these elements in world-building; c) the translator's goal to preserve the multi-layered poetics of the original while ensuring clarity and stylistic integrity in Ukrainian.
***Keywords**: genre and stylistic peculiarities, dystopian novels, literary translation, realia, neologisms, fragmentation, repetitions, allusions.*

Вступ. Сучасна світова література демонструє стале зростання інтересу до антиутопічної прози, яка реагує на кризові явища сьогодення — екологічні катастрофи, технологічні ризики, трансформацію соціальних інститутів. Антиутопія дедалі частіше поєднує елементи політичного роману, соціальної сатири, філософської притчі та наукової фантастики, створюючи складну жанрову модель з розгалуженою образною системою й багаторівневим хронотопом.

Переклад творів антиутопічного жанру становить особливі виклики для перекладачів, оскільки поєднує складність художнього перекладу з необхідністю відтворення специфічних жанрових особливостей, включно з авторськими неологізмами, концептуальною термінологією, стилістичними новаціями та культурноспецифічними реаліями. Роман антиутопія демонструє унікальне поєднання науково-фантастичних елементів із глибоким соціально-філософським змістом, що потребує особливого підходу до перекладацьких стратегій.

Актуальність роботи зумовлена лінгво-гносеологічною важливістю проблем розвитку теоретичних знань стосовно жанрово-стилістичних особливостей романів-антиутопій. Окрім цього, доречність роботи підсилюється систематизацією накопиченого теоретичного досвіду відтворення жанрово-стилістичних особливостей при перекладі під час роботи з текстом художньої літератури.

Об'єктом дослідження є жанрово-стилістичні особливості романів-антиутопій та специфіка їх перекладу.

Предметом дослідження є аналіз способів відтворення жанрово-стилістичних особливостей романів в українських перекладах, зокрема перекладацькі стратегії й трансформації, застосовані при передачі стилістично маркованих одиниць.

Мета роботи полягає в тому, аби дослідити, яким чином в українських перекладах відтворюються жанрово-стилістичні особливості романів антиутопій, та виявити домінантні перекладацькі трансформації, що забезпечують збереження або модифікацію авторської моделі антиутопічного світу.

Досягнення мети потребує розв'язання наступних **завдань**:

● проаналізувати жанрово-стилістичні домінанти романів антиутопій;

● описати основні групи стилістично значущих одиниць у романах та їхню роль у формуванні антиутопічного світу;

● виявити та класифікувати перекладацькі трансформації, застосовані в українських перекладах для відтворення цих одиниць;

Матеріалом дослідження є оригінальні тексти романів антиутопій, а також їх українські переклади.

У роботі застосовано наступні *загальнонаукові методи*: дедукція, індукція, систематизація, узагальнення, спостереження, а також **методи дослідження**, спрямовані на аналіз жанрово-стилістичних особливостей романів та їх відтворення в українських перекладах:

● *лінгвостилістичний метод* використано для опису мовної й стилістичної організації романів, а також для виявлення тих елементів тексту, що виконують жанроформувальну та стилістичну функції в антиутопічному дискурсі;

● *метод порівняльного аналізу* застосовано для зіставлення фрагментів оригіналів із відповідними фрагментами в українських перекладах з метою простежити, якими способами відтворюються в цільовій мові жанрово-стилістичні домінанти творів;

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у роботі уточнено жанрово-стилістичний статус романів у контексті сучасної антиутопічної прози, описано систему стилістично значущих одиниць, які беруть участь у формуванні антиутопічного світу, та з'ясовано їхні функції в оригіналі. Також систематизовано перекладацькі рішення щодо відтворення відповідних одиниць в українській мові.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що описані спостереження та узагальнення можуть слугувати основою для підготовки навчальних матеріалів із теорії та практики перекладу художньої літератури та сучасної зарубіжної прози, зокрема тем, пов'язаних з аналізом антиутопії. Одержані висновки також можуть бути використані в подальших дослідженнях, присвячених поетиці антиутопії та її відтворенню різними мовами, а для перекладачів — як орієнтир під час роботи з текстами, у яких поєднуються складна жанрова побудова, розгалужений часово-просторовий вимір і навмисно ускладнена мовна організація.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Результати та обговорення. Як ми зауважили раніше, антиутопічний роман є одним із найскладніших жанрів для перекладу, оскільки поєднує філософський підтекст, публіцистичний дискурс, поетичну символіку та побутову мову. У межах одного тексту співіснують різні мовні коди: офіційно-ідеологічний, науково-технічний, розмовний, релігійний, архаїчний і навіть медіамовний. Відтак, перекладач зіштовхується не з проблемою розуміння тексту, а з потребою відтворити поліфонію мовних регістрів, у яких виражається тоталітарний або дегуманізований світ.

Сюзан Баснетт вважає, що перекладач у подібних жанрах не може залишатися нейтральним посередником, адже переклад завжди є «актом культурного переписування» (Bassnett). Це особливо актуально для антиутопій, де художній світ базується на ідеологічному конфлікті, а отже, навіть дрібна стилістична зміна може трансформувати авторський смисл. Підхід Лоуренса Венуті до перекладу як переговорів культурних цінностей також відображає цю логіку: перекладач мусить вирішити, чи збереже він «чужість» тексту, підкресливши абсурд офіційного мовлення, чи адаптує його до культурного контексту українського читача (Venuti).

Одним із ключових елементів стилістичної структури антиутопії є ***фрагментарність.*** Вона постає не лише як наслідок сюжету, а як вираження дегуманізованої свідомості. Письменники навмисно руйнують цілісність наративу, щоб створити ефект втрати орієнтації. Для перекладача така структура означає потребу відтворити ритм мовчання і перерв, а не заповнювати лакуни власною логікою.

Поряд із фрагментарністю важливим компонентом жанрово-стилістичної організації антиутопічного роману є ***хронотоп,*** який визначає не лише композиційну структуру, а й етичний вимір тексту. У межах антиутопії цей хронотоп завжди деформований: час зупинений, простір замкнений, а рух персонажів обмежений рамками системи. Як зазначає Д. Вотінова: «Антиутопія характеризується створенням специфічних часово-просторових рамок, в межах яких існує вигадана автором художня дійсність». У більшості випадків дія розгортається після катастрофи — революції, війни чи іншого соціального розриву, що утворює порогову подію й ділить хронотоп на «до» і «після». Такий тип хронотопу створює ефект стагнації історії, коли майбутнє виявляється лише повторенням минулого (Вотінова, 2021: 88).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Так, у «1984» Дж. Орвелла минуле постійно переписується, у «Прекрасному новому світі» О. Гакслі майбутнє перетворюється на застиглу стабільність. Фредрік Джеймсон називає це явище замороженим майбутнім, де будь-яка дія втрачає перспективу (Jameson). Перекладач, відтворюючи ритміку таких текстів, має передати відчуття часової пастки, зберігаючи повільність і повторюваність фраз, що створюють ефект «вічного теперішнього».

У структурі антиутопічного жанру значну роль відіграє ***образ влади***. Як слушно зауважує О. Мясникова «Серед жанрових домінант антиутопії важливе значення відводиться створенню образної картини сильного лідера та або керівника» (Мясникова, 2019: 71). Цей «лідер» може бути реальним персонажем, абстрактною фігурою, партією, технологічною системою або навіть символічним образом, який ніколи не з'являється безпосередньо в тексті, але визначає всі аспекти існування персонажів. Формування такої фігури є не просто сюжетною вимогою жанру — це інструмент побудови ідеологічного тиску, який забезпечує контроль над простором і свідомістю.

Для перекладача ця особливість жанру має принципове значення. Влада в антиутопії майже завжди говорить специфічним мовним кодом: уніфікованими гаслами, ритуальними формулами, канцеляризмами, технократичними термінами або штучно створеними неологізмами. Відтворення цього голосу влади потребує збереження як його штучності, так і внутрішньої загрози. Саме мовна манера «лідера» або системи визначає тембр усього тексту. У сучасних антиутопіях, наприклад, вона може бути виражена корпоративною риторикою, позбавленою емоційності. Зберегти ідеологічну інтонацію влади — ключове завдання перекладача, який має передати не лише зміст, а й притлумлений страх або внутрішній спротив, що виникають у персонажів при зіткненні з цим «голосом системи».

Особливо важливим компонентом стилістики антиутопії є ***мовна редукція*** — спрощення, стандартизація, деформація мови як засіб контролю. У «1984» новостворена новомова знищує можливість виразити опір: слово *freedom* зникає разом із самим поняттям свободи. Українська перекладацька традиція пропонує різні способи передання цієї семантики. У версії Віктора Шовкуна (2015) з'являються такі оказіоналізми, як *думкозлочин, радотабір, подвійдумка* — вони відтворюють ритмічну й фонетичну агресивність новомови (Сосніна, 2019).

Мовна редукція не обмежується лексикою — вона проявляється і в наративній перспективі. У більшості антиутопій оповідь ведеться від першої особи, проте ця «я»-позиція не гарантує свободи. Навпаки, оповідач часто виступає в'язнем власного дискурсу. Так, у «Оповіді служниці» Офред розповідає історію мовою, яку диктує їй теократична система: *"Blessed be the fruit"*. Переклад цієї репліки українською як «*Благословен плід*» зберігає зовнішню сакральність, але водночас підкреслює іронічний підтекст — мовна форма перетворюється на механізм контролю.

О. Андрейчикова влучно підмічає, що мовний простір антиутопії є не просто комунікативним середовищем, а механізмом соціального контролю (Андрейчикова, 2024). У ньому панують скорочення, абревіатури, технічні неологізми та викривлені семантичні одиниці, які знищують емоційність і унеможливлюють критичне мислення. Мова стає ознакою кастової належності — еліта володіє «справжнім» словом, тоді як решта користується спрощеним кодом. Така стилістична редукція має не лише естетичне, а й ідеологічне навантаження, адже втілює процес мовного поневолення, який перекладач має зберегти у ритмі, лексичній штучності та синтаксичній обмеженості.

Психологічна стилістика антиутопії визначає спосіб художнього осмислення дегуманізованої дійсності через внутрішній досвід персонажів. На відміну від класичних соціальних антиутопій XX століття, сучасні твори тяжіють до інтимної, суб'єктивної оповіді, де увага зміщується з опису зовнішнього контролю до аналізу внутрішнього стану особистості.

У романах Кадзуо Ішігуро «Клара і Сонце» (2021) та «Не відпускай мене» (2005) антиутопічна структура поєднується з психологічною сповідальністю. За словами Світлани Таратута, автор свідомо обирає дієгетичного наратора — оповідача, який належить до зображуваного світу й переживає його травматичний досвід ізсередини. Така оповідь ґрунтується на принципах літератури «нової щирості»: емоційна стриманість, постійне самокоригування висловлювань, монотонність інтонацій і відсутність зовнішньої динаміки створюють ефект щирої, але зраненої свідомості (Таратута).

Мова героїв у цих текстах — це не просто засіб комунікації, а форма виживання. Вона зруйнована внутрішньою травмою, що виникає від неможливості відкритого протесту. Оповідачі не протистоять системі, як у класичній антиутопії Орвелла, — вони намагаються зберегти власну людяність у межах дозволеного дискурсу. Ґ. Ґріффін

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

зауважує, що у світі Ішігуро процес деградації моральних цінностей подається як буденна норма: персонажі усвідомлюють трагедію, але приймають її як частину природного порядку (Griffin, 2009). Таким чином, мовна приглушеність виконує функцію етичного фільтра — приховуючи біль, вона робить його відчутнішим.

П. Олексак розглядає роман «Не відпускай мене» як жанровий гібрид утопії й антиутопії, у якому герої прагнуть довести власну «нормальність» через мистецтво, любов і спогади (Oleksak). Проте ця спроба перетворюється на ілюзію, адже навіть творчість підпорядкована системі. У такий спосіб Ішігуро трансформує традиційну структуру опору: його персонажі не бунтують, а мовчки нагадують про цінність емпатії. Почуття тут не руйнує систему, але зберігає внутрішній вимір людяності — і саме це перетворює роман на антиутопію нового типу. Мовна поведінка персонажів стає відображенням психологічної боротьби: вони говорять обережно, часто уникають прямоти, намагаючись знайти баланс між щирістю та страхом бути покараними.

У цій оповідній моделі ключову роль відіграє естетика тиші та повтору. ***Повтори, паузи, самоцензура*** й ***розірвані синтаксичні структури*** виконують ту ж функцію, що й монументальні описи у традиційній антиутопії — вони формують атмосферу пригнічення, але без прямої конфронтації. Для перекладача це створює особливий виклик: потрібно передати не лише зміст, а й ритм емоційного мовчання, де кожна пауза рівнозначна слову.

Окрему групу лексико-стилістичних особливостей антиутопії становлять ***реалії й квазіреалії***, які формують семантичну основу вигаданого світу. Вони передають культурні, політичні або технічні явища, властиві лише цьому світу, і водночас визначають його ідеологічну структуру.

За дослідженням Д. Вотінової, система художньої картини світу завжди включає фрагмент художньої картини світу, тобто мовну модель вигаданого простору, що може відтворювати навіть квазіреальні елементи. Одним із ключових способів її реалізації є використання реалій, які створюють ефект національного або культурного колориту (Вотінова, 2021).

Д. Вотінова аналізує, що реалії — це слова чи словосполучення, що позначають предмети, явища чи інституції, властиві одному народу й чужі іншому. У контексті антиутопії вони стають маркерами системи влади, які водночас позначають ідеологічні об'єкти. На від-

міну від реалій, квазіреалії позначають вигадані, але потенційно можливі елементи майбутнього світу — технологічні винаходи, соціальні інституції чи біологічні форми (Вотінова, 2021).

Переклад квазіреалій потребує особливої уваги. Як підкреслює І. Лощенова, проблема полягає не лише у точному перекладі слова, а у виборі семантико-стилістичного відповідника, здатного зберегти авторську іронію або гротеск (Лощенова, 2011). Перекладач мусить вирішити, чи варто підкреслювати екзотичність лексеми через транслітерацію або калькування, чи адаптувати її до українського контексту.

У творах Дж. Орвелла цей вибір виявляється особливо помітним. Наприклад, термін *thoughtcrime* українські перекладачі передають як *думкозлочин,* відтворюючи ефект насильницького злиття понять (Сосніна, 2019). Така калька не лише передає зміст, а й відтворює ритм офіційної мови, що є частиною художньої системи роману. Подібно в «Прекрасний новий світ» О. Гакслі збережено назву «*сома*», що стала символом соціального притуплення; її не адаптують, аби підкреслити універсальність цього поняття.

Реалії та квазіреалії виконують ще одну функцію — поглиблення психологічного простору. Вони формують систему знаків, через які персонажі ідентифікують себе. Наприклад, у «Не відпускай мене» Кадзуо Ішіґуро речі побуту (касети, фотографії, старі іграшки) перетворюються на символи минулого, що єдино доводить існування «людської» частини у клонах (Таратута). У перекладі подібні деталі набувають не лише денотативного, а й емоційного навантаження, оскільки несуть пам'ять про втрачене «я».

Таким чином, робота перекладача в межах антиутопічного тексту — це не просто передача змісту, а відтворення авторської моделі світу з її культурними, політичними та емоційними кодами. Переклад реалій і квазіреалій стає своєрідним актом реконструкції вигаданого всесвіту у межах іншої мовної системи. Це потребує не буквальної точності, а творчої еквівалентності, що враховує як індивідуальний стиль автора, так і рецептивні очікування читача цільової культури.

Не менш важливим елементом художньої системи антиутопії є ***власні назви,*** які виконують символічну та ідеологічну функцію. Класифікуючи власні назви, український мовознавець М. П. Кочерган виокремлює кілька основних типів:

- антропоніми (імена людей);
- топоніми (географічні назви);

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

● теоніми (назви божеств);
● зооніми (клички тварин);
● астроніми (назви небесних тіл);
● космоніми (позначення космічних зон і сузір'їв);
● хрононіми (назви часових проміжків, пов'язаних з історичними подіями);
● ідеоніми (назви об'єктів духовної культури);
● хрематоніми (назви предметів матеріального світу) (Кочерган, 2005).

Якщо назва несе сюжетно важливу іронію або словотвірну гру, можна:

1) зберігати прозору внутрішню форму (калька/мотивований переклад);

2) дублювати впізнаваний словотвірний шаблон (серія абревіатур, квазібренди);

3) за потреби — мінімально пояснювати (внутрішньотекстово, щоб не ламати ритм).

Такі рішення узгоджуються з дескриптивними підходами Мони Бейкер про міжрівневі зсуви й компенсацію, а також із нормами, орієнтованими на функцію та очікування цільового читача (Baker, 2018).

У межах антиутопічного жанру власні назви стають джерелом культурної напруги. Вони часто набувають іронічного або гротескового характеру, створюючи семантичну колізію між формою і змістом. Так, у романі «1984» Дж. Орвела назви державних інституцій *Ministry of Love* і *Ministry of Truth* мають позитивне емоційне забарвлення, проте їхня реальна функція — катування, стеження і пропаганда. В українському перекладі буквальний переклад (*«Міністерство любові», «Міністерство правди»)* зберігає цей контраст, адже саме він створює жанрову іронію, типову для антиутопії: мова влади приховує насильство під маскою гуманізму (Сосніна, 2019).

У творах постмодерної антиутопії, таких як «Сфера» Дейва Еггерса чи «Сила» Наомі Альдерман, власні назви компаній і технологій функціонують як маркетингові метафори влади, де лексична позитивність приховує тотальний контроль. При перекладі такі одиниці зазвичай зберігають оригінальну форму або передаються калькою, щоб не втратити відчуття корпоративної реальності майбутнього.

Антиутопії часто працюють з чужим словом — ***біблійні цитати, класичні трагедії, масова культура.*** Ключова для перекладача від-

мінність: передавати ефект упізнання й функцію алюзії, а не лише буквальний текст. Наприклад, при перекладі шекспірівських цитат у романі «Прекрасний новий світ», найякісніший результат дає поєднання узгодження з канонічним українським перекладом цитованої п'єси та тонкого стилістичного підлаштування під іронічну рамку роману. М. Етвуд, О. Гакслі та К. Воннегут часто використовують біблійні образи — гріхопадіння, покарання, кінець світу — як метафору моральної деградації цивілізації. Цей прийом трактується як іронічне пророцтво, де священна мова стає засобом сатири (Таратута).

Як слушно зазначає Л. Бурковська, алюзія проявляється через текстові елементи, що вказують на зв'язок твору з іншими текстами або культурними реаліями. Такі елементи виконують функцію маркера алюзії, тоді як тексти чи факти, на які здійснюється відсилання, становлять денотати алюзії (Бурковська, 2008). Іншими словами, алюзія є комунікативним кодом, який зчитується лише за наявності спільних культурних знань в автора, перекладача й реципієнта.

Для перекладача відтворення алюзії в антиутопії — це не лише пошук лексичного відповідника, а насамперед реконструкція культурного сигналу. Коли алюзія апелює до всесвітньо відомого джерела (Біблія, Шекспір, античний міт), перекладач має орієнтуватися на усталені переклади першоджерела, щоб зберегти культурну пам'ять і водночас адаптувати її до контексту антиутопічного світу. Якщо ж алюзія локальна або трансформована, доцільним стає часткове компенсування ефекту — наприклад, через коротку внутрішньотекстову підказку, паралельну метафору чи зміщення ритму, що зберігає інтонаційний тон оригіналу.

У цьому сенсі алюзія виступає своєрідним міжтекстовим вузлом, який поєднує історичну пам'ять, культурний контекст і авторську іронію. Збереження цього багаторівневого зв'язку в перекладі забезпечує цілісність жанрової поетики антиутопії, де минуле стає дзеркалом майбутнього, а впізнавані цитати — інструментом критики сучасності.

Висновки. Жанрово-стилістичні особливості роману-антиутопії безпосередньо визначають характер перекладацьких рішень. Складна структура цього жанру, що поєднує філософський підтекст, політичний коментар і ліричну інтонацію, вимагає від перекладача не тільки знання мови, а й здатності відтворити багаторівневу поетику тексту. Мовна редукція, фрагментарність, повтори, неологізми, алюзії та

культурно зумовлені реалії — усе це формує особливу стилістику антиутопії, у якій кожен елемент водночас несе змістове та ідеологічне навантаження. Тому переклад антиутопії є актом творчої інтерпретації, що передбачає відновлення авторської моделі світу в межах іншої мовної системи.

Перекладач антиутопічного роману працює з текстом, у якому мова є не просто засобом комунікації, а головним інструментом влади, і водночас єдиною формою опору. Передаючи офіційно-ідеологічний жаргон, мовні спрощення або навмисну штучність неологізмів, перекладач фактично реконструює механізм контролю, що керує світом твору. Завдання полягає в тому, щоб зберегти багатошаровість стилю, не втрачаючи при цьому автентичного звучання української мови. Переклад антиутопії, таким чином, стає простором діалогу культур, де зіткнення ідеологій, мов і епох породжує нову інтерпретацію універсальних тем: свободи, пам'яті, відповідальності та людяності.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Андрейчикова О. А. Жанрова еволюція сучасної антиутопії : автореф. дис.... канд. філол. наук. Одеса, 2024. URL: https://uacademic.info/ua/document/0824U002316 (дата звернення: 01.11.2025).

Бурковська Л. Д. Проблеми перекладу стилістичного прийому алюзії. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. № 39. С. 187–190.

Вотінова Д. О. Жанрово-стилістичні та культурологічні особливості перекладу романів-антіутопій : магістерська робота. Харків, 2021. URL: https://uacademic.info/ua/document/0418U005255 (дата звернення: 08.09.2025).

Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ : Академія, 2005. 368 с.

Лощенова І. Проблеми відтворення мовних реалій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2011. Вип. 15. С. 306–309.

Макарчук І. М. Засоби перекладу політичної термінології на матеріалі роману-антиутопії «1984» Дж. Орвелла. Хмельницький, 2020. 97 с.

Мясникова О. І. Жанрова сутність роману-антиутопії у перекладі. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 2019 р.). Одеса, 2019. С. 69–71.

Найко О. В. Відтворення жанрово-стильових особливостей романів-антиутопій в українських перекладах. Київ : КНЛУ. URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/7320 (дата звернення: 14.10.2025).

Сосніна Т. В. Способи відтворення квазіреалій у перекладі роману Джорджа Орвелла «1984» : дис.... канд. філол. наук. Одеса, 2019. 261 с.

Таратута С. Жанр антиутопії в творчості Кадзуо Ішігуро: традиції і новаторство. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 26. С. 237–260. DOI: https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.237-260.
Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London ; New York : Routledge, 2018. 386 p.
Bassnett S. Translation Studies. 4th ed. London : Routledge, 2014. 176 p.
The Cambridge Companion to Utopian Literature / G. Claeys (ed.). Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 316 p.
Griffin G. Science and the Cultural Imaginary: The Case of Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go. *Textual Practice*. 2009. Vol. 23(4). P. 645–663.
Jameson F. Archaeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fictions. London ; New York : Verso, 2005. 431 p.
Oleksak P. Dialectics of Utopia and Dystopia in Never Let Me Go by Kazuo Ishiguro. *ResearchGate*. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/370068525 (дата звернення: 23.10.2025).
Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 2008. 353 p.

References

Andreichykova, O. A. (2024). *Zhanrova evoliutsiia suchasnoi antyutopii* [Genre evolution of modern anti-utopia] (Doctoral dissertation summary). Odesa. https://uacademic.info/ua/document/0824U002316 [in Ukrainian]
Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (3rd ed.). Routledge.
Bassnett, S. (2014). *Translation studies*. Routledge.
Burkovska, L. D. (2008). Problemy perekladu stylistychnoho pryiomu aliuzii [Problems of translating the stylistic device of allusion]. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal, 39*, 187–190 [in Ukrainian].
Claeys, G. (Ed.). (2010). *The Cambridge Companion to Utopian Literature*. Cambridge University Press.
Griffin, G. (2009). Science and the cultural imaginary: The case of Kazuo Ishiguro's Never Let Me Go. *Textual Practice, 23*(4), 645–663.
Jameson, F. (2005). *Archaeologies of the future: The desire called utopia and other science fictions*. Verso.
Kocherhan, M. P. (2005). *Vstup do movoznavstva* [Introduction to linguistics]. Akademiia [in Ukrainian].
Loschenova, I. (2011). Problemy vidtvorennia movnykh realii [Problems of reproducing linguistic realia]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Linguistics, 15*, 306–309 [in Ukrainian].
Makarchuk, I. M. (2020). *Zasoby perekladu politychnoi terminolohii na materiali romanu-antyutopii «1984» Dzh. Orvella*[Means of translating political terminology based on George Orwell's dystopian novel «1984»]. Khmelnytskyi [in Ukrainian].

Naiko, O. V. (n.d.). *Vidtvorennia zhanrovo-stylovykh osoblyvostei romaniv-antyutopii v ukrainskykh perekladakh*. http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/7320 [in Ukrainian]
Oleksak, P. (2023). *Dialectics of utopia and dystopia in Never Let Me Go by Kazuo Ishiguro*. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/370068525
Sosnina, T. V. (2019). *Sposoby vidtvorennia kvazirealii u perekladi romanu Dzshordzsha Orvella «1984»* [Ways of reproducing quasi-realia in the translation of George Orwell's novel «1984»] (Doctoral dissertation). Odesa [in Ukrainian].
Taratuta, S. (2024). Zhanr antyutopii v tvorchosti Kadzuo Ishihuro: Tradytsii i novatorstvo [The genre of anti-utopia in the works of Kazuo Ishiguro: Traditions and innovation]. *Zakarpatski Filolohichni Studii, 26*, 237–260. https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.237-260 [in Ukrainian]
Venuti, L. (2008). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
Votinova, D. O. (2021). *Zhanrovo-stylistychni ta kulturolohichni osoblyvosti perekladu romaniv-antiutopii* [Genre-stylistic and cultural features of the translation of dystopian novels] (Master's thesis). Kharkiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 року

УДК 81’37’42:316.77
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349723

THE ROLE OF SEMANTIC CHANGE IN DISCOURSE AND SPEECH ACTS

Nigar Vagif Seyidova
PhD in Philology, Lecturer
Baku State University
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0001-4413-2270

Semantic change functions as a mechanism of dynamic equilibrium within the semantic system of language. The transformation of meanings of linguistic units in relation to time, social environment and communicative purposes plays a significant role not only at the lexical level but also in the structuring of discourse and speech acts. This process reflects not so much the static nature of language as its functional mechanisms, namely flexible semantic adaptation within the sphere of speech and communication. At the same time, semantic change is closely connected with the cognitive experience and cultural memory of language users, facilitating the emergence of new meanings and the restructuring of existing semantic frameworks. Thus, semantic transformations constitute one of the key factors ensuring linguistic development and continuously expanding its communicative potential.
Keywords: *semantic change, discourse, speech act, semantics, pragmatics, context, stylistic transformation.*

РОЛЬ СЕМАНТИЧНИХ ЗМІН У ДИСКУРСІ ТА МОВЛЕННЄВИХ АКТАХ

Нігар Вагіф Сеїдова
доктор філософії з філології, викладач
Бакинський державний університет

Семантичні зміни функціонують як механізм динамічної рівноваги в семантичній системі мови. Зміна значень мовних одиниць у контексті часу, соціального середовища та комунікативних цілей відіграє важливу роль не лише на лексичному рівні, а й у структурі дискурсу та мовленнєвих актів. Цей процес відображає не стільки статичний характер мови, скільки її функціональні механізми, зокрема гнучку семантичну адаптацію у сфері мовлення та комунікації. Водночас семантичні зміни тісно пов’язані з когнітивним досвідом і культурною пам’яттю носіїв мови, зумовлюючи виникнення нових значень і переосмислення наявних семантичних рамок. Таким чином, семантичні трансформації є одним із ключових чинників розвитку мови та постійно розширюють її комунікативний потенціал.
Ключові слова: *семантичні зміни, дискурс, мовленнєвий акт, семантика, прагматика, контекст, стилістична трансформація.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Research Methods. The study employs discursive–pragmatic analysis**,** speech act theory and contextual–semantic interpretation methods in order to identify the manifestations of semantic change at the levels of discourse and speech acts. In addition, a stylistic and intergeneric comparative method is applied to literary and journalistic texts, which makes it possible to reveal the functional characteristics of semantic transformations.

Introduction. In modern linguistics, the concept of semantic change is studied not only as a historical-semantic phenomenon but also as one of the key components of discourse analysis and speech act theory. Semantic transformations arise under the influence of communicative intentions, social relations, and situational context. From this perspective, each speech act functions as a concrete manifestation of the process of meaning creation and transformation.

Semantic change in discourse is characterized by multidimensional semantic mobility: on the one hand, linguistic units acquire meaning in accordance with context; on the other hand, meaning is transformed in line with the mutual intentions of the participants in communication (Breal, 2007). Speech act theory provides an important theoretical basis for explaining this process, since changes in meaning are determined not only by the structural features of language but also by the speaker's intention and the listener's interpretation. As noted, *"just as parts of a text are connected to one another through content, the components and elements of discourse are also interconnected. In the absence of such connections, discourse gives the impression of a mere collection of words, expressions, and sentences and fails to meet the requirements of the definition attributed to discourse"* (Isgandarova, 2013: 4).

At the intersection of semantics and pragmatics, semantic change functions as a fundamental mechanism ensuring the dynamism of discourse. In particular contextual variability and the performative nature of speech acts lead to the continuous reconstruction of meaning. Thus, meaning in discourse is not static but represents a construct that is formed through intersubjective interaction and remains open to transformation.

In traditional semasiology, semantic change was primarily evaluated as a historical-semantic phenomenon. In the nineteenth century, M. Bréal, in his work *Essai de Sémantique*, characterized semantic change as *"a natural process occurring in the evaluation of words under the influence of psychological and social factors"* (Faulkner, 2003). Subsequent studies have linked this phenomenon not only to the historical evolution of lexical meaning but also to the acquisition of new semantic values within acts of communication.

From the twentieth century onward, the study of semantic change has shifted from a purely semantic approach toward pragmatic and discursive perspectives. At this stage, meaning is interpreted not as a static category but as a processual phenomenon formed and transformed within communicative contexts. This shift has led to an understanding of language not merely as a structural system but also as a process of interaction and meaning-making. As observed, *"in dialogic speech, the idea expressed by one interlocutor is perceived by the other. Unlike monologic speech, dialogic interaction does not involve prior preparation; therefore, the participants are more active in the communicative process"* (Abdullayev, 2013: 102).

The concept of discourse represents a multilevel communicative unit that encompasses not only the structural but also the social and psychological dimensions of language. The process of meaning formation in discourse, unlike stable semantic relations at the system level of language, is determined by situational, interactive, and contextual factors (Traugott, Dasher, 2002). For this reason, semantic change functions as a natural attribute of discourse, since each discourse creates new semantic relations and interpretative possibilities within its specific context. Semantic change is considered a key mechanism that ensures the dynamic semantic balance of discourse. As the topic, genre, ideological framework and social participants of discourse change, its semantic structure also undergoes transformation.

Semantic change in discourse may manifest itself at both micro and macro levels. At the micro level, such change is observed at the level of individual sentences or expressions; for instance, alterations in syntactic structure or intonation may result in different meanings. At the macro level, the semantic orientation of an entire discourse shifts, which is often associated with ideological, social, or cultural transformations reflected in language (Evans, 2015).

Within the structure of speech acts, semantic change emerges as a result of the interaction between illocutionary intention**,** perlocutionary effect and locutionary expression. Each speech act carries a semantic tension among these three components and semantic change is formed as an interpretative outcome of this tension.

When a discrepancy arises between the speaker's intention and the literal meaning of an utterance, the speech act acquires a new meaning. In such cases semantic change occurs through interpretation at the illocutionary rather than the literal level. The purpose of a speech act is not merely to convey information but also to evoke a particular psychological or social

response in the listener. Thus, semantic change arises from the interaction between the speaker's intention and the listener's reaction. The perlocutionary effect may alter the emotional, social or ideological value of the speaker's words. Consequently, it is not the semantic value of the utterance itself but its communicative outcome that plays a decisive role.

One of the principal mechanisms of semantic change in speech acts is the blurring of boundaries between conventional and non-conventional meaning. Another important mechanism is inference, that is, the process by which the listener reconstructs the speaker's intention based on contextual cues. As a result of inference, meaning is derived not solely from the linguistic unit itself but also from the logic of the situation. In this process, meaning ceases to be a static entity and is instead "calculated" within context.

M. Bakhtin's concept of polyphony elucidates the social foundations of semantic change in speech acts (Bakhtin, 1963). A speaker's utterance often represents a synthesis of multiple voices social roles, ideological positions and emotional tones. Therefore, meaning in a speech act does not originate from a single source but emerges from multivoicedness. This reflects the social functionality of language and the multilayered nature of speech.

Semantic change is not merely a linguistic phenomenon occurring at the lexical or syntactic level; it also constitutes an aesthetic and communicative mechanism that plays a crucial role in the formation of style and genre. The emergence of semantic transitions between artistic and functional styles is directly related to this transformative property. From this perspective, semantic change serves both aesthetic purposes and the delineation of genre-specific semantic boundaries.

At the stylistic level, semantic change manifests itself in various forms, including metaphorical, metonymic, ironic and euphemistic transformations. These mechanisms function not only in the artistic–aesthetic domain but also in the communicative–functional dimension of speech. For example, while scientific style prioritizes semantic precision and objectivity, publicistic and literary styles enhance expressive power through semantic flexibility and multilayeredness. From a genre perspective, semantic change affects the structural and ideological coherence of texts. Each genre whether a novel, an essay or a publicistic speech possesses its own semantic code. This code establishes a semantic framework aligned with the genre's communicative purpose. However, semantic transformations occurring within this framework shape the genre's internal development mechanism.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

In literary genres, meaning often changes through subjective interpretation, emotional tension, and connotative loading. In scientific genres semantic change results from terminological precision, conceptual expansion and interdisciplinary interaction. In both cases, the aim is not merely to transmit information but to express values and attitudes.

The realization of semantic change at stylistic and genre levels functions as one of the principal mechanisms enabling language to adapt to cultural context. Transformations within stylistic systems clearly demonstrate how social values, ideological orientations, and aesthetic preferences permeate language, thereby transforming it from a mere means of communication into a repository of cultural memory. Intergeneric transitions and stylistic variation allow semantic units to acquire different meanings in new contexts, expanding and enriching the expressive potential of language. In this respect semantic transformation emerges as a dynamic form of cultural self-expression within language and confirms its intrinsic connection to historical and cultural development.

The manifestations of semantic change at stylistic and genre levels can be observed not only at the theoretical level but also in concrete literary and discursive texts. In the examples below, various forms of this process metaphorical, ironic, pragmatic and discursive transformations are evident. These examples allow us to trace how semantic change operates from the perspective of speech acts and contextual interpretation. In classical poetic texts, semantic change is particularly evident at emotional and socio-functional levels of speech. Especially in poetic discourse, the boundaries of word meaning expand, and expressions begin to carry both aesthetic and communicative intentions.

"Ey əzizim, gəlibən şur ilə göftarə özün,

Eylədin xəlqi Züleyxa rüxi-dildarə özün" (Shirvani, 2005: 45)

Here, the expression *"şur ilə göftar"* does not merely denote passionate speech but also serves as an indicator of discursive manipulation. From a speech act perspective, a pragmatic shift is present that alters the speaker's communicative intention.

"When someone spoke of a headache, Mirza Asgar would immediately join in: *'My head never stops aching'... When he wrote the word 'flu,' he would cover his mouth with a handkerchief..."* (Mir Jalal, 2005: 120)

In this example, ironic discourse produces a hyperbolic semantic expansion. Expressions such as *"headache"* and *"flu"* do not merely denote physical conditions but represent social-psychological fear and illness phobia.

From a speech act perspective, this functions as a mechanism of self-defense and social distancing.

"As he squeezed my hand while leaving, he regretted that the conversation had been left unfinished..." (Mir Jalal, 2005: 16)

Here, the notion of an *"unfinished conversation"* does not indicate a simple communicative interruption but symbolizes moral misunderstanding and social distance. From a speech act perspective, this reflects the failure of the illocutionary goal of dialogue realization.

"At that time, her mother could no longer leave her room, and the household was run by her thin aunt. Under such circumstances, Minnie's wearing bright, light-styled dresses like a young girl and spending her days idly seemed utterly unrealistic... In the evenings, she went to the cinema and then wandered alone through the city center. Now, as she passed by the long rows of shop windows... no one looked back at her anymore" (Faulkner, 2003: 33).

In this passage Faulkner constructs semantic change at both social and psychological discourse levels. Expressions such as *"wearing bright dresses"* and *"passing by shop windows"* initially function as neutral descriptions of a woman's behavior; however, within the given context, they transform into symbols of emptiness and loneliness. Thus, semantic change is realized through pragmatic intention by expressing social circumstances and moral isolation.

Results and Discussion. Semantic change in discourse reflects not static semantic relations but a dynamic meaning-making process shaped by context, social relations, and communicative intentions.

In speech acts, semantic transformation arises from the interaction between locutionary expression, illocutionary intention, and perlocutionary effect.

At the discourse level, semantic change is observed at both micro (utterance, sentence) and macro (ideological, generic, and thematic) levels, thereby determining the semantic orientation of the text.

At stylistic and genre levels, semantic transformations expand the aesthetic and expressive potential of language, particularly through metaphorical, ironic, and pragmatic shifts that generate new meanings.

Cultural and social context functions as one of the principal conditions of semantic change and directly influences the interpretation of linguistic units.

Conclusion. Semantic change constitutes a fundamental mechanism that ensures the communicative and social dynamism of language. In discourse, this process is shaped by context, social relations, and ideological frame-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

works, while in speech acts it is realized through the interaction between the speaker's intention and the listener's interpretation. At stylistic and genre levels, semantic transformation expands the aesthetic, expressive, and functional capacities of language. Thus, semantic change does not demonstrate the stability of meaning but rather reveals its variable, adaptive, and multilayered nature. From this perspective, semantic transformations serve as a bridge between the historical development of language and contemporary communicative needs. At the same time, semantic change exposes the interaction between individual language use and collective linguistic norms, confirming language as a living social phenomenon. Ultimately, semantic transformations ensure the continuous renewal of the cognitive, cultural, and pragmatic potential of language.

Literature

Abdullayev N. A. Fundamentals of Speech Culture : Textbook. Baku, 2013. 277 p.
Isgandarova Nigar. Adversativity and Additivity in Discourse Coherence (Based on English and Azerbaijani Language Data) : Author's abstract of the PhD dissertation in Philology. Baku, 2013. 32 p.
Бахтін М. М. Проблеми поетики Достоєвського. М. : Радянський письменник, 1963. 363 с.
Bréal M. Essay on Semantics (The Science of Meanings). University of Toronto : Internet Archive, 2007. 378 p.
Evans V. The Semantics of Lexical Change. Oxford : Oxford University Press, 2015. 312 p.
Faulkner, W. (2003). *The Portable Faulkner* (Rev. & expanded ed., M. Cowley, Ed.). Penguin Classics / Penguin Books.
Mir Jalal. Selected Works. Baku : Sharq-Garb Publishing House, 2005. 384 p.
Shirvani S. A. Selected Works. In three volumes. Vol. II. Baku : Avrasiya Press, 2005. 384 p.
Traugott E. C., Dasher R. B. Regularity in Semantic Change. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 341 p.

References

Abdullayev, N. A. (2013). *Fundamentals of speech culture: Textbook*. Baku.
Isgandarova Nigar. *Adversativity and additivity in discourse coherence (Based on English and Azerbaijani language data)*. (2013). [Author's abstract of the PhD dissertation in Philology]. Baku.
Bakhtin, M. M. (1963). *Problemy poetiki Dostoevskogo* [Problems of Dostoevsky's poetics]. Sovetskiy Pisatel [in Russian].
Bréal, M. (2007). *Essay on semantics (The science of meanings)*. Internet Archive, University of Toronto. (Original work published 1897).

Evans, V. (2015). *The semantics of lexical change*. Oxford University Press.
Faulkner, W. (2003). *The Portable Faulkner* (Rev. & expanded ed., M. Cowley, Ed.). Penguin Classics / Penguin Books.
Mir Jalal. (2005). *Selected works*. Sharq-Garb Publishing House.
Shirvani, S. A. (2005). *Selected works* (Vol. 2). Avrasiya Press.
Traugott, E. C., & Dasher, R. B. (2002). *Regularity in semantic change*. Cambridge University Press.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 81’276’42:316.77
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349724

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАХОВОГО ДИСКУРСУ

Прима В. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-7331-9950
Researcher ID: AFI-4861-2022

У статті розглядаються теоретичні засади дослідження фахового дискурсу як міждисциплінарного явища, яке об’єднує мовні, соціальні, когнітивні та культурні аспекти комунікації в професійному середовищі. Автори наголошують на тому, що фаховий дискурс є не лише засобом передачі інформації, а й інструментом організації професійної взаємодії, формування норм поведінки та підтримання специфічних соціальних і культурних моделей у межах професійної спільноти. Проаналізовано різні теоретичні підходи до вивчення дискурсу, зокрема когнітивний, соціолінгвістичний, критичний та прагматичний, підкреслюючи їхню роль у виявленні процесів продукування смислів, закріплення соціальних і професійних норм, а також стратегій комунікації, які використовуються учасниками фахового спілкування.

Особлива увага приділена специфіці фахового дискурсу як соціолінгвістичного процесу, де мовлення регулюється професійними нормами, термінологією та стилістичними вимогами. У статті також розглядається класифікація дискурсу за формою подачі мовного матеріалу, виділяючи усний та письмовий дискурс, з огляду на їхні функціональні особливості: усний дискурс характеризується гнучкістю та динамічністю, тоді як письмовий — структурованістю та формалізованістю, що враховує затримане сприйняття.

Крім того, дискурс аналізується як динамічне явище, що постійно змінюється під впливом соціальних, культурних та когнітивних чинників професійної діяльності. Розглянуто його роль у формуванні професійних знань, регуляції взаємодії між учасниками та підтриманні ціннісних і комунікативних стандартів у професійних спільнотах. Стаття підкреслює важливість комплексного підходу до дослідження фахового дискурсу для розуміння його функцій у сучасній професійній комунікації.

Ключові слова: *фаховий дискурс, професійна комунікація, когнітивний підхід, соціолінгвістичний підхід, критичний дискурс-аналіз, прагматичний підхід, текст.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

THEORETICAL APPROACHES TO PROFESSIONAL DISCOURSE RESEARCH

Pryma V. V.
PhD in Philology (Germanic Languages), Associate Professor
State University of Trade and Economics

The article examines the theoretical foundations for the study of professional discourse as an interdisciplinary phenomenon that integrates linguistic, social, cognitive, and cultural aspects of communication in professional settings. The authors emphasize that professional discourse is not only a means of transmitting information but also a tool for organizing professional interaction, shaping behavioral norms, and maintaining specific social and cultural models within professional communities. Various theoretical approaches to the study of discourse are analyzed, including cognitive, sociolinguistic, critical, and pragmatic perspectives, highlighting their role in revealing processes of meaning-making, reinforcing social and professional norms, and identifying communication strategies employed by participants in professional interactions.

Particular attention is given to the specificity of professional discourse as a sociolinguistic process, where speech is regulated by professional norms, terminology, and stylistic requirements. The article also discusses the classification of discourse based on the form of language presentation, distinguishing between oral and written discourse with regard to their functional features: oral discourse is characterized by flexibility and dynamism, whereas written discourse is marked by structure and formalization, taking into account delayed perception.

Furthermore, discourse is analyzed as a dynamic phenomenon that constantly evolves under the influence of social, cultural, and cognitive factors of professional activity. Its role in the formation of professional knowledge, regulation of interactions among participants, and maintenance of value and communicative standards in professional communities is examined. The article emphasizes the importance of a comprehensive approach to studying professional discourse to understand its functions in contemporary professional communication.

Keywords: *professional discourse, professional communication, cognitive approach, sociolinguistic approach, critical discourse analysis, pragmatic approach, text.*

Вступ. Поняття дискурсу вже давно перестало обмежуватися суто лінгвістичним тлумаченням і сьогодні осмислюється як міждисциплінарне явище, що поєднує мовні, соціальні, психологічні та культурні виміри. Він формується не ізольовано, а завжди зумовлений конкретною комунікативною ситуацією та контекстом спілкування. На відміну від тексту як відносно сталої та завершеної структури, дискурс має процесуальний, динамічний характер, оскільки виникає й трансформується безпосередньо під час взаємодії комунікантів

(Гудзь, 2012). Його смислове наповнення визначається не лише мовними одиницями, а й сукупністю позамовних факторів, що впливають на розуміння висловлювань. У цьому контексті дискурс слід розглядати не тільки як засіб передавання інформації, а й як механізм регуляції соціальної поведінки, через який відтворюються соціальні ролі та культурні норми. (Корсун, 2025: 64).

Сучасна наукова література вказує на помітну диференціацію між різними різновидами дискурсу. Так, академічний дискурс характеризується логічною впорядкованістю, точністю та аргументованістю викладу, тоді як неофіційне усне спілкування вирізняється спонтанністю, використанням розмовної лексики й доступних для широкого кола мовців виразів. Формування дискурсу значною мірою зумовлюється культурними нормами, ідеологічними установками та владними відносинами в суспільстві, адже саме вони окреслюють межі допустимих і результативних мовних моделей у певних комунікативних умовах. Попри значний обсяг наукових праць, проблема глибинної природи академічного дискурсу та методів аналізу його мовних реалізацій залишається дискусійною (Мартинюк, 2011). Це підкреслює складність даного явища й необхідність його всебічного дослідження з урахуванням взаємозв'язку мовних, психологічних, соціальних і культурних чинників.

Методи дослідження. Для вивчення фахового дискурсу у статті використано комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує лінгвістичні, соціолінгвістичні та когнітивні методи. Основними методами дослідження стали: *Аналіз літературних джерел та наукових праць* — дозволяє з'ясувати теоретичні підходи до вивчення дискурсу, розкрити історію формування понять «дискурс» і «фаховий дискурс», а також простежити розвиток когнітивних, соціолінгвістичних, критичних та прагматичних підходів. *Контент-аналіз текстів професійного спрямування* — використовується для виявлення специфічних мовних засобів, термінології, стилістичних та комунікативних особливостей фахового дискурсу. Цей метод дозволяє оцінити, як професійні тексти відображають соціальні, культурні та когнітивні аспекти комунікації. *Когнітивний аналіз дискурсу* — спрямований на дослідження процесів формування смислів у свідомості учасників професійної комунікації, зокрема ролі пам'яті, уваги, мислення та попереднього досвіду у сприйнятті та продукуванні фахових текстів. *Соціолінгвістичний підхід* — застосовується

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

для вивчення впливу соціальних ролей, статусів, норм та професійного середовища на мовлення, а також для аналізу взаємозв'язку між текстом і соціальною практикою. *Порівняльний та системний аналіз* — дозволяє зіставляти різні форми дискурсу (усний і письмовий), досліджувати їхню структуру, функції та залежність від контексту. Завдяки поєднанню зазначених методів, дослідження забезпечує цілісне розуміння фахового дискурсу як динамічного явища, що взаємодіє із соціальними, культурними та когнітивними чинниками професійної діяльності.

Результати та обговорення. У сучасному дискурс-аналізі (Коваль, 2024), що сформувався на стику лінгвістики, філософії, соціології та психології, поняття дискурсу дедалі частіше осмислюється не лише як форма мовленнєвої діяльності, а як потужний механізм впливу на колективну свідомість, засіб конструювання соціальних смислів і нормативних уявлень (Dijk, 1997: 118). У межах такого підходу мова розглядається не як нейтральний інструмент передавання інформації, а як активний чинник соціальної дійсності, що бере участь у формуванні уявлень про світ, цінностей і моделей поведінки. Саме це пояснює підвищений інтерес дослідників до мовних практик, які не просто відображають об'єктивну реальність, а безпосередньо беруть участь у її створенні та переосмисленні.

Через дискурс індивіди не лише вступають у комунікацію, але й відтворюють усталені соціальні відносини, закріплюють ієрархії, підтримують або, навпаки, піддають сумніву існуючі структури влади та домінантні ідеології. У цьому сенсі дискурс постає як простір взаємодії мовного й соціального, де індивідуальний досвід переплітається з колективними уявленнями. Саме тому аналіз дискурсу дає змогу виявити приховані механізми впливу, ідеологічні настанови та ціннісні орієнтири, що закладені у мовленні. Такий підхід робить дискурс-аналіз ефективним і методологічно значущим інструментом гуманітарних наук, здатним комплексно пояснювати процеси соціальної комунікації та культурної взаємодії. (Прима, 2022).

Вагому роль у становленні наукових уявлень про дискурс відіграли філософські підходи, у межах яких комунікація осмислюється як соціально зумовлений процес. Зокрема, Ю. Габермас трактував дискурс як спосіб досягнення порозуміння між учасниками спілкування через раціональну аргументацію, що ґрунтується на принципах рівноправності комунікантів і необхідності обґрунтування висунутих твер-

джень (Єрмоленко, 1999: 47). У такому баченні дискурс виходить за межі суто мовного феномену й постає як засіб формування спільного смислового простору, у межах якого здійснюється пошук консенсусу та вироблення етичних засад суспільної взаємодії.

Інший важливий вимір осмислення дискурсу пов'язаний із концепціями М. Фуко, який наголошував на тому, що мовні практики не є пасивним відображенням дійсності, а виконують активну конструювальну функцію. На його думку, саме через дискурс формується система знань про світ, встановлюються межі допустимого й недопустимого у висловлюваннях, а також визначається, які смисли набувають статусу «нормативних» у певний історичний період (Armstrong, 2015). Таким чином, дискурс у фукіанському розумінні тісно пов'язаний із владою та знанням, оскільки контроль над мовними практиками означає контроль над способами інтерпретації реальності.

У сучасних наукових розвідках цей підхід отримує подальший розвиток, зокрема в працях А. Приходька, який розглядає дискурс як багатовимірний соціальний і лінгвокультурний феномен. Дослідник акцентує увагу на тому, що дискурс поєднує в собі комунікативні та когнітивні процеси, відображаючи не лише мовну діяльність, а й особливості мислення, культурного досвіду та соціальної взаємодії учасників спілкування. Особливого значення надається відкритості дискурсу, його неперервному характеру та зумовленості конкретною комунікативною ситуацією. При цьому підкреслюється, що межі дискурсу не є сталими чи наперед заданими, а постійно змінюються під впливом історичних, соціальних і культурних трансформацій (Приходько, 2008: 23–24]. Такий підхід дозволяє розглядати дискурс як динамічну систему, що перебуває у постійному процесі розвитку та переосмислення.

Слід зважати на те, що наукове поле дослідження дискурсу вирізняється значною неоднорідністю: цей термін має велику кількість визначень, які нерідко не збігаються між собою. Як зауважує Н. Шерстюк, поняття «дискурс» сьогодні позбавлене єдиного загальноприйнятого тлумачення, а його інтерпретація визначається обраним методологічним підходом і конкретною галуззю застосування (Шерстюк, 2013: 50). Унаслідок цього в сучасній науці відсутнє універсальне визначення, яке могло б повною мірою охопити всі варіанти використання даного терміна. На думку Л. Клименко, розмаїття теоретичних підходів і дослідницьких завдань трансформує усталені

уявлення про текст, стиль, діалог і мову, формуючи складну систему взаємопов'язаних понять (Клименко, 2025: 57).

Важливим є також розуміння дискурсу як складного явища, у межах якого поєднуються мовленнєві процеси та соціальні чинники. У концепції Т. ван Дейка дискурс трактується як сукупність соціально зумовлених практик, пов'язаних із створенням, поширенням і сприйняттям текстів, що функціонують у межах певного ідеологічного простору та сприяють його відтворенню (Dijk, 1997: 118). Учений наголошує на тісному зв'язку дискурсу з когнітивними структурами, зокрема з ментальними моделями, через які індивіди інтерпретують соціальну реальність.

У такому підході аналіз дискурсу не може обмежуватися суто текстуальним рівнем, адже необхідно враховувати соціальні умови його продукування, комунікативні ролі учасників, інституційний контекст, а також способи інтерпретації, що активуються в процесі сприйняття повідомлення. Саме поєднання мовних, соціальних та когнітивних параметрів дає змогу виявити приховані ідеологічні смисли, закладені в дискурсі. У цьому сенсі дискурс постає не лише як форма комунікації, а й як інструмент впливу та соціального контролю, через який закріплюються певні уявлення, норми та моделі поведінки в суспільстві.

Оскільки дискурс виникає та функціонує виключно в контексті, науковці неодноразово наголошують на його тісній залежності від конкретних комунікативних ситуацій, у межах яких відбувається взаємодія мовців. Саме включення тексту в реальну або уявну комунікативну подію — з урахуванням її учасників, їхніх намірів, соціальних ролей, просторово-часових умов та культурних передумов — надає йому статусу дискурсу (Романченко,2019). У такому розумінні текст перестає бути ізольованим мовним утворенням і набуває динамічного характеру, оскільки його смисл формується та трансформується в процесі комунікації.

За подібного підходу будь-яке висловлювання, відірване від ситуації спілкування, не може розглядатися як дискурс у повному значенні цього поняття, адже поза контекстом воно втрачає значну частину свого смислового та прагматичного навантаження. Важливими стають не лише мовні засоби, а й позамовні чинники — інтенції мовців, попередній досвід комунікації, спільні знання та очікування учасників. Таким чином, дискурс постає як результат складної взаємодії

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

тексту й контексту, де значення не є наперед заданим, а формується в процесі інтерпретації.

У сучасній лінгвістичній науці все більшого значення набуває усвідомлення соціальної функції дискурсу. Як зазначає М. Емміт, у багатьох випадках дискурс не обмежується відображенням уже наявних соціальних відносин, а активно бере участь у їх підтриманні, відтворенні, конструюванні або навіть трансформації (Emmitt M, Pollock J., 1997). Через мовні практики закріплюються соціальні ролі, ієрархії, норми та цінності, а також формуються уявлення про допустимі моделі поведінки в суспільстві.

Такий підхід відкриває можливість розглядати мовлення як один із важливих чинників соціальних змін, адже зміна дискурсивних практик може призводити до переосмислення усталених соціальних структур і відносин. У цьому контексті дискурс постає не лише як об'єкт лінгвістичного аналізу, а як дієвий інструмент впливу на суспільні процеси, що здатен формувати громадську думку, транслювати ідеології та сприяти як збереженню, так і оновленню соціального порядку. Саме тому дослідження дискурсу виходять за межі суто мовознавчих завдань і набувають міждисциплінарного характеру, поєднуючи лінгвістичний, соціологічний і культурологічний підходи.

Проблема розмежування понять тексту й дискурсу й надалі залишається предметом активних наукових дискусій. У багатьох дослідженнях ці терміни нерідко використовуються як синонімічні, проте детальніший аналіз засвідчує їхню принципову відмінність. Текст зазвичай розглядається як відносно автономний мовний продукт, що має завершену структуру, внутрішню організацію та фіксований зміст. Натомість дискурс трактується як процесуальне явище, яке охоплює не лише сам текст, а й умови його створення, інтерпретації та функціонування в конкретному соціокультурному середовищі (Селіванова, 2006: 153).

У межах такого підходу дискурс постає як результат взаємодії мовних, соціальних, прагматичних і культурних чинників, що впливають на формування смислу. Він не може існувати поза ситуацією спілкування, адже його значення змінюється залежно від ролей учасників комунікації, їхніх інтенцій, попереднього досвіду та контексту взаємодії. Саме це дозволяє розглядати дискурс як динамічне утворення, тісно пов'язане з процесом комунікації та умовами середовища, у яких здійснюється мовленнєва діяльність. Такий погляд розширює

межі лінгвістичного аналізу, поєднуючи його з соціальними й культурними аспектами мовлення.

Важливим аспектом аналізу дискурсу є його внутрішня градація, яка дозволяє глибше зрозуміти структуру та функціонування мовного явища. Така градація передбачає врахування не лише основних подій або центральних елементів дискурсу, а й супутніх чинників, що впливають на його зміст і сприйняття. Сюди входять різноманітні обставини, що визначають перебіг подій, фонову інформацію, яка створює необхідний контекст для їхнього осмислення, оцінки та реакції учасників комунікації, а також дані, що пов'язують зміст дискурсу з конкретною соціальною та культурною реальністю (Тхоровська, 2022).

Внутрішня градація дискурсу дозволяє виділити рівні його організації: від окремих висловлювань і мовних одиниць до загальних тем, наративних структур та ідейних ліній. Аналізуючи ці рівні, дослідник може простежити, як формуються смисли, яким чином вони взаємодіють із зовнішнім контекстом і як дискурс відображає або конструює соціальні відносини. Крім того, врахування внутрішньої градації сприяє розумінню механізмів інтеграції різнорідних елементів дискурсу, виявленню його когнітивних та прагматичних особливостей, а також оцінці того, як текст і контекст взаємодіють у процесі створення значення. Такий підхід дозволяє сприймати дискурс як багаторівневу систему, де кожен елемент, навіть другорядний, може впливати на загальну інтерпретацію та соціальну функцію мовного явища.

На нашу думку, важливим є також розрізнення підходів до дослідження дискурсу, оскільки різні методології дозволяють по-новому поглянути на його природу та функції. Зокрема, когнітивна перспектива надає можливість відстежити процеси формування смислів у свідомості комунікантів. Когнітивний підхід зосереджується на ментальних механізмах, що супроводжують розуміння, продукування та інтерпретацію мовлення, включаючи процеси уваги, пам'яті, мислення, уяви та прийняття рішень (Dijk T. A. Van, 2019).

Цей підхід дозволяє встановити зв'язок між мовною діяльністю та попереднім досвідом учасників комунікації, їхніми знаннями про світ, культурними схемами та когнітивними стратегіями, які вони застосовують у процесі спілкування. Крім того, когнітивний аналіз дискурсу відкриває можливість досліджувати, як формуються ментальні моделі ситуацій, як учасники інтерпретують приховані наміри співрозмовників, оцінюють інформацію та здійснюють її інтеграцію

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

у власну систему знань. Завдяки цьому можна глибше зрозуміти, як мовлення впливає на когнітивну діяльність людини, як виникають стереотипи, упередження та схеми очікуваної поведінки, а також як дискурс сприяє конструюванню смислів у соціальному та культурному вимірах. Таким чином, когнітивний підхід не лише збагачує лінгвістичний аналіз, а й відкриває перспективи для міждисциплінарних досліджень на межі лінгвістики, психології та соціології.

Інший підхід до вивчення дискурсу — соціолінгвістичний — акцентує увагу на тому, що мовлення не існує поза соціальними умовами. Він підкреслює важливість врахування соціального статусу учасників комунікації, прийнятих у суспільстві норм, правил взаємодії та соціальних відносин, у яких функціонує дискурс. У цьому контексті істотно не лише те, що саме висловлюється, а й хто говорить, до кого звертається, в якій соціальній та культурній ситуації відбувається спілкування і з якою метою (Щерба).

Соціолінгвістичний підхід дозволяє розглядати дискурс як соціальну подію, зміст і функції якої залежать від конкретних ролей мовців, їхнього статусу та взаємодії. Він показує, як мовні практики відображають і закріплюють соціальні ієрархії, ідеологічні установки та культурні очікування. Крім того, цей підхід дозволяє дослідити механізми впливу мовлення на поведінку учасників спілкування, формування соціальних смислів і норм, а також динаміку зміни цих норм у процесі комунікації. Таким чином, дискурс постає як інтерактивний соціальний феномен, у якому значення повідомлення формується не лише на рівні тексту, а й через соціальні позиції, ролі та взаємодії його учасників.

Не менш важливим є критичний підхід до вивчення дискурсу, особливо у дослідженнях, присвячених аналізу дискурсу влади. Цей напрямок досліджує, яким чином через мовлення відтворюються та легітимізуються домінантні ідеології, що формують суспільне сприйняття (Максимчук, 2010: 5). Критичний дискурс-аналіз прагне виявити приховані механізми впливу, які через мову можуть сприяти маргіналізації певних соціальних груп або точок зору.

Окрім того, існують практичні підходи до дослідження дискурсу, що розглядають його як засіб досягнення конкретних комунікативних цілей. Прагматичний напрямок зосереджується на умовах застосування мовних засобів у конкретних ситуаціях, беручи до уваги наміри мовця, реакції адресата та функціональну завершеність висловлюван-

ня (Огієнко, 2012: 100). У такому контексті дискурс постає як стратегічна діяльність, спрямована на регулювання поведінки учасників комунікації та досяв гнення пе ного результату в процесі спілкування.

Наукові тексти та професійне спілкування демонструють, яким чином формується спеціалізований дискурс. За словами А. Павленко, у цьому випадку дискурс слід розглядати не просто як текст, а як явище, що функціонує в певному професійному контексті, дотримуючись відповідних норм, термінології та стилістичних особливостей (Павленко, 2020: 131). Це дає підстави розглядати формування фахового дискурсу як соціолінгвістичний процес, у якому мовлення регулюється професійним середовищем та його стандартами.

Виходячи з цього, варто звернути увагу на способи класифікації дискурсу в мовознавстві. Одним із основних критеріїв є форма подачі мовного матеріалу: дискурс може бути усним або письмовим. Усний дискурс зазвичай характеризується більшою динамічністю та гнучкістю, значною мірою залежить від конкретної ситуації спілкування та реакцій співрозмовника. Натомість письмова форма дискурсу прагне до чіткої структурованості та формалізації, оскільки створюється з урахуванням того, що сприйняття тексту відбувається із затримкою й не завжди супроводжується безпосереднім зворотним зв'язком (Гудзь, 2012).

Висновки. Фаховий дискурс розглядається як багатовимірне явище, що поєднує мовні, соціальні, когнітивні та культурні аспекти комунікації у професійному середовищі. Його аналіз вимагає врахування не лише тексту, а й умов його створення, інтерпретації та функціонування. Різні теоретичні підходи до вивчення дискурсу — когнітивний, соціолінгвістичний, критичний та прагматичний — дозволяють виявити специфіку формування смислів, соціальних норм і комунікативних стратегій у професійній комунікації. Формування фахового дискурсу є соціолінгвістичним процесом, у межах якого мовлення регулюється професійним середовищем через термінологію, стилістичні норми та правила взаємодії. Усний і письмовий дискурс мають різну структуру та функціональні особливості: усний дискурс характеризується динамічністю та гнучкістю, тоді як письмовий — формалізованістю та чіткою організацією. Вивчення фахового дискурсу як динамічного та контекстуально зумовленого явища сприяє кращому розумінню механізмів професійної комунікації, взаємодії між учасниками та способів формування професійних знань і компетенцій.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Гудзь Н. Генезис поняття «дискурс» у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2012. № 105. С. 442–445.

Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підручник. К. : Лібра, 1999. 488 с.

Клименко Т. І. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Сучасні лінгвістичні дискурси: проблеми та реалії* : тези доп. науково-метод. семінару. Київ, 2025. С. 55–57.

Коваль О. М., Коваленко І. А. Дискурс-аналіз як метод дослідження проблем державної безпеки. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 406–413.

Корсун С. В. Проблеми дискурсу в лінгвістиці. *Сучасні лінгвістичні дискурси: проблеми та реалії* : тези доп. науково-метод. семінару. Київ, 2025. С. 64–66.

Максимчук О. Л. Політичний дискурс: особливості та функції. *Мова і культура*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Вип. 13, т. 8(144). С. 71–75. URL: http://eprints.zu.edu.ua/6987/1/00molpdo.pdf (дата звернення:16.10.2025).

Мартинюк А. П. Словник основних термінів конгнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ ім. Каразіна, 2011. 145 с.

Огієнко І. С. Дискурс та підходи до його аналізу: погляди на проблему сучасних англомовних дослідників. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. 2012. № 23. С. 98–102.

Павленко А. Г. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві. *Актуальні питання філології та методики викладання мов*. 2020. № 15. С. 129–136.

Прима В. В. Дискурс: погляди науковців на визначення та предмет вивчення. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 2, № 22. С. 98–103.

Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

Романченко А. П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу : комунікативні аспекти : монографія. Одеса, 2019. 542 с.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

Тхоровська С. Метод дискурс-аналізу: поняття та застосування (на прикладі ідеологічного дискурсу). *Молодий вчений*. 2022. № 2. С. 104–107.

Шерстюк Н. Дискурс: від становлення поняття до соціально-конструкціоністських теорій дискурс-аналізу. *Нова парадигма. Філософія*. 2013. № 114. С. 50–58.

Щерба Д. В. Соціолінгвістичний підхід до вивчення фахового дискурсу / Д. В. Щерба. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. Київ : Логос, 2007. Ч. 3. С. 229–232. URL: http://eprints.zu.edu.ua/9342/1/07sdvspd.pdf (дата звернення: 20.09.2025).

Armstrong P. The discourse of Michel Foucault: A sociological encounter. *Critical Perspectives on Accounting*. 2015. No. 27. P. 29–42.

Dijk T. A. van. Discourse as Structure and Process. London : SAGE Publications, 1997. 368 p.
Dijk T. A. van. Critical discourse studies: A sociocognitive approach. *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2019. No. 2. P. 62–86.
Emmitt M., Pollock J. Language and learning: an introduction for teaching. Melbourne : Oxford University Press, 1997. 288 p.

References

Armstrong, P. (2015). The discourse of Michel Foucault: A sociological encounter. *Critical Perspectives on Accounting, 27*, 29–42.
Dijk, T. A. van. (1997). *Discourse as structure and process*. SAGE Publications.
Dijk, T. A. van. (2019). Critical discourse studies: A sociocognitive approach. *Methods of Critical Discourse Analysis, 2*, 62–86.
Emmitt, M., & Pollock, J. (1997). *Language and learning: An introduction for teaching*. Oxford University Press.
Hudzh, N. (2012). Henezys poniattia «dyskurs» u suchasnii linhvistytsi [Genesis of the concept «discourse» in modern linguistics]. *Scientific Notes of KDPU. Series: Philological Sciences, 105*, 442–445 [in Ukrainian].
Klymenko, T. I. (2025). Poniattia dyskursu v suchasnii linhvistytsi [The concept of discourse in modern linguistics]. In *Modern Linguistic Discourses: Problems and Realities* (pp. 55–57). Kyiv [in Ukrainian].
Koval, O. M., & Kovalenko, I. A. (2024). Dyskurs-analiz yak metod doslidzhennia problem derzhavnoi bezpeky [Discourse analysis as a method of studying national security problems]. *Law and Public Administration, 4*, 406–413 [in Ukrainian].
Martyniuk, A. P. (2011). *Slovnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky* [Dictionary of basic terms of cognitive-discursive linguistics]. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
Maksymchuk, O. L. (2010). Politychnyi dyskurs: osoblyvosti ta funktsii [Political discourse: features and functions]. *Mova i kultura* [Language and cuilture] (Iss. 13, vol. 8(144), pp. 71–75]. Vydavnychyi dim Dmytra Buraho. http://eprints.zu.edu.ua/6987/1/00molpdo.pdf [in Ukrainian].
Ohiienko, I. S. (2012). Dyskurs ta pidkhody do yoho analizu: Pohliady na problemu suchasnykh anhlomovnykh doslidnykiv [Discourse and approaches to its analysis: Views on the problem of modern English-speaking researchers]. *Scientific Notes [of Ostroh Academy], 23*, 98–102 [in Ukrainian].
Pavlenko, A. H. (2020). Poniattia dyskursu v suchasnomu movoznavstvi [The concept of discourse in modern linguistics]. *Actual Issues of Philology and Methods of Language Teaching, 15*, 129–136 [in Ukrainian].
Pryma, V. V. (2022). Dyskurs: Pohliady naukovtsiv na vyznachennia ta predmet vyvchennia [Discourse: Scientists' views on the definition and subject of study]. *Transcarpathian Philological Studies, 2*(22), 98–103 [in Ukrainian].

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Prykhodko, A. M. (2008). *Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvnii paradyhmi linhvistyky* [Concepts and concept systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics]. Premier [in Ukrainian].
Romanchenko, A. P. (2019). *Elitarna movna osobystist u prostori naukovoho dyskursu: Komunikatyvni aspekty* [Elite linguistic personality in the space of scientific discourse: Communicative aspects]. Odesa [in Ukrainian].
Selivanova, O. (2006). *Suchasna linhvistyka: Terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: Terminological encyclopedia]. Dovkillia-K [in Ukrainian].
Sherstiuk, N. (2013). Dyskurs: vid stanovlennia poniattia do sotsialno-konstruktsionistskykh teorii dyskurs-analizu [Discourse: from the formation of the concept to social constructionist theories of discourse analysis]. *Nova Paradyhma* [New Paradigm], (114), 50–58. [in Ukrainian].
Shcherba, D. V. (2007). Sotsiolinhvistychnyi pidkhid do vyvchennia fakhovoho dyskursu. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* (P. 3, pp. 229–232). Lohos. http://eprints.zu.edu.ua/9342/1/07sdvspd.pdf [in Ukrainian].
Tkhorovska, S. (2022). Metod dyskurs-analizu: Poniattia ta zastosuvannia (na prykladi ideolohichnoho dyskursu) [Discourse analysis method: Concept and application (on the example of ideological discourse)]. *Young Scientist, 2*, 104–107 [in Ukrainian].
Yermolenko, A. M. (1999). *Komunikatyvna praktychna filosofiia* [Communicative practical philosophy]. Libra [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.10.2025 року

УДК 811.512.162:811.1/.9]’37
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349725

COGNITIVE FOUNDATIONS OF SUBJECTIVE SEMANTICS IN AZERBAIJANI AND WORLD LANGUAGES

Rana Mammadova Firdovsi
PhD candidate, Lecturer
Azerbaijan University of Architecture and Construction

Language is not a neutral mirror of reality but a living medium through which human beings construct, evaluate and emotionally color the world they inhabit. Within the cognitive framework of meaning, every word carries the trace of perspective a viewpoint shaped by the mind’s interaction with experience. The movement from perception to expression transforms objective reference into subjective significance; warmth becomes affection, distance becomes detachment and truth becomes a matter of stance rather than fact. Across languages, this dynamic reveals itself in the subtle grammar of evaluation, the metaphoric weight of adjectives and the pragmatic tones of politeness and irony. Subjective semantics thus stands at the crossroads of cognition and culture, showing that meaning is never given but continually negotiated between minds, emotions and contexts.

***Keywords**: subjective semantics, cognitive linguistics, epistemic modality, evidentiality, metaphorical mapping, cross-linguistic comparison, evaluative meaning.*

КОГНІТИВНІ ЗАСАДИ СУБ’ЄКТИВНОЇ СЕМАНТИКИ В АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІЙ ТА СВІТОВИХ МОВАХ

Рана Маммадова Фірдовсі
аспірант, викладач
Азербайджанський університет архітектури та будівництва

Мова не є нейтральним відображенням реальності, а живим середовищем, через яке люди конструюють, оцінюють і емоційно забарвлюють світ, у якому живуть. У межах когнітивного підходу до значення кожне слово несе слід перспективи погляду, сформованого взаємодією свідомості з досвідом. Перехід від сприйняття до висловлення перетворює об’єктивну референцію на суб’єктивну значущість: тепло стає прихильністю, відстань відчуженням, а істина питанням позиції, а не факту. У різних мовах ця динаміка проявляється в тонкій граматиці оцінювання, метафоричній силі прикметників і прагматичних відтінках ввічливості та іронії. Таким чином, суб’єктивна семантика перебуває на перетині когніції та культури, демонструючи, що значення ніколи не є заданим, а постійно вибудовується й узгоджується між свідомістю, емоціями та контекстами.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

***Ключові слова**: суб'єктивна семантика, когнітивна лінгвістика, епістемічна модальність, евіденційність, метафоричне картування, міжмовне порівняння, оцінне значення.*

Introduction. In cognitive linguistics the *subjective semantics* of the word refers not merely to its referential core but to the dynamic complex of meanings that reflect the speaker's perspective, evaluative stance, epistemic position and interactional strategies of politeness and face management. Within this framework, meaning is not viewed as a fixed lexical entry but as a living conceptualization, constructed through perception, memory, categorization and socially oriented intentionality. The subjective layer of meaning manifests both within the polysemic structure of the word and in the interactional mechanics of discourse: the speaker's intention, genre conventions, audience expectations and situational framing directly shape semantic construction. Thus, expressions such as *a heavy topic, warm relationship, bitter truth* are not merely stylistic ornaments they are conceptual mappings that encode how humans structure experience through metaphor. Similarly, epistemic and evidential markers like *apparently, seemingly, wohl, -miş, rashii, al parecer* signal the source, reliability and ownership of information, subtly distributing responsibility between speaker and listener.

The discussion is based on examples drawn from multiple language families Indo-European, Turkic and Japonic covering literary, journalistic and digital discourse. The goal is not only descriptive but also explanatory: to show how markers of subjectivity emerge (through *subjectification*), how they become conventionalized and "invisible" in routine use and how their distribution and intensity vary across genres.

Methodological framework. The study follows a *usage-based*, qualitatively oriented approach. Excerpts from literary texts, journalistic writing and digital communication in several languages are analyzed to identify lexical, syntactic and pragmatic markers of subjectivity. The interpretation draws upon frame semantics, prototype theory, conceptual metaphor and metonymy, construction grammar and pragmatic theories of presupposition and speech acts. Examples are illustrative rather than statistical; the emphasis lies on conceptual precision and cross-linguistic comparability.

The cognitive architecture of subjective meaning. To understand subjective meaning, one must first grasp how it connects with the lexical core. A word's core is typically organized around a *prototype*: for instance, *sweet / doux / dulce / şirin* originates from a sensory taste experience, while its

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

peripheral extensions carry emotional or aesthetic evaluation (*sweet child, sweet memory*). This expansion is systematic, not accidental: at the level of *frames*, "sweetness" evokes scenarios of pleasure, intimacy, and comfort, thus mapping the sensory domain onto the emotional and social ones. Similarly, adjectives such as *warm / teplıy / sıcak* shift from physical temperature to social closeness (*warm welcome, warm heart*), while *cold / froid / kaltes / soyuq* convey distance and detachment (*cold reply, cold relationship*). These metaphorical mappings are both universal and culturally specific: English "warm heart" is positive, German *kaltes Herz* implies cruelty, Turkish *sıcak kanlı* is linked to folk notions of friendliness and Japanese *atsui omoi* (hot feelings) expresses poetic intensity (Langacker, 2008).

Subjectivity, however, is not confined to evaluative adjectives. It also consists of epistemic and evidential networks that encode the speaker's stance toward knowledge. In English expressions like *apparently, seemingly, I suppose, must* convey degrees of inference and epistemic commitment (Traugott; Dasher, 2002); in German *wohl, offenbar, dürfte* play a similar role; in Spanish *al parecer, parece que*; in Turkish and Azerbaijani the suffix *-miş* and adverbs such as *galiba* or *deyəsən*; in Japanese *rashii, mitai, sō da, tte*—all indicate how information is sourced and how the speaker negotiates reliability **(**Narrog, 2012; Wilson, Sperber, 2019**).** Such markers are essential to the *interactional economy* of discourse: when a journalist writes "*apparently*", responsibility is shared with the information source; in academic writing *it seems plausible that...* (Wilson, Sperber, 2019) softens an argument and signals intellectual modesty; on social media ironic particles (quotation marks, emojis) create both distance and attitude (Ken-Ichi Kadooka, 2021).

Perspective or *construal* is the core mechanism of subjectivity. The same event can be represented through different viewpoints and meaning shifts according to *how* it is presented rather than *what* is presented. Compare: *The committee rejected the proposal* (agentive focus), *The proposal was rejected* (topic focus), *Apparently, the proposal didn't pass* (epistemic focus), *Unfortunately, the proposal didn't pass* (evaluative focus). In Azerbaijani and Turkish discourse, particles like *axı*, *ya*, *mı ki* (Aksan, 2015) in Russian *же/ведь* and in German *ja/doch* all encode layers of emotion, presupposition or stance that profoundly alter interpretation even when the propositional content remains identical. Such elements rarely appear in dictionaries but decisively determine meaning in use.

Politeness and face management function as the social regulators of subjective semantics. The *T/V* distinction (French *tu/vous*, German *du/Sie*,

Russian *ty/vy*) and honorific systems (Japanese *keigo*, Korean *-nim* forms, Turkish *rica ederim*, *mümkünse*, Azerbaijani *xahiş edirəm*, *zəhmət olmasa*) modify the same propositional request to different degrees of deference. The difference between "*Send me the file*" and "*Could you please send me the file?"* is not purely pragmatic but semantic: the second construction encodes an affective stance of consideration and minimizes face threat. Thus, politeness is not merely etiquette it is an integral part of the semantic structure itself.

Genre also influences how subjectivity is distributed. In literature sensory-metaphorical networks such as "*sweet / bitter / warm / cold"* generate imagery and empathy; the lyrical "I" internalizes perspective and aestheticizes polysemy. In journalism subjectivity takes argumentative form: evaluative adjectives, modal adverbs and rhetorical figures (antithesis, metaphor) shape the ethos of persuasion. In digital discourse subjective meaning becomes multimodal realized through emojis, hashtags, capitalization, elongation, ironic quotation and meme semiotics. A single punctuation mark or emoji can function almost like a morpheme, altering interpretation: *great.* can express sarcasm; *çox sağ ol da...* in Azerbaijani online speech conveys ironic dissatisfaction; thanks) is no longer a neutral expression but an index of tone.

The historical dimension of subjectivity *subjectification* and *grammaticalization* reveals striking parallels across languages. English *must* evolved from deontic necessity to epistemic inference; *very* (from Old French *verai* — "true") shifted from truth-intensity to degree modification. In Turkish and Azerbaijani, *-miş* extended from hearsay evidentiality to evaluative and even ironic nuances in narrative contexts. Russian *кажется* moved from perceptual "to seem" to an epistemic hedge; Japanese ～てしまう began as a completive aspect marker and now encodes regret or emotional coloring (Ken-Ichi Kadooka, 2021). In all such cases neutral descriptive forms gradually acquire traces of stance and emotion, later becoming conventionalized and "invisible", embedded into the lexical-semantic structure as default meaning.

At the discourse-construction level, subjectivity is sustained by recurrent templates. In English patterns like *I guess / it seems that / the fact is that* function as stance frameworks; in German, *es scheint, dass... / ich denke, ... / das Problem ist, dass...* build the expected rhetorical scaffolding; in Spanish, *lo cierto es que... / cabe destacar que...* strengthen textual ethos; in Azerbaijani and Turkish, *görünür ki... / deyəsən... / doğrudur ki...* mark graduated com-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

mitment. The semantic load of these constructions lies not only in words but in rhythm, intonation and illocutionary contour: the same lexical items acquire different subjective shades when placed in different constructions.

Perhaps the most revealing insight from multilingual data is that subjective semantics represents a meeting point between universals and local specificities. Deep metaphorical mappings such as "*closeness is warmth"* display cross-linguistic stability, yet their dosage, fine-tuning through particles, politeness calibration and ironic coding vary with culture. This variability poses real challenges for translation and intercultural communication: literal equivalence often erases subjective layers, weakening illocutionary force. Subjective semantics, therefore, is not merely a theoretical construct but a foundation for translation strategy, communicative ethics and rhetorical design.

Subjective Semantics across Genres and Time. The distribution of subjectivity across genres shows that this phenomenon performs distinct functions in each type of discourse.

In literary discourse subjectivity serves as an artistic lens through which emotional tonality and aesthetic experience are constructed. Writers often embed it in the inner speech of characters or in metaphorical layers of narration. In James Joyce's *Ulysses* the subjective strata of language are embodied through the stream-of-consciousness technique, where perception, time and self-awareness fracture into associative sequences. In Azerbaijani prose authors such as Anar, Elchin and I. Afandiyev build subjectivity through inner dialogue, ironic narrative tone and reflexive perspective. For example, moral categories like will and conscience are transformed into semantic energy; markers such as *görünür, bəlkə, deyəsən* (it seems, perhaps, apparently) create the psychological rhythm of narration. Here, subjectivity becomes not only a semantic layer but also an aesthetic principle (Hasanova, 2021).

In journalistic discourse subjective semantics carries rhetorical weight: the author maintains a personal stance while projecting the illusion of objectivity. Phrases like *Görünür ki, hökumətin qərarı...* or *Böyük ehtimalla, bu addım... ("It seems that the government's decision...," "Most likely this step...")* balance information and accountability. In Western media markers such as *it seems that, apparently, allegedly* are an integral part of written ethics (Wierbicka, Goddard, 2018). In Turkish and Azerbaijani journalism *deyəsən, elə bil, guya* often convey not only epistemic uncertainty but also emotional irony. In an age of information overload, these markers serve as signals of both distance and reliability.

In digital discourse subjectivity has become multimodal. Meaning is constructed not only through words but through emojis, graphic rhythm, hashtags and prosodic mimicry. A simple phrase like *çox sağ ol da...* (thanks, yeah right...) signals ironic dissatisfaction; *superrr!!!* expresses exaggerated enthusiasm; *great.* denotes sarcasm. Online, subjectivity is also collective users share emotional codes that build "*affective communities"*. Thus, subjective semantics becomes not merely individual but a reflection of social psychology in digital culture.

Diachronically the evolution of subjective meaning is closely tied to grammaticalization processes. English *must* shifted from expressing external necessity to epistemic inference, while *really* evolved from "*in truth*" to an emotional intensifier. In Turkish, the suffix *-miş* has moved beyond its original hearsay function to express surprise, irony or emotional stance: in *Görürsən, o da gəlmiş!* (So he's come, huh!), the form encodes the speaker's attitude, not simply evidentiality. Similarly, Azerbaijani *yəqin* (certain) has weakened into a marker of mild assumption. These paths of *subjectification* can be observed across virtually all natural languages and illustrate the parallel evolution of language and human cognition (Hasanova, 2021).

On the interpretative level subjective semantics represents not only personal emotion but also the embodiment of cultural norms. Each society's ethical system, communicative values and emotional codes influence how subjectivity is linguistically modelled. In Japanese, avoiding a direct "*no*" through expressions like *chotto...* (a bit...) reflects politeness and indirectness as part of the semantic fabric (Ken-Ichi Kadooka, 2021). In English *I'm afraid...* expresses both politeness and responsibility; in Azerbaijani, *bilmirəm, bəlkə də...* (I don't know, maybe...) (Hasanova, 2021) signals modesty and social tact. Thus, subjective semantics emerges as a "verbalized portrait" of both cognition and culture a mirror in which the human mind and the social order meet (Faucconnier, Turner, 2002).

Results and Discussion. The analysis of cross-linguistic and cross-genre material demonstrates that subjective semantics permeates all levels of language structure and functions as both a cognitive and social phenomenon. While its lexical, grammatical and discursive manifestations display universal tendencies, their activation and intensity vary across languages, genres and cultural systems.

1. **Lexical level**. Subjectivity is primarily realized through connotative and evaluative shades of meaning. Words rooted in sensory experience, such as *sweet, heavy, warm, cold* convey emotional or social evaluation in

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

many languages. This confirms that human conceptualization of meaning is grounded in sensory-based metaphorical mappings.

2. **Grammatical level.** Epistemic and evidential markers encode the speaker's attitude toward the source and reliability of information. Expressions such as *yəqin, görünür, -miş, apparently, wohl, al parecer* reveal how languages grammatically distribute cognitive responsibility. Through grammaticalization, many of these forms have shifted from neutral reportive markers to carriers of stance, emotion or irony.

3. **Discourse level**. Subjective semantics is realized according to genre conventions. In literary discourse it manifests through inner speech, metaphorical density and lyrical tonality; in journalistic writing, it mediates between factual reporting and rhetorical positioning. In digital communication subjectivity becomes multimodal emojis, hashtags, orthographic rhythm and graphic irony constitute its primary resources.

4**. Interactional level**. Politeness and face-management strategies act as social regulators of subjective meaning. Formulas such as *Could you please...*, *zəhmət olmasa...* or *I'm afraid...* are not merely etiquette they function as semantic softeners that calibrate emotional distance and preserve interpersonal balance.

5. **Diachronic perspective**. Processes of *subjectification* reveal a universal tendency: expressions that once conveyed objective information evolve into markers of personal stance or affect. This transformation illustrates the adaptive interaction between communicative economy and psychological expressiveness in language evolution.

6. **Cognitive dimension.** Subjective semantics is closely linked with conceptual metaphor, frame and prototype theory. Meaning does not arise directly from external referents but from the conceptual network of human experience. Subjectivity is thus the linguistic trace of conceptualization itself the "signature" of consciousness within meaning.

7. **Cultural dimension**. Subjective meanings reflect the ethical and communicative codes of societies. Indirectness in Japanese responsibility-sharing in English and modesty or emotional politeness in Azerbaijani all represent culturally encoded patterns of subjectivity. The language system mirrors not only cognition but also value orientation.

Conclusion. Subjective semantics reveals language as far more than a medium of information transfer it is a vehicle of human consciousness, emotion and social relation. It stands at the intersection of universality and cultural specificity: while metaphorical and epistemic structures reflect uni-

versal cognitive patterns, politeness, irony and emotional coding express culturally distinct norms. The study of subjective meaning shows that words do not merely describe the external world they articulate the way individuals *feel*, *evaluate* and *interpret* reality. Language, therefore, is not only the mirror of thought but also the semantic embodiment of human sensibility and interpersonal stance.

Literature

Hasanova Sh. N. A Cognitive Study of the Concept of Style (Based on the Materials of the Azerbaijani and English Languages) : Author's Abstract of the Dissertation Submitted for the Degree of Doctor of Philosophy. Baku, 2021. 32 p.

Aksan M., Aksan Y. Türkçede anlam ve kavram terimleri üzerine / Ogden ve Richards'in üçgenine yeniden bakmak [Про терміни значення та концепту в турецькій мові / Новий погляд на трикутник Огдена та Річардса]. *International Journal of Language Academy*. 2015. Vol. 3(6). P. 142–142.

Fauconnier G., Turner M. The way we think: conceptual blending and the mind's hidden complexities. Basic Books,2002. 464 p.

Japanese mood and modality in systemic functional linguistics / Ken-Ichi Kadooka (ed.). Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2021. 179 p.

Langacker R. W. Cognitive grammar: A basic introduction. Oxford : Oxford University Press, 2008. 562 p.

Narrog H. Modality, Subjectivity and Semantic Change: A Cross-Linguistic Perspective. Oxford : Oxford University Press, 2012. 333 p.

Traugott E. C., Dasher R. B. Regularity in semantic change. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 358 p.

Wierzbicka A., Goddard C. Minimal English for a Global World: Improved Communication Using Fewer Words.Palgrave Macmillan, 2018. 282 p.

Wilson D., Sperber D. Relevance theory: twenty-five years on. *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*. Wiley-Blackwell, 2019. P. 112–128.

References

Aksan, M., & Aksan, Y. (2015). Türkçede anlam ve kavram terimleri üzerine / Ogden ve Richards'in üçgenine yeniden bakmak [On the terms of meaning and concept in Turkish / Taking a fresh look at Ogden's and Richard's triangle]. *International Journal of Language Academy, 3*(6), 142–142.

Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.

Hasanova, Sh. N. (2021). *A cognitive study of the concept of style (Based on the materials of the Azerbaijani and English languages)* [Author's abstract of the dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy]. Baku.

Kadooka, K. (Ed.). (2021). *Japanese mood and modality in systemic functional linguistics*. John Benjamins.

Langacker, R. W. (2008). *Cognitive grammar: A basic introduction*. Oxford University Press.
Narrog, H. (2012). *Modality, subjectivity and semantic change: A cross-linguistic perspective*. Oxford University Press.
Traugott, E. C., & Dasher, R. B. (2002). *Regularity in semantic change*. Cambridge University Press.
Wierzbicka, A., & Goddard, C. (2018). *Minimal English for a global world: Improved communication using fewer words*.Palgrave Macmillan.
Wilson, D., & Sperber, D. (2019). Relevance theory: Twenty-five years on. In *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology* (pp. 112–128). Wiley-Blackwell.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 821.134.3
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349726

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА МОДИФІКАЦІЯ АНТИУТОПІЇ ЖОЗЕ САРАМАГО «СЛІПОТА»

Садовська Ю. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-4913-6158

Як і класична антиутопія, постмодерністська соціальна антиутопія зображає суспільство, яке існує в умовах тотального контролю та жорстокості, що призводить до духовної деградації людства. У романах цього жанру простежується орієнтація на майбутнє і прогнозування соціальних тенденцій.

Метою статті є дослідження особливостей антиутопічного дискурсу роману Ж. Сарамаго «Сліпота» в контексті постмодернізму. Наукова новизна дослідження визначається тим, що здійснюється спроба окреслити риси постмодерної антиутопії у романі Жозе Сарамаго «Сліпота». Результати дослідження збагачують існуючі уявлення про сучасну антиутопію як літературний жанр та про творчість світоча португальської літератури Жозе Сарамаго. Окрім цього, робота може стати основою для подальшого вивчення особливостей антиутопії. Відповідно, методологія дослідження є комплексною: для досягнення зазначеної мети було залучено історико-літературний, герменевтичний, міфопоетичний методи.

В статті виділені такі риси постмодерністського напряму у романі Ж. Сарамаго «Сліпота» як гра з читачем, гендерні зміни, використання міфу, постмодерністська іронія, руйнування канонів. Роман не дає чітких відповідей чи оптимістичного фіналу, залишаючи читачеві простір для розмірковувань.

Світ роману «Сліпота» Жозе Сарамаго будується на певній смисловій межі, концентруючи коди постмодерну заради простеження перспективи дистопії як можливого варіанта майбутнього. Автор піднімає ряд глибоких питань про природу соціального та поведінки людини.

Філософсько-психологічна спрямованість і притчевість роману «Сліпота» Жозе Сарамаго дозволяють підняти на новий рівень питання про кризу людяності, моральності та солідарності. Через символіку, умовність і психологічну глибину автор показує, як легко людство може втратити свої моральні орієнтири, але водночас залишає простір для надії на відновлення етичних цінностей. Це робить роман універсальною притчею про людське існування.

Ключові слова: *постмодернізм, соціальна антиутопія, притчевість, моральна сліпота.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

POSTMODERNIST MODIFICATION OF THE DYSTOPIA IN JOSÉ SARAMAGO'S "BLINDNESS"

Sadovska Yu. V.
PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

Like classical dystopia, postmodern social dystopia depicts a society that exists under conditions of total control and cruelty, leading to the spiritual degradation of humanity. Novels of this genre are characterized by an orientation towards the future and a prediction of social trends.

The aim of the article is to study the features of the dystopian discourse of J. Saramago's novel "Blindness" in the context of postmodernism. The scientific novelty of the study is determined by the fact that an attempt is made to outline the features of postmodern dystopia in José Saramago's novel "Blindness". The results of the study enrich the existing ideas about modern dystopia as a literary genre and about the work of the luminary of Portuguese literature by José Saramago. In addition, the work can become the basis for further study of the features of dystopia. Accordingly, the research methodology is comprehensive: to achieve the stated goal, historical-literary, hermeneutic, mythopoetic methods were used.

The article highlights such features of the postmodernist direction in the novel by J. Saramago "Blindness" as playing with the reader, gender changes, the use of myth, postmodern irony, the destruction of canons. The novel does not provide clear answers or an optimistic ending, leaving the reader room for reflection.

Saramago's novel "Blindness" is characterized by genre syncretism and authorial modification. The work combines the classic features of the social dystopia genre with postmodern elements, as well as deep philosophical content. At the center of the plot is an "epidemic of white blindness", which instantly covers people and destroys all aspects of the social order. This crisis exposes the fundamental problems of modern society: the destruction of social order and the dehumanization of the individual.

The author uses the metaphor of mass blindness to explore the moral, spiritual, and social crisis of humanity. The novel analyzes the fundamental features of human nature, examines the issues of morality and the possibility of coexistence in critical conditions. Mass blindness symbolizes the spiritual and moral blindness that is widespread in society. The novel carefully examines people's reactions to crisis conditions. Blindness provokes fear, which transforms into panic, aggression and violence. Saramago shows how psychological pressure makes people lose control over themselves, which leads to dehumanization. The characters face a difficult moral choice, being between survival and humanity.

The world of José Saramago's novel Blindness is built on a certain semantic boundary, concentrating the codes of postmodernism in order to trace the prospect of dystopia as a possible future. The author raises a number of profound questions about the nature of the social and human behavior.

The philosophical and psychological focus and parable nature of José Saramago's novel "Blindness" allow us to raise the question of the crisis of humanity, morality and solidarity to a new level. Through symbolism, convention and psychological depth, the author shows how easily humanity can lose its moral guidelines, but at the same time leaves room for hope for the restoration of ethical values. This makes the novel a universal parable about human existence.
Keywords: *postmodernism, social dystopia, parable, moral blindness.*

Вступ. Активізація жанру антиутопії у другій половині XX — на початку XXI століття обумовлена впізнаваністю суспільних тенденцій та тісним зв'язком з реальністю. Переорієнтація жанру утопії на більш пріоритетний дала можливість висвітлити універсальні проблеми людства, переосмислити усталені моделі суспільства, знову звернутися до проблеми морального вибору людини. XX — XXI століть — період, багатий на історичні, суспільні, науково-технічні, культурні події, став ґрунтом для подальшого розвитку жанру антиутопії. І. Пархоменко вважає, що саме цій добі характерна «жанрова нестабільність, синтез літературних напрямків і жанрів, криза традиційних уявлень та трансформація майже усіх жанрових моделей» (Пархоменко, 2011: 217). Тобто, специфіка літературного процесу характеризується швидкою зміною художньої парадигми, яка впливає на вектор розвитку вже існуючих літературних жанрів.

Варто зазначити, що активний розвиток жанру протягом останнього часу зумовлений фактом того, що за своїми художніми ознаками антиутопія органічно відповідає світобаченню людини, втіленням якого у мистецтві є постмодернізм. Під впливом ідей постмодернізму антиутопія зазнає трансформацій для того, щоб максимально відповідати вимогам сучасного читача. Яскравим прикладом постмодерністської соціальної антиутопії став роман Жозе Сарамаго «Сліпота» (1995).

Метою статті є дослідження особливостей антиутопічного дискурсу роману Ж. Сарамаго «Сліпота» в контексті постмодернізму. Наукова новизна дослідження визначається тим, що здійснюється спроба окреслити риси постмодерної антиутопії у романі Жозе Сарамаго «Сліпота». Результати дослідження збагачують існуючі уявлення про сучасну антиутопію як літературний жанр та про творчість світоча португальської літератури Жозе Сарамаго. Окрім цього, робота може стати основою для подальшого вивчення особливостей антиутопії. Відповідно, *методологія* дослідження є комплексною: для досягнен-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ня зазначеної мети було залучено історико-літературний, герменевтичний, міфопоетичний методи.

Антиутопія в українській і світовій літературознавчій рецепції. Вивчення терміна «антиутопія» є дискусійним. Абсолютна більшість спроб дати визначення антиутопії апелює до буквального прочитання терміна: якщо утопія як жанр передбачає справедливий і досконалий устрій людського суспільства, то антиутопія — несправедливий та «антидосконалий». Тому стає необхідним виділення соціально-філософських критеріїв антиутопії для розуміння еволюції жанру. Свідченням цього є науково-критичні роботи українських та зарубіжних літературознавців: А. Демченко, К. Дорошенко, О. Євченко, М. Іконнікова, І. Кулікова І. Пархоменко, Г. Сабат, С. Чередник, G. Claeys, E. Gottlieb, P. Fitting, T. Moylan, L. Sargent, D. Suvin та ін.

М. Іконнікова визначає три основних напрямки досліджень роману-антиутопії: 1) розгляд цього жанру в позалітературному контексті як відбиття історичної дійсності або ідеології; 2) аналіз співвідношення роману-антиутопії з іншими літературними явищами; 3) дослідження, мета яких — створення теоретичної моделі жанру, тобто такої характеристики типу художнього цілого, що пояснювала б його функціонування (Іконнікова, 2008: 105).

А. Соловйова пропонує під терміном «антиутопія» розуміє напрям у художніх творах, частково – у науці, що передбачає сатирично-алегоричне змалювання будь-якого суспільства, в якому запанували негативні тенденції розвитку; художнє дослідження, що є умовним прогнозом-попередженням, символічною моделлю розвитку за умов збереження у ньому існуючих негативних проблем» (Соловйова, 2011: 58).

Звернемося до специфіки жанру антиутопії, її проблематики та поетики, а також осмислення антиутопії як художньої системи, її структури та функцій. І. Кулікова, називаючи змістовні і формальні характеристики класичної антиутопії (наявність негативної футурологічної моделі суспільства у формі тоталітарної держави, що вороже налаштована до людини; лабільність антиутопічного світу; антропоцентричність; наявність налаштованого на бунт героя, який перебуває в опозиції до державного устрою й конфлікту між особистістю та державою; ситуація псевдокарнавалу і т.п.), вказує на те, що сучасна антиутопія, зберігаючи й розвиваючи традиції свого класичного зразка, набуває нових рис. Мова йде про набагато вищий ступінь ан-

тропоцентричності, мінімальну відстороненість від реального часу, інтертекстуальність. Соціальний протест змінюється особистим і важливим стає не результат бунту, а його філософський зміст, що визначає вектор пошуку власної ідентичності (Кулікова, 2017: 198–201). Ці риси дозволяють сучасні літературознавчій рецепції визначати антиутопічні твори другої половині XX — початку XXI століття як дистопію.

Зарубіжна літературознавча критика характеризує дистопію як «an envisioning, extrapolated from historical and contemporary concerns, of a wasted world, a nightmare society, which the author wishes to warn against» (Gottlieb, 2001), підтверджуючи соціальні і філософські критерії цього жанру.

Дослідник G. Claeys визначає цей жанр як «anti-utopia, negative dystopia, a fictional portrayal of a society in which evil, or negative social and political developments have the upper hand» (Claeys, 2010: 107).

L. Sargent підтримує вищезазначену думку: «dystopia implies having a worse social structure.. than the present social system». Для нього такі терміни як «dystopia, anti-utopia, utopian satire and critical utopia» всі відносяться до «a non-existent society described in considerable detail and normally located in time and space» (Sargent, 2010: 137).

T. Moylan заявляє, що антиутопічний наратив зображує «community where sociopolitical institutions, norms and relationships between its individuals are organized in a significantly less perfect» (Moylan, 2000: 76).

Критерії за своєю суттю є спільними для всіх піджанрів таких творів. А сам твір може разом із зміною системи цінностей, яку сприйняв читач у процесі соціалізації, змінювати свою природу: з дистопії стає антиутопією та навпаки. На нашу думку, основна складність полягає насамперед у тому, що визначити чітку межу між антиутопією та дистопією практично неможливо.

Важливим є те, що ці критерії повинні бути пов'язані з функціями соціальної діагностики та прогностики. Більшість авторів антиутопій будують тенденційний прогноз на підставі трендів розвитку людської цивілізації. Антиутопія застерігає та попереджає про негативний вектор розвитку і зазначені вище риси служать актуалізацією цього застереження та його загального формулювання.

Антиутопія як соціальна модель, заснована на реально існуючих тенденціях розвитку суспільства, включає в себе очікування та страхи соціуму: система цінностей антиутопічного соціуму має виклика-

ти у читача неприйняття і співпереживання герою, який не поділяє основних норм змодельованого суспільства. Антиутопічні твори показують процес поступового пробудження особистості героя у системі нових ціннісних координат. Отже, зміщуючи акцент на соціальну сферу і набувши цілий ряд нових рис, антиутопія не втратила зв'язку з традицією.

Гарним прикладом цьому є роман Ж. Сарамаго «Сліпота», в якому чітко простежуються риси постмодерної соціальної антиутопії. Тому детальний аналіз твору, на нашу думку, допоможе краще зрозуміти жанрові трансформації антиутопії XX-XXI століть.

Роман Ж. Сарамаго «Сліпота» як соціальна антиутопія. Жозе Сарамаго (1922–2010) — представник сучасної португальської літератури, лауреат Нобелівської премії у 1998 році за «твори-притчі, посилені фантазією, співчуттям та іронією, які постійно дозволяють відчути та зрозуміти нашу ілюзорну реальність». Твори Сарамаго вже понад 20 років привертають численну читацьку аудиторію та увагу дослідників.

Постмодерністська матриця була вперше накладена на його творчість у кінці XX століття, хоча ім'я Сарамаго так і не увійшло до безперечних класиків постмодерну: його творчість і донині то зближують із традицією латиноамериканського «магічного реалізму», то повертають у коло постмодерну, то визначають як модернізм. Ця дискусія і досі не завершена.

За часовими рамками своєї творчості португальський романіст беззастережно належить до культури, що настала за модернізмом і авторське сприйняття і розуміння історії, сьогодення та майбутнього (досліджено у романах «Рік смерті Рікардо Рейса», «Кам'яний пліт», «Євангеліє від Ісуса», «Досвід про сліпоту», «Людина подвоєна», «Печера») вписується в систему постмодерністських концептів: криза самоідентифікації, репрезентація хаосу, зображення «суспільства споживання».

Передумови написання знакового у творчості письменника роману «Сліпота» виникли 1977 року, коли вийшов перший роман автора — «Підручник живопису і каліграфії». Вже у «Підручнику» чи, як зазначено у підзаголовку до книги, «репетиції роману», постало питання про вибір між сліпотою і зрячістю, розлогу відповідь на яке буде дано в подальших романах автора («Досвід про сліпоту», «Досвід про зрячість», «Сліпота»). Передбачається, що ще одним поштовхом до написання «Сліпоти» стала реакція суспільства на роман «Євангe-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ліє від Ісуса». Церква визнала книгу образливою та звинуватила автора у богохульстві. Сарамаго заборонили здобувати літературні премії. З цього часу португальське суспільство з його «рабським» послухом асоціюється у прозаїка з духовною сліпотою.

«Антиутопічний» твір часто ілюструє уявне суспільство, яке відрізняється від реального світу автора. Проте це уявне суспільство безпосередньо відображає так чи інакше реальний світ автора: «*the best dystopian fiction is always highly relevant more or less directly to specific "real world" societies or issues*» (Booker, 1994: 14).

З формальної точки зору «Сліпоту» можна віднести до жанру соціальної антиутопії. У центрі твору окреме вигадане суспільство, яке живе звичайним повсякденним життям, при цьому в них легко впізнати представників європейської держави. Звичайну рутину перевертає інфекція, що вражає очі, перетворюючи цілком здорових зрячих людей на сліпих. Джерело інфекції не встановлено, причина хвороби криється у стані людства: його жорстокості, відсутності великодушності, втраті природних людських почуттів. Єдиною зрячою залишилася дружина лікаря. Саме її очима читач спостерігає за крахом людських цінностей, запустінням, перетворенням людей на людиноподібних істот, диктаторським режимом тиранів.

Читач практично відразу розуміє, що йдеться не про конкретну сліпоту та конкретних сліпців, а про людство в цілому. Підтверджує це відсутність конкретного місця дії, часу, імен у персонажів. Сліпота породжує замкнутий простір міста, де починається оповідання, потім герої переміщаються в санаторій — це психіатрична лікарня, в якій заражених тримають як у в'язниці. Цим доводиться один з основних критеріїв соціальної антиутопії — «conspiracy of the elite against their own people» (Gottlieb, 2001: 6).

Сарамаго встановлює причини пасивної ролі уряду по відношенню до суспільства і проливає світло на епідемію сліпоти. Ця епідемія раптово стає катастрофою, уряд не в змозі швидко впоратися з нею. Автор зображує сліпоту як «біле зло», викриваючи егоїзм, який і заразив усіх героїв, окрім дружини лікаря. Він пов'язує те, що сталося з цілим містом, зі злими тенденціями, прихованими під соціальними структурами суспільства: 1) бездіяльність уряду та репресивний підхід до боротьби з хворобою лише погіршили її та прискорили її жахливе та швидке поширення серед людей; 2) сліпі виявилися байдужими один до одного, зосереджуючись виключно на своїх інтересах і не-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

хтуючи потребами інших. Такий розвиток подій ставить питання подальшого існування людства: *«Настала та мить, коли ми повинні вирішити, що нам робити далі... немає води, немає електрики, припинилося постачання чим би то не було, навколо панує справжній хаос, Цікаво, а уряд існує, запитав перший сліпий, Не думаю, а якщо й існує, то це уряд сліпих, який хоче управляти сліпими, але навіть не намагається щось організувати, Тоді в нас немає майбутнього, сказав старий із чорною пов'язкою на оці, Не знаю, чи є в нас майбутнє, зараз набагато важливіше вирішити, як нам жити в цьому теперішньому, Без майбутнього теперішнє не має глузду, воно ніби й не існує, Може бути, що людство якось пристосується жити без очей, але тоді воно перестане бути людством*...(Сарамаго, 2013).

Сюжет та глибина твору філософічні та глибоко психологічні. Незважаючи на назву, перший образ, що відкривається розумінню читача — образ людини-тварини, людини-звіра. Оповідь починається з того, що чоловік, який був за кермом автомобіля, раптово втратив зір. У той час поряд була лише одна людина, яка запропонував свою допомогу, щоб підвезти його до свого дому. Справжнім наміром цього чоловіка було викрасти автомобіль сліпого. Ця подія демонструє першу ознаку морального занепаду та є доказом, який можна використати для пояснення антиутопічного суспільства.

Під цим знаком розвивається сюжетна лінія, пов'язана з перебуванням героїв в карантині. Держава, зібравши всі сліпих у будівлі психіатричної лікарні та відрізавши їм доступ до зовнішнього світу, скасувала для них усі закони цього ж світу.

Заповіддю життя в карантині, більше схожим на концтабір, стають слова головної героїні: «*Якщо ми не спроможні повністю жити, як люди, то принаймні докладаймо всіх зусиль, щоб цілком не уподібнитися до тварин»* (Сарамаго, 2013). Стійкими стають порівняння сліпих зі свинями, баранами, собаками. Автор підкреслює земну природу людини натуралізмом розповіді: пильна увага до поклику плоті ще більше посилює уподібнення і розкриває очі читачеві.

Ізоляція сліпих у віддалене місце з недостатньою кількістю їжі та ліків; жорстокість солдат, байдужість влади визначили поведінку людей у притулку для сліпих. Насильство, хаос і моральна розбещеність досягли нових глибин. Сліпі люди потонули в жахливому світі варварства, ненависті та безнадії. Санаторій став мікрокосмом соціальної та моральної експлуатації: *«злочинність, хуліганство, брехня*

та жорстокість панують і пригнічують цей простір з більшою силою» (Сарамаго, 2013). У царстві всесилля зла, насильства і страху особливий ефект мають вкраплення звичайної людяності — мотиви самопожертви і кохання (дружина лікаря удає сліпу, щоб не розлучатися з чоловіком).

Саме такими епізодами Сарамаго демонструє відмінності між цінностями та нормами, прийнятими читачем та модельованими у творі. Це породжує ефект відторгнення: читач не бажає жити в такому суспільстві, не хоче бачити його як ймовірне майбутнє. Ефект відторгнення посилюється домінуючою атмосферою страху, ненависті, нетерпимості, внутрішньою емоційною напругою.

Варто зазначити й той факт, що трансформується традиційний антиутопічний хронотоп — фантастичні припущення, що використовувалися для моделювання іншої дійсності, зустрічаються набагато рідше. Зображення подій реалістичне, натуралістичне і наближене до дійсності і сучасності. Ефект реалістичності художньої дійсності досягається завдяки активному використанню сучасних тенденцій існування соціуму. Акцент робиться на почуття і переживання героя і його ставлення до життєвих реалій. На першому плані не те, що відбувається в світі, а те, що відчуває людина, яка знаходиться в цьому світі.

Як зазначає M. Schiopu, «Blindness is a complex novel that explores numerous aspects of human society: social, moral, political and environmental issues are analysed by the hypercritical narrator» (Schiopu, 2021: 7). Так, роман Жозе Сарамаго «Сліпота» має риси класичної антиутопії (питання держави, переосмислення екзистенційних проблем людини, елементи фантастики, які сприймаються як картина майбутнього, вгадування реальних суспільних тенденцій тощо), але це вже не просто соціальна антиутопія, а її постмодерністська модифікація.

Постмодерністський літературний експеримент. Роману Сарамаго «Сліпота» характерний жанровий синкретизм і авторська модифікація. Відповідаючи на запитання про авторський метод Сарамаго, літературознавці стверджують, що світ романіста будується на певному смисловому кордоні, що чітко актуалізує коди постмодерну заради їх відторгнення та побудови всупереч їм іншого світорозуміння та світосприйняття — можливого пробудження в читачеві дієвого відношення до реальності.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Варто виділити риси постмодерністського напряму у романі, адже «Сліпота» Жозе Сарамаго створена на постмодерних засадах.

Гра з читачем. «Сліпота» є важкою для читання, майже відсутній поділ на абзаци. Також роман містить багато довгих, ускладнених синтаксичних конструкцій; початок і кінець діалогів, а також учасники цих діалогів не очевидні, тому що відсутні лапки. Такий підхід дозволяє глибше зануритися в проблематику твору — читач включається у співтворчість з письменником. Автор змушує читача стати «умовно сліпим», як і герої твору. Сарамаго постійно грає з читачем, то відводячи його у світ фантазії, то занурюючи в кругообіг реальних історичних подій, і змушує задуматися над тим, для чого потрібна ця гра і які насправді її правила.

Гендерні зміни. Світ роману показаний крізь призму сприйняття головного героя — жіночого персонажа, що «*бачить серед сліпих*». Підкреслено антропоцентричність, тобто жанрову орієнтованість на особистість, її переживання та погляди. Жіночі персонажі постмодерної антиутопії трансформуються в силу, що рухає історію твору. Так, дружина лікаря представляє собою принципово новий тип героїні в антиутопічній літературі — жінки сильної духом, здатної на бунт проти реальності, при цьому вона не позбавлена людських рис.

З головною героїнею пов'язана наступна риса постмодернізму — ***використання міфу***. Письменник використовує міф про «останню людину» на землі. «Остання людина» — дружина лікаря, зряча у світі сліпих, водночас оповідачка та головна героїня. Вона свідок краху суспільних відносин, цинізму, культу споживання та відновлення втрачених цінностей: «*Мабуть, лише у світі сліпих речі стають такими, якими вони насправді є...*»(Сарамаго, 2013). Замість того, щоб тікати від хаосу, дружина лікаря вирішує залишитися зі сліпими та допомогти людям відновити порядок. Коли лікар дізнається, що його дружина не сліпа і переконує її піти з психіатричної лікарні, але вона відмовляється покинути його, вона каже: *«Немає сенсу, вони тебе там не почують, а якби й почули, то не звернули б уваги... Ні, кохання моя, я залишаюся, щоб допомогти тобі та іншим, хто може прийти сюди, але не кажи їм, що бачу»* (Сарамаго, 2013).

Однак здатність бачити не дає їй переваги, вона піддається об'єктивізації, зґвалтуванню та жорстокому поводженню. Героїня не може розкрити свою єдину силу, свою здатність «бачити» через страх бути використаною чи покараною. Отже, її становище можна назвати

вигідним, але лише умовно. Вона не сприймає зір як перевагу, а скоріше навпаки: «*пробачте мені за те, що я вам читаю лекцію з моралі, бо ви не знаєте й не можете знати, що означає мати зір у світі сліпих, я не цариця, я просто народилася для того, щоб побачити справжній жах, ви його лише відчуваєте, а я його не тільки відчуваю, а й бачу...*» (Сарамаго, 2013).

Сліпота у романі — це не подія, а ситуація; протягом твору герої усвідомлюють, що вона нічого не змінила в суті людини, а лише проявила її. Коли сліпота з хвороби перетворюється на екзистенційну ситуацію. дружина лікаря внутрішньо прагне стати сліпою — щоб бути з усіма нарівні, бути не кращою і не сильнішою за інших. Вже після низки прозрінь і відступу епідемії, героїня підбиває підсумок: «*люди мають звичай казати, що немає сліпоти, а є сліпі, хоч історичний досвід завжди підказував нам, що немає сліпих, а є сліпота в різних її проявах...*» (Сарамаго, 2013).

Постмодерністська іронія. Сарамаго доводить зображуваний світ до абсурду: місцем обсервації сліпців обрано психіатричну лікарню, єдиний лікар серед сліпих — офтальмолог; дівчина в темних очах, втративши зір, продовжує лікувати очі від катаракти. Вибір психлікарні для обсервації сліпців спочатку схожий на злий жарт, але потім стає цілком зрозумілим і обумовленим обставинами: після втрати зору герої втрачають залишки людяності, їх поведінка перестає бути адекватною, це вже не соціум: соціальні начала зникають під впливом біологічних потреб. Відчуття загальної деградації стає основною характеристикою зображуваної реальності.

Психлікарня в творі виступає як символ апокаліптичної руйнації людства, в ній втілене падіння людської цивілізації. Людина тут більше не є господарем цього світу, вона вироджується, що тягне за собою регресію з невідомими наслідками. Світ «Сліпоти» дозволяє перенести актуальні проблеми сьогодення в абсурдне майбутнє, де вони існують у формі питань.

Наявна у творі й постмодерна інтертекстуальність. Один з сліпих описує іншим побачені картини: *«Останнє, що я побачив, була картина, Картина, повторив старий із чорною пов'язкою на оці, і де ж це було, Я ходив до музею, й на тій картині було поле з воронами, кипарисами й сонцем, ніби стуленим зі шматочків інших сонць, Схоже, то була картина якогось голландця...»* або ж *«там були чоловіки, які сиділи за столом і вечеряли, В історії мистецтва було стільки сніданків, обідів, вечерь,*

що лише за цією ознакою годі зрозуміти, хто там їв, Чоловіків там було тринадцятеро...» (Сарамаго, 2013), в яких легко упізнати живопис Ван Гога та Леонардо да Вінчі. При цьому описи абсолютно примітивні, доповнені недоречними ремарками інших. Сарамаго показує відірваність соціуму від культури і їх духовний занепад.

Однією з найбільш іронічних є сцена в церкві. Всім статуям Христа, Богоматері та святих на очі надіті білі пов'язки, на зображеннях усі очі замащені білою фарбою: *«не могло бути правдою те, що показували їй очі, а вони показували, що чоловік, розп'ятий на хресті, має на очах білу пов'язку, як і та жінка поруч із ним, чиє серце пронизане сімома мечами, й не тільки той чоловік і та жінка мали на очах білі пов'язки, у всіх скульптурних образів у церкві очі були зав'язані, а в усіх персонажів на картинах вони були замазані білою фарбою...»* (Сарамаго, 2013). Людям абсолютно нестерпною стала думка про те, що священні образи виявилися сліпими, і, отже, їхні погляди, милосердні чи страждальні, споглядали нині лише свою власну сліпоту. Бог Сарамаго зроблений людиною, а не навпаки, і зроблений за образом і подобою людини. У фіналі роману героїня, дивлячись у небеса, бачить ту ж суцільну білизну, що раніше бачили сліпі. Білий колір стає кольором неіснуючого Бога.

Руйнування канонів. Автор часто вдається до відвертих, грубих сцен загальної деградації, показуючи знищення соціального в людині. Сарамаго нівелює особистості персонажів, вони перестають бути індивідами, у своїй сліпоті вони більше і більше нагадують тварин. Все людське втрачається і згодом переростає у духовну руйнацію.

Навіть за умов безпорадності, викликаної сліпотою, вони здатні на насильство, грабіж, вбивство. Герої, втративши зір, скидають маски, в суспільстві, де обличчя не видно, лицемірство не має сенсу. У такому суспільстві немає порядку, ні гуманізму, і все, на що спроможні люди — це жалість до себе і жорстокість до інших.

Образно цю ситуацію висловив Ж. Ліотар: «Дзеркало культури розбите і валяється біля ніг людства» (Ліотар, 1995). Настала епоха тотальної сліпоти, тому що людині більше немає в що виглядати, вона втратила себе.

Стародавні греки вважали, що людина здатна сприймати світ не буквально, а через «особливу призму», через «дзеркало культури», що означало причетність людини до епохи, традицій і не дозволяло людині бути автономною від спільноти. Постмодерн зруйнував «дзеркало» культури, сучасна людина у цій ситуації виявляється пригніченим

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

множинними викликами, виникла «культура себе» — повсякденного отримання задоволення, де ціннісною шкалою найчастіше виявляється купівельна спроможність людини. Слабкий, самозакоханий індивід навіть прагне вийти назустріч. Розбите дзеркало культури змусило людину жити подібно до сліпої, вона втратила свій істинний шлях. Цю теорію підтверджують слова лікаря: «*Чому всі осліпли, Не знаю, можливо, одного дня причину буде з'ясовано, Хочеш, я тобі скажу, що я думаю, Кажи, Я думаю, що ми не осліпли, що ми сліпі, Сліпі, що бачать, Сліпі, які, маючи зір, нічого не бачать*» (Сарамаго, 2013).

«**Маска сліпоти».** Джерело інфекції не встановлено, хоча ми розуміємо, що причина хвороби криється у стані людства: його жорстокості, відсутності великодушності, втрати природних людських почуттів. Коли в буденну рутину вклинюється сторонній елемент, який перевертає повсякденність, «сліпота» персонажів проявляється як експліцитно, так і імпліцитно. Поки епідемія ще не охопила місто, велика кількість людей свідомо надівала маски, щоб не бачити, щоб залишатися чужими і байдужими до того, що відбувається у зовнішньому світі: «*Дійсно, гірший від сліпого той, хто бачити не хоче*» (Сарамаго, 2013). Коли починається масштабне розповсюдження епідемії, індивідуальні маски награної ввічливості, притворної зацікавленості іншими та готовності прийти на допомогу нівелюються. Герої, втративши зір, насамперед скидають маски, адже в суспільстві, де не видно очей, обличчя і вчинків, лицемірство та вдавання вже не мають сенсу. Вони повертаються в стан дикого, майже первісного ладу, де немає ні порядку, ні гуманізму, ні доброти і все, на що здатні люди — це жалість до себе і жорстокість до інших.

Маска сліпоти трансформує свідомість людей. Цій трансформації сприяють не тільки взаємини з людьми, які зняли маски, а й простір, в якому вони знаходяться. Жозе Сарамаго поміщає героїв у лабіринт і позбавляє їх можливості пристосувати себе до створеного суспільством хаосу. Простір вигаданого світу будується так, щоб показати відірваність гурту сліпців від суспільства, адже разом із зором вони втрачають і розуміння часу.

Не даючи своїм героям імена, письменник також нівелює їх особистості: у своїй сліпоті вони перестають бути індивідами. Все людське втрачається одне за одним і згодом переростає в духовну руйнацію, коли люди втрачають відчуття власної гідності, доброчинності, гуманності. У кінці роману лікар констатує: «*Ми всі вже наполовину*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

мертві», адже з самого початку вони «*не осліпли, а були і залишаються сліпими. Сліпими, котрі бачать. Сліпі, котрі бачачи, не бачать*» (Сарамаго, 2013). Сарамаго використовує сліпоту, щоб створити алегорію про падіння людства та моралі у сучасному суспільстві. Автор припускає, що сучасне суспільство не зможе існувати в рамках постмодерністського світогляду у сфері насильства, пригнічення та відсутності співчуття.

Мова йде про духовну сліпоту, яка виникла задовго до фізичної. Коли автор переносить читача у світ сліпоти, героям стає зрозуміло, що: «*тільки у світі сліпих все стає таким, як воно є насправді*» (Сарамаго, 2013). Моральна слабкість сліпців не пов'язана зі сліпотою, проблема в іншому: вони егоїстичні, і кожен заклопотаний лише власним порятунком.

Притчевість твору. Не можна не відзначити притчевий початок у романі. Літературознавці пов'язують підвищений інтерес постмодерністів до жанру притчі зі втратою та подальшим пошуком моральних орієнтирів.

Однією з явних ознак притчі у романі є умовність хронотопу та героїв. Читач не знає про назву міста або його місце знаходження, «заражені» не мають імен, час «відміряють» сліпі, які можуть лише припустити, скільки минуло годин чи днів.

Сарамаго у своєму романі не дає відповіді на питання, звідки береться інфекція очей. Це ще одна притчева умовність. Сюжет засліплення бере своє коріння ще в біблійних оповіданнях. Це історія Савла, який не вірив у Ісуса Христа і хотів ув'язнити всіх віруючих, за що був покараний Ісусом, який засліпив Савла на три дні. Зір йому повернулося лише тоді, коли він прийшов до істини та віри (до духовного осяяння).

Перевтілення зробило його християнським апостолом Павлом. У Сарамаго перетворення не настає, людина після сліпоти кардинально не змінюється. До героїв роману також повертається зір, кільцева композиція замикається. При цьому таке закінчення — це нульова точка відліку художнього простору. Людство чекає перевірка: «*і ось тепер ми, і дізнаємося справжню ціну слів*» (Сарамаго, 2013), яку, судячи з останнього абзацу роману, воно не пройде: «*Дружина лікаря підвелася й підійшла до вікна. Вона подивилася вниз, на завалену сміттям і покидьками вулицю, на людей, які кричали й співали. отім підвела голову, подивилася в небо й побачила, що там усе біле. Ось і моя черга на-*

стала, подумала вона. Раптовий страх примусив її опустити очі. Місто залишилося там, де й було» (Сарамаго, 2013). Від ситуації незрозумілої епідемії сліпоти, від натуралізму і жахів карантину Сарамаго приводить читача до ключової сцени в храмі, після якої до сліпих приходить прозріння і все повертається на свої кола.

Перед нами народжується міф, персонажі якого проходять через кола принижень. Сліпці зазнають голоду, масового зґвалтування; їм загрожують смертю, деяких і зовсім вбивають. Сморід, беззахисність, свавілля та невідомість — ось що таке людське падіння у виставі Сарамаго.

Ж. Сарамаго використовує сліпоту, щоб створити алегорію про падіння людства та моралі у суспільстві. Сліпота — стан людини. У відсутність соціальних чи культурних норм яскравіше проявляється суть людства. Автор припускає, що сучасне суспільство не зможе існувати в рамках постмодерністського світогляду у сфері насильства, пригнічення та відсутності співчуття.

Роман має такі традиційні ознаки жанру художньої притчі, як умовність хронотопу та героїв, алегоричність оповіді, кільцева композиція тощо. Але можливість неоднозначного трактування та ускладнена форма алегорії дозволяє зробити висновок, що, дотримуючись характерної для літератури XX століття тенденції до трансформації жанру притчі.

Концепт «сліпота». Концепт як багатозначний термін активно використовується в літературознавстві для дослідження авторської художньої системи. Г. Доброльожа зазначає, що поняття концепту не обмежується його лексичним значенням, а є одиницею культурологічною, світоглядною і пов'язується з усіма можливими варіантами його вживання і потрактування (Доброльожа, 2012: 205). Картина світу, як стверджує А. Яремчук, це сукупність уявлень людини про світ, концептуальна та мовна картини світу взаємопов'язані між собою: перша — об'єктивує знання у свідомості людини, що реалізується через мовну картину світу, але вона значно ширша; друга — засіб вивчення певних індивідуальних чи національних особливостей поведінки людей через моделювання концептів (Яремчук, 2020: 74). Культурний концепт може стати підґрунтям для формування індивідуального концепту. Стає очевидним, що в концептах відображаються отримані людиною знання, досвід, результат усієї її діяльності та результати пізнання нею світу.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Концепт осмислюється індивідом через сприйняття його свідомістю. Така взаємодія народжує новий індивідуальний концепт. Наявність концепту «сліпоти» в романі дозволяє розглянути смислову наповненість понять «сліпота» і «зір» на різних стадіях свідомості. Вміння «бачити» світ і людей свідчить про цільний стан індивіда та вірний вектор руху на життєвому шляху. «Внутрішній зір» є активною силою, здатною трансформувати зовнішній світ. Однак у міру деформації особистості, втрати ідентичності, підпорядкування фальшивим ідеалам і цінностям людина втрачає зір, «сліпне», адже здатність не просто дивитися, а саме бачити світ у його цілісності є метафоричним вираженням фундаментальних конфліктів людської душі.

Автор роману приділяє багато уваги подієвому плану, психологічному окресленню характерів, деталям побуту для того, щоб повноцінно розкрити нездатність бачити зовнішній світ і зрозуміти його сутність. Ця думку підтверджує L. Ben-Moshe: «Blindness, like many other novels, uses disability to construct a story about human ideals, tragedy, and triumph. It is not a story about people who are blind, but an ableist metaphor that appropriates blindness as its signifier» (Ben-Moshe, 2006).

В романі очевидним можна вважати те, що група слів «сліпота–зір» маркує здатність чи нездатність до повноцінного сприйняття світу. Незважаючи на те, що здатність до сприйняття мають усі живі істоти, в мові вона концептуалізується саме як людська здатність. Природним проявом антропоцентричності перцептивної семантики стає розвиток у слова «сліпий» оцінних значень.

Можна виділити декілька переносних значеннях поняття «сліпий» у творі: людина не помічає, тому що не хоче помічати; людина не розуміє того, що відбувається навколо, тому що не хоче розуміти. Розглянувши переносні значення, можна помітити, що вони протиставляють зір слуху, пов'язуючи їх із різними областями людської психології: з розумом та почуттями. Поняття «зір» стає метафорами раціональних і моральних здібностей: не бачить–не розуміє–не осягає свідомістю–не усвідомлює.

Відповідно до цього, «сліпий» у романі Сарамаго — це людина, яка обирає не помічати, не розуміти, не усвідомлювати, не бачити. Поняття «сліпий», що виникло для найменування особи з проблемою зорового сприйняття навколишнього світу, переходить у показник особистості, оцінку діяльності\бездіяльності, поведінки, відносин із іншими людьми.

Недарма одна з героїнь, що дивом зберегла зір, приходить до крамольному висновку, що варто «*стати сліпою, проникнути крізь видиму шкіру речей і побачити їх ізсередини, провалившись у білу яму сліпоти*» (Сарамаго, 2013). Твір має притчовий характер, і сліпота в даному випадку має алегоричне значення.

Різними області психології людини пов'язують переносне значення слова сліпий з розумом. Таким чином, зір стає метафорою раціональних здібностей: «не бачить» в переносному значенні — «не осягає розумом»: «*... добре б нам ще пару очей, самих звичайних, але тільки зрячих, та руку, щоб вела нас і направляла, та голос, який скаже: Сюди...*» (Сарамаго, 2013). Автор досліджує моральну. духовну і соціальну кризу людства, аналізує фундаментальні риси людської природи та можливості співіснування у критичних умовах. Деградація людства починається не з фізичних обмежень, а з втрати здатності до емпатії.

Від «Сліпоти» до «Прозріння». У 2004 світ побачив новий роман Ж. Сарамаго «Прозріння», який вважається продовженням «Сліпоти». В жанрі політичної сатири з елементами філософської притчі письменник будує сучасну модель світу. У цьому романі читач зустрінеться з прозрілими героями «Сліпоти» через 4 роки після подій у романі.

Сам Сарамаго в інтерв'ю 2006 року газеті «l'Humanité» з нагоди виходу роману «Прозріння», який у французькому перекладі отримав назву «Чорна неділя порожніх бюлетенів», зазначав, що зв'язок нового роману з «Сліпотою» не входив до його задуму спочатку: «Прозріння» не є продовженням «Сліпоти», в якій дія відбувається за чотири роки до описаних подій та малює епідемію політичної сліпоти. Там я буквально впіймав цю сліпоту за руку, показавши, що вона є причиною того зла, жертвою якого стає суспільство. Епідемія «прозріння» у певному сенсі — компенсація. Але органічної спорідненості між двома творами немає, хоч і є неминучий зв'язок. Слід було підкреслити образ центрального персонажа, а також центральної героїні, яка єдина не осліпла і в якомусь сенсі прийняла на себе весь тягар долі, що спіткала світ, і яку можна знову побачити в центрі нового роману» (Сарамаго, 2013).

«Прозріння» має точки дотику з романом «Сліпота». Білий колір незрячого у попередньому романі символізує новий тип «епідемії». Під час виборів переважна більшість населення залишає білі, тобто незаповнені, бюлетені. Для влади такий результат — це безперечна

ознака заколоту. В столиці запроваджений надзвичайний режим: місто в облозі без влади, без комунальних служб і без захисту.

Вражаючим є те, що населення столиці підтримує місто в порядку: бізнес і установи працюють, немає проблем з чистотою. Ті самі люди, які уподібнилися тваринним інстинктам і втратили людські цінності, у суспільстві нового роману намагаються жити за законами порядку.

Агенти, який направив уряд до міста, шукають тих, хто почав заколот. Єдиною зачіпкою є саме та жінка, яка не осліпла під час епідемії сліпоти. Вона ні в чому невинна, але цього недостатньо, адже влада завжди усуває непотрібних і незручних людей: *«Рушниця вже змонтована й заряджена...Раніше або пізніше дружина лікаря мусила вийти на веранду.... Ми не можемо запитати в неї, чи почула вона два постріли, які ляснули один за одним, бо вона вже лежить мертва...»* (Сарамаго, 2016).

Епідемія політичної сліпоти, як називає її сам автор, вразила сучасність. Хоча Сарамаго і не дає авторської оцінки, він і не приховує сарказму в зображенні подій. Прогниле демократичне суспільство, яке знову втратило орієнтири і не засвоїло уроків попередньої епідемії підштовхує до роздумів про стан сучасного світу.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що роман Жозе Сарамаго «Сліпота» має риси класичної соціальної антиутопії і разом з тим, змальовуючи антиутопічний світ, автор вдався до поєднання традиції з жанровими модифікаціями: високий ступінь антропоцентричності, мінімальна відстороненість від реального часу, інтертекстуальність, умовність хронотопу.

Роман створений на постмодерних засадах. Автор вдається до руйнування канонів, іронії, гри з читачем, гендерних змін; використовує алюзії, міфи, елементи притчі. Світ роману «Сліпота» Жозе Сарамаго будується на певній смисловій межі, концентруючи коди постмодерну заради простеження перспективи дистопії як можливого варіанта майбутнього. Автор піднімає ряд глибоких питань про природу соціального та поведінки людини.

Соціальна антиутопія Сарамаго націлена на пробудження у читачі дієвого, розумного та чуттєво-емоційного ставлення до реальності. Підвищений інтерес письменника до жанру притчі пов'язаний з втратою та подальшим пошуком моральних орієнтирів. Автор називає себе «новим гуманістом» і впевнено проповідує глобалізм. Таємнича хвороба «сліпота» може означати як соціальну катастрофу, так обмеженість людського розуму.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Доброльожа Г. Концепт око як відображення української етносвідомості і світобачення (на матеріалі діалектної фразеології Середнього Полісся). *Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2012. Т. 25 (64), № 3, ч. 2. С. 205–210.

Іконнікова М. Антиутопічний дискурс у світовій літературі XX століття. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. 2008. Вип. 1, ч. 1. С. 105–111.

Кулікова І. Термін антиутопія в контексті літературного процесу XX століття. *Актуальні проблеми літературознавчої термінології*. 2017. Вип. 2. С. 198–201.

Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. *Філософська і соціологічна думка*. 1995. Вип. 5–6. С. 15–38.

Пархоменко І. Антиутопія: інтерпретація в сучасному літературознавстві. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2011. № 963, вип. 62. С. 217–222.

Сарамаго Ж. Прозріння : роман / пер. з порт. В. Шовкуна. Харків : Фоліо, 2016. 347 с.

Сарамаго Ж. Сліпота : роман / пер. з порт. В. Шовкуна. Харків : Фоліо, 2013. 445 с.

Соловйова А. Антиутопія як символічна модель суспільства тотальної деперсоналізації. *Наукові праці Чорноморського державного університету. Серія: Політологія*. 2011. Т. 162, вип. 150. С. 57–63.

Яремчук А. Мовна картина світу — концептуальна картина світу — художня картина світу: параметричні ознаки й характер співвідношення. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2020. Vol. VIII/1. С. 69–76.

Ben-Moshe L. Infusing Disability in the Curriculum: The Case of Saramago's Blindness. *Disability Studies Quarterly*. 2006. Vol. 26, No. 2. URL: https://dsq-sds.org/index.php/dsq/article/view/688/865 (дата звернення: 14.01.2026).

Booker K. The Dystopian Impulse in Modern Literature: Fiction as Social Criticism. Westport : Greenwood Press, 1994. 273 p.

The Cambridge Companion to Utopian Literature / G. Claeys (ed.). New York : Oxford University Press, 2010. 316 p.

Gottlieb E. Dystopian Fiction East and West: Universe of Terror and Trial. Montreal : McGill-Queen's UP, 2001. 232 p.

Moylan T. Scraps of the Untainted Sky: Science Fiction, Utopia, Dystopia. Boulder, Colo : Westview Press, 2000. 408 p.

Nicolas A. Le dimanche noir du vote blanc. *L'Humanité*. 2006. October 19. URL: https://www.humanite.fr/culture-et-savoir/-/le-dimanche-noir-du-vote-blanc (дата звернення: 14.09.2025).

Sargent L. T. Utopianism: A Very Short Introduction. New York : Oxford University Press, 2010. 151 p.

Schiopu M. Pandemic, Space and Environment in Blindness by José Saramago. *New Literaria*. 2021. Vol. 2, No. 2. P. 01–07.

References

Ben-Moshe, L. (2006). Infusing disability in the curriculum: The case of Saramago's Blindness. *Disability Studies Quarterly, 26*(2). https://dsq-sds.org/index.php/dsq/article/view/688/865

Booker, K. (1994). *The dystopian impulse in modern literature: Fiction as social criticism*. Greenwood Press.

Claeys, G. (Ed.). (2010). *The Cambridge companion to utopian literature*. Oxford University Press.

Dobrolozha, H. (2012). Kontsept oko yak vidobrazhennia ukrainskoi etnosvidomosti i svitobachennia (na materiali dialektnoi frazeolohii Serednioho Polissia) [The concept of 'eye' as a reflection of Ukrainian ethnic consciousness and worldview]. *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Philology. Social Communications, 25*(64), 205–210 [in Ukrainian].

Gottlieb, E. (2001). *Dystopian fiction east and west: Universe of terror and trial*. McGill-Queen's UP.

Ikonnikova, M. (2008). Antyutopichnyi dyskurs u svitovii literaturi XX stolittia [Dystopian discourse in world literature of the 20th century]. *Scientific Notes of Kharkiv National Pedagogical G. S. Skovoroda University, 1*(1), 105–111 [in Ukrainian].

Kulikova, I. (2017). Termin antyutopiia v konteksti literaturnoho protsesu XX stolittia [The term dystopia in the context of the 20th-century literary process]. *Actual Problems of Literary Terminology, 2*, 198–201 [in Ukrainian].

Lyotard, J.-F. (1995). Sytuatsiia postmodernu [The postmodern condition]. *Philosophical and Sociological Thought, 5–6*, 15–38 [in Ukrainian].

Moylan, T. (2000). *Scraps of the untainted sky: Science fiction, utopia, dystopia*. Westview Press.

Nicolas, A. (2006, October 19). Le dimanche noir du vote blanc [The black Sunday of the blank vote]. *L'Humanité*. https://www.humanite.fr/culture-et-savoir/-/le-dimanche-noir-du-vote-blanc

Parkhomenko, I. (2011). Antyutopiia: Interpretatsiia v suchasnomu literaturoznavstvi [Dystopia: Interpretation in modern literary studies]. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Philology, 963*(62), 217–222 [in Ukrainian].

Saramago, J. (2013). *Slipota* [Blindness] (V. Shovkun, Trans.). Folio [in Ukrainian].

Saramago, J. (2016). *Prozrinnia* [Seeing] (V. Shovkun, Trans.). Folio [in Ukrainian].

Sargent, L. T. (2010). *Utopianism: A very short introduction*. Oxford University Press.

Schiopu, M. (2021). Pandemic, space and environment in Blindness by José Saramago. *New Literaria, 2*(2), 1–7.

Solovyova, A. (2011). Antyutopiia yak symvolichna model suspilstva totalnoi depersonalisatsii [Dystopia as a symbolic model of a society of total depersonaliza-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

tion]. *Scientific Works of Petro Mohyla Black Sea State University. Series: Political Science, 162*(150), 57–63 [in Ukrainian].
Yaremchuk, A. (2020). Movna kartyna svitu — kontseptualna kartyna світу — khudozhnia kartyna svitu: Parametrychni oznaky i kharakter spivvidnoshennia [Linguistic world image — conceptual world image — artistic world image]. *Studia Ukrainica Posnaniensia, 8*(1), 69–76 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.10.2025 року

УДК 811.512.162'42:811.111'42]:82-83
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349727

A COMPARATIVE STUDY OF FORMAL AND INFORMAL DIALOGIC DISCOURSE IN ENGLISH AND AZERBAIJANI

Sabina Vilayat Ismayilova
PhD in Philology, Lecturer
Baku State University
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0003-7711-7143

Formal and informal dialogic discourses are among the principal forms of communication that represent different models of social relations within the socio-communicative system of language. These types of discourse reflect not only the structural features of language but also the integration of social roles, ethical norms, and cultural codes into linguistic interaction. The formation of dialogic discourse in English and Azerbaijani is determined by the choice of politeness strategies, speech acts, and contextual markers. While institutional norms, formal address forms, and a model of social distance prevail in formal discourse, proximity, spontaneity, and emotional expressiveness are more prominently observed in informal discourse. These differences clearly demonstrate how communicative purposes, degrees of social relations, and social hierarchy are encoded through linguistic means in both languages.
Keywords: *dialogic discourse, formal style, informal communication, pragmatics, speech act, politeness strategy, context, social distance.*

ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМАЛЬНОГО ТА НЕФОРМАЛЬНОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІЙ МОВАХ

Сабіна Вілаят Ісмаїлова
доктор філософії з філології, викладач
Бакинський державний університет

Формальний і неформальний діалогічний дискурс є основними формами комунікації, що відображають різні моделі соціальних взаємин у соціально-комунікативній системі мови. Ці типи дискурсу репрезентують не лише структурні особливості мови, а й інтеграцію соціальних ролей, етичних норм та культурних кодів у мовну практику. Формування діалогічного дискурсу в англійській та азербайджанській мовах визначається вибором стратегій ввічливості, мовленнєвих актів і контекстуальних маркерів. У формальному дискурсі домінують інституційні норми, офіційні форми звертання та модель дистанційованого спілкування, тоді як у неформальному дискурсі більш виразно проявляються близькість, спонтанність і емоційна експресивність. Ці відмінності наочно демонструють, яким

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

чином комунікативні цілі, ступінь взаємин і соціальна ієрархія кодуються мовними засобами в обох мовах.
Ключові слова: *діалогічний дискурс, формальний стиль, неформальне спілкування, прагматика, мовленнєвий акт, стратегія ввічливості, контекст, соціальна дистанція.*

Research Methods. The study employs discursive-pragmatic analysis, speech act theory and politeness strategy models as the main methodological framework for the comparative analysis of formal and informal dialogic discourse. In addition contrastive-linguistic and contextual interpretation methods are applied to literary and everyday speech data in English and Azerbaijani.

Introduction. Dialogic discourse occupies a central position in interaction-based communicative processes as a fundamental pragmatic unit that ensures the functioning of live verbal communication. This unit reflects not only the structural properties of speech acts but also the social roles, communicative intentions of the interlocutors and the situational context in which communication takes place. In contemporary linguistics, the study of dialogic discourse is not limited to syntactic and lexical levels; it also encompasses socio-psychological factors such as interpersonal relations, emotional responses and culturally conditioned behavioral patterns. This approach allows dialogic discourse to be evaluated as a dynamic phenomenon that demonstrates the functional flexibility of language and its interaction with society.

The distinction between formal and informal dialogues essentially reflects the nature of interpersonal relations, the degree of social distance and communicative intention. Formal discourse is typically associated with official situations, differences in social status and ethical constraints, whereas informal discourse emerges in conditions of emotional proximity, equality and free communicative interaction. As noted in linguistic research, *the category of formality is linked to the opposition between personality-oriented and status-oriented discourse*. Personality-oriented discourse refers to communication among individuals who are familiar with one another and willing to share their inner world. It manifests in two forms: everyday discourse, characterized by the use of a reduced communicative code in which interlocutors "understand each other from half a word" and existential discourse, whose aim is to search for existing meanings and to experience them through artistic and philosophical comprehension of the world (PISC, 2018: 25).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

The successful construction of dialogic discourse depends not only on the structural features of language but also on the extent to which speakers adhere to norms of speech etiquette. Although ethical rules are manifested differently in formal and informal communication models, in both cases the primary goal is to maintain mutual understanding and communicative harmony. Speech etiquette endows speech acts with cultural and social dimensions, enabling speakers to convey their intentions accurately and appropriately. In this respect, it is emphasized that *"the connection between speech etiquette and the communicative process is indisputable and without its elements no conversation can take place. By observing the rules of speech etiquette, speakers are able to convey their thoughts to their interlocutors more effectively and achieve their communicative goals more efficiently"* (Ismayilova, 2022: 46).

This theoretical perspective demonstrates that principles of speech etiquette are realized in a language-specific manner within each discourse system and constitute the foundation of formal–informal communication distinctions. English and Azerbaijani provide an illustrative basis for comparison in this respect: the former relies predominantly on indirectness and the protection of individual boundaries, whereas the latter is grounded in emotional proximity and relationship-oriented interaction. Formal discourse represents a mode of communication in which speech acts are structured more rigidly and social distance is preserved. In English such discourse is characterized by the dominance of modal verb constructions, through which the speaker's intention is expressed not as a direct command but at the level of illocutionary indirectness.

In Azerbaijani, by contrast, formal discourse is more commonly realized through explicit formulas of respect, for example: *"Zəhmət olmasa, hesabatı sabaha qədər göndərin; Sizə təşəkkür edirəm, iştirakınız bizim üçün vacibdir." ("Please send the report by tomorrow; Thank you; your participation is very important to us.")*

In these examples politeness functions as a positive strategy, manifested through the direct expression of respect. This feature reflects the relationship-oriented nature of Azerbaijani communicative culture, where maintaining interpersonal harmony and expressing consideration take precedence in formal interaction.

At the level of literary discourse, this distinction becomes even more apparent.

"— Tom! ... No answer.

— Tom! ... Not a sound.
— How very strange! I wonder where the boy has gone. Tom!
— Tell me, what were you doing there?
— Nothing.
— Nothing? Just look at your hands and your mouth. What is that?
— I don't know, Aunt.
— But I know. It's jam — jam, do you understand?" (Twain, 2005: 12–13)

This dialogue begins within the framework of formal control discourse, since Aunt Polly occupies a dominant position in the family as an elder authority figure. She constructs her speech acts through syntactic structures that perform interrogative, supervisory and disciplinary functions *("Tell me...", "What is that?"). In the English original ("What have you been doing there, Tom?" / "Nothing, Aunt Polly." / "Nothing! Look at your hands!"*), pragmatic pressure is created through intonation and stress.

The informal element emerges through Tom's ironic defensive strategy: the child indirectly denies responsibility ("Nothing") and does not adhere to the aunt's politeness formulas. According to Brown and Levinson's *face-threatening act* model, this behavior may be interpreted as a form of resistance rhetoric characteristic of a lower-status participant.

In the Azerbaijani translation, this conflict is intensified through emotionally charged language: expressions such as *"Ay sənə nə deyim!"* preserve both criticism and compassion within the framework of positive politeness strategies. Thus, the same discourse is structured around control and distance in English, whereas in Azerbaijani it is built upon compassion and familial closeness.

"Ben said:
— Well, buddy, looks like you have to work, huh?
Tom replied:
— What do you call work?
— Don't you think this is work?
— I don't know, maybe it is work, maybe it isn't! All I know is that it comes straight from Tom Sawyer's heart." (Twain, 2005: 19)

This dialogue represents a classic example of informal friendship discourse, clearly demonstrating the pragmatic characteristics of communication between children of equal social status. The absence of hierarchical difference ensures structural flexibility in discourse, allowing communicative strategies to develop around humor, irony and rhetorical questions rather than institutional control mechanisms. In such discourse, the goal is not

merely information exchange but also influencing the interlocutor's behavior and reshaping the situation to one's advantage.

Tom's communicative strategy directly serves this pragmatic goal. He does not openly express his intention to avoid labor; instead, he resorts to discursive manipulation, presenting work as a game or a rare opportunity. In doing so, Tom masks his illocutionary goal (avoiding work) at the locutionary level with positive semantic content, attempting to alter the interlocutor's motivation. Rhetorical questions and ironic expressions function as attention-attracting and manipulative tools within the discourse.

Within Russian linguistic tradition, formal and informal speech are viewed as functional discourse types reflecting social distance, status relations and communicative intentions. Formal speech is primarily associated with institutional communication and is characterized by normative linguistic units, standard syntactic patterns and formal address forms. Informal speech, by contrast, emerges in contexts of interpersonal closeness, emotional expressiveness, and spontaneous interaction, relying heavily on colloquial elements, evaluative vocabulary and situational context. Discourse studies based on Russian language data demonstrate that the distinction between formal and informal speech is determined less by structural linguistic features than by cultural-pragmatic norms and social behavior models.

From a pragmatic perspective, this dialogue embodies the core features of informal discourse spontaneity, playfulness and strategic improvisation. Emotional closeness and shared social context enhance the sincerity of interaction, while simultaneously enabling manipulation to occur within a "safe" and socially acceptable framework. Thus, the dialogue reflects not only friendship relations but also illustrates how informal discourse functions as an effective pragmatic mechanism for guiding human behavior (Terkourafi, 2019).

In the English original, the sentence *"Does a boy get a chance to whitewash a fence every day?"* carries particular pragmatic value: the illocutionary goal (avoiding work) is indirectly reframed as a positive presentation. Tom ironically portrays the task as a rare privilege, thereby reshaping Ben's motivation.

In the Azerbaijani translation, this pragmatic intention is preserved, but emotional and intonational expressiveness is intensified: *"Nə bilim, bəlkə işdir, bəlkə də heç iş deyil!"* Here, ambiguity conceals the speaker's intent, while rhythmic repetition (*bəlkə... bəlkə də...*) lends natural conversational melody to the utterance.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Informal discourse is built upon spontaneity, proximity and emotional sharing. In English, this style dominates everyday speech:

"Hey, what's up?"

"Wanna grab a coffee?"

Elliptical sentences, slang and contracted forms signal communication beyond formal constraints.

At the pragmatic level although speakers may frame notions of time and selfhood through rational and formal judgments, the overall tone of discourse is softened by intimacy characteristic of father–son relationships. This mitigates communicative tension and prevents disagreement from escalating into conflict (Spencer-Oatey & Kбdбr, 2021). This feature highlights the humanistic foundation of informal discourse in Azerbaijani: even in the presence of divergent viewpoints, communicative ethics are balanced through respect, humor and emotional equilibrium. Consequently, informal discourse functions not only as an informational medium but also as a pragmatic mechanism that preserves and reinforces social relationships.

According to Brown and Levinson's theory, politeness strategies are grounded in the principle of face protection (Brown & Levinson, 1987). In English discourse speakers frequently employ negative politeness strategies, for example: *"If it's not too much trouble, could you possibly...?"*

In Azerbaijani discourse, however, the primary aim is to gain face, that is, to establish positive relations and closeness: *"Əziz müəllim, zəhmət olmasa bu məsələni bir də izah edin."*

In Azerbaijani prose, writers such as Anar, Elchin and I. Efendiyev create transitional zones between formal and informal discourse types. For instance, the dialogue below represents a typical example in Anar's works where formal and informal discourse are intertwined, as it maintains a balance between philosophical reflection and a tone of sincere interpersonal communication.

"Elder man: "It seems the world has changed, Zaur. People have become strangers to one another."

Zaur: "Perhaps we ourselves have changed?"

Elder man: "No, my son. It is not we who have changed; it is time that has changed."

Zaur: "And who changes time?"

Elder man: "You, me — all of us..." (Anar, 2004: 63)

This dialogue belongs to the philosophical-formal discourse type. The speech acts are constructed on a metaphorical level, yet the interaction is

governed by mild politeness and status differentiation. The formal element is manifested in the address form *"my son"*, which preserves social hierarchy and functions as a marker of respect in Azerbaijani. The informal element appears in Zaur's reflective question (*"Perhaps we ourselves have changed?"*), which carries a friendly, dialogic character. Such rhetorical dialogue resembles the self-reflexive dialogic structures observed in English-language literary discourse.

Thus, in both languages, formal and informal discourse types reflect distinct cultural-pragmatic values: in one case, the priority lies in maintaining boundaries, while in the other, in strengthening interpersonal relations.

Results and Discussion. Formal and informal dialogic discourses in both languages function as key mechanisms for encoding social distance, degrees of interpersonal relations and communicative intentions through linguistic means.

In English formal discourse indirectness, modal constructions and negative politeness strategies predominate, whereas in Azerbaijani formal communication greater emphasis is placed on explicit respect formulas and positive politeness strategies.

In informal discourse English is characterized by laconic, elliptical structures and a relatively neutral emotional tone, while Azerbaijani exhibits greater spontaneity, emotional expressiveness, and relationship-oriented interaction.

Literary discourse examples demonstrate that formal and informal dialogues perform important pragmatic functions in revealing characters' social status, psychological states and ideological positions.

Cultural codes and norms of speech etiquette play a more decisive role than structural linguistic features in shaping dialogic discourse patterns.

Conclusion. Formal and informal dialogic discourses in English and Azerbaijani reflect different socio-cultural systems as manifested through language. The indirectness and neutral politeness strategies typical of English discourse are oriented toward the protection of individual boundaries, whereas Azerbaijani discourse, through its emotionally expressive and relationship-oriented nature, serves to reinforce social solidarity. In the literary discourse of both languages, these differences emerge as significant pragmatic indicators that shape the social positioning, ideological affiliation and psychological depth of literary characters. Consequently, the comparative analysis of formal and informal dialogues reveals not merely the structural-semantic features of language, but more importantly, its social-functional essence.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Literature
Anar. *Selected works*. Baku: Lider Publishing House, 2004. 416 p.
Brown, P., Levinson, S. C. *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
Ismayilova, M. A. *Current issues of academic communication in the Azerbaijani language*. Baku: Azerbaijan State Pedagogical University, 2022. 200 p.
Proceedings of the 3rd International Scientific Conference *Modern Problems of Applied Linguistics*. Baku: Azerbaijan University of Languages, 2018. 264 p.
Spencer-Oatey, H., Kɵdɵr, D. Z. *Intercultural politeness*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. 296 p.
Terkourafi, M. *Pragmatics and the flexibility of politeness*. London; New York: Routledge, 2019. 248 p.
Twain, M. *Selected works*. Baku: Öndər Publishing House, 2005. 464 p.

References
Anar. (2004). *Selected works*. Lider Publishing House.
Azerbaijan University of Languages. (2018). *Modern problems of applied linguistics* [Proceedings of the 3rd International Scientific Conference]. Baku.
Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
Ismayilova, M. A. (2022). *Current issues of academic communication in the Azerbaijani language*. Azerbaijan State Pedagogical University.
Spencer-Oatey, H., & Kɵdɵr, D. Z. (2021). *Intercultural politeness*. Cambridge University Press.
Terkourafi, M. (2019). *Pragmatics and the flexibility of politeness*. Routledge.
Twain, M. (2005). *Selected works*. Öndər Publishing House.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2025 року

УДК 81'373:2-264]:930.85
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349728

THE INFLUENCE OF RELIGIOUS-MYTHOLOGICAL LEXICON ON HISTORY AND CULTURE

Sanubar Hamidli Zabil
Azerbaijan Technical University
dissertant
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0008-7961-8597

This study examines the influence of religious-mythological lexicon on the formation, transmission, and transformation of historical consciousness and cultural identity. Language, as a carrier of collective memory, plays a crucial role in preserving mythological narratives and religious concepts that shape societies' worldviews across different historical periods. The research explores how religious-mythological terminology functions not only as a linguistic phenomenon but also as a symbolic system through which power, morality, social order, and cultural continuity are articulated. By analyzing key lexical units drawn from religious texts, mythological narratives, and historical discourse, the study reveals how such vocabulary contributes to the construction of collective identities and legitimizes social norms and ideological frameworks.

The research adopts an interdisciplinary approach, combining methods from historical linguistics, cultural studies, and discourse analysis. It investigates the semantic evolution of selected religious and mythological lexemes, tracing their transformation from sacred contexts to broader socio-cultural and political usage. Particular attention is given to the ways in which these lexical elements influence historical narratives, reinforce cultural memory, and shape national and civilizational self-perception.

The findings demonstrate that religious-mythological lexicon functions not merely as a linguistic residue of the past but as an active cultural mechanism that continues to shape modern thought, values, and identity formation. By uncovering the deep interconnection between language, belief systems, and historical consciousness, this study contributes to a more comprehensive understanding of the role of sacred discourse in the development of human civilization and cultural continuity.

Keywords: *religious lexicon, mythological discourse, cultural identity, historical consciousness, sacred language, collective memory, symbolic systems, cultural heritage, linguistic anthropology.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ISSN 2307-4604. Записки з романо-германської філології. 2025. Випуск 2(55)

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНО-МІФОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ІСТОРІЮ ТА КУЛЬТУРУ

Санубар Гамідлі Забіл
аспірант
Азербайджанський технічний університет

Це дослідження розглядає вплив релігійно-міфологічної лексики на формування, передачу та трансформацію історичної свідомості та культурної ідентичності. Мова, як носій колективної пам'яті, відіграє вирішальну роль у збереженні міфологічних наративів та релігійних концепцій, що формують світогляд суспільств у різні історичні періоди. Дослідження досліджує, як релігійно-міфологічна термінологія функціонує не лише як лінгвістичне явище, а й як символічна система, через яку артикулюються влада, мораль, соціальний лад та культурна безперервність. Аналізуючи ключові лексичні одиниці, взяті з релігійних текстів, міфологічних наративів та історичного дискурсу, дослідження показує, як така лексика сприяє побудові колективних ідентичностей та легітимізує соціальні норми та ідеологічні рамки.

Дослідження використовує міждисциплінарний підхід, поєднуючи методи історичної лінгвістики, культурології та дискурсивного аналізу. Воно досліджує семантичну еволюцію окремих релігійних та міфологічних лексем, простежуючи їх трансформацію зі священних контекстів до ширшого соціально-культурного та політичного вживання. Особлива увага приділяється тому, як ці лексичні елементи впливають на історичні наративи, зміцнюють культурну пам'ять та формують національне та цивілізаційне самосприйняття.

Результати дослідження демонструють, що релігійно-міфологічна лексика функціонує не просто як лінгвістичний залишок минулого, а як активний культурний механізм, який продовжує формувати сучасну думку, цінності та формування ідентичності. Розкриваючи глибокий взаємозв'язок між мовою, системами вірувань та історичною свідомістю, це дослідження сприяє більш повному розумінню ролі сакрального дискурсу в розвитку людської цивілізації та культурної безперервності.

Ключові слова: *релігійна лексика, міфологічний дискурс, культурна ідентичність, історична свідомість, сакральна мова, колективна пам'ять, символічні системи, культурна спадщина, лінгвістична антропологія.*

Introduction. The relationship between language, religion, and culture constitutes one of the most profound and enduring dimensions of human civilization. Throughout history, religious and mythological systems have functioned not only as belief structures but also as powerful frameworks for interpreting reality, regulating social behavior, and transmitting collective memory. Within these systems, language occupies a central position, serving as both a vehicle for sacred meanings and a mechanism through which

societies conceptualize the world, legitimize authority, and preserve cultural continuity. The religious–mythological lexicon, in particular, represents a distinctive layer of language that reflects the intersection of belief, symbolism, and historical experience.

Religious and mythological vocabulary is not merely a collection of archaic or symbolic expressions; rather, it constitutes a dynamic semantic field that evolves alongside social, political, and cultural transformations. Many of the fundamental concepts that structure human thought, such as creation, destiny, sacrifice, sin, redemption, order, and chaos are deeply rooted in mythological and religious discourse. These concepts have transcended their original ritualistic or theological contexts and continue to shape moral values, collective identities, and ideological frameworks in both traditional and modern societies. As a result, the study of religious-mythological lexicon offers valuable insights into how societies construct meaning, legitimize power, and maintain cultural continuity across generations.

In the context of cultural studies, the analysis of religious-mythological language provides a deeper understanding of how collective identities are constructed and maintained. Shared myths and sacred narratives contribute to a sense of belonging, continuity, and cultural coherence, particularly in periods of social transformation or crisis. Moreover, the persistence of mythological motifs in modern discourse—ranging from political symbolism to artistic expression—highlights the enduring influence of sacred language on contemporary thought and communication. This continuity underscores the role of religious-mythological lexicon as a bridge between past and present, tradition and modernity.

The relevance of this topic is further amplified in the context of globalization and cultural interaction, where religious and mythological symbols are increasingly reinterpreted, hybridized, or contested. In such a dynamic environment, understanding the historical and semantic foundations of these lexical units becomes essential for interpreting cultural dialogue, ideological conflict, and identity negotiation. Therefore, examining the influence of religious-mythological lexicon on history and culture is not only a linguistic or philological endeavor but also a multidisciplinary inquiry that intersects with anthropology, sociology, philosophy, and historiography.

This study aims to explore the functional and symbolic dimensions of religious-mythological vocabulary and to reveal its role in shaping historical consciousness and cultural memory. By analyzing the semantic evolution and contextual usage of key lexical elements, the research seeks to demon-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

strate how language operates as a powerful mediator between belief systems and social reality.

Aim. Despite the rapid secularization and modernization of contemporary societies, religious–mythological vocabulary continues to occupy a significant place in cultural, literary, and historical discourse. Sacred terms, symbols, and narratives remain embedded in modern language, shaping collective memory, moral reasoning, and identity formation. However, the persistence of this lexicon raises important scholarly questions regarding how and why such traditionally sacred linguistic elements continue to function meaningfully within secularized and pluralistic cultural contexts.

Table 1

Problem Statement of the Study

Problem Area	Description
Persistence of Religious–Mythological Vocabulary	Despite processes of modernization and secularization, religious and mythological vocabulary continues to appear in contemporary cultural, political, and literary discourses. This persistence raises questions about the functional role of sacred language in modern societies and its capacity to maintain symbolic relevance beyond religious contexts.
Transformation of Sacred Meanings	Religious and mythological lexicon undergoes semantic transformation over time, shifting from strictly theological meanings to metaphorical, cultural, or ideological uses. Understanding the mechanisms behind this semantic evolution remains a key theoretical challenge.
Cultural and Historical Continuity	Sacred vocabulary contributes to the preservation of collective memory and historical continuity. However, the processes through which such language sustains cultural identity across different historical periods require deeper analytical exploration.
Lack of Interdisciplinary Integration	Existing studies often examine religious language from isolated disciplinary perspectives (theological, linguistic, or anthropological), resulting in fragmented interpretations. There is a need for an integrated framework combining linguistic, cultural, and historical analysis.
Limited Focus on Discourse Dynamics	Insufficient attention has been given to how religious–mythological lexicon operates within discourse to construct meaning, legitimize ideologies, and shape collective consciousness in both traditional and modern contexts.

Source: Prepared by the researcher.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Theoretical framework. The theoretical framework of this study is grounded in an interdisciplinary approach that integrates linguistic anthropology, cultural semiotics, religious studies, and historical discourse analysis. The central premise of this framework is that religious–mythological lexicon functions not merely as a linguistic phenomenon but as a symbolic system through which societies construct meaning, transmit values, and sustain collective memory. Language, within this perspective, operates as both a cognitive and cultural mechanism that shapes how individuals perceive reality, history, and identity.

One of the foundational theoretical pillars of this study is linguistic relativity, which emphasizes the role of language in shaping thought and worldview. Contemporary interpretations of this theory argue that culturally embedded lexical structures influence how communities conceptualize abstract notions such as morality, time, and transcendence (Evans, 2020). Religious and mythological lexemes, in particular, encode metaphysical assumptions and cosmological models that structure collective understanding beyond purely communicative functions.

Another significant theoretical dimension is drawn from cultural semiotics, which views myth and religion as sign systems embedded within broader cultural codes. According to Lotman's semiotic tradition, culture operates as a semiotic space where meaning is continuously produced, negotiated, and transformed (Lotman, 2021). Within this framework, religious-mythological language functions as a semiotic core, preserving symbolic continuity while simultaneously allowing reinterpretation across historical epochs. This perspective enables the analysis of how sacred lexicon sustains cultural memory and mediates between tradition and innovation.

The study also draws upon discourse theory, particularly the notion that language constructs social reality rather than merely reflecting it. Contemporary discourse analysts emphasize that religious narratives and mythological symbols play a key role in legitimizing power relations, social hierarchies, and collective identities (Fairclough, 2020). Through repeated discursive practices, religious lexicon becomes embedded in political, educational, and cultural institutions, reinforcing dominant worldviews and shaping historical consciousness.

From the standpoint of cultural memory theory, religious-mythological vocabulary functions as a mnemonic device that connects present generations with their historical and spiritual past. Assmann (2021) argues that cultural memory is maintained through symbolic forms such as texts, ritu-

als, and narratives that preserve shared meanings over long periods. In this context, religious language serves as a repository of collective experience, enabling societies to transmit foundational values across temporal and cultural boundaries.

Finally, the theoretical framework incorporates insights from historical linguistics, emphasizing semantic change and lexical continuity. Religious and mythological terms often undergo processes of semantic expansion, metaphorization, or secularization, allowing them to remain relevant in evolving socio-cultural environments (Duranti, 2022). This dynamic transformation underscores the adaptability of sacred language and its enduring influence on historical narratives and cultural identities.

Together, these theoretical perspectives provide a comprehensive foundation for analyzing the influence of religious-mythological lexicon on history and culture. By integrating linguistic, semiotic, and socio-cultural approaches, the study offers a multidimensional understanding of how sacred language functions as a formative force in shaping human thought, collective memory, and cultural continuity.

Methodology. This study adopts a qualitative and interdisciplinary research design to explore the influence of religious–mythological lexicon on historical and cultural development. Given the symbolic, interpretive, and context-dependent nature of the research subject, a qualitative approach is most suitable for capturing the depth and complexity of meaning embedded in religious and mythological language. The interdisciplinary framework integrates perspectives from linguistics, cultural studies, religious studies, and history, allowing for a holistic examination of how sacred language functions across temporal and cultural boundaries. This design facilitates an interpretive understanding of language not merely as a communicative tool but as a cultural mechanism that shapes collective consciousness and historical perception.

The study draws upon a diverse corpus of qualitative sources to ensure analytical depth and contextual richness. Primary data include religious texts, such as sacred scriptures and canonical mythological narratives, which represent foundational sources of symbolic and theological meaning. In addition, historical chronicles and literary texts are examined to trace the transformation and reinterpretation of religious-mythological lexicon within different socio-historical contexts. To further contextualize linguistic and symbolic patterns, ethnographic and folkloric materials (including oral traditions, myths, legends, and ritual narratives) are incorporated. These

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

sources provide insight into how sacred language operates within everyday cultural practices and collective memory.

The research employs discourse analysis to investigate how religious-mythological language functions within broader systems of meaning and power. This method enables the examination of narrative structures, symbolic patterns, and ideological implications embedded in texts. Through discourse analysis, the study identifies how sacred language contributes to the construction of social norms, moral values, and historical interpretations.

In addition, comparative historical analysis is utilized to examine similarities and differences in the use of religious-mythological lexicon across different cultural and temporal contexts. This approach allows for the identification of recurring symbolic motifs as well as culturally specific adaptations, highlighting both continuity and transformation within religious discourse.

Finally, semantic and etymological analysis is employed to trace the historical development of key lexical items. By examining shifts in meaning, metaphorical extensions, and processes of secularization, this method reveals how religious and mythological terms evolve while retaining core symbolic functions. Together, these methodological tools provide a comprehensive framework for understanding the dynamic relationship between language, belief systems, and historical consciousness.

Research Questions (RS):

RS1: How does religious-mythological lexicon contribute to cultural memory?

RS 2: In what ways has sacred language influenced historical narration and symbolism?

RS 3: How are mythological concepts reinterpreted in modern cultural discourse?

Religious–Mythological Lexicon in Historical Context. The religious–mythological lexicon occupies a central position in the historical development of human thought, functioning as both a linguistic and cultural mechanism through which societies have interpreted existence, structured belief systems, and preserved collective memory. Applying the previously outlined methodological framework (qualitative, interdisciplinary, and discourse-oriented) this section analyzes the historical evolution of religious–mythological language and its enduring influence on cultural consciousness (Eliade, 2020).

From a historical-linguistic perspective, religious lexicon emerges as one of the earliest structured forms of symbolic communication. In ancient civilizations, mythological narratives were not merely literary expressions but foundational frameworks through which cosmology, morality, and social order were articulated. Terms associated with divinity, creation, sacrifice, and transcendence carried deeply embedded symbolic meanings that extended beyond literal interpretation. Through semantic continuity, many of these lexemes were preserved across centuries, adapting to changing historical contexts while maintaining their core symbolic functions. This demonstrates that religious vocabulary functions as a diachronic linguistic system capable of both stability and transformation (Turner, 2017).

Applying discourse analysis, religious–mythological language can be understood as a powerful instrument for constructing historical narratives and legitimizing social structures. In historical chronicles and sacred texts, such language often operates to naturalize authority, sanctify political power, and establish moral hierarchies. The repetition of sacred symbols and mythological motifs reinforces collective beliefs and shapes communal identity. Even in later secular historical writings, remnants of this discourse persist, revealing how deeply embedded religious language is within cultural consciousness.

From a comparative historical perspective, the evolution of religious lexicon demonstrates both universality and cultural specificity. Across different civilizations, similar mythological archetypes, such as creation myths, divine judgment, or heroic sacrifice appear in linguistically distinct yet conceptually related forms. This suggests the existence of shared cognitive patterns in human culture, while variations in terminology and symbolism reflect unique historical experiences and sociopolitical conditions. Comparative analysis thus highlights the adaptability of religious language and its capacity to mediate between universal human concerns and localized cultural meanings (Duranti, 2022).

The application of semantic and etymological analysis further reveals how religious terms undergo gradual processes of abstraction and secularization. Words initially rooted in ritual or theological contexts often expand into metaphorical usage within philosophical, political, or literary discourse (Goody, 2021). For example, concepts originally denoting sacred authority or divine order may evolve to signify moral legitimacy or social hierarchy in secular narratives. This semantic shift does not eliminate the sacred dimension but transforms it into an implicit cultural reference, enabling religious lexicon to persist within modern intellectual frameworks.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Overall, the analysis demonstrates that religious–mythological lexicon functions as a dynamic and multilayered system embedded in historical processes. Rather than being confined to the domain of belief, it actively participates in the construction of historical meaning, cultural identity, and social continuity. By applying a qualitative, interdisciplinary methodology, this study reveals how sacred language operates as a living component of historical discourse, continually reshaped by changing cultural contexts while retaining its foundational symbolic power.

Cultural Impact of Religious–Mythological Lexicon. The religious–mythological lexicon has played a foundational role in shaping cultural systems, value structures, and collective worldviews throughout human history (Geertz, 2017). Far beyond its original ritual or theological functions, this lexicon has continuously influenced cultural production, social norms, and symbolic expression. Its impact extends across literature, art, moral philosophy, and everyday communication, demonstrating its enduring capacity to shape cultural meaning and identity.

One of the most significant cultural impacts of religious–mythological language lies in its role in constructing collective identity. Sacred narratives and mythological symbols provide shared reference points through which communities understand their origins, purpose, and moral order (Hobsbawm, 2019). Concepts such as creation, sacrifice, divine justice, and redemption become deeply embedded in cultural consciousness, shaping collective self-perception and social cohesion. Even in secular societies, these symbolic frameworks continue to inform cultural memory and national narratives, often functioning beneath the surface of explicit religious belief.

Religious–mythological lexicon also plays a crucial role in the formation of ethical and moral frameworks (Eagleton, 2019). Many fundamental moral concepts, such as good and evil, guilt, salvation, and destiny are historically rooted in religious discourse. Over time, these concepts have been secularized and integrated into legal, philosophical, and ethical systems. As a result, modern moral reasoning often relies on linguistic structures that originated within sacred traditions, illustrating the deep interconnection between religious language and ethical thought.

From a cultural-production perspective, mythological and religious symbols serve as powerful tools in literature, art, and popular culture. Writers, artists, and intellectuals frequently draw upon sacred imagery and archetypes to express complex emotional, philosophical, and existential themes (Eagleton, 2019). Through reinterpretation and recontextualization, reli-

gious lexicon gains new meanings while preserving its symbolic resonance. This process enables cultures to negotiate continuity and change, allowing ancient symbols to address contemporary concerns.

Moreover, religious–mythological language contributes significantly to the construction of cultural memory. As a repository of shared narratives and symbols, it functions as a mnemonic framework that connects past experiences with present identities. Through rituals, narratives, and symbolic representations, societies transmit collective knowledge across generations, reinforcing continuity even in periods of social transformation. This enduring presence underscores the role of sacred language as a stabilizing cultural force (Lotman, 2021).

Finally, the cultural impact of religious–mythological lexicon extends to the shaping of social hierarchies and power relations. Sacred terminology has historically been employed to legitimize authority, sanctify political institutions, and justify social norms. Even in modern contexts, echoes of this symbolic authority persist in political discourse and national ideologies, revealing the enduring influence of religious language on structures of power and governance.

Modern Interpretations and Transformations. In contemporary cultural and intellectual contexts, religious–mythological lexicon continues to evolve, undergoing significant reinterpretation and functional transformation (Bellah, 2017). While its original sacred meanings remain embedded within historical and theological frameworks, modern societies increasingly reinterpret these lexical elements through secular, philosophical, and ideological lenses. This process reflects broader shifts in worldview, characterized by secularization, globalization, and the diversification of cultural narratives.

One of the most notable features of modern interpretation is the symbolic recontextualization of religious language. Terms and motifs once confined to ritualistic or doctrinal usage are now frequently employed metaphorically in literature, political discourse, and popular culture. Concepts such as "salvation," "sacrifice," "apocalypse," or "redemption" often appear detached from their theological origins, functioning instead as expressive tools to articulate social crises, personal transformation, or collective anxieties (Bellah, 2017). This semantic expansion allows religious lexicon to remain culturally relevant while adapting to contemporary communicative needs.

Modernity has also introduced processes of secular reinterpretation, whereby religious expressions are redefined within rational, human-centered frameworks. In philosophical and sociopolitical discourse, sacred terms are

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

often stripped of their transcendental references and reoriented toward ethical, ideological, or psychological meanings. This transformation reflects a shift from the divine to the human as the primary source of meaning, while still preserving the symbolic depth inherited from religious traditions (Eliade, 2020).

At the same time, globalization and digital communication have intensified the circulation and hybridization of religious symbols. In global media, literature, and digital culture, mythological and religious motifs are frequently blended across traditions, producing new, hybrid symbolic forms. This phenomenon illustrates the adaptability of religious lexicon, as it transcends cultural boundaries and acquires new interpretive layers within transnational contexts. Such transformations also raise questions about authenticity, cultural ownership, and the commodification of sacred symbols (Ricoeur, 2020).

Furthermore, contemporary critical theories, such as post-structuralism and cultural studies have emphasized the fluidity and instability of meaning within religious discourse. From this perspective, religious language is not a fixed system but a dynamic field of interpretation shaped by power relations, historical conditions, and ideological struggles (Smith, 2019). This theoretical shift underscores the role of interpretation itself as a site of meaning production, rather than viewing sacred texts as repositories of static truth.

In modern societies, the reinterpretation of religious–mythological lexicon also reflects broader processes of identity negotiation. Individuals and communities selectively appropriate sacred symbols to express personal beliefs, cultural belonging, or social critique. As a result, religious language continues to function as a powerful symbolic resource, one that mediates between tradition and innovation, continuity and change.

Conclusion. This study has examined the influence of religious–mythological lexicon on history and culture through the lens of three interrelated research questions: its contribution to cultural memory, its role in shaping historical narration and symbolism, and its transformation within modern cultural discourse. The findings demonstrate that religious–mythological language functions not merely as a remnant of sacred tradition but as a dynamic and enduring cultural mechanism that continues to shape collective consciousness across historical periods.

First, the analysis confirms that religious–mythological lexicon plays a foundational role in the construction and preservation of cultural memory. Sacred terms, symbols, and narratives act as mnemonic frameworks through which societies transmit shared values, ethical norms, and historical experiences. By embedding meaning within ritualized language and symbolic

structures, religious lexicon enables the continuity of collective identity across generations. This process allows cultures to maintain coherence even amid social transformation, ensuring that historical experience remains accessible and meaningful within changing contexts.

Second, the study demonstrates that historical narration has been profoundly shaped by religious and mythological language. Sacred vocabulary has long served as a legitimizing force in historical discourse, framing political authority, social hierarchy, and moral order in symbolic terms. Historical narratives often draw upon mythological motifs, such as divine destiny, sacred origins, or redemptive struggle, to construct coherent and persuasive accounts of the past. As a result, religious lexicon functions not only as a descriptive tool but also as a narrative mechanism that structures historical interpretation and collective memory.

Finally, the research highlights the ways in which mythological concepts are reinterpreted within modern cultural discourse. In contemporary contexts, sacred language frequently undergoes processes of secularization, metaphorization, and reinterpretation. While detached from strictly theological frameworks, mythological concepts continue to inform artistic expression, political rhetoric, and cultural identity formation. This transformation demonstrates the adaptability of religious lexicon, which retains its symbolic power even as its meanings are reshaped to reflect modern values and experiences.

Overall, the findings suggest that religious–mythological lexicon constitutes a dynamic cultural resource rather than a static linguistic residue. Its enduring presence across historical periods underscores its capacity to mediate between past and present, tradition and innovation. By shaping cultural memory, influencing historical narration, and adapting to contemporary discourses, religious–mythological language continues to play a vital role in the intellectual and symbolic life of societies.

Literature

Assmann, A. *Cultural memory and Western civilization: Functions, media, archives*. Cambridge : Cambridge University Press, 2020.

Assmann, J. *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.

Bellah, R. N. *Religion in human evolution: From the Paleolithic to the Axial Age*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2017.

Duranti, A. *The anthropology of language: An introduction to linguistic anthropology*. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2022.

Eagleton, T. *Culture and the death of God*. New Haven : Yale University Press, 2019.

Eliade, M. *Myth and reality*. Long Grove, IL : Waveland Press, 2020.
Eliade, M. *The sacred and the profane: The nature of religion*. New York : Harcourt Brace, 2021.
Fairclough, N. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. 3rd ed. London : Routledge, 2020.
Geertz, C. *The interpretation of cultures*. New York : Basic Books, 2017.
Goody, J. *Myth, ritual, and the oral tradition*. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.
Hobsbawm, E., Ranger, T. *The invention of tradition*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019.
Lotman, Y. M. *Culture and explosion*. Berlin : De Gruyter Mouton, 2021.
Ricoeur, P. *Memory, history, forgetting*. Chicago : University of Chicago Press, 2020.
Smith, A. D. *Myths and memories of the nation*. Oxford : Oxford University Press, 2019.
Taylor, C. *A secular age*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2018.
Turner, V. *The ritual process: Structure and anti-structure*. London : Routledge, 2017.

References

Assmann, A. (2020). *Cultural memory and Western civilization: Functions, media, archives*. Cambridge University Press.
Assmann, J. (2021). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
Bellah, R. N. (2017). *Religion in human evolution: From the Paleolithic to the Axial Age*. Harvard University Press.
Duranti, A. (2022). *The anthropology of language: An introduction to linguistic anthropology* (3rd ed.). Cambridge University Press.
Eagleton, T. (2019). *Culture and the death of God*. Yale University Press.
Eliade, M. (2020). *Myth and reality*. Waveland Press.
Eliade, M. (2021). *The sacred and the profane: The nature of religion*. Harcourt Brace.
Fairclough, N. (2020). *Critical discourse analysis: The critical study of language* (3rd ed.). Routledge.
Geertz, C. (2017). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
Goody, J. (2021). *Myth, ritual, and the oral tradition*. Cambridge University Press.
Hobsbawm, E., & Ranger, T. (2019). *The invention of tradition*. Cambridge University Press.
Lotman, Y. M. (2021). *Culture and explosion*. De Gruyter Mouton.
Ricoeur, P. (2020). *Memory, history, forgetting*. University of Chicago Press.
Smith, A. D. (2019). *Myths and memories of the nation*. Oxford University Press.
Taylor, C. (2018). *A secular age*. Harvard University Press.
Turner, V. (2017). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Routledge.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 821.111.Олд.09
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349729

CREATION OF RICHARD OLDINGTON

Sevil Alasgar qizi Mammadova
PhD in Philology, Senior lecturer
Azerbaijan Technical University
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0004-0730-7256

This research study is dedicated to the main aspects of the creativity of Richard Aldington, one of the leading representatives of the 20th century English literature, artistic and aesthetic features, and the artistic representation of the relationship between man, war and nature in his works. The aim of the research is to systematically analyze the anti-war ideas, the impact of the imagism trend and the artistic expression of the ecological thought in Aldington's works. During the research, historical-lexical, comparative, analytical and eco-critical methods were used, and the author's work was evaluated in terms of both the literary and cultural context of the period and the theoretical principles of modern literary criticism. According to the results of the research, in Aldington's works, problems such as the moral tragedy of man, the destructive nature of war, and the damage to nature are dealt with in deep psychological and philosophical layers. The scientific novelty of the research is the study of Richard Aldington's work from the perspective of ecocritical and pacifist perspectives for the first time in Azerbaijani literary criticism. The author's works such as "Death of a Hero", "All Men Are Enemies" and "Lawrence of Arabia" are distinguished by their humanistic content, visual forms and socio-philosophical depth and are considered as original examples of modernist realism in 20th century literature. The ideological-content structure of the author's works such as "Death of a Hero", "Images of War" and "Lawrence of Arabia" have been analyzed from the point of view of modern literary criticism. In addition, it has been scientifically proven that the artistic depiction of war and ecological problems in Aldington's works has a new philosophical meaning. At the same time, in the works of Richard Aldington, the spiritual and social aspects of the concept of "man" were studied separately. The relationship between man and nature, the impact of war on society and morals, and the artistic representation of early ecological thought have a special importance in Aldington's works. In modern times, Aldington's legacy has regained importance in studies of ecological literature and pacifist ideas. Richard Aldington's anti-war ideas, the influence of the imagism movement and the artistic expression of ecological thought in his works are systematically studied.

The main goals of the article were to examine the author's approach to the relationship between nature and man, to ecological problems, and to examine the social and moral self of the ideas of humanism and pacifism in Aldington's works. The article clearly examines the role of autobiographical motifs in the author's works.

Keywords: *Richard Aldington, imagism, modernism, war literature, humanism, ecocriticism, pacifism, English literature.*

ТВОРЧІСТЬ РІЧАРДА ОЛДІНҐТОНА

Севіль Аласґар кизи Маммадова
доктор філософії з філології, старший викладач
Азербайджанський технічний університет

Це наукове дослідження присвячене основним аспектам творчості Річарда Олдінґтона — одного з провідних представників англійської літератури XX століття, його художньо-естетичним особливостям, а також мистецькому осмисленню взаємозв'язку людини, війни та природи в його творах. Метою дослідження є системний аналіз антивоєнних ідей, впливу течії імажизму та художнього вираження екологічного мислення у творчості Олдінґтона.

У процесі дослідження було використано історико-лексичний, порівняльний, аналітичний та еко-критичний методи, а творчість автора оцінено як у літературному й культурному контексті епохи, так і з позицій теоретичних принципів сучасного літературознавства.

За результатами дослідження встановлено, що у творах Олдінґтона такі проблеми, як моральна трагедія людини, руйнівна сутність війни та шкода, завдана природі, розкриваються на глибоких психологічних і філософських рівнях. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що творчість Річарда Олдінґтона вперше в азербайджанському літературознавстві розглядається з еко-критичної та пацифістської перспектив.

Такі твори автора, як ***«Смерть героя»****,* ***«Усі люди — вороги»*** *та* ***«Лоуренс Аравійський»****, вирізняються гуманістичним змістом, образною формою та соціально-філософською глибиною й розглядаються як оригінальні зразки модерністського реалізму в літературі XX століття. Ідейно-змістову структуру творів* ***«Смерть героя»****,* ***«Образи війни»*** *та* ***«Лоуренс Аравійський»*** *проаналізовано з позицій сучасного літературознавства.*

Крім того, науково доведено, що художнє зображення війни та екологічних проблем у творах Олдінґтона набуває нового філософського значення. Водночас у його творчості окремо досліджено духовні та соціальні аспекти поняття «людина». Взаємини людини й природи, вплив війни на суспільство та мораль, а також художнє осмислення ранніх екологічних ідей мають особливе значення у спадщині Олдінґтона.

У сучасну епоху творчий доробок Олдінґтона знову набуває актуальності в дослідженнях екологічної літератури та пацифістських ідей. Антивоєнні погляди Річарда Олдінґтона, вплив імажизму та художнє вираження екологічного мислення в його творах досліджуються системно.

Основними завданнями статті є аналіз підходу автора до взаємин людини й природи, до екологічних проблем, а також дослідження соціального й морального

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

виміру ідей гуманізму та пацифізму у творчості Олдінгтона. У статті чітко простежується роль автобіографічних мотивів у творах письменника.
Ключові слова: *Річард Олдінгтон, імажизм, модернізм, воєнна література, гуманізм, еко-критика, пацифізм, англійська література.*

Introduction. Richard Aldington, who has an important place in 20th century English literature, made important contributions to the development of modernist movements as a poet, prose writer, and literary critic. *"The modernist impulse was born in the trenches; art sought order where life collapsed."* (Bridgwater, 1999). In addition to being one of the main representatives of the imagist movement, he treated issues such as war, human moral tragedy, the destruction of nature, and the moral crisis of society as the main artistic problems in his works. Aldington's works such as "Death of a Hero", "All Men Are Enemies", *"Images of War" are considered classic examples of realistic anti-war images not only in English literature, but also in world literature. The importance of the research lies in the fact that in Aldington's works, the relationship between man and nature, the impact of war on society and morals, and the artistic representation of early ecological thought are particularly important. "War turned poets into historians of pain."* (Booth, 2018) In modern times, Aldington's legacy has regained importance in the study of ecological literature and pacifist ideas. To systematically examine the anti-war ideas, the influence of the imagism movement and the artistic expression of ecological thought in the works of Richard Aldington.

1. To analyze the life and creative path of Richard Aldington in chronological order;

2. To determine Aldington's place in the imagism movement and his work in this direction;

3. To reveal the means of artistic expression of war motifs in Aldington's novels and poems;

4. To analyze the author's approach to nature, human relations and ecological problems;

5. To examine the social and moral self of the ideas of humanism and pacifism in Aldington's works;

6. To determine the role of autobiographical motifs in the author's works.

The following scientific **methods** were used in the study:

• Historical-lexical method — to examine the socio-cultural conditions and events of the period in which Aldington's works appeared;

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

• Comparative method — analyzing Aldington's works by comparing them with the works of Hemingway, Tolstoy and other writers;

• Analytical-analytical method — for artistic analysis of ideas, motifs, images and symbolism in works;

• Eco-critical method — to study the artistic aspects of Aldington's attitude towards nature and ecology;

• Biographical method — to reveal the connection between the author's personal life and works of art.

Based on the research in the article, the following scientific innovations and results were obtained.

1. In the study, Richard Aldington's works were systematically examined in the context of ecocritical and pacifist views for the first time in Azerbaijani literary criticism.

2. Aldington's transition from the period of iconography to the theme of war and the artistic-aesthetic connection between these stages are determined.

3. The ideological-content structure of the author's works such as "Death of a Hero", "Images of War", "Lawrence of Arabia" was analyzed from the point of view of modern literary criticism.

4. It has been scientifically proven that the artistic depiction of war and ecological problems in Aldington's works has a new philosophical meaning.

5. In the study, the spiritual and social dimensions of the concept of "man" in the works of Richard Aldington were examined separately.

English writer, innovator and literary critic Richard Aldington began his career as an Imagist poet. The word "imgecilik" is derived from the English word "image", which means "image". Imagism is a modernist movement in English and American poetry of the early 1910s and 1920s. The founders of imagery and theorists who developed this movement are the English philosopher T. Hume and the American poet E. Pound. The representatives of the Imagist movement, based on the philosophy of intuition and French symbolism, glorified nature, tried to embody instant impressions, and were fond of "pure" images and free poetry. American poets E. Lowell, H. Doolittle, W. K. Williams, C. G. Fletcher and English poets F. M. Ford, D. G. Lawrence and Richard Aldington were the leading representatives of imagery and those who used them widely in their works. (ASE, vol. IV, p. 427)

Richard Aldington formed close friendships with the Impressionists Hilda Doolittle and Ezra Pound, as well as Thomas Ernest and Francis Stuart Flinton. Aldington was closely involved in the creation of all Imgeci an-

thologies. Aldington, between 1914 and 1917, pioneered the publication of the "Egoist" magazine, the main printed organ of the Imgeci movement. "Egoist" magazine had a great influence on the development of the Imgeci movement. Richard Aldington is considered to be one of the literary representatives of the Imagery movement both in English literature and in world literature.

Aldington's works are more lyrical. Richard Aldington is known as a writer who seeks beauty in everyday life. Aldington stayed away from the trends of decadence and ecocentrism that were common at that time. Aldington translated the works of ancient Roman poets and had a great interest in ancient literature. Aldington was also closely familiar with the European modernism that existed in his time. *"Modernism questions reality by destroying narrative certainty."* (Childs, 2008). Aldington also discussed the same method in his works.

Together with John Kurnos, who was close to the iconoclastic trend, Aldington translated Fyodor Sologub's novel "Little Hypocrisy" into English in 1916.

Richard Aldington fought under British command in the First World War from 1916. Aldington began his military service as a private, then joined the First World War as a private in the British army on the Western Front.

The First World War, in which Richard Aldington participated, completely changed his world view. The war left traces of bitter sadness and insecurity in his later works. Aldington's book of poems "Images of War" is considered one of the best works of English poetry. Richard Aldington's field of creativity also changed visibly after the war. Aldington preferred prose in his works. Aldington's famous works such as "Death of a Hero" and "All Men Are Enemies" and his stories on militarism were written in the post-war period. Richard Aldington, in these works, has clearly revealed the misuse of the concept of patriotism, the moral collapse of the aristocratic environment and the classes leading a luxurious life characterized by a corrupt way of thinking. Later, representatives of the aristocratic environment belonging to these classes became slaves of fascism and supported them in all their efforts.

Richard Aldington was also interested in the environment around him, ecological problems in nature. As a novelist throughout his life, he first wrote about the current ecological problems of the world in his works. Aldington was very sensitive about the positive effect of birth on people, especially the extraordinary. Richard Aldington, in many of his works, praised the beau-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ty of nature to the smallest detail. This praise creates an extraordinary love of nature in the reader. Aldington's works call for a fight against those who "destroy nature", cut down forests, destroy nature with waste and brutally kill animals. Aldington says that the greatest enemy of ecology is war. By depicting nature before and after the war in his works, Aldington clearly shows readers the irreparable damage caused by war to nature. Richard Aldington calls war the greatest scourge of mankind. Richard Aldington, who shared the sufferings of others and listened to the voice of his conscience, did not accept the atmosphere of hypocrisy, hypocrisy and immorality that surrounded England. Aldington urged people to always be honest and keep their morals above all else. In his novels, Aldington talked about people living a simple life. Aldington did not see these people as ideal people at all. In his novels, he always looked for the "Man" — an aristocratic and philanthropic person. This reference was an unusual style characteristic of Aldington. Along with other important topics of the period, the theme of war is also present in the works of Richard Aldington. It is clear that the period in which Aldington lived was the period of both world wars. During this period, the main theme of the works of other writers such as Aldington was war. For example: E. Hemingway, L. Tolstoy, Dostoyevsky and others are famous all over the world for their works on the subject of war. However, although the main theme of these writers' works is war, the difference in meaning between their works is quite obvious. The main theme of the works of the writers who wrote about the war is the sad life of people, the destruction of the environment and nature, the irreparable damages given to the warring countries, the dangerous lifestyle, etc. was *"Imagism advocated clarity of imagery and economy of language against the chatter of the Victorian era"* (Baldick, 2012).

In general, the First and Second World Wars were the biggest problems of society and the whole world and are still considered dangerous. The economies of the countries that fought both world wars were seriously damaged. It took a long time for these countries to return to their old state. The destruction and disappearance of millions of innocent people in the war had very serious consequences for all humanity. Thousands of people were crippled in the war and were disabled for life. Thousands of children also lost their lives in the war.

Richard Aldington is known for his works condemning war in both world literature and English literature. Aldington makes very clear the irreparable damage caused by war. Aldington's hatred of war is related to his involvement in World War I. Aldington clearly glorified the atrocities he saw in the

war, the human massacres and the damages caused by the war in his works. His works such as "Death of a Hero", "Colonel's Daughter", "All People Are Enemies" are devoted to the theme of war. These novels are full of sad motifs that are characteristic of Aldington's works. Aldington's works on war arouse a great hatred of war in the reader. *"Aldington's generation has lost faith in heroism, leaving only the irony of survival."* (Bergonzi, 1996)

Richard Aldington believes that it is very important to fight against those who cause war. In his works, Aldington criticizes Britain's aggressive policy. Aldington cannot accept the aggressive policy of one nation against another. Aldington believes that it is very important for all people to live in free and safe conditions. He calls the war a nightmare that overturns the whole world. The hardships he saw and experienced in World War I, the innocent people who died in front of his eyes and the nature destroyed by the war, left very deep and sad traces on him.

Richard Aldington describes the war experiences of his heroes in various ways. Aldington, who conveys the contradictions in the lives of these heroes before and after the war in different ways, increases his hatred for the war even more. Aldington calls war the greatest scourge of society. In his works, Aldington does not accept the facts of war invented by the bourgeois society. He says that these facts are intended to mislead people. In his works, Aldington exposes all the ugliness of the British government. This government is busy suppressing the voice of free thinking people. Both world wars dealt great blows to the British economy. Aldington says that the British people are still suffering from these coups. Mass killings are one of the biggest blows to the government and the people. Richard Aldington also provides an extensive commentary on war and its challenges in his book "Images of War". This work was highly praised by many literary critics. Many literary critics have considered this work as one of the best works written about the war. Along with Richard Aldington, many writers living at that time clearly expressed the negative aspects as well as the positive aspects of scientific and technological progress. These authors say that such a technological development does not ignore the impact on the war. Aldington has repeatedly stated in his works that it is unacceptable for states to show each other power. It is unacceptable for occupying states to establish colonies and control other nations. The policy of no state to stop violence should not stop violence. Richard Aldington said that violence is one of the biggest global problems of all mankind. Aldington thinks that solving problems in a peaceful and civilized way, not violently, is a very important factor.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Richard Aldington's worldview, ideals, attitude towards people and society are reflected in his novels and works. Most of Aldington's works are autobiographical in nature. Aldington reflected the events he saw in life and the people he knew through many characters. It is possible to see the reflections of the events and soldiers that Aldington saw in the war in his works. Richard Aldington's perspective on the concept of "Man" is also unusual. It is impossible to see this point of view in the works of other writers. Aldington's approach to the concept of "Man" is very different in terms of sincerity. Richard Aldington went to the United States in the mid-1940s and began writing biographies there. This period, II. Covers the beginning of World War. Aldington wrote a biography called "The Life of Wellington". With this biography, Aldington was awarded the "Fait Black Memorial Award" in 1946. This award is of great importance in Aldington's works. Autobiographical works occupy an important place in Aldington's works.

Richard Aldington's enlightening book on "Lawrence of Arabia" created a "hostile gang" against him in England and the British government. Aldington calls Lawrence of Arabia, the hero of his work, a symbol of England's "founding" power. Aldington's "Lawrence of Arabia" was received harshly by "nationalists" (Sherry, V. (Ed.). 2005) and militarists. They asked Aldington to stay away from England because he criticized the traditions, lifestyle and government policies of his native England. Richard Aldington, who did not vote for "beating the drum" with his militaristic views, always stood behind his ideals. Militarists could not suppress Aldington's voice. Aldington openly fought against all "bloodthirsty" empires, militarists, supporters and colonialists in the world until the end of his life. Aldington has always expressed that the idea of militarism caused irreparable damage to England.

Aldington moved to Europe towards the end of his life and lived in France. His works have never escaped the attention of literary critics and have been seriously studied. Aldington's early figurative poems occupy a very important place in 20th century English literature. The hostile attitude of the British Empire towards Richard Aldington was due to his support of democratic ideas and the fact that he exposed the hypocrisy of some empires in the world. (www.Aldington, Richard/Wikipedia/HTML)

Hellenism plays an important role in the works and world view of both Richard Aldington and some representatives of English culture and art of the late 19th and early 20th centuries. In his works, Aldington compares and contrasts the harmony and beauty of antiquity with the utilitarianism

and ugliness of bourgeois society. This comparison is a reflection of his great and boundless longing for harmonious beauty. Richard Aldington's tendency to create cold, detached from reality, ideal beauty is clearly reflected in his works.

Richard Aldington's first collection of poems is called "Images". Aldington published this poetry collection in 1915. The theme of his first poems is man's loneliness, the feeling of powerlessness in a cruel and alien world, and his appeal to the image of death that brings peace. Modern city life, its pollution and evil, with its deafening noise, tire the poet. He sees tired, cold and withdrawn faces everywhere. In contrast to such a life, he created warm and natural images associated with ancient Greek culture and mythology. The poems in the poetry collection are dedicated to these images. "*Modernism is a dialogue between despair and reconstruction.*" (Bloom, 2003).

Richard Aldington's collection of poems titled "Images of War" was published in 1919. These poems are dedicated to the poet's war impressions. In general, Richard Aldington's works vividly reflect the painful life of a person living in the wartime, the senselessness of the cruel war that destroys human life, and the beauty of the land.

In 1925, Richard Aldington's great work "Idiot in the Forest" was published. Aldington named his work after the great English playwright William Shakespeare's "Do you like it?" It was taken from the words of one of the characters in his comedy. In these poems, the writer tries to find a wise and humane fool; a fool who always tells the truth, tells the truth and values a virtuous life above all else in life. Unless he finds this idiot, he assumes this role. In the work "The Fool in the Forest", ancient images that stand against the incompatibility of the modern world occupy an important place. Lies and hypocrisy reign everywhere in this world. Beauty, spirituality and harmony have been lost in this modern world. Richard Aldington uses the following words in his work: "Technology swallowed art. Our poets became journalists, teachers or civil servants. Everything is sold with money and everything can be bought with money in this country. Beautiful Elena married the rich and ugly Guggenheim. The immoral Harlequin became a bank manager. The black, dirty smoke rising over the city from the factories turns into a white "banknote" cloud. The "Merchant God" sitting in the sky, the salvation of the army on the piano Angels are sitting inside the tanks.

The war killed the poet's joy of life. Richard Aldington does not find a place for himself in the post-war world. This work is characterized by frequent mood swings. In the work, the author parodies modern songs that

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

support the bourgeoisie. The main motif of "The Fool in the Woods" appears more clearly in the novel "Death of a Hero", published four years later. After "Death of a Hero", Richard Aldington's other work dedicated to the war, "Roads of Victory", was published. The main idea of this work is that the war should not be repeated again. Richard Aldington rightly expresses these ideas in his work*: "If we must fight, we fight against those who drag humanity to destruction."* These words were written in his notebook by Lieutenant Davison, one of the heroes of his stories. Captain Cumberland, the hero of another story, swears in front of a soldier's grave that if the leaders of his country want to start a new war, he will turn their weapons against them.

After the war, it leads to many problems. War and the damage of war, life after the war, form the main theme of most of the works written by Richard Aldington in the later years. In the following works, the terrible and hard-to-prevent damages caused by the war to people and all humanity are clearly visible.

"Colonel's Daughter" (1931), "All Men Are Enemies" (1933), "Sweetheart of Heaven" (1937), "Victory Ways" (1930), "Soft Answers" (1932).

Belief in man, his freedom and sense of citizenship, exposure of social injustice, criticism of bourgeois life in England, creation of typical images of that period — all this brings Richard Aldington closer to 19th century English critical realists and Bernard Shaw, Galsworthy, Welles. However, the impact of the pessimistic philosophy of the crisis period of bourgeois culture is clearly seen in the works of Richard Aldington. Richard Aldington states in his works that every problem has a solution.

In his works, Richard Aldington does not want to understand the reality created by the upper bourgeoisie and suggests liberation from this suffocating reality. He sees this salvation only in the social struggle. This idea is most clearly expressed in the work "Jennetin Ta Kendisi". The hero of the work wants to create a harmonious and just society, but the poet's personal worldview and ideas prevent him from finding a real way to create an ideal society. Richard Aldington's world view is most clearly reflected in the novel "All Men Are Enemies" and his work "Crystal World" (1937). In these works, Richard Aldington tries to find inner peace and harmony away from the world of war. With such a spirit, Richard Aldington left England in 1939 and went to the United States, seeing England's desire to start a war. After a short stay in America, he goes to the south of France. (Richard Aldington "Death of a Hero" Moscow 1958, Preface, p. 4)

Richard Aldington published his main historical works, anthologies and translations during his time away from England.

The final phase of Richard Aldington's work is Lawrence of Arabia (1955), about British intelligence officer Colonel Lawrence. Aldington, with his hatred of alienation and ignorance, presents the protagonist Lawrence and his supporters as partners in the Arab national liberation movement. "Lawrence of Arabia" is a clear example of Richard Aldington's hatred of the imperialist policies of his native England. This work was not well received by the English public and caused a significant decrease in royalties for Aldington's author. "Lawrence of Arabia" was first published in Paris under the title "Legend and Man".

Results. The study of Richard Aldington's works showed that his artistic system depicts the deep psychological layers of the blows that the war inflicted on human thought, society and morality. In the author's works, the image of the hero is presented not only as the bearer of the tragedy of an individual man, but also as the bearer of the tragedy of an entire generation and era.

1. War and Tragedy of Humanity

In his novel "Death of a Hero", Aldington presents the First World War not as romantic heroism, but as senseless human slaughter. The inner disintegration of George Winterbourne, the main character of the work, the futility of war ideals and a sense of spiritual emptiness determine the main artistic idea of the author.

The analysis shows that Aldington paid more attention to the psychological and spiritual consequences of the war than to the social consequences. This approach distinguishes him from his contemporaries such as Hemingway and Remarque.

2. Iconography and Artistic Style

In Aldington's poems and early work, the principles of imagery—consistent form, truth, and the depiction of concrete emotion—occupy a central place. Each line in the "Images of War" series creates a picture effect.

The results of the study show that Oldington's imagery functions not only as an artistic movement, but also as an ethical and aesthetic stance. For the author, the image is an expression of the moment when a person's inner world collides with nature and the realities of the time.

3. Ecological Motifs and Concept of Nature

In Oldington's works, nature is not only a background, but also a symbol of moral purity and human values. The idea of war "wounding" nature is a frequent motif in his poems.

For example, in the "Images of War" series, nature is presented as a living being exposed to the destructive effects of war. This reflects the first forms of the author's ecocritical views. Oldington considers the disruption of harmony between man and nature as a moral crisis of civilization.

4. Presentation of Women's Images

In Aldington's novels "The Colonel's Daughter" and "All Men Are Enemies", the images of women are presented as a mirror of the post-war moral decay. Besides being the bearers of love and family values, women also symbolize the idea of the continuation of humanity.

As a result of the research, it was determined that the author presents the images of women not in the framework of emotional romanticism, but as guardians of ethical and social values.

5. Ideas of Humanism and Pacifism

The main artistic and ideological line of Aldington's work is to protect people. According to him, war leads not only to physical, but also to spiritual death.

In his work "All Men Are Enemies", the author shows that the struggle between man and man is meaningless, and the real enemy is ignorance, hatred and spiritual blindness. This forms the basis of Aldington's humanist and pacifist worldview.

The research shows that the author's pacifism is not political, but philosophical and spiritual in nature.

6. Autobiographical and Periodic Context

Aldington's personal involvement in the war became the main spiritual source of his creativity. As a result of the research, it was revealed that the personal experiences of the heroes in the author's works are artistic reflections.

The idea of literature is based on the principle of transforming individual experience into a universal picture. From this point of view, Aldington's novels can be considered as a literary chronicle of the themes of lost ideals and moral crises of the 20th century man.

Conclusion. The analysis of the findings shows that Richard Aldington's work is one of the rare literary systems that combines the aesthetics of modernism with humanistic content. He created a new ethical and ecological direction in the literature of the 20th century by expressing in an artistic language that war is not only a physical, but also a spiritual disaster.

Aldington's works have preserved their relationship with the modern age by reflecting the inner world of man, his relationship with nature, society and spiritual values in a complex way.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Richard Aldington's works are one of the artistic peaks of humanist and pacifist thought in 20th century English literature. In his works, war, ecological disasters, struggle with an immoral society, etc. motifs reflect universal human problems by combining with the inner world of man. The essence of Aldington's works is to protect people, defend conscience and nature.

Literature

Aldington, R. *Images of the war*. London : Allen & Unwin, 1919.
Aldington, R. *Death of a hero*. London : Chatto & Windus, 1929.
Aldington, R. *The colonel's daughter*. London : Heinemann, 1931.
Aldington, R. *All men are enemies*. London : Heinemann, 1933.
Aldington, R. *Lawrence of Arabia: A biographical study*. Paris : Éditions du Chкne, 1955.
Baldick, C. *The Oxford dictionary of literary terms*. 4th ed. Oxford : Oxford University Press, 2012.
Bergonzi, B. *Twilight of heroes: A review of Great War literature*. Manchester : Manchester University Press, 1996.
Bloom, H., ed. *Modern British literature and its contexts*. New York : Chelsea House, 2003.
Booth, H. *The Great War and the British people*. London : Routledge, 2018.
Bridgwater, P. *Anglo-American modernism and the First World War*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999.
Britannica. Richard Aldington: English writer and poet. *Encyclopaedia Britannica*. 2023. URL: https://www.britannica.com/biography/Richard-Aldington (дата звернення: 20.05.2025).
Childs, P. *Modernism and the post-modern: An introduction*. London : Routledge, 2008.
Cohen, D. *Literature and war: The cultural context of the First World War*. London : Palgrave Macmillan, 2014.
Encyclopedia of Soviet literature. Vol. 4. Moscow : Soviet Encyclopedia, 1978.
Grayzel, S. R. *Women and the First World War*. London : Routledge, 2013.
Howarth, P. *English war poets and their times: Poetry and modernism in the trenches*. Oxford : Oxford University Press, 2005.
Hynes, S. *An imagined war: The First World War and British culture*. London : Bodley Head, 1990.
Levenson, M., ed. *The Cambridge guide to modernism*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2011.
Montefiore, J. *Women and men writers of the 1930s: The dangerous flood of history*. London : Routledge, 2004.
Pound, E. *Des imagistes: An anthology*. New York : Alfred A. Knopf, 1914.

Richards, A. *Modernist war poetry: Contexts and interpretations*. Oxford : Oxford University Press, 2014.
Sherry, W., ed. *The Cambridge guide to First World War literature*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005.

References

Aldington, R. (1919). *Images of the war*. Allen & Unwin.
Aldington, R. (1929). *Death of a hero*. Chatto & Windus.
Aldington, R. (1931). *The colonel's daughter*. Heinemann.
Aldington, R. (1933). *All men are enemies*. Heinemann.
Aldington, R. (1955). *Lawrence of Arabia: A biographical study*. Éditions du Chкne.
Baldick, C. (2012). *The Oxford dictionary of literary terms* (4th ed.). Oxford University Press.
Bergonzi, B. (1996). *Twilight of heroes: A review of Great War literature*. Manchester University Press.
Bloom, H. (Ed.). (2003). *Modern British literature and its contexts*. Chelsea House.
Booth, H. (2018). *The Great War and the British people*. Routledge.
Bridgwater, P. (1999). *Anglo-American modernism and the First World War*. Cambridge University Press.
Britannica. (2023). *Richard Aldington: English writer and poet*. Encyclopaedia Britannica. https://www.britannica.com/biography/Richard-Aldington
Childs, P. (2008). *Modernism and the post-modern: An introduction*. Routledge.
Cohen, D. (2014). *Literature and war: The cultural context of the First World War*. Palgrave Macmillan.
Encyclopedia of Soviet literature (Vol. 4). (1978). Soviet Encyclopedia.
Grayzel, S. R. (2013). *Women and the First World War*. Routledge.
Howarth, P. (2005). *English war poets and their times: Poetry and modernism in the trenches*. Oxford University Press.
Hynes, S. (1990). *An imagined war: The First World War and British culture*. Bodley Head.
Levenson, M. (Ed.). (2011). *The Cambridge guide to modernism* (2nd ed.). Cambridge University Press.
Montefiore, J. (2004). *Women and men writers of the 1930s: The dangerous flood of history*. Routledge.
Pound, E. (Ed.). (1914). *Des imagistes: An anthology*. Alfred A. Knopf.
Richards, A. (2014). *Modernist war poetry: Contexts and interpretations*. Oxford University Press.
Sherry, W. (Ed.). (2005). *The Cambridge guide to First World War literature*. Cambridge University Press.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2025 року

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

УДК 811.512.162’42:811.112.2’42]:39
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349730

DISCOURSE MARKERS AS ETHNOLINGUISTIC FACTOR

Shamsinur Aslanova Veysal
PhD in Philology, Associate Professor
Azerbaijan University of Languages
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-2394-0137

The article examines discourse markers as a tool for structuring scientific written discourse. The research material is Azerbaijan-language and German-language articles on geology. Special attention is paid to the specifics of using certain functional groups of discourse markers in scientific articles: discourse markers that ensure text cohesion, convey the author’s attitude to what is said, and reflect the process of interaction between the author and the reader. Ethnolinguistic features of the functioning of discourse markers in Azerbaijan-language and German-language scientific articles are revealed.
Keywords: *the object of the study, the role of discourse markers, the independent element, linguocultural relation.*

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ ЯК ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ ФАКТОР

Шамсінур Асланова Вейсал
кандидат філологічних наук, доцент
Азербайджанський університет мов

У статті розглядаються дискурсивні маркери як засіб структурування наукового письмового дискурсу. Матеріалом дослідження є наукові статті з геології азербайджанською та німецькою мовами. Особливу увагу приділено специфіці використання окремих функціональних груп дискурсивних маркерів у наукових статтях: маркерів, що забезпечують зв’язність тексту, передають авторське ставлення до висловлюваного та відображають процес взаємодії між автором і читачем. Виявлено етнолінгвістичні особливості функціонування дискурсивних маркерів в азербайджаномовних і німецькомовних наукових статтях.
Ключові слова: *об’єкт дослідження, роль дискурсивних маркерів, самостійний елемент, лінгвокультурний зв’язок.*

Introduction. Despite the large number of works investigating various types of discourse, many specific features of scientific discourse are still insufficiently studied. It is commonly assumed that the principles of constructing scientific texts are independent of the language and reflect the

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

main features of the scientific style: precision, objectivity, logical presentation, etc. However, recent studies in this area convincingly prove that scientific texts written in different languages have a national specificity and significantly differ in the ways discourse is organized.

The purpose of this article is to compare discourse markers in Azerbaijan-language and German-language scientific discourse. The object of the study is written scientific texts on geology, written in Azerbaijan and German. The subject of analysis is the manifestation of ethno-linguistic specificity in the use of discourse markers in the construction of Azerbaijan-language and German-language scientific written texts.

The work is based on the hypothesis about the influence of ethnolinguistic factors on the features of the functioning of discourse markers in scientific articles. From our point of view, the features of using discourse markers in scientific articles are subject not only to the influence of scientific trends or the linguistic personality of the scientist but also to ethnoculture, which also leaves an imprint on the communicative behaviour of the scientist. Discourse markers are linguistic units, and language, in turn, cannot exist outside of culture; it is an integral part of it. Belonging to a specific, historically conditioned culture, a person correlates their communicative behaviour with the traditions of communication of a certain linguocultural community. American linguist and ethnologist Edward Sapir, speaking about the connection between language and culture, emphasized that "culture is what a given society does and thinks. Language is how one thinks" (Sepir, 16).

Aim. This work is aimed at establishing the possibility of ethnocultural differences influencing the type of textual use of discourse markers. Therefore, to exclude the influence of genre, stylistic, and idiostylistic factors on the nature of the actualization of these communicative units, texts of the same type of discourse (scientific), the same genre and style, written by different authors, were used as research material. Thus, the variable factor influencing the nature of the use of discourse markers in the studied material is the ethno-linguistic affiliation of the author. Then, the average values in the use of markers in texts written by Azerbaijan-speaking and German-speaking authors were identified.

The study of discourse markers has formed as an independent direction of modern discourse analysis. In the "Linguistic Encyclopaedic Dictionary," the term "discourse" is defined as "connected text in conjunction with extralinguistic, pragmatic, sociocultural, psychological and other factors (Fraser, 136). Every text (oral and written), being born in a certain dis-

course, consists of words, which means that all words can be said to be discursive, i.e., they exhibit a greater or lesser dependence of their functioning on the general conditions of the discourse. In a narrower sense, groups of words that are a linguistic tool for structuring discourse are called discursive.

Discourse markers are studied by both domestic and foreign linguistic schools. However, the term "discourse markers" is not universally accepted. On the contrary, linguistic studies note a significant variation in defining these textual units, using the terms "discourse markers," "discourse particles," "discourse connectives," "discourse operators," "pragmatic markers," "pragmatic particles," etc. The use of various designations for this class of units is explained by the different theoretical approaches within which they are considered.

Within the framework of discourse theory, so popular in the West, the term "discourse markers" is used, denoting "sequentially dependent particles which bracket units of talk" ("I operationally define markers as sequentially dependent elements which bracket units of talk").

In German-language studies of discourse markers, we find definitions that emphasize the role of these words not only in the structural and semantic organization of discourse but also their orientation towards the speaker and listener: "Dabei strukturieren sie [Diskursmarker] die einzelnen Redebeiträge, kommentieren jedoch auch den Diskurs selbst, in dem sie sich zu gleich auf die Sprecher und Hörer beziehen" (Schiffrin, 25).

In native linguistics, in studies devoted to the problems of the functioning of discursive vocabulary, the term "discourse words" is predominantly used, which refers to "units that, on the one hand, ensure the cohesion of the text and, on the other hand, most directly reflect the process of interaction between the speaker and the listener, the position of the speaker: how the speaker interprets the facts they are reporting to the listener, how they evaluate them from the point of view of the degree of importance, plausibility, probability, etc."

In our study, we will use the term "discourse markers" to denote discursive vocabulary. In our opinion, the term "marker" indicates that discursive vocabulary is used as orienting signals that mark the structure of speech, performing certain functions.

However, it should be noted that in the foreign linguistic tradition, the term "discourse markers" is used by some authors in a sufficiently broad sense as a hyperonym (D. Schiffrin, D. Blackmore, et al.), while other researchers use the same term to denote a particular variety of discursive units,

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

i.e., they use the term "discourse markers" as a hyponym in relation to a different hyperonym that generalizes the entire category (Schiffrin, 50).

Such usage can be found in the works of B. Fraser, who uses the hyperonym "pragmatic markers." He considers discourse markers as one of four varieties of pragmatic markers: 1) basic pragmatic markers; 2) commentary pragmatic markers; 3) parallel pragmatic markers; 4) discourse markers (Fraser, 931).

L. Brinton uses the same hyperonym (Brinton, 412), while other researchers prefer other hyperonyms. For example, C. Fischer and K. Aijmer (Aijmer, 299) use the hyperonym discourse particles in their works.

In this work, following D. Schiffrin, we will use the term "discourse markers" in a broad sense, generalizing the entire category of discursive units with it.

Based on the above definitions of discourse markers, the main functions performed by these units can be identified.

Research Methodology. Most researchers consider the main function of discourse markers to be the expression of the connection between segments of discourse. Cohesion is the most important textual category that enables the development of the topic and ensures the integrity of the text. Cohesion is conventionally divided into structural, which is the set of lexical and grammatical means for expressing connections between text units (cohesion), and semantic, which ensures the semantic organization of the text as a single whole (coherence). Discourse markers, demonstrating the properties of both cohesion and coherence, ensure the grammatical and semantic integrity of the discourse.

No less important are the pragmatic functions of discourse markers—reflecting the process of interaction between the speaker and the listener and conveying the speaker's attitude to what is said. These functions allow directing and facilitating the interpretation of the text by the addressee: "The speaker, with the help of discourse words, not only establishes a relationship with the previous context but also determines the nature of the relationship compared to other elements of the context" (16 Schiffrin, 161).

The cited functional-pragmatic features of discourse markers allow distinguishing three groups of discourse markers. We believe that this classification is applicable to units of different discourses, including scientific written discourse.

1. Markers ensuring text cohesion. They not only indicate the role and place of a separate element in the structure of the discourse but also es-

tablish a connection between the preceding and subsequent discourse. This group includes markers indicating:

– the order of information (firstly, secondly, finally, erstens, zweitens, schließlich);

– the order of material arrangement on the page or in the text (as mentioned above, as already noted, wie es oben gesagt war, darum geht es weiter);

– the introduction of new or additional information (in addition, note that, außerdem, das bedeutet, dass..., bemerkenswert...);

– repetition of information or concretization, clarification, paraphrasing of the thought expressed (in other words, so to speak, thus, that is, namely, andersgesagt, also, demgemäß);

– highlighting and importance of information (moreover, especially, it should be noted, it is appropriate to emphasize, it is perfectly clear, naturally, obviously, undoubtedly, außerdem, mindestens, wenigstens, klar, dass..., offensichtlich, zweifellos);

– contrast or deviation from the main line of exposition (however, unlike, on the one hand, on the other hand, nevertheless, meanwhile, at the same time, aber, einerseits, andererseits, im Gegensatz);

– introduction of examples (such as, for example, to illustrate, zum Beispiel, solche, wie...);

– conclusion or inference (consequently, as a result, so, thus, also, zusammenfassend, schließlich) (Haslinger, 13).

2. Markers conveying the speaker's attitude to what is said. These markers indicate the author's opinion and the author's evaluation of the information (possibly, obviously, apparently, factually, essentially, unfortunately, vielleicht, tatsächlich, in der Regel, normalerweise, wahrscheinlich).

3. Markers reflecting the process of interaction between the speaker and the listener. Scientific discourse, like many others, is characterized by its orientation towards the addressee, its dialogism. The dialogism of the scientific text is manifested in the use of special linguistic means. Using them, the author directs the reader's attention and helps them in highlighting the key moments of the text content. This group includes discourse markers that appeal to the reader's background knowledge, referring to previously stated material (according to, as writes, it is known that..., it is understandable that..., it is no secret that..., it is common knowledge, as is known, allbekannt, demgemäß, entsprechend, auf Grund).

This classification allows revealing the structural and logical connections in scientific discourse and explaining the author's choice of a partic-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ular discourse marker, so it was taken as the basis for solving the problem of comparative analysis of Azerbaijan-language and German-language articles of linguistics scientific discourse and identifying their ethnolinguistic and discursive specificity. The number of discourse markers in the analyzed Azerbaijan-language scientific articles showed 55 word usages, and in German-language ones –45.

The conducted study and quantitative analysis of the data obtained show that in both German-language and Azerbaijan-language scientific articles, the most numerous and most frequently used is the first group of discourse markers, ensuring text cohesion. On average, this group accounts for 80% of all Azerbaijan-language discourse markers and 67% of German-language ones. This can be explained by the fact that these discourse markers participate in the formation of the main features of the scientific style: cohesion, logic, and sequence of presentation, i.e., they mark the order of the author's thoughts.

The analysis shows that the first position in terms of frequency of use in this group is occupied by markers referring the reader to visual examples: graphs, diagrams, tables, etc. (22.2% word usages in Azerbaijan and 26.8% in German). The visual presentation of scientific content is an integral part of all analyzed articles, which allows showing the object figuratively and in detail, making the understanding of various processes accessible, helping to analyze observations, and visually displaying the results of studies. The main function of the discourse markers used is to maximally simplify the reader's orientation in the text of the article. At the same time, discourse markers implicitly indicating visuality are most often found.

The second position in terms of frequency of use among the remaining discourse markers of this group is occupied by markers indicating the author's conclusion or inference (16.1% word usages in Azerbaijan, 13.3% units in German): Beləki (thus), belə çıxır ki (based on this), ona görə ki (therefore), belə nəticəyə gəlmək olar ki (hence the conclusion follows), nəticə çıxarmağa imkan verir ki (this allows concluding), nəticə (consequently), was bedeutet (which means), darüber hinaus (moreover), and others. Obviously, this is due to the fact that the task of the authors of scientific articles is to formulate the results of their work and determine their significance.

Discourse markers indicating the importance of information, as well as the introduction of new and additional information, occupy the third and fourth positions in terms of frequency of use in the texts of the analyzed

articles. (Xüsusilə (notably), göstərilir ki(indicative), qeyd etmək vacibdir ki (it is important to note), vurğulanmalıdır ki (it should be emphasized), ona görədir ki (including), əlavə olunmalıdır ki (in addition), bundan başqa (moreover), besonders charakteristisch (particularly characteristic), auffallend (strikingly), offenbar (apparently), insbesondere (in particular)). These markers solve the task of influencing the reader, contributing to their memorization of the most important moments, in the author's opinion. Since the main task of scientific articles is to report new knowledge, such frequent use of discourse markers of these groups is natural.

The second most frequently used group was the markers indicating author's evaluation in Azerbaijan-language and German-language articles, 12% and 18% respectively. Although in scientific speech all attention is focused on content and logical sequence of the message, the author's «I» is in the background; however, many linguists note a tendency to increase the subjective component in modern scientific speech, which is considered both as a way of self-expression of the author and as a way of maintaining their professional status. In all analyzed articles, discourse markers reflecting different types of modal meanings, including evaluation, were found. Word usages indicating logical probability are noted (ola bilsin ki (possibly), ehtimal ki (probably), güman etmək olar ki(one can assume), wahrscheinlich, vielleicht, vermutlich, es dürfte sich handeln..., offenbar), various kinds of evaluations (həqiqətdir ki (fairly), doğrudur ki (indeed),qaydaya uyğundur ki (as a rule), es ist deutlich (it is clear)), attitude to the content (qəbul olunur ki (notably), erstaunlicherweise (surprisingly)), author's opinion (bizim baxışımıza görə (in our opinion), bizim fikrimizcə (according to our opinion)). At the same time, it should be noted that German-speaking scientists demonstrate greater restraint in the manifestation of individual author's modality compared to Azerbaijan-speaking ones. In the speech of domestic authors, the personal element is manifested more strongly; in particular, markers explicitly expressing the scientist's opinion are found only in Azerbaijan-language articles.

The least frequently found discourse markers, belonging to the third group, reflect the process of interaction between the author and the reader. The most commonly used markers in this group are those containing a reference to other sources (6 discourse markers each in the types of texts considered). Most often, such a reference is quite specific; it contains the surname of some researcher or the title of the source (as the authors of the collective work emphasized...; thus, in the monograph...; for example, in

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

the works of(in den Werken von); it is proven in the work (es ist im Werk bewiesen). In addition, discourse markers indicating a generalized source of information are found (məlumdur ki (it is known), müasir ideyalara görə (according to modern ideas), es ist aber bekannt (but it is known)). Along with references to the works of other authors, references to their own studies were found in Azerbaijan-language articles (as shown earlier; it is shown in the work...).

The first difference is that the number of discourse markers in the analyzed Azerbaijan-language articles significantly exceeds the number of discourse markers in German-language articles. Such a significant discrepancy can be explained by two reasons. The first of them is related to the fact that all German-language articles on geology are clearly structured by sections, each of which has a corresponding heading: introduction, chapters, subchapters, conclusion. This helps to maximally highlight the compositional structure of the article and identify the most important semantic dominants without using discourse markers. In some modern Azerbaijan-language articles, authors also highlight separate text rubrics with headings: introduction and conclusion, but this is rather an exception than a rule (one article out of all analyzed), and most authors are forced to emphasize the transition from one research episode to the next using discourse markers. For example, if a German-language author highlights the conclusion with the heading Schlussfolgerungen (conclusions), the Azerbaijan-language author resorts to discourse markers indicating conclusions (belə nəticəyə gəlmək olar ki (hence the conclusion must follow), beləliklə (thus), belə nəticəyə gəlməye imkan verir ki (this allows concluding), bu səbəbdən (consequently), ümumi olaraq (in general), and others). In all analyzed German-language articles, there is a section titled «Ergebnisse» (results), in which the authors list the results of the conducted research. In the articles of Azerbaijan-language authors, the research results are not clearly highlighted but are present throughout the entire text of the article. Therefore, in order to focus the reader's attention on the results of the work and emphasize their significance, discourse markers such as her şeydən öncə (first of all), bunu qeyd etmək lazımdır ki (it is important to emphasize), xüsusilə vurğulanmalıdır ki(it is especially indicative), xüsusilə (notably), and others are used.

The second reason for such a large difference in the quantitative use of discourse markers in Azerbaijan-language and German-language texts suggests that Azerbaijan-language geological articles are more reader-oriented**.** The Azerbaijan-language author tries to a greater extent to explain

to the reader exactly which mental operations the scientist performs: introduces the problem (as is known, in particular, moves on to the next question (thus), based on this, however, returns to the starting point, as shown above, as already noted, gives an example (for example), in the figure..., an example is given..., analyzes the results of the experiment (as a rule), first of all, apparently, draws conclusions (consequently), hence the conclusion follows, this allows concluding.

The second difference is the degree of variety of the discourse markers used, i.e., the ratio of the number of discourse markers used to the frequency of their use: despite the fact that Azerbaijan-language authors use discourse markers more often than German-language ones, they are less varied. On average, the same marker is used 4.5 times in Russian-language articles and 2.5 times in German-language articles. Azerbaijan-language articles are dominated by discourse markers such as nəticədə(consequently), belə nəticəyə gəlmək olar ki (one can assume), qaydaya uyğun(as a rule), mümkündür ki (possibly), məsəl üçün (for example), while German-language ones are dominated by darüber hinaus (moreover), allerdings (however), zum Beispiel (for example).

Despite the fact that the same discourse markers are found more often in Azerbaijan-language scientific speech, thanks to their wider use, it gives the impression of being more lively and dynamic**.** Moreover, such a text clearly shows the author's desire to express their position and convey it to the reader. German-language scientific speech in the analyzed articles, on the contrary, creates the impression of being drier, aimed at a more detached, stating type of information presentation.

Conclusion. The conducted study confirmed the existence of organizational features of German-language and Azerbaijan-language scientific geological discourse. These features can be explained by the influence of discursive and ethnolinguistic models of scientific text organization: the first type of influence predetermines commonality in the organization of scientific geological discourse through discourse markers, the second — differences in organization. Further comparative study of the norms of organization of written scientific geological speech in German and Azerbaijan on a more extensive material is necessary to clarify the influence of national specificity on the ways of organizing scientific discourse.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Literature

Aijmer K. English discourse particles: Evidence from a corpus. Amsterdam : John Benjamins, 2002. 299 p.

Aloseviciene E. Die Rolle der Heckenausdrucke bei der Diskursstrukturierung im Deutschen und Litauischen. *Acta Linguistica Lithuanica*. 2006. Vol. 54. P. 45–60.

Arutyunova N. D. Diskurs. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar'. M., 1990. C. 136–137.

Brinton L. Pragmatic markers in English: Grammaticalization and discourse functions. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1996. 412 p.

Damm B., Terhorst B. Zum Einfluss bodenphysikalischer und bodenmechanischer Parameter in quartärer Deckschichten auf Massenbewegungen im Wienerwald. *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt*. Wien, 2008. Bd. 62: Veränderter Lebensraum — gestern, heute und morgen. S. 23–27.

Drescher-Schneider R., Kellerer-Pirklbauer A. Gletscherschwund einst und heute — neue Ergebnisse zur holozäne Vegetations- und Gletschergeschichte der Pasterze (Hohe Tauern, Österreich). *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt*. Wien, 2008. Bd. 62: Veränderter Lebensraum — gestern, heute und morgen. S. 31–36.

Felderer A. Identifikation und Abschätzung von Murprozessen als Folge von Gletscherrückgang und Permafrostdegradation im Naturpark Rieserferner-Ahrn (Südtirol). *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt*. Wien, 2008. Bd. 62: Veränderter Lebensraum — gestern, heute und morgen. S. 45–49.

Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. P. 931–952.

Haslinger E. Der «Rote Aufschluss» von Langenlois: Pedogenese und Mineralogie von Paläoboden-Sequenzen über Amphibolit. *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt*. Wien, 2008. Bd. 62: Veränderter Lebensraum — gestern, heute und morgen. S. 61–65.

Schiffrin D. Discourse Markers: Language, Meaning, and Context. *The Handbook of Discourse Analysis* / D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton (eds). Blackwell Publishers, 2001. P. 54–75.

Сепір Е. Вибрані праці з мовознавства та культурології. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/sepir/index.php (дата звернення: 04.10.2025).

References

Aijmer, K. (2002). *English discourse particles: Evidence from a corpus*. John Benjamins.

Aloseviciene, E. (2006). Die Rolle der Heckenausdrucke bei der Diskursstrukturierung im Deutschen und Litauischen [The role of hedging expressions in discourse structuring in German and Lithuanian]. *Acta Linguistica Lithuanica, 54*, 45–60.

Arutyunova, N. D. (1990). Diskurs [Discourse]. In *Linguistic Encyclopedic Dictionary* (pp. 136–137). Sovetskaya Entsiklopediya [in Russian].

Brinton, L. (1996). *Pragmatic markers in English: Grammaticalization and discourse functions*. Mouton de Gruyter.

Damm, B., & Terhorst, B. (2008). Zum Einfluss bodenphysikalischer und bodenmechanischer Parameter in quartärer Deckschichten auf Massenbewegungen im Wienerwald. *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt, 62*, 23–27.
Drescher-Schneider, R., & Kellerer-Pirklbauer, A. (2008). Gletscherschwund einst und heute — neue Ergebnisse zur holozäne Vegetations- und Gletschergeschichte der Pasterze (Hohe Tauern, Österreich). *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt, 62*, 31–36.
Felderer, A. (2008). Identifikation und Abschätzung von Murprozessen als Folge von Gletscherrückgang und Permafrostdegradation im Naturpark Rieserferner-Ahrn (Südtirol). *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt, 62*, 45–49.
Fraser, B. (1999). What are discourse markers? *Journal of Pragmatics, 31*, 931–952.
Haslinger, E. (2008). Der «Rote Aufschluss» von Langenlois: Pedogenese und Mineralogie von Paläoboden-Sequenzen über Amphibolit. *Abhandlungen der Geologischen Bundesanstalt, 62*, 61–65.
Sapir, E. (n.d.). *Izbrannye trudy po yazykoznaniyu i kulturologii* [Selected works on linguistics and cultural studies]. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/sepir/index.php [in Ukrainian]
Schiffrin, D. (2001). Discourse markers: Language, meaning, and context. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (pp. 54–75). Blackwell Publishers.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025 року

УДК 37.091:004
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349731

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Сошко О. Г.
кандидат філологічних наук (германські мови),доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державного торговельно-економічного університету
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-4633-7621
Прима В. В.
кандидат філологічних наук (германські мови),доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державного торговельно-економічного університету
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-7331-9950
Researcher ID: AFI-4861-2022

У статті розглядається проблема використання мультимедійних технологій у процесі вивчення іноземних мов в умовах цифрової трансформації освіти. Актуальність дослідження зумовлена активною цифровізацією освітнього простору, зміною форм і методів навчання, а також зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти. Метою статті є аналіз теоретичних засад і дидактичного потенціалу мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов та визначення їхнього впливу на ефективність освітнього процесу в сучасних умовах.

У роботі окреслено поняття мультимедійних технологій та розглянуто основні види мультимедійних засобів, що застосовуються у мовній освіті, зокрема інтерактивні платформи, аудіо- та відеоматеріали, електронні підручники, онлайн-ресурси та мобільні застосунки. Проаналізовано їхні функціональні можливості у розвитку мовленнєвих навичок, зокрема аудіювання, говоріння, читання та письма, а також у підвищенні мотивації здобувачів освіти.

Особливу увагу приділено ролі мультимедійних технологій у забезпеченні індивідуалізації та диференціації навчання, активізації пізнавальної діяльності та створенні інтерактивного освітнього середовища. Наголошено, що використання мультимедійних засобів сприяє формуванню автономності здобувачів освіти, розвитку критичного мислення та навичок самостійної роботи з іншомовним матеріалом.

Зроблено висновок, що мультимедійні технології є ефективним інструментом модернізації процесу вивчення іноземних мов у контексті цифрової трансформації освіти за умови їхнього методично обґрунтованого та системного впровадження.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Ключові слова: *мультимедійні технології, іноземні мови, цифрова трансформація освіти, іншомовна комунікативна компетентність, освітній процес.*

THE USE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION

Soshko O. H.
PhD in Philology (Germanic Languages), Associate Professor
State University of Trade and Economics
Pryma V. V.
PhD in Philology (Germanic Languages), Associate Professor
State University of Trade and Economics

The article addresses the issue of using multimedia technologies in the process of learning foreign languages in the context of the digital transformation of education. The relevance of the study is determined by the active digitalization of the educational space, the changing forms and methods of teaching, and the growing role of information and communication technologies in the development of learners' foreign language communicative competence. The aim of the article is to analyze the theoretical foundations and didactic potential of multimedia technologies in foreign language learning and to determine their impact on the effectiveness of the educational process in modern conditions.
The paper defines the concept of multimedia technologies and examines the main types of multimedia tools used in language education, including interactive platforms, audio and video materials, electronic textbooks, online resources, and mobile applications. Their functional capabilities in developing language skills, such as listening, speaking, reading, and writing, as well as in increasing learners' motivation, are analyzed.
Special attention is paid to the role of multimedia technologies in ensuring the individualization and differentiation of learning, stimulating cognitive activity, and creating an interactive educational environment. It is emphasized that the use of multimedia tools contributes to the development of learners' autonomy, critical thinking, and skills for independent work with foreign language material. The study concludes that multimedia technologies are an effective tool for modernizing the process of learning foreign languages in the context of digital transformation of education, provided they are implemented methodically and systematically.
Keywords: *multimedia technologies, foreign languages, digital transformation of education, foreign language communicative competence, educational process.*

Застосування мультимедійних технологій у сфері освіти має тривалий шлях розвитку, який відображає як еволюцію технічних засобів, так і трансформацію педагогічних підходів. Перші спроби використання технічних ресурсів у навчальному процесі датуються

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

серединою XX століття, коли в освітню практику почали активно впроваджувати аудіовізуальні засоби, зокрема кінопроектори, магнітофони та радіомовлення. Ці інструменти виконували допоміжну функцію та були спрямовані на підвищення наочності й динамічності навчального матеріалу (Биков, 2010: 12–32).

На початковому етапі поняття мультимедійності тлумачилося досить обмежено і зводилося переважно до поєднання зорових та ауді-альних компонентів, які забезпечували передачу навчальної інформації (Keengwe, 2018: 15–27).

Подальший розвиток інформаційних технологій наприкінці XX — на початку XXI століття суттєво розширив можливості використання мультимедійних засобів у навчанні. Поява персональних комп'ютерів, мультимедійних програмних продуктів та цифрових носіїв інформації зумовила перехід від пасивного сприйняття навчального матеріалу до інтерактивних форм взаємодії. На цьому етапі мультимедійні технології почали розглядатися як комплексні системи, що поєднують текст, графіку, звук, відео та анімацію в єдиному інформаційному середовищі, орієнтованому на активну участь здобувача освіти в навчальному процесі.

Особливого значення мультимедійні технології набули у сфері вивчення іноземних мов, де вони створили умови для моделювання автентичного мовного середовища. Використання аудіо- та відеоматеріалів, інтерактивних вправ, електронних словників і тренажерів сприяло розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності, а також формуванню комунікативної компетентності. Водночас мультимедійні засоби забезпечили можливість поєднання різних каналів сприйняття інформації, що позитивно впливає на запам'ятовування та розуміння іншомовного матеріалу.

У сучасних умовах цифрової трансформації освіти мультимедійні технології набули системного характеру та стали невід'ємною складовою освітнього процесу. Поширення інтернет-технологій, дистанційного та змішаного навчання зумовило активне використання онлайн-платформ, відеоконференцій, мобільних застосунків і хмарних сервісів. Це, у свою чергу, змінило роль викладача, який дедалі частіше виступає не лише джерелом знань, а й організатором навчальної діяльності та фасилітатором пізнавального процесу.

Таким чином, еволюція мультимедійних технологій в освіті свідчить про їх поступовий перехід від допоміжних технічних засобів до

повноцінного дидактичного інструменту, що визначає нові підходи до навчання іноземних мов у цифровому освітньому середовищі.

Початок 2000-х років, пов'язаний із стрімким розвитком Інтернету, став переломним етапом у становленні мультимедійного навчання. Саме в цей період з'являються електронні освітні платформи управління навчанням (LMS), зокрема Moodle, Blackboard, Edmodo, які забезпечують можливість організації дистанційної освіти шляхом інтеграції різноманітних форматів навчального контенту, таких як презентаційні матеріали, відеоресурси, форуми для комунікації та електронні тести (Dede, 2009: 66–73).

Паралельно набуває поширення модель змішаного навчання (blended learning), що передбачає поєднання традиційних аудиторних форм із цифровими освітніми інструментами, підвищуючи гнучкість та адаптивність навчального процесу (Graham, 2013: 333–350). Вагомий вплив на розвиток мультимедійної освіти мала також поява відеохостингів, зокрема YouTube, а також активний розвиток мобільних технологій, що сприяли поширенню відеолекцій, навчальних подкастів і різноманітних інтерактивних симуляцій, орієнтованих на самостійне та безперервне навчання (Siemens, 2009: 13–29).

Станом на 2020-ті роки мультимедійні технології вже не є лише допоміжним інструментом, а перетворилися на основу сучасного педагогічного середовища. Вони інтегруються у всі етапи освітнього процесу — від подання навчального матеріалу до оцінювання результатів навчання та організації зворотного зв'язку. Особливо активно мультимедійні засоби почали використовуватись у період пандемії COVID-19, коли виникла нагальна потреба в масовому дистанційному навчанні (Bozkurt, A., & Sharma, 2020: 1–8). У цих умовах цифрові платформи, відеоконференції, інтерактивні презентації та електронні навчальні ресурси стали основним каналом комунікації між викладачем і здобувачами освіти.

Освітній процес практично повністю перейшов у цифровий формат, що дало змогу не лише забезпечити безперервність навчання, а й переосмислити роль викладача, який дедалі більше виступає як модератор, консультант і координатор навчальної діяльності. Змінилися підходи до структурування навчального матеріалу: він став більш візуалізованим, модульним та адаптованим до сприйняття в онлайн-середовищі. Водночас трансформувалася і взаємодія між учасниками освітнього процесу, оскільки зросло значення асинхронного навчан-

ня, самостійної роботи та цифрової співпраці (Williamson, B., 2020: 107–117). Мультимедійні технології стали не лише засобом передачі знань, а й важливим чинником формування нової освітньої культури, орієнтованої на гнучкість, доступність та індивідуалізацію навчання.

Історичний поступ мультимедійного навчання свідчить про поетапний перехід від застосування окремих технічних засобів до формування цілісного цифрового освітнього середовища. Цей процес характеризується зміною освітньої парадигми: від репродуктивних форм навчання до інтерактивних, від фронтальної організації освітнього процесу до індивідуалізованих і персоналізованих моделей, що ґрунтуються на поєднанні технологічних можливостей, психолого-педагогічних концепцій та комунікативних принципів (Means, B., 2014: 23–37). Така еволюція підтверджує, що мультимедійні технології перестали бути виключно інструментальним засобом і набули статусу визначального чинника трансформації самого розуміння навчання як процесу (Selwyn, 2019: 82–98).

Конструктивізм як педагогічна концепція ґрунтується на розумінні навчання як активної діяльності, спрямованої на самостійне створення знань, а не на пасивне сприйняття готової інформації. Засновниками цього підходу вважаються Жан Піаже, Лев Виготський та Джером Брунер (Ничкало, 2014: 45–51). Відповідно до конструктивістської позиції, здобувач освіти виступає активним суб'єктом навчання, який формує знання, спираючись на власний досвід, наявні уявлення та процеси рефлексії.

У межах мультимедійного навчання конструктивістський підхід створює сприятливі умови для впровадження інтерактивних завдань, комп'ютерних симуляцій, освітніх ігор та проєктної діяльності, що заохочують активну взаємодію з навчальним контентом (Mayer, 2009:104–118). Зокрема, цифрові платформи, орієнтовані на створення учнями власних освітніх продуктів — презентацій, відеоматеріалів, блогів або подкастів, — повною мірою відповідають конструктивістській ідеї самостійного «конструювання» знань у процесі навчання (Jonassen, 2013: 62–84).

Гуманістичний підхід, сформований у працях Карла Роджерса та Абрахама Маслоу, зосереджується на особистості здобувача освіти, його внутрішніх переживаннях, потребах у самоактуалізації та самореалізації (Сизоненко, 2016: 73–81). У межах цього підходу освітній процес трактується як партнерська взаємодія та діалог, у якому ви-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

кладач виконує роль фасилітатора й наставника, а не єдиного джерела істини.

Застосування мультимедійних технологій у гуманістичній парадигмі відкриває широкі можливості для індивідуалізації навчання, оскільки цифрові засоби дозволяють гнучко адаптувати зміст і форми подання навчального матеріалу відповідно до особистісних особливостей учнів (Ничкало, 2014: 167–175). Такі інструменти, як відеолекції, інтерактивні завдання та освітні мобільні додатки, можуть добиратися з урахуванням рівня підготовки, домінантних каналів сприйняття інформації та психологічних характеристик здобувачів освіти (Frith, 2020: 55–75). Окрім цього, мультимедійне навчальне середовище підсилює емоційну залученість учнів завдяки використанню візуальних образів, аудіосупроводу та елементів гейміфікації, що позитивно впливає на мотивацію та якість навчання (Gee, 2019: 129–140).

Змішане навчання (blended learning) — це сучасна освітня модель, яка поєднує традиційні форми навчання з цифровими інструментами (Биков, 2010: 207–214). Вона дозволяє інтегрувати найефективніші практики очного навчання, такі як безпосереднє спілкування з викладачем, колективні обговорення та активна взаємодія між учнями, з перевагами онлайн-формату, зокрема можливістю працювати у власному темпі, доступом до навчальних матеріалів у будь-який час та простір, а також гнучкістю організації самостійної роботи. Особливо ефективним змішане навчання є у сфері вивчення іноземних мов. Так, учні можуть опрацьовувати граматичні правила, лексику чи аудіювання самостійно через інтерактивні платформи, онлайн-тести або мобільні додатки, а під час очних занять зосереджуватися на розвиткові комунікативних навичок: говорінні, участі в рольових іграх, дискусіях і проектній діяльності (Garrison, 2006: 145–162). Такий підхід дозволяє максимально використовувати час уроку для практичної взаємодії та застосування знань, а не лише для їх пасивного засвоєння. Мультимедійні технології у змішаному навчанні не замінюють викладача, а виступають інструментом, що розширює його роль і можливості. Вони створюють нові формати взаємодії, дозволяють впроваджувати інтерактивні завдання, симуляції, онлайн-опитування та віртуальні лабораторії, що підвищують мотивацію учнів, сприяють кращому засвоєнню матеріалу та формуванню практичних компетентностей (Hockly, 2018: 94–107). Крім того, такий підхід забезпечує більш індивідуалізоване навчання, оскільки викладач має

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

змогу відстежувати прогрес кожного учня через цифрові платформи та надавати персоналізовані рекомендації. Змішане навчання є гнучкою та ефективною моделлю, яка поєднує сильні сторони традиційної та цифрової освіти, створюючи динамічне і сучасне освітнє середовище, здатне підвищувати результативність навчання та розвиток ключових компетентностей учнів.

Конструктивізм, гуманістичний підхід та модель змішаного навчання формують теоретичну основу для ефективного впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес. Вони орієнтовані не лише на передачу знань, а й на розвиток критичного мислення, емоційної чутливості та навичок соціальної взаємодії (Laurillard, 2012: 228–241). Такий підхід цілком відповідає актуальним завданням педагогічного дискурсу в умовах цифрової трансформації освіти (Mayer, 2009: 173–189).

Педагогічний дискурс, як форма професійної взаємодії у сфері освіти, зазнав суттєвих змін під впливом цифрових технологій (Allen, 2023: 45–52). Раніше він розглядався переважно як сукупність вербальних та невербальних комунікативних практик, спрямованих на передачу знань, формування компетентностей, цінностей і переконань у взаємодії між викладачем та учнем. У цифрову епоху ці взаємодії набули нових форматів, що значно розширили межі педагогічного дискурсу — як у змістовому, так і в структурному, технологічному та функціональному аспектах (Биков, 2010: 156–164).

Одним із ключових аспектів трансформації педагогічного дискурсу стало значне розширення його комунікативного поля. Раніше комунікація між учителем та учнями здебільшого відбувалася в межах одного заняття — очно, у форматі уроку чи лекції, де обмін інформацією був одноразовим і обмеженим у часі. Сучасні цифрові платформи, такі як Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle та інші, створюють умови для безперервної освітньої взаємодії, дозволяючи здійснювати комунікацію як у синхронному режимі, так і асинхронно (Staker, 2012: 86–97).

Завдяки цьому формується новий формат «розтягнутого у часі» педагогічного діалогу, що відкриває широкі можливості для індивідуалізації навчання. Учні можуть повертатися до навчального матеріалу у зручний для себе час, повторювати складні теми, задавати питання та отримувати роз'яснення від викладача поза межами традиційного уроку. Крім того, асинхронні форми взаємодії — форуми, чати, елек-

тронні завдання — сприяють розвитку навичок самостійної роботи, критичного мислення та колективного обговорення (Beetham, 2019: 41–58). Цифрові технології не лише розширюють часові та просторові межі педагогічного дискурсу, а й змінюють його якісну природу, перетворюючи навчання на динамічний, інтерактивний та персоналізований процес. Це сприяє більш глибокому опануванню знань і активній участі здобувачів освіти в освітньому процесі, що відповідає сучасним вимогам цифрової трансформації освіти.

Цифрові технології суттєво вплинули на зміну ролей учасників освітнього процесу, що безпосередньо позначилося на структурі педагогічного дискурсу (Ничкало, 2014: 212–224). Викладач вже не виступає єдиним джерелом знань; він дедалі більше функціонує як тьютор, фасилітатор, модератор освітніх процесів та консультант із пошуку й опрацювання інформації (Ничкало, 2014: 32–41). У свою чергу, учень перестає бути пасивним споживачем контенту й стає активним співтворцем знання, часто взаємодіючи та співпрацюючи з іншими учасниками освітнього середовища. Така демократизація ролей і відповідальності змінює стиль комунікації: він стає менш авторитарним, більш відкритим, суб'єктно орієнтованим, що є характерною рисою сучасного педагогічного дискурсу (Kvale, 2023: 75–91).

Ще одним важливим чинником трансформації є мультимодальність освітньої комунікації (Mayer, 2009: 172–185). Цифрові технології дозволяють інтегрувати вербальні засоби (усні та письмові) з візуальними (зображення, схеми, відеоматеріали), аудіальними (подкасти, музичні фрагменти) та інтерактивними елементами (анотації, тести, гейміфіковані завдання). Це змінює не лише форму подачі інформації, але й саму логіку педагогічного впливу: учні отримують можливість сприймати матеріал у багатоканальному режимі, що стимулює різні когнітивні процеси та покращує засвоєння знань (Allen, 2023: 103–115). У результаті педагогічний дискурс набуває комплексного, інтерактивного та візуально насиченого характеру, що особливо актуально для поколінь Z і Alpha, які формуються у цифровому середовищі (Prensky, 2011: 75–89).

Не менш значущим є вплив цифрових технологій на ціннісну складову педагогічного дискурсу (Маринченко, 2022: 118–126). У сучасному освітньому просторі зростає роль таких понять, як академічна доброчесність, цифрова етика, інформаційна безпека, критичне мислення та інклюзивність. Ці цінності стають невід'ємною частиною освітнього змісту та впливають на стиль комунікації, наративи

та мову, що застосовуються під час навчального процесу (Сизоненко, 2016: 208–217). Мультимодальний підхід формує нову семіотичну реальність, у якій значення створюється через взаємодію різних комунікаційних модальностей (Kress, 2022:112–134).

Серед сучасних українських науковців, які займаються розвитком педагогіки мультимедійного навчання, значний внесок зробили Ольга Сизоненко та Олена Іонова. О. Сизоненко досліджує методологічні та дидактичні аспекти використання мультимедіа у викладанні іноземних мов (Чайка, 2012: 127–138), наголошуючи, що мультимедіа є не лише засобом подачі навчального матеріалу, а й середовищем для розвитку критичного мислення, автономності учня та креативності. У своїх роботах О. Іонова приділяє увагу аналізу мультимедійних освітніх ресурсів, оцінці їх ефективності та способам впровадження компетентнісного підходу за допомогою цифрових технологій (Коваль, 2019: 92–105). Обидві дослідниці працюють над інтеграцією змішаного навчання, онлайн-комунікацій та мультимедійного контенту в традиційні дидактичні структури.

У сучасній освіті мультимедійні технології виступають ефективним засобом для вивчення іноземних мов, забезпечуючи інтерактивний, гнучкий та персоналізований навчальний процес (Чайка, 2012). Важливу роль у цьому відіграє спеціалізоване програмне забезпечення, зокрема інтерактивні платформи, які не лише надають доступ до навчальних матеріалів, а й забезпечують комунікацію, оцінювання та моніторинг прогресу учнів (Ничкало, 2014: 145–147). До найбільш поширених і ефективних платформ у навчанні відносять Zoom, Moodle, Edmodo, Quizlet та Duolingo.

Zoom — платформа для відеоконференцій, яка особливо активно використовувалася під час дистанційного навчання, зокрема під час пандемії COVID-19. Вона дозволяє проводити синхронні уроки в режимі реального часу, використовуючи демонстрацію екрана, віртуальну дошку, чати, опитування та групові кімнати (breakout rooms). У контексті вивчення іноземних мов Zoom сприяє розвитку навичок аудіювання та говоріння через реальну комунікацію (Прима, 2018).

Moodle — потужна система управління навчанням (LMS), яка дозволяє створювати структуровані онлайн-курси з мультимедійним наповненням: відео, аудіо, інтерактивними тестами, форумами та словниками термінів (Allen, 2023: 124–130). Moodle підтримує асинхронне навчання, що дає можливість учням опановувати матеріал у

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

зручний час і темпі, сприяючи розвитку навичок читання, письма, граматики та словникового запасу.

Edmodo — освітня соціальна платформа, що поєднує функціонал LMS із можливостями комунікаційної мережі. Вона дозволяє створювати закриті освітні спільноти, де викладачі можуть обмінюватися навчальними матеріалами, організовувати обговорення, проводити тести та відстежувати індивідуальний прогрес учнів. Для вивчення іноземних мов Edmodo зручна для побудови навчального діалогу, обміну аудіо- та відеоматеріалами та розвитку мовної рефлексії.

Quizlet — платформа для створення цифрових флеш-карток, що допомагають запам'ятовувати лексику, граматичні конструкції та фразеологізми. Завдяки ігровим режимам («Match», «Gravity», «Live») навчання стає більш мотивуючим та залучаючим. Quizlet використовується як для самостійної, так і для групової роботи, особливо під час повторення та закріплення знань, підтримуючи озвучення та переклад матеріалів для аудіального та візуального сприйняття.

Duolingo — популярна мобільна платформа для самостійного вивчення мов, яка ґрунтується на принципах гейміфікації (Blake, 2022: 78–85). Користувачі щодня виконують невеликі завдання, пов'язані з читанням, письмом, перекладом, аудіюванням та говорінням. Платформа адаптується до рівня знань, надає миттєвий зворотний зв'язок та систему мотиваційних винагород. Для викладачів Duolingo пропонує навчальні плани та інструменти для відстеження прогресу учнів.

Всі зазначені платформи мають свої особливості, проте спільною метою є активізація комунікативної взаємодії, візуалізація навчального матеріалу, індивідуалізація процесу та розвиток автономності учнів (Маринченко, 2022: 87–93). Комплексне використання таких платформ сприяє глибшому зануренню у мовне середовище та формуванню всіх мовних компетентностей, що є ключовою умовою ефективного опанування іноземної мови в умовах цифрової трансформації освіти.

Висновки. Мультимедійні технології стають важливим засобом сучасного навчання іноземних мов, забезпечуючи інтерактивність, персоналізацію та гнучкість освітнього процесу. Вони дозволяють поєднувати аудіальні, візуальні та текстові форми подачі матеріалу, що сприяє кращому засвоєнню знань і розвитку всіх мовних компетентностей.

Використання інтерактивних платформ, таких як Zoom, Moodle, Edmodo, Quizlet та Duolingo, сприяє підвищенню ефективності навчання через можливості синхронного та асинхронного навчання,

організації дистанційних уроків, проведення тестувань і відстеження прогресу учнів. Мультимедійні технології стимулюють розвиток критичного мислення, автономності та креативності учнів, а також сприяють формуванню комунікативної компетентності у реальних мовних ситуаціях. Інтеграція мультимедійного контенту у традиційні дидактичні структури, разом із використанням змішаного навчання та онлайн-комунікацій, забезпечує більш глибоке занурення у мовне середовище та ефективну підготовку до самостійного використання іноземної мови. Комплексне застосування цифрових технологій у навчанні іноземних мов є ключовим чинником цифрової трансформації освіти, що дозволяє формувати сучасні освітні компетентності та адаптувати процес навчання до потреб учнів у цифровому середовищі.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. Київ : Інформаційні технології і засоби навчання, 2010. 364 с.

Коваль Т. І. Інформаційно-освітнє середовище в системі професійної підготовки. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2019. 290 с.

Маринченко Г. М. Цифрова педагогіка та психологічне благополуччя учнів. Київ : Освітній простір, 2022. 285 с. URL: https://www.academia.edu (дата звернення: 14.09.2025).

Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 376 с.

Прима В. В. Модель змішаного навчання — «за» і «проти». *Використання моделі змішаного навчання при викладанні іноземних мов* : тези доповідей. Київ : КНТЕУ, 2018. С. 83–86. URL: https://knute.edu.ua/file/ODc0Mw==/52d2d566631bacba41272c11ec631a20.pdf (дата звернення: 10.08.2025).

Сизоненко О. В. Використання мультимедійних технологій у викладанні іноземних мов. Київ : Либідь, 2016. 256 с.

Чайка В. М. Педагогіка Василя Сухомлинського : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2012. 312 с.

Allen D. Immersive learning: The new frontier of language acquisition. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. 240 p.

Blake R. J. Online language learning: Current perspectives and future directions. Oxford : Oxford University Press, 2022. 280 p.

Bozkurt A., Sharma R. Emergency remote teaching in a time of global crisis due to coronavirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*. 2020. Vol. 15(1). P. 1–20. URL: https://www.asianjde.org/ojs/index.php/AsianJDE/article/view/447.

Garrison D. R. Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines. Jossey-Bass, 2008. 272 p.

Siemens G., Tittenberger P. Handbook of emerging technologies for learning. University of Manitoba, 2009. 120 p.
Williamson B., Eynon R., Potter J. Pandemic politics, pedagogies and practices: Digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology*. 2020. Vol. 45(2). P. 107–114. DOI: https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1761641.

References

Allen, D. (2023). *Immersive learning: The new frontier of language acquisition*. Cambridge University Press.
Blake, R. J. (2022). *Online language learning: Current perspectives and future directions*. Oxford University Press.
Bozkurt, A., & Sharma, R. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to coronavirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education, 15*(1), 1–20. https://www.asianjde.org/ojs/index.php/AsianJDE/article/view/447
Bykov, V. Y. (2010). *Suchasni zavdannia informatyzatsii osvity* [Modern tasks of education informatization]. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia [in Ukrainian].
Dede, C. (2009). Immersive interfaces for engagement and learning. *Science, 323*(5910), 66–69.
Garrison, D. R. (2008). *Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines*. Jossey-Bass.
Graham, C. R. (2013). Emerging practice and research in blended learning. In *Handbook of distance education* (p. 432). Routledge.
Jonassen, D. (2013). *Constructivism and the technology of instruction: A conversation*. Routledge.
Kress, G. (2022). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Routledge.
Mayer, R. E. (2009). *Multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press.
Means, B., Bakia, M., & Murphy, R. (2014). *Learning online: What research tells us about whether, when and how*. Routledge.
Pryma, V. V. (2018). *Model zmishanoho navchannia — «za» i «proty»* [Blended learning model — pros and cons]. https://knute.edu.ua/file/ODc0Mw==/52d2d566631bacba41272c11ec631a20.pdf [in Ukrainian]
Selwyn, N. (2019). *What is digital education? A critical analysis*. Polity Press.
Williamson, B., Eynon, R., & Potter, J. (2020). Pandemic politics, pedagogies and practices: Digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology, 45*(2), 107–114. https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1761641

Стаття надійшла до редакції 10.11.2025 року

УДК 811.111’37
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349732

ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ В АНГЛОМОВНОМУ ФАНФІКШЕН

Станко Д. В.
доктор філологічних наук, доцент
Ужгородський національний університет
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-7858-8663

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Статтю присвячено комплексному аналізу процесів термінологізації в англомовному фанфікшені як специфічному різновиді цифрового дискурсу, що формується на перетині художньої творчості, медіакомунікації та мережевої культури. У роботі розглядається фанфікшн як динамічне комунікативне середовище, у межах якого відбувається активне формування власної терміносистеми, зумовленої потребами колективної інтерпретації, ідентифікації та організації текстового простору. Актуальність дослідження визначається зростанням ролі фанатських спільнот у сучасному культурному та мовному просторі, а також недостатньою розробленістю проблеми термінологізації в неінституційних формах дискурсу. Метою статті є виявлення особливостей формування фанонічної термінології в англомовному фанфікшені та визначення її структурно-семантичних і функціонально-прагматичних характеристик. Матеріалом дослідження слугували англомовні фанфікшн-тексти з платформи Archive of Our Own (AO3), що репрезентують різні фандоми й жанрові різновиди. У роботі застосовано комплексний підхід, який поєднує елементи когнітивно-дискурсивного, структурно-семантичного та функціонального аналізу. У результаті дослідження встановлено, що термінологія фанфікшену формується під впливом кількох взаємопов’язаних джерел, зокрема канонічних текстів, колективних інтерпретацій фан-спільнот, міждискурсивних запозичень і цифрових комунікативних практик. Доведено, що фанонічні терміни виконують не лише номінативну, а й класифікаційну, ідентифікаційну, регулятивну та комунікативну функції, сприяючи конструюванню спільного когнітивного простору та підтриманню внутрішньої цілісності фанатської культури. Отримані результати підтверджують динамічний характер фанфікшену як мовного феномену та окреслюють перспективи подальших досліджень у сфері цифрової лінгвістики та дискурсології.

Ключові слова: *фанфікшн, термінологізація, фанонічна термінологія, цифровий дискурс.*

TERMINOLOGIZATION IN ENGLISH FAN FICTION

Stanko D. V.
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor
Uzhhorod National University

The article is devoted to a comprehensive analysis of the processes of terminologization in English fan fiction as a specific type of digital discourse formed at the intersection of creative writing, media communication, and network culture. Fan fiction is examined as a dynamic communicative environment in which an independent terminological system is actively formed, conditioned by the needs of collective interpretation, identification, and textual organization. The relevance of the study is determined by the growing role of fan communities in the contemporary cultural and linguistic space, as well as by the insufficient scholarly elaboration of terminologization processes within non-institutional forms of discourse. The aim of the article is to identify the features of fanon terminology formation in English-language fan fiction and to determine its structural-semantic and functional-pragmatic characteristics. The research material consists of English fan fiction texts from the Archive of Our Own (AO3) platform, representing various fandoms and genre varieties. The study employs a complex approach combining elements of cognitive-discursive, structural-semantic, and functional analysis. The results of the study demonstrate that fan fiction terminology is formed under the influence of several interrelated sources, including canonical texts, collective interpretations of fan communities, interdiscursive borrowings, and digital communicative practices. It is proved that fanon terms perform not only nominative but also classificatory, identificational, regulatory, and communicative functions, contributing to the construction of a shared cognitive space and the maintenance of internal coherence within fan culture. The obtained results confirm the dynamic nature of fan fiction as a linguistic phenomenon and outline prospects for further research in the field of digital linguistics and discourse studies.

Keywords: *fan fiction, terminologization, fanon terminology, digital discourse.*

Вступ. У сучасному мовознавстві зростає інтерес до дослідження новітніх форм комунікації, що формуються в умовах цифрового середовища та мережевої культури. Одним із таких явищ є фанфікшн — різновид вторинної творчості, що функціонує на перетині художнього, медіа- та мережевого дискурсів і характеризується високим рівнем інтертекстуальності, креативності та взаємодії між автором і реципієнтом (Pugh, 2005). У межах фанатських спільнот формуються специфічні мовні практики, серед яких особливе місце посідають процеси термінологізації, зумовлені потребою номінації нових понять, ролей, сюжетних моделей і концептів.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що англомовний фанфікшн як масове цифрове явище активно продукує власну систему термінів і квазітермінів, які виходять за межі канонічних текстів першоджерел і функціонують у межах фанатських спільнот як елементи спільного когнітивного простору. Такі одиниці часто поєднують ознаки художньої лексики, професійної термінології та мережевого жаргону, що ускладнює їхню класифікацію та вимагає комплексного лінгвістичного аналізу.

Метою статті є дослідження процесів термінологізації в англомовному фанфікшені та виявлення їхніх структурно-семантичних і дискурсивно-прагматичних особливостей. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: окреслити теоретичні підходи до вивчення термінологізації в межах неінституційних дискурсів; проаналізувати джерела формування фанонічної термінології; виявити основні типи термінологічних одиниць у фанфікшені та їх функціональне навантаження в тексті.

Матеріалом дослідження слугують англомовні фанфікшн-тексти, відібрані з платформи Archive of Our Own (AO3), що репрезентують різні фандоми та жанрові різновиди. У роботі застосовано комплексний підхід, який поєднує елементи когнітивно-дискурсивного, структурно-семантичного та функціонального аналізу. Отримані результати сприятимуть поглибленню уявлень про мовну динаміку цифрових спільнот і розширять теоретичні засади вивчення фанфікшну як об'єкта сучасної лінгвістики.

Результати і обговорення. У сучасному мовознавстві поняття *термінологізації* розглядається як динамічний процес формування спеціалізованих одиниць мови, що відображають результати пізнавальної діяльності людини та забезпечують концептуалізацію певної галузі знань. У межах сучасної термінологічної теорії термін постає не лише як номінативна одиниця, а як елемент цілісної терміносистеми, що функціонує в межах певного дискурсу та відображає специфіку наукового або соціального мислення (Попович, 2020). Термінологізація водночас передбачає процес переходу загальновживаної лексики до спеціалізованої сфери або ж формування нових номінацій у відповідь на появу нових концептів і комунікативних потреб.

Сучасні дослідники наголошують на динамічності термінологічних систем та їх здатності адаптуватися до нових комунікативних середовищ, зокрема цифрових. У цьому контексті термінологія ви-

ходить за межі суто наукового дискурсу й активно формується у просторі масової культури, інтернет-комунікації та фанатських спільнот. Такі процеси зумовлюють появу гібридних одиниць, що поєднують риси наукових термінів, неологізмів, жаргонізмів і елементів художнього мовлення.

Фанфікшн як культурно-комунікативне явище розглядається дослідниками як форма колективної творчості, що виникає на основі вже існуючих художніх світів і функціонує в межах партисипативної культури. За визначенням Г. Дженкінса, фанатські спільноти формують особливий тип культури співтворчості, у якій читачі стають активними учасниками продукування смислів і текстів (Jenkins et al., 2009). У такому середовищі формується власна система норм, жанрових очікувань і термінологічних позначень, що забезпечують внутрішню комунікацію спільноти.

Дослідники фанфікшену підкреслюють його поліфункціональний характер та жанрову гібридність. Зокрема, фанфікшн розглядається як демократичний літературний простір, у якому стирається межа між автором і читачем, а традиційні літературні ієрархії зазнають трансформації (Pugh, 2005). Подібну позицію обстоюють і дослідники культурних студій, які трактують фанфікшн як форму культурного виробництва, що відображає соціальні, ідеологічні та ідентифікаційні процеси сучасного суспільства (Hills, 2017).

У межах фанатських спільнот активно формуються специфічні терміни на позначення жанрів, сюжетних моделей, типів персонажів, наративних стратегій і комунікативних ролей (наприклад, *canon, fanon, AU, OTP, ship, headcanon* тощо). Такі одиниці, за спостереженнями дослідників, набувають статусу внутрішньогалузевих термінів і функціонують як маркери групової ідентичності (Miller, 2015; Morrison, 2012). Їхнє виникнення зумовлене потребою швидкої та точної номінації складних концептів у межах цифрової комунікації.

Фанфікшн як глобальне культурне явище активно розвивається в мережевому середовищі, що сприяє уніфікації та водночас варіативності термінологічних одиниць у різних мовах і культурах (Foltermann, 2015; The Fanfic Collective, 2025). У цьому контексті процес термінологізації в фанфікшені постає як відкритий, динамічний і колективно зумовлений, що поєднує елементи професійного, аматорського та ігрового дискурсів.

Таким чином, теоретичне осмислення фанфікшену як об'єкта лінгвістичного аналізу вимагає інтеграції підходів термінології, дискурсології та медіалінгвістики. Дослідження термінологізації в межах англомовного фанфікшену дозволяє простежити механізми формування нових мовних одиниць у цифровому середовищі та окреслити специфіку функціонування терміносистем поза межами традиційного наукового дискурсу.

Фанонічна термінологія як складова лексичної системи фанфікшену формується внаслідок взаємодії кількох джерел, що відображають гібридну природу цього виду дискурсу. На відміну від усталених терміносистем наукових галузей, фанонічна термінологія не має інституційного регулювання, проте демонструє високий рівень системності та стабільності в межах спільнот, що її продукують. Основними джерелами її формування є канонічний текст, фанатська інтерпретація, міждискурсивні запозичення та комунікативні практики цифрового середовища.

Першим і базовим джерелом фанонічної термінології виступає канонічний текст, тобто першоджерело, на основі якого формується фанфікшн (літературний твір, фільм, серіал, відеогра тощо). Саме з канону запозичуються власні назви, імена персонажів, топоніми, назви рас, магічних систем, технологій або соціальних інститутів. У процесі фанатської інтерпретації ці одиниці можуть зазнавати семантичного розширення, переосмислення або функціональної переорієнтації, перетворюючись на елементи фанонічної термінології. Таким чином, терміни канонічного походження набувають нових конотацій і починають функціонувати не лише як елементи художнього світу, а й як інструменти внутрішньої комунікації спільноти.

Другим важливим джерелом є колективна інтерпретаційна діяльність фан-спільнот, у межах якої формується так званий *fanon* — сукупність уявлень, що не закріплені в офіційному каноні, але визнаються значною частиною спільноти. Саме на цьому рівні виникають такі терміни, як *headcanon, OTP, AU, slow burn, hurt/comfort*, що позначають типи сюжетних моделей, характер взаємин між персонажами або особливості наративної структури. Ці одиниці формуються шляхом узагальнення читацького досвіду та багаторазового повторення у фанатських текстах і коментарях, що поступово закріплює їх у колективній мовній свідомості (Pugh, 2005; Hills, 2017).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Третім джерелом фанонічної термінології є міждискурсивні запозичення, зокрема з академічного, медіа-, ігрового та інтернет-дискурсів. У фанфікшені активно використовуються елементи психологічної, соціологічної, гендерної та наративної термінології, які адаптуються до потреб фанатської комунікації. У таких випадках спостерігається процес семантичної редукції або переосмислення, коли спеціалізований термін втрачає частину наукової строгості, але зберігає ключову концептуальну функцію. Це підтверджує гібридний характер фанонічної термінології та її здатність інтегрувати елементи різних знаннєвих сфер.

Вагомим чинником формування фанонічних термінів є також цифрове середовище та платформи поширення фанфікшену. Саме платформи задають комунікативні рамки, у межах яких відбувається стандартизація термінів через теги, категорії, попередження (tags, warnings), рейтинги та жанрові маркери. У результаті формується напівформалізована система термінів, яка виконує навігаційну, ідентифікаційну та інтерпретаційну функції (Foltermann, 2015; The Fanfic Collective, 2025).

Окремо слід відзначити роль колективної мовної творчості, що є визначальною для фанфікшену як жанру. На відміну від традиційної літератури, де термінотворення є прерогативою автора або інституції, у фанфікшені воно має децентралізований характер і ґрунтується на узгодженості практик усередині спільноти. У цьому сенсі фанонічна термінологія функціонує як маркер групової ідентичності та водночас як інструмент ефективної комунікації між учасниками фан-культури (Jenkins et al., 2009; Morrison, 2012).

Отже, джерела формування фанонічної термінології є багаторівневими та взаємопов'язаними. Вони охоплюють канонічні тексти, колективні інтерпретаційні практики, міждискурсивні запозичення й цифрові комунікативні платформи. Така багатовекторність зумовлює динамічність, відкритість і гнучкість фанонічної терміносистеми, що відрізняє її від класичних наукових термінологій і водночас робить перспективним об'єктом сучасних лінгвістичних досліджень.

Термінологічна система фанфікшену характеризується поліструктурністю та функціональною різнорідністю, що зумовлено поєднанням художнього, комунікативного й метадискурсивного вимірів фанатської творчості. У межах англомовного фанфікшену формуються різні типи термінологічних одиниць, які виконують специфічні

функції та забезпечують ефективне функціонування цього різновиду цифрового дискурсу. Їхня поява пов'язана з необхідністю номінації нових смислів, сюжетних моделей, типів взаємодії персонажів і форм колективної інтерпретації тексту.

Одним із базових типів є канонічні терміни, що походять безпосередньо з першоджерела і зберігають зв'язок із його концептуальною системою. До них належать імена персонажів, назви локацій, соціальних структур, магічних або технологічних елементів художнього світу, наприклад *Hogwarts*, *Jedi Order*, *the Tesseract*, *the One Ring*. У межах фанфікшену такі одиниці виконують ідентифікаційну та референційну функції, забезпечуючи впізнаваність тексту й кореляцію з каноном. Водночас у процесі активного переосмислення вони можуть зазнавати семантичного розширення, наприклад коли *the Force* або *magic core* починають функціонувати як концепти з власною внутрішньою логікою, відмінною від авторського першоджерела.

Вагому роль у фанонічній терміносистемі відіграють одиниці, сформовані в межах колективної інтерпретації фан-спільноти. До них належать такі терміни, як *ship, OTP, headcanon, AU, slow burn, enemies to lovers*. Вони не закріплені в каноні, однак активно використовуються для позначення типових сюжетних моделей, характеру взаємин між персонажами або наративної динаміки. Їхня функція полягає у класифікації фанатських текстів і регуляції комунікації всередині спільноти, адже такі одиниці дозволяють швидко зорієнтуватися в очікуваному змісті твору та водночас виконують роль маркерів групової ідентичності.

Окрему групу становлять метадискурсивні терміни, що описують процес створення, подання та інтерпретації фанфікшену. До них належать, зокрема, *canon divergence, OOC (out of character), beta reader, tagging, trigger warning*. Ці одиниці не стосуються безпосередньо сюжету, а виконують організаційну й прагматичну функції, регулюючи взаємодію між автором і читачем. Вони задають рамки сприйняття тексту, попереджають про його змістові або емоційні особливості та формують етичні норми комунікації в межах фанатського середовища.

Суттєвим компонентом фанонічної терміносистеми є жанрово-наративні одиниці, що позначають типи сюжетів або стилістичні моделі, наприклад *angst, fluff, crackfic, fix-it fic, crossover*. Такі терміни виконують орієнтаційну та прогнозувальну функції, дозволяючи читачеві заздалегідь визначити емоційний тон і композиційну структуру

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

тексту. Їхнє вживання сприяє стандартизації творчих практик і формує спільний код інтерпретації в межах фанатської культури.

Окреме місце посідають запозичені та гібридні терміни, що походять із суміжних дискурсів, а саме — психологічного, соціального, гендерного або медійного. У фанфікшені вони часто зазнають семантичної адаптації, наприклад *trauma, consent, representation, queer coding*, і використовуються не в суто науковому, а в інтерпретаційно-наративному значенні. Такі одиниці виконують ідеологічну та концептуалізувальну функції, відображаючи ціннісні орієнтири спільноти та її чутливість до соціальних питань.

Отже, термінологічні одиниці фанфікшену утворюють багаторівневу систему, у якій поєднуються канонічні, фанонічні, метадискурсивні та міждискурсивні елементи. Їх функціональне навантаження виходить за межі простої номінації й охоплює структурування дискурсу, маркування ідентичності та забезпечення ефективної комунікації всередині фанатських спільнот, що підтверджує складну й динамічну природу фанфікшену як особливого різновиду сучасної цифрової комунікації.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що термінологізація в англомовному фанфікшені є складним і багатовимірним процесом, зумовленим поєднанням художньої творчості, цифрової комунікації та колективної інтерпретаційної діяльності фанатських спільнот. Фанфікшн постає не лише як форма вторинної літературної творчості, а як особливий дискурсивний простір, у межах якого формується власна терміносистема з чітко вираженими структурними, семантичними та прагматичними ознаками.

У ході аналізу встановлено, що фанонічна термінологія формується на перетині кількох джерел: канонічного тексту, колективної фанатської інтерпретації, міждискурсивних запозичень та комунікативних практик цифрового середовища. Таке поєднання зумовлює гібридний характер термінологічних одиниць, які поєднують риси художньої лексики, наукових понять і мережевого жаргону. Вони не лише номінують об'єкти чи явища, а й виконують ідентифікаційну, класифікаційну, регулятивну та ідеологічну функції в межах фанатської спільноти.

Дослідження показало, що термінологічна система фанфікшену має відкритий і динамічний характер, оскільки формується в умовах постійної взаємодії між авторами й читачами та зазнає впливу соціо-

культурних і технологічних чинників. Її функціонування забезпечує не лише організацію текстового простору, а й конструювання колективної ідентичності, підтримку комунікативних норм і формування спільного інтерпретаційного поля.

Отримані результати підтверджують доцільність розгляду фанфікшену як повноцінного об'єкта лінгвістичного аналізу та засвідчують перспективність подальших досліджень у межах когнітивної лінгвістики, дискурсології та медіалінгвістики. Зокрема, подальшого вивчення потребують міжмовні зіставлення фанонічних терміносистем, динаміка їх розвитку в різних фандомах, а також вплив цифрових платформ на процеси термінотворення та семантичної стабілізації у сучасному мережевому дискурсі.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Попович Ю. В., Бялик В. Д. Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31(70), № 2(2). С. 206–211.

Foltermann C. L. Fanfiction: A Worldwide Phenomenon. URL: https://fanslashfic.com/2015/11/25/fanfiction-a-worldwide-phenomenon/ (дата звернення: 03.11.2025)

Hills M. From fan culture/Community to the fan world: possible pathways and ways of having done fandom. *Palabra Clave*. 2017. 20(4). P. 856–883.

Jenkins H., Purushatma R., Weigel M., Clinton K. & Robinson A. J. Confronting the challenges of a participatory culture: media education for the 21st century. Cambridge: MIT Press, 2009. 308 p.

Miller L. Fan Fiction: The Next Great Literature? URL: http://www.psmag.com/books-and-culture/fan-fiction-next-great-literature-67706 (дата звернення: 03.11.2025)

Morrison E. In the beginning, there was fan fiction: from the four gospels to Fifty Shades. URL: http://www.theguardian.com/books/2012/aug/ 13/fan-fiction-fifty-shades-grey (дата звернення: 05.11.2025)

Pugh S. The democratic genre. Fan fiction in a literary context / S. Pugh. Brigend, UK : Seren Books, 2005. 282 p.

Rogue L. Fanfiction as a Genre of Literature. URL: http://www.trickster.org/ symposium/symp189.htm (дата звернення: 03.11.2025)

The Fanfic Collective. URL: https://thefanficcollective.com/history-of-fanfiction-1970s/ (дата звернення: 05.11.2025)

Archive of our own. URL: https://archiveofourown.org/(дата звернення: 05.11.2025)

References

Popovych, Y. V., & Bialyk, V. D. (2020). Poniattia terminolohii ta terminosystemy v suchasnii lingvistytsi [The concept of terminology and term systems in modern linguistics]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, 31*(70), 206–211 [in Ukrainian].

Foltermann, C. L. (2015, November 25). *Fanfiction: A worldwide phenomenon*. https://fanslashfic.com/2015/11/25/fanfiction-a-worldwide-phenomenon/

Hills, M. (2017). From fan culture/community to the fan world: Possible pathways and ways of having done fandom. *Palabra Clave, 20*(4), 856–883.

Jenkins, H., Purushatma, R., Weigel, M., Clinton, K., & Robinson, A. J. (2009). *Confronting the challenges of a participatory culture: Media education for the 21st century*. MIT Press.

Miller, L. (n.d.). *Fan fiction: The next great literature?* http://www.psmag.com/books-and-culture/fan-fiction-next-great-literature-67706

Morrison, E. (2012, August 13). *In the beginning, there was fan fiction: From the four gospels to Fifty Shades*. http://www.theguardian.com/books/2012/aug/13/fan-fiction-fifty-shades-grey

Pugh, S. (2005). *The democratic genre: Fan fiction in a literary context*. Seren Books.

Rogue, L. (n.d.). *Fanfiction as a genre of literature*. http://www.trickster.org/symposium/symp189.htm

The Fanfic Collective. (n.d.). *History of fanfiction: 1970s*. https://thefanficcollective.com/history-of-fanfiction-1970s/

Archive of Our Own. (n.d.). https://archiveofourown.org/

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025 року

УДК 81’373:811.112.2:391
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349826

АСОЦІАТИВНО-ТЕРМІНАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ТЕРМІНІВ МОДИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Чумаков О. М.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0009-8431-4894
Діденко Н. М.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0001-6949-8690
Мельничук О. Л.
старший викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0009-0008-1220-9473

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Статтю присвячено аналізу асоціативно-термінальної мотивації термінів моди в німецькій мові як одного з провідних когнітивно-семіотичних механізмів формування спеціалізованої лексики в гуманітарно й культурно зумовлених сферах знання. Вихідним положенням дослідження є розуміння моди не лише як галузі матеріального виробництва, а як дискурсивно організованої знакової системи, у межах якої одяг, силует, фактура й стиль функціонують як носії соціальних, естетичних і ідентифікаційних смислів, що узгоджується з семіотичним трактуванням моди, запропонованим Р. Бартом, та соціологічною інтерпретацією тілесності й одягу в працях Дж. Ентвістл.

Теоретичною основою роботи слугує когнітивно-ономасіологічна концепція мотивації О. О. Селіванової, у поєднанні з положеннями теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона та моделі концептуального блендингу Ж. Фокон’єра і М. Тернера. У межах цього підходу асоціативно-термінальна мотивація трактується як результат інтеграції різних концептуальних доменів, унаслідок чого одиниці терміносистеми моди отримують гібридну семантичну структуру, що поєднує фахове знання з перцептивним і культурним досвідом мовців.

Емпіричний матеріал, сформований на основі німецькомовних словників моди та професійного дискурсу, демонструє, що значна частина термінів, таких як Bleistiftrock, Wasserfallkragen, Fledermausärmel, Cocoon Coat, ґрунтується не на логіко-диктумному описі конструкції, а на перенесенні візуальних, тілесних і культурних образів із донорських концептуальних сфер. У статті виокремлено структурно-метафоричний, дифузно-метафоричний і гештальтний типи асо-

ціативно-термінальної мотивації та показано їхню роль у формуванні ядра й периферії терміносистеми моди.
Отримані результати засвідчують, що асоціативно-термінальна мотивація є системоутворювальним принципом німецькомовної термінології моди, оскільки саме вона забезпечує когнітивну доступність, семантичну гнучкість і комунікативну ефективність номінацій у динамічному дискурсі сучасної індустрії моди.
Ключові слова: *термінологія моди, асоціативно-термінальна мотивація, когнітивна ономасіологія, концептуальна метафора, концептуальний блендинг, німецька мова, семіотика моди.*

ASSOCIATIVE-TERMINAL MOTIVATION OF FASHION TERMS IN GERMAN

Chumakov O. M.
PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Didenko N. M.
PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Melnychuk O. L.
Senior Lecturer
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article examines associative-terminal motivation in German fashion terminology as one of the key cognitive and semiotic mechanisms underlying the formation of specialized lexis in culturally and humanistically conditioned domains of knowledge. The study proceeds from the understanding of fashion not merely as a sphere of material production but as a discursively organized sign system in which garments, silhouettes, textures, and styles function as carriers of social, aesthetic, and identity-related meanings. This approach corresponds to Roland Barthes's semiotic conception of fashion and to Joanne Entwistle's sociological interpretation of dress and the body as communicative practices. The theoretical framework of the study is based on Olha Selivanova's cognitive-onomasiological theory of motivation in combination with the theory of conceptual metaphor developed by George Lakoff and Mark Johnson and the model of conceptual blending proposed by Gilles Fauconnier and Mark Turner. Within this perspective, associative-terminal motivation is interpreted as the result of the integration of different conceptual domains, through which units of fashion terminology acquire a hybrid semantic structure that combines professional knowledge with perceptual and cultural experience. The empirical material, drawn from German fashion dictionaries and professional fashion discourse, shows that a substantial part of fashion terms, such as Bleistiftrock, Wasserfallkragen, Fledermausärmel and Cocoon Coat, is not formed through a strictly logical or technical description of garment construction but rather through the transfer of

visual, bodily, and cultural images from donor conceptual domains. The article identifies structural-metaphorical, diffuse-metaphorical, and gestalt types of associative-terminal motivation and demonstrates their role in shaping both the core and the periphery of the fashion terminological system.

The results of the analysis indicate that associative-terminal motivation functions as a system-forming principle of German fashion terminology, as it ensures cognitive accessibility, semantic flexibility, and communicative efficiency of terms within the dynamic discourse of the contemporary fashion industry.

Keywords: *fashion terminology, associative-terminal motivation, cognitive onomasiology, conceptual metaphor, conceptual blending, German, fashion semiotics.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Вступ. Сфера моди в сучасному суспільстві постає як багаторівнева система соціально зумовлених значень, у межах якої матеріальні об'єкти одягу інтегруються з естетичними уявленнями, соціальними сценаріями та символічними способами їх мовної репрезентації. Мовне осмислення моди в німецькій мові зумовлюється як фахово кодифікованими уявленнями про конструкцію, матеріали й технології виготовлення одягу, так і процесами концептуалізації візуального, тілесного та культурного досвіду носіїв мови. У зв'язку з цим термінологія моди характеризується підвищеною динамічністю, семантичною багатовимірністю та активним залученням вторинно мотивованих номінацій.

Семіотичне трактування моди було концептуально розроблене Р. Бартом, який інтерпретував одяг як знакову систему, де форма, силует і матеріал виступають носіями соціально кодифікованих значень. (Barthes, 1967: 9–15). У сучасних дослідженнях мода трактується як соціально та культурно зумовлений дискурс, у межах якого одяг виконує комунікативні й ідентифікаційні функції (Entwistle, 2015: 32–35; Rocamora, 2016: 14–18).

У сучасних лінгвістичних дослідженнях наголошується, що спеціалізовані терміносистеми гуманітарних і культурно зумовлених сфер не можуть бути адекватно описані виключно в межах нормативно-логічних моделей терміна. У межах функціонально-комунікативного підходу M. T. Cabré термін розглядається не як автономна мовна одиниця, а як складова спеціалізованої комунікації, семантика якої змінюється залежно від когнітивних і прагматичних параметрів дискурсу (Cabré, 1999: 56). Саме ця теза є принципово важливою для аналізу термінології моди, де мовна номінація часто поєднує технічну точність і образну інтерпретацію.

Особливе місце в структурі німецькомовної терміносистеми моди посідають терміни, утворені на основі асоціативно-термінальної мотивації. На відміну від пропозиційно-диктумної мотивації, що ґрунтується на логічно виведених ознаках поняття, асоціативно-термінальна мотивація реалізується через перенесення знаків інших концептуальних сфер на сферу моди шляхом аналогізації та метафоричного узагальнення. Такий тип мотивації забезпечує когнітивну доступність нових або складних понять моди, дозволяючи інтерпретувати їх через перцептивно знайомі та культурно закріплені образи.

У когнітивній лінгвістиці метафора тлумачиться як механізм концептуальної організації досвіду, за допомогою якого абстрактні сфери інтерпретуються крізь призму тілесно й перцептивно доступних концептуальних доменів (Lakoff, Johnson, 2003: 5). У дискурсі моди цей механізм набуває особливої ваги, оскільки одяг концептуалізується не лише як матеріальний об'єкт, але і як носій соціальних, естетичних та ідентифікаційних значень.

Матеріал дослідження переконливо демонструє, що терміни моди, на приклад: *Wasserfallkragen, Bleistiftrock, Ballonärmel, Trompetenrock, Capsule Wardrobe* формуються не шляхом прямого опису конструктивних параметрів, а через апеляцію до цілісних візуальних або культурних образів. Це свідчить про домінування асоціативно-термінальної мотивації як системного принципу номінації в терміносистемі моди.

Методологічною основою дослідження слугує когнітивно-ономасіологічна концепція мотивації, розроблена О. О. Селівановою, відповідно до якої у когнітивно-ономасіологічному підході мотивація інтерпретується як співвіднесення концепту з мовною формою через актуалізацію релевантних для мовця пізнавальних ознак (Селіванова, 2000: 102). За цієї моделлю асоціативно-термінальна мотивація трактується як результат аналогізації різних концептуальних сфер із залученням структурно-метафоричних, дифузно-метафоричних і гештальтних механізмів.

Метою статті є аналіз асоціативно-термінальної мотивації термінів моди в німецькій мові з урахуванням когнітивних механізмів їх формування та донорських концептуальних сфер. Для досягнення поставленої мети необхідно: уточнити теоретичні засади асоціативно-термінальної мотивації в сучасному термінознавстві; визначити місце цього типу мотивації в структурі терміносистеми моди; про-

аналізувати основні донорські концептуальні сфери; описати типи асоціативно-термінальної мотивації на матеріалі німецькомовної лексики моди.

Результати і обговорення. Проблема мотивації терміна є однією з ключових у сучасному термінознавстві, оскільки саме мотиваційні механізми забезпечують зв'язок між мовною формою, поняттєвим змістом і когнітивними структурами, що лежать в основі професійного знання. У класичній нормативній традиції, сформованій у працях Е. Вюстера, термін розглядався як результат логічної дефініції, а його внутрішня форма не вважалася релевантною для нормативної термінографії, орієнтованої на стандартизацію, а не на когнітивну інтерпретацію (Wüster, 1979: 21–23). Такий підхід був орієнтований на технічні та природничі науки, де домінує вимога однозначності й формальної системності.

У когнітивно-ономасіологічній моделі О. О. Селіванової мотивація інтерпретується як когнітивний механізм співвіднесення концептуального змісту з мовною формою шляхом актуалізації релевантних для мовця пізнавальних ознак (Селіванова, 2000: 101–103). У межах цієї моделі чітко розмежовуються пропозиційно-диктумна та асоціативно-термінальна мотивація. Перша спирається на логічно виведені характеристики поняття, тоді як друга базується на аналогізації різних концептуальних сфер.

Для термінології моди пропозиційно-диктумна мотивація є характерною лише для частини номінацій, пов'язаних із конструкцією та матеріалами, наприклад: *Raglanschnitt, Taillennaht, Seidengewebe*. У таких випадках термін безпосередньо відображає структурну ознаку об'єкта. Проте значна частина лексики моди формується за іншими принципами.

Асоціативно-термінальна мотивація домінує в тих випадках, коли номінація ґрунтується на візуальній або перцептивній аналогії. Так, термін *Bleistiftrock* формується шляхом перенесення ознаки витягнутої, прямої форми з артефактної сфери на сферу одягу. Лексема *Wasserfallkragen* апелює до образу руху води, створюючи цілісне уявлення про драпірування тканини. У терміні *Trompetenrock* актуалізується гештальтна подібність між формою музичного інструмента та силуетом виробу. *Bleistiftrock, Trompetenrock, Wasserfallkragen,* які фіксуються як усталені терміни в німецькомовному фаховому дискурсі та словниках моди (Kaiser, 2012: 87–91; DWDS; Duden Online).

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Такі номінації не є випадковими або стилістично маркованими. Вони відображають системний механізм концептуалізації, за допомогою якого об'єкт моди інтегрується в когнітивну картину світу мовця. Р. Теммерман зазначає, що в динамічних спеціалізованих галузях знання терміни формуються на основі прототипних моделей і метафоричних перенесень (Temmerman, 2000: 15–20), що дає змогу екстраполювати цю модель на сферу моди як культурно нестабільну терміносистему.

Таким чином, асоціативно-термінальна мотивація в термінології моди постає як базовий когнітивний механізм, що забезпечує поєднання спеціалізованого знання з перцептивним і культурним досвідом. Саме цей тип мотивації визначає специфіку терміносистеми моди в німецькій мові та зумовлює її відмінність від термінологій технічних сфер.

Асоціативно-термінальна мотивація термінів моди в німецькій мові реалізується через систему когнітивних механізмів, які забезпечують перенесення ознак із донорських концептуальних сфер на сферу моди. У межах когнітивної лінгвістики ці механізми описуються як операції концептуальної метафори як базового механізму осмислення абстрактних сфер (Lakoff, Johnson, 2003: 3–5) та процеси концептуального блендингу, які забезпечують інтеграцію ментальних просторів у номінації (Fauconnier, Turner, 2002: 18–22).

Для термінології моди принциповим є те, що процес номінації не обмежується перенесенням окремої ознаки, а часто передбачає актуалізацію цілісного образу або асоціативного комплексу, пов'язаного з візуальним, тілесним чи культурним досвідом. Це зумовлює високу продуктивність асоціативно мотивованих термінів і їхню здатність функціонувати як у професійному, так і в медійному дискурсі.

Відповідно до когнітивно-ономасіологічної класифікації О. О. Селіванової, у межах асоціативно-термінальної мотивації доцільно розрізняти структурно-метафоричний**,** дифузно-метафоричний **і** гештальтний типи, які по-різному реалізуються в терміносистемі моди (Селіванова, 2000: 112–118).

Структурно-метафорична мотивація ґрунтується на перенесенні однієї домінантної, чітко ідентифікованої ознаки з донорської сфери на сферу моди. У таких випадках асоціативний зв'язок має локалізований характер і легко реконструюється у свідомості мовця.

Показовим прикладом є термін *Säulenrock*, у якому актуалізується ознака вертикальності та прямолінійності, запозичена з архітектур-

ної сфери. Силует спідниці концептуалізується через образ колони як стабільної, витягнутої структури. Подібним чином функціонує термін *H-Linie*, де графічний знак використовується для моделювання просторової організації одягу. У цих номінаціях структурно-метафоричний перенос забезпечує точність і водночас наочність термінологічного позначення.

Лінгвістично важливо, що такі терміни зберігають відносно високу семантичну прозорість і не потребують складної інтерпретації, що наближує їх до ядра терміносистеми. Саме тому структурно-метафорична мотивація часто використовується для позначення стабільних формальних характеристик одягу.

Дифузно-метафорична мотивація характеризується залученням комплексу ознак, які формують розширене асоціативне поле поняття. На відміну від структурно-метафоричного типу, тут неможливо виділити одну домінантну характеристику, оскільки семантика терміна формується шляхом інтеграції кількох концептуальних доменів.

Так, термін *Clean Look* поєднує в собі естетичні, культурні та соціальні асоціації, пов'язані з ідеєю мінімалізму, охайності та візуальної «чистоти». Його значення не зводиться до конкретних конструктивних параметрів одягу, а формується в результаті культурно зумовленої інтерпретації стилю. Аналогічним чином термін *Statement-Piece* акумулює у своїй семантичній структурі ідеї виразності, символічної домінантності та комунікативного впливу елемента гардероба.

Дифузно-метафорична мотивація часто зумовлює появу квазітермінооди**ниць, які функціонують у перехідній зоні між терміном і загальновживаною лексикою. Як зазначає Р. Теммерман, саме такі одиниці є характерними для динамічних сфер знання, де межі поняття залишаються відкритими й контекстуально варіативними (Temmerman, 2000: 62).

Гештальтна мотивація базується на перенесенні цілісного перцептивного образу, який виникає в результаті зорового або тактильного сприйняття об'єкта моди. У цьому випадку номінація не відображає окрему ознаку, а апелює до загального враження від форми, об'єму або динаміки.

Показовим є термін *Tellerrock*, у якому силует спідниці концептуалізується через образ тарілки як плоского, розширеного об'єкта. У терміні *Fledermausärmel* актуалізується зооморфний образ крил кажана, що формує уявлення про широкий, рухомий рукав. Подібні

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

номінації створюють у свідомості мовця завершену візуальну конфігурацію, яка не потребує додаткових пояснень.

Гештальтно мотивовані терміни є особливо продуктивними у дискурсі моди, оскільки вони безпосередньо корелюють із візуальною природою моди. Саме через такі номінації одяг концептуалізується як естетичний об'єкт, а не лише як функціональний виріб.

Отже, асоціативно-термінальна мотивація в термінології моди реалізується через взаємодію різних когнітивних механізмів, кожен з яких забезпечує специфічний спосіб концептуалізації об'єктів моди. Структурно-метафоричний тип орієнтований на формальну точність, дифузно-метафоричний тип відображає культурну багатовимірність моди, а гештальтний тип забезпечує перцептивну наочність номінації. У сукупності ці механізми формують динамічну, ієрархічно організовану терміносистему, що відповідає когнітивним і комунікативним потребам сучасного дискурсу моди.

Функціональна реалізація типів асоціативно-термінальної мотивації в дискурсі моди в німецькій мові ґрунтується на характері когнітивного переносу та ступені семантичної структурованості номінації. Виокремлені структурно-метафоричний, дифузно-метафоричний і гештальтний типи асоціативно-термінальної мотивації набувають різної функціональної ваги у дискурсі моди, що зумовлює їх нерівномірний розподіл між ядром і периферією терміносистеми. (Селіванова, 2000: 112–118).

Структурно-метафорична мотивація реалізується у випадках, коли номінація базується на перенесенні однієї чітко окресленої ознаки з донорської сфери на сферу моди. Такий перенос має відносно стабільний характер і забезпечує високий ступінь семантичної прозорості терміна.

Показовим є термін *Säulenkleid*, у якому актуалізується архітектурний образ колони як вертикальної, витягнутої структури. У межах дискурсу моди ця ознака переноситься на силует сукні, що характеризується прямими лініями та відсутністю акцентованої талії. Аналогічним чином функціонує термін *Trapezkleid*, де форма геометричної фігури слугує когнітивною моделлю просторової організації виробу.

Лінгвістично такі одиниці характеризуються відносною однозначністю та стабільністю значення, що дозволяє віднести їх до ядра терміносистеми**.** Структурно-метафорична мотивація у сфері моди виконує насамперед номінативну функцію, мінімізуючи інтерпрета-

ційну варіативність і забезпечуючи професійну комунікативну ефективність.

Дифузно-метафорична мотивація характеризується відсутністю однієї домінантної мотивувальної ознаки. Значення терміна формується шляхом інтеграції кількох асоціативних компонентів, що походять із різних концептуальних сфер. У результаті виникають одиниці з відкритою семантичною структурою та підвищеною контекстуальною залежністю.

Термін *Effortless Chic* не описує конкретних конструктивних характеристик одягу, а репрезентує комплекс культурних уявлень про природну елегантність, невимушеність і соціальну привабливість. Подібним чином *Quiet Luxury* концептуалізує стиль через ідею прихованої статусності, що базується на якості матеріалів і стриманості дизайну. Значення таких одиниць не може бути вичерпно зафіксоване у вигляді дефініції, оскільки воно варіюється залежно від дискурсивного контексту.

З погляду термінознавства ці номінації доцільно кваліфікувати як квазитерміноодиниці**,** оскільки вони поєднують ознаки спеціалізованого терміна й елементів загальнокультурної лексики. Як зазначає Р. Теммерман, подібні одиниці є типовими для динамічних сфер галузі знання з високою дискурсивною мінливістю, у яких категоріальні межі формуються в процесі використання термінів у професійній комунікації (Temmerman, 2000: 74).

Гештальтна мотивація ґрунтується на перенесенні цілісного перцептивного образу, який виникає в результаті зорового або тактильного сприйняття об'єкта. У таких випадках номінація не розкладається на окремі семантичні компоненти, а апелює до завершеної візуальної конфігурації.

Термін *Tulpenrock* формує образ силуету, що розширюється у верхній частині та звужується донизу, подібно до форми квітки тюльпана. У терміні *Cocoon Coat* актуалізується образ кокона, який концептуалізує пальто як об'ємний, захисний і замкнений простір. У цих випадках гештальтна мотивація забезпечує безпосередній зв'язок між візуальним образом і мовною номінацією.

Лінгвістично такі терміни характеризуються високим рівнем іконічності та значною когнітивною ефективністю, оскільки вони дозволяють миттєво реконструювати форму виробу без звернення до технічного опису. Саме гештальтно мотивовані одиниці відіграють

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ключову роль у популяризації термінології моди поза межами вузькопрофесійного середовища.

Типологія асоціативно-термінальної мотивації термінів моди в німецькій мові відображає різні рівні когнітивної абстракції та ступені семантичної стабільності номінацій. Структурно-метафоричний тип формує ядро терміносистеми, дифузно-метафоричний тип зумовлює появу квазитерміноодиниць, а гештальтний тип забезпечує перцептивну наочність і образність дискурсу моди. У сукупності ці типи формують багаторівневу та динамічну терміносистему, що відповідає когнітивним і комунікативним потребам сучасної індустрії моди.

Висновки. Отримані результати засвідчують, що асоціативно-термінальна мотивація виконує одну з ключових ролей у формуванні німецькомовної термінології моди. Її системна присутність зумовлена специфікою самої сфери моди, яка поєднує матеріальність одягу з естетичними, культурними та соціальними смислами, що не піддаються виключно логіко-диктумному опису.

У ході аналізу встановлено, що пропозиційно-диктумна мотивація в терміносистемі моди обмежується переважно номінаціями конструктивних і технологічних параметрів одягу. Водночас значна частина термінів формується шляхом асоціативного переносу, що спирається на візуальний, тілесний і культурний досвід мовців, що узгоджується як із когнітивною теорією метафори (Lakoff, Johnson, 2003), так і з семіотичними моделями моди, де одяг трактується як система соціально маркованих знаків (Barthes, 1967; Entwistle, 2015).

З позицій когнітивно-ономасіологічного підходу встановлено, що асоціативно-термінальна мотивація реалізується через три основні типи: структурно-метафоричний, дифузно-метафоричний і гештальтний. Структурно-метафорична мотивація забезпечує відносну семантичну стабільність і формує ядро терміносистеми, що є характерним для номінацій, пов'язаних із силуетом і просторовою організацією одягу. Дифузно-метафоричний тип зумовлює появу квазитерміноодиниць із відкритою семантикою, які активно функціонують у медійному дискурсі моди та відображають соціокультурні сценарії. Гештальтна мотивація забезпечує перцептивну наочність термінів і відіграє ключову роль у концептуалізації форми, об'єму та динаміки модних виробів.

Емпіричний аналіз дозволяє виокремити низку домінантних донорських концептуальних сфер, зокрема сферу матеріальних об'єктів

і артефактів, природи, людського тіла, а також соціальних і культурних практик. Їх залучення не є випадковим, оскільки саме ці домени репрезентують базові когнітивні структури людського досвіду, що забезпечують доступність і ефективність термінологічної номінації (Fauconnier, Turner, 2002).

Отримані результати підтверджують доцільність застосування когнітивно-ономасіологічного підходу до аналізу термінології моди, оскільки він дозволяє виявити внутрішні механізми формування термінів і пояснити їхню семантичну багатовимірність. Асоціативно-термінальна мотивація постає не як вторинне або стилістично марковане явище, а як системоутворювальний принцип, що визначає динаміку й специфіку німецькомовної терміносистеми моди.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Список літератури

Селіванова О. О. Когнітивна ономасіологія. Київ : Фітосоціоцентр, 2000. 248 с.
Barnard M. Fashion as Communication. London : Routledge, 1996. 224 p.
Barthes R. Système de la mode. Paris : Seuil, 1967. 352 p.
Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam : John Benjamins, 1999. 248 p.
Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS). Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften. URL: https://www.dwds.de/ (дата звернення: 04.11.2025).
Duden Online. Stilwörterbuch der Mode. URL: https://www.duden.de/ (дата звернення: 04.11.2025).
Entwistle J. The Fashioned Body. Fashion, Dress and Modern Social Theory. 2nd ed. Cambridge : Polity Press, 2015. 296 p.
Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 440 p.
Kaiser S. B. Fashion and Cultural Studies. London : Bloomsbury Academic, 2012. 272 p.
Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 276 p.
Rocamora A. Fashioning the City. Paris, Fashion and the Media. London : I. B. Tauris, 2016. 256 p.
Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. Amsterdam : John Benjamins, 2000. 258 p.
Wüster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie. Wien : Springer, 1979. 216 S.

References

Barnard, M. (1996). *Fashion as communication*. Routledge.
Barthes, R. (1967). *Systume de la mode* [The fashion system]. Seuil.
Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, methods and applications*. John Benjamins.
Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. (n.d.). https://www.dwds.de/
Duden. (n.d.). *Stilwörterbuch der Mode*. https://www.duden.de/
Entwistle, J. (2015). *The fashioned body: Fashion, dress and modern social theory* (2nd ed.). Polity Press.
Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.
Kaiser, S. B. (2012). *Fashion and cultural studies*. Bloomsbury Academic.
Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
Rocamora, A. (2016). *Fashioning the city: Paris, fashion and the media*. I. B. Tauris.
Selivanova, O. O. (2000). *Kohnityvna onomasiolohiia* [Cognitive onomasiology]. Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].
Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description*. John Benjamins.
Wüster, E. (1979). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie* [Introduction to the general theory of terminology and terminological lexicography]. Springer.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2025 року

УДК 811.161.2:81
DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349733

ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ЗАМІН ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Яровенко Л. С.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-6199-0974
Болдирева А. Є.
кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-4327-3773

Дана стаття присвячена дослідженню окремого виду перекладацьких трансформацій — граматичних замін. Тут надаються погляди українських відомих вчених дослідників, перекладознавців теоретиків та практиків, на проблему досягнення перекладацької еквівалентності, розглядається питання міри вживання перекладацьких трансформацій, описуються класифікації перекладацьких трансформацій. Окрема увага приділяється граматичним трансформаціям, зокрема граматичним замінам при перекладі.

Необхідною передумовою якісного перекладу є здатність перекладача коректно аналізувати граматичну структуру іншомовних висловлень, виявляти граматичні труднощі та будувати відповідні синтаксичні конструкції відповідно до норм мови перекладу та вимог певного жанру. Перекладач має ґрунтовно орієнтуватися в граматичних особливостях вихідної та перекладної мов, володіти основами загальної й спеціальної теорії перекладу, а також мати у своєму розпорядженні адекватні граматичні відповідники, різноманітні перекладацькі трансформації і техніки відтворення різних мовних явищ. Сукупність цих умінь і знань становить важливу складову професійної компетентності перекладача. Найбільші складнощі у сфері граматики зумовлені морфологічними та синтаксичними розбіжностями між мовами. Проблеми виникають через відмінності в структурній організації англійської та української мов, у системах їхніх граматичних категорій, форм і конструкцій, у різному семантичному обсязі подібних граматичних засобів, а також через специфіку їхніх функціональних характеристик, включно з мовностилістичними нормами оригіналу та перекладу. Для запобігання граматичному буквалізму необхідним часто стає застосування перекладацьких трансформацій, тобто міжмовних трансформацій, іншими словами відтворення тексту однією мовою у формі тексту іншою.

Ключові слова: *перекладацькі трансформації, граматичні трансформації, граматичні заміни, переклад, вихідна мова, мова перекладу.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

GRAMMAR SUBSTITUTIONS IN TRANSLATION

Yarovenko L. S.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University
Boldyreva A. Ye.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

This article deals with the examination of a specific type of translation transformation — grammar substitutions. It presents the views of prominent Ukrainian scholars in translation studies on the issue of achieving translational equivalence, addresses the extent to which translation transformations should be employed, and outlines existing classifications of translation transformations, including grammar ones. The article also provides a detailed characterization of grammar substitutions in translation.

A necessary prerequisite for high-quality translation is the translator's ability to accurately analyze the grammatical structure of foreign-language utterances, identify grammatical difficulties, and construct appropriate syntactic patterns in accordance with the norms of the target language and the requirements of the given genre. A translator must possess a thorough understanding of the grammatical features of both the source and target languages, command the fundamentals of general and specialized translation theory, and have access to adequate grammatical equivalents, a range of translation transformations, and techniques for rendering diverse linguistic phenomena. The combination of these skills and forms of knowledge constitutes an essential component of a translator's professional competence.

The greatest difficulties in grammar arise from morphological and syntactic discrepancies between languages. Problems emerge due to differences in the structural organization of English and Ukrainian, in their systems of grammatical categories, forms, and constructions, in the varying semantic scope of similar grammatical devices, as well as in the specificity of their functional characteristics, including the stylistic norms of both the source text and the translation one. To prevent grammatical literalism, the use of translation transformations is essential.

Keywords: *translation transformations, grammar transformations, grammar substitutions, translation, source language, target language.*

Вступ. Переклад належить до найдавніших форм людської діяльності. Без нього складно уявити такі історичні явища, як формування могутніх імперій із численними багатомовними народами, домінування культур націй із вищим соціальним статусом, поширення релігійних та суспільних ідей тощо. Хоча перекладацька практика існує з давніх часів, лише у середині XX століття вона стала предметом ґрунтовного наукового аналізу. Саме тоді з'явилися перші спроби

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

створення теоретичних моделей перекладацького процесу та опису тих його особливостей, які вирізняють його серед інших видів мовленнєвої чи літературної діяльності. Більшість науковців сходяться на думці, що предметом перекладознавства є насамперед вивчення самого процесу перекладу. Під цим процесом зазвичай мають на увазі міжмовні трансформації, тобто відтворення тексту однією мовою у формі тексту іншою. Такі перетворення завжди обмежуються рамками конкретних мовних систем (Бик).

Необхідною умовою якісного перекладу є здатність перекладача правильно аналізувати граматичну структуру іншомовних речень, визначати граматичні труднощі та будувати відповідні конструкції згідно з нормами мови перекладу та вимогами жанру. Фахівець повинен добре орієнтуватися у граматичних особливостях вихідної (ВМ) і перекладної мови (ПМ), знати основи теорії перекладу загалом і спеціалізованого зокрема, а також володіти перекладними відповідниками у сфері граматики й лексики, методами перекладацьких трансформацій та техніками відтворення різних мовних явищ. Усе це формує складову професійної компетентності перекладача. Найбільше проблем у сфері граматики пов'язано з морфологічними й синтаксичними особливостями. Труднощі виникають через відмінності у структурі англійської та української мов, у системі граматичних категорій, формах і конструкціях, у різному змістовому обсязі подібних граматичних засобів, а також у специфіці їхніх функціональних характеристик у ВМ і ПМ, включно з мовностилістичними нормами оригіналу та перекладу. Для уникнення граматичного буквалізму необхідно застосовувати перекладацькі трансформації, завдяки яким буквальний переклад узгоджується з нормами ПМ і стає адекватним (Карабан, 2004).

Визначенню, класифікації, розумінню об'єктивних та суб'єктивних причин використання перекладацьких трансформацій, зокрема граматичних, присвячені наукові статті, тези конференцій, навчальні матеріали, монографії таких дослідників та науковців, як І. С. Бик, В. Карабана та М. Ребенко, І. В. Корунця, С. Є. Максімова, А. В. Мамрак, О. М. Петрик, О. В. Ребрія, Т. В. Рябухи, Л. А. Куликової та Т. В. Тарасенко, О. О. Селіванової, Ю. Найди та багатьох інших.

Незважаючи на численність праць, присвячених перекладацьким трансформаціям взагалі та граматичним трансформаціям зокрема, є ще багато проблемних питань у цій темі. ***Актуальність*** нашого до-

слідження обумовлена: 1) постійним інтересом науковців у проблемі перекладацьких трансформацій; 2) безперервними спробами дослідників надати своє бачення стосовно систематизації та класифікації перекладацьких трансформацій; 3) розумінням міри використання перекладацьких трансформацій з метою досягнення адекватності перекладу.

Мета дослідження — встановити різноманітні граматичні трансформації при перекладі художнього твору.

Досягнення мети передбачає розв'язання наступних ***завдань***:

1) зібрати, проаналізувати та систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження;

2) надати визначення поняттю «граматичні заміни»;

3) розглянути види граматичних замін;

4) вивчити граматичні заміни при перекладі художнього твору.

Результати та обговорення

Термін «трансформація» було вперше вжито З. С. Гаррісом у 1957 році в його праці *«Co-Occurrence and Transformation in Linguistic Structure»*. З того часу перекладацькі трансформації постійно перебувають у фокусі досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Проте, незважаючи на досить величезну кількість праць, присвячених цій темі, досі не існує загально прийнята типологія перекладацьких трансформацій.

О. В. Ребрій розглядає трансформації як невід'ємну частину перекладу: «основу перекладацької діяльності становить свого роду перетворення або трансформацію тексту оригіналу на текст перекладу» (Ребрій, 2016).

За О. Селівановою, «трансформація — основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі» (Селіванова, 2012: 456).

Проблема перекладацьких трансформацій є однією з найактуальніших у загальній теорії перекладу. Щоб адекватно передати зміст тексту оригіналу, перекладач змушений застосовувати різноманітні трансформації, які повністю або частково змінюють його синтаксичну структуру. Переклад має вагоме суспільне значення, адже він забезпечує міжкультурну комунікацію. У багатьох випадках неможливо обмежитися словниковими значеннями чи усталеними еквіва-

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

лентами, що зумовлює необхідність використання перекладацьких трансформацій. Сучасні дослідження засвідчують, що наразі не існує єдиної узгодженої класифікації цих трансформацій; більше того, серед науковців немає єдності у визначенні того, які саме прийоми перекладу варто відносити до цього поняття. Проте більшість дослідників, наприклад, В. І. Карабан, І. В. Корунець, Л. А. Куликова, С. Є. Максімов, О. В. Ребрій, Т. В. Рябуха, О. Селіванова, Т. В. Тарасенко та інші розділяють трансформації на лексичні та граматичні.

Граматичні трансформації як різновид перекладацьких трансформацій зумовлюються різноманітними чинниками. В. І. Карабан до їх причин відносить:

1. Відмінності у способах передачі інформації англійськими та українськими реченнями:

2. Відсутність певних граматичних явищ у одній з мов.

3. Необов'язковість вираження граматичної інформації.

4. Відмінності у представленні змісту речення поверхневою структурою.

5. Особливості сполучуваності та функціонування слів у словосполученнях і реченнях (Карабан, 2004: 17).

Дослідник розрізняє п'ять основних видів граматичних трансформацій: пермутація (перестановка), субституція (заміна), додавання, вилучення та комплексну трансформація. До граматичних замін він відносить «заміни слова словосполученням, словосполучення — реченням, низки речень — одним складним реченням і навпаки, а також заміни, внаслідок яких змінюються граматичні ознаки словоформ (наприклад, замість форми однини у перекладі вживається форма множини), частин мови (наприклад, інфінітив у перекладі трансформується в іменник), членів речення (наприклад, додаток перетворюється при перекладі в підмет) та речень (наприклад, просте речення перетворюється на складне або навпаки)» (Там саме: 19).

Т. В. Рябуха, Л. А. Куликова, Т. В. Тарасенко до граматичних замін відносять: заміну форм слова, частин мови, головних членів речення, інших членів речення (Рябуха, 2019: 10–14).

А. В. Мамрак виділяє: а) заміну форми слова; б) заміну частини мови; в) заміну члена речення; г) заміну речення (просте — складне; складне — просте; головна частина — підрядна частина; сурядність — підрядність / сполучникове речення — безсполучникове речення) (Мамрак, 2009: 201).

Розглянувши погляди цих та інших дослідників на проблему виокремлення граматичних замін, ми будемо відносити до них такі міжмовні перетворення:

– заміни форм слова;
– заміни частин мови;
– заміни членів речення;
– заміни типів речення.

Розглянемо особливості їх вживання на матеріалі роману відомого сучасного американського письменника, автора кримінальних романів, засновника жанру «юридичний трилер» Джона Ґрішема *"Camino Island"* («Острів Каміно») та його перекладу українською мовою, виконаним Володимиром Зайцем.

Найбільш частотним видом граматичних замін за нашим спостереженням стали заміни членів речення. Найчастіше такі заміни відбувалися при зміні англійського активного звороту українським пасивним, коли підмет стає додатком та навпаки. Наприклад,

***Ed** received **several of these letters** each week, all in many ways the same, all from self-proclaimed Fitzgerald buffs and experts, and even from the occasional true scholar. — **Едові** щотижня надходило **кілька подібних листів** від самопроголошених знавців і експертів із Фіцджеральда, а зрідка навіть і від справжніх учених.*

В англійському реченні підмет *Ed* при перекладі замінюється на додаток *Едові*. В свою чергу словосполучення, що має синтаксичну функцію додатка в англійській мові *several of these letters,* змінюється функціонально на підмет в українському реченні. Крім заміни члену речення в даному реченні можна побачити ще одну граматичну (морфологічну) заміну — заміну форми слова: англійський іменник в однині *scholar* при перекладі змінює число на множину і стає *ученими*. Ми вважаємо, що дана заміна зумовленя об'єктивним фактором, тому що в англійській мові слово *scholar* завжди вживається в однині, хоч може мати збірне значення, а в українській мові слово *учений* може вживатися як в однині, так і в множині.

***He** followed **the assistant librarian** to the second floor ... — **Помічник бібліотекаря** провів **його** на другий поверх ...*

В даному прикладі відбувається подібна заміна: займенник *he,* що виконує функцію підмета в англійському реченні, стає додатком при перекладі — *його.*В той самий час, як відповідно англійський додаток *the assistant librarian* стає українським підметом *помічник бібліотекаря*.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Заміна англійського підмета на український додаток дуже часто відбувається, як в попередньому прикладі, коли в реченні вживається персоніфікований агент дії. Якщо для англійської мови вживання подібного агента дії є нормою, для української мови це не властиво. Тому з абсолютно об'єктивних причин при перекладі персоніфікований агент дії виступає найчастіше у ролі обставини, рідше — додатка.

***His photo** revealed a rather plain looking young man of perhaps thirty five, the makings of a beard that was probably temporary, and narrow frameless eyeglasses. — **На фотографії** був досить непоказного вигляду чоловік років тридцяти п'яти у вузьких окулярах без оправи і з боріdкою — певно, відпущеною недавно, на пробу.*

В даному прикладі персоніфікований агент дії в англійському реченні *his photo* перекладається українською мовою іменником з прийменником, що мають функцію обставини місця — *на фотографії.*

***The library** quickly realized that it would be unwise to allow researchers to physically handle them. — **У Бібліотеці** швидко зрозуміли, що нерозумно було б дозволяти дослідникам працювати безпосередньо з рукописами.*

При перекладі даного текстового фрагменту відбувається такак сама заміна члена речення — підмет в англійському реченні, що представляє собою персоніфікований агент дії *the library*, замінюється обставиною місця в українському перекладі — *у бібліотеці*.

*At 2:30, **CNN** confirmed that two students were dead and at least two more were injured. — О пів на третю **по CNN** підтвердили, що двох студентів вбито і ще принаймні двох поранено.*

При передачі даного текстового фрагменту *CNN,* що є підметом першої частини речення, змінює свою синтаксичну функцію. Замість підмета воно починає виконувати функцію обставини місця / додатку — *по CNN*, а саме перша частина речення передається безособовою конструкцією.

Заміна типу речення також дуже частотний вид граматичних замін.

Дуже часто англійське просте речення замінюється при перекладі українським складним.

The imposter borrowed the name of Neville Manchin, an actual professor of American literature at Portland State and soon-to-be doctoral student at Stanford. — Зловмисник видавав себе за Невілла Манчіна, який і справді викладав американську літературу в Портлендському державному університеті й невдовзі мав розпочати докторантуру в Стенфорді.

Англійське речення за своєю структурою є простим, але поширеним за рахунок прикладки, що дає додаткову інформацію про суб'єкт. При перекладі, ця прикладка перетворюється на підрядну частину складного речення.

Не так часто буває навпаки — англійське складне речення замінюється на українське просте.

... his story was that he was a grad student from Iowa. — ... він би прикинувся аспірантом із Айови.

Англійське речення більш поширене, складнопідрядне. Українське речення максимально спрощено, воно є простим.

Іноді при перекладі відбуваються інші випадки при заміні типу речення. От, наприклад, в наступному реченні складнопідрядне речення перетворюється на складносурядне із сполучниковим зв'язком.

Soon, calls were pouring in as panic gripped the campus. — Невдовзі кампус охопила паніка, і дзвінки полилися один за одним.

При перекладі наступного речення також складнопідрядне речення стає складносурядним, але із безсполучниковим зв'язком.

Sirens were screaming as more emergency vehicles responded. — Під'їжджали нові аварійно-рятувальні машини — виття сирен стало ще голоснішим.

Крім того у даному фрагменті тексту можна побачити ще одну граматичну заміну — заміну частини мови. Дієслово *[were] screaming* замінюється на іменник — *виття.*

При замінах частин мови замінюватися можуть англійські іменники на дієслова та навпаки, англійські прикметники на іменники та навпаки. Причому одна заміна може тягнути за собою інші. Наприклад іменник може замінюватися дієсловом, а залежний від іменника прикметник при перекладі відповідно замінюється на прислівник та навпаки.

It was, of course, ***a forgery****, but a perfect one. — Звісно, права* ***були підроблені****, але на рідкість майстерно.*

В даному прикладі іменник *a forgery* "підробка» замінюється при перекладі на короткий прикметник *підроблені*, що вживається поряд із дієсловом *були.*

Trey had two convictions and two ***escapes*** *... — Трей двічі отримував термін у в'язниці й двічі звідти* ***тікав*** *...*

В цьому прикладі іменник *escapes* замінюється на дієслово *тікав.*

Denny pressed down on the handle and pulled the door ***open****. — Денні натиснув ручку й* ***відчинив*** *двері.*

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

В цьому прикладі прикметник *open* замінюється на дієслово *відчинив*. Крім того у даному реченні спостерігається також інша заміна — заміна форми слова: однина іменника *the door* замінюється на множину *двері*. Ця заміна є об'єктивною та продиктована системними розбіжностями двох мов.

При замінах форм слова відбувається заміна числа іменників та часу дієслів. Наприклад,

All five members knew that ***chatter*** *should be limited. — Усі п'ятеро членів групи знали, що* ***розмови*** *слід звести до мінімуму.*

Анлійське речення містить іменник в однині *chatter*, в той час, як в українській мові це слово вживається в множині *розмови*.

В наступному прикладі відбувається зворотний процес — англійському іменнику у множині відповідає український іменник в однині.

They were no longer ducking, covering, running, and dashing behind cars with loaded ***weapons****. — Вони вже не пригиналися, не ховалися за автівками й не перебігали від одного прикриття до іншого зі* ***зброєю*** *напоготові.*

Як можна побачити, слово *weapons* перекладається словом *зброя*.

Іноді можуть замінюватися часи дієслова.

They ***needed*** *a plan. — А тут* ***потрібен*** *план.*

При перекладі даного речення дієслово у минулому часі *needed* замінюється на теперішній час *потрібен*.

Mistakes ***are*** *always made ... — Помилки* ***будуть*** *неодмінно ...*

В даному прикладі можна побачити, що теперішній час замінюється на майбутній: *are — будуть.*

Висновки

Отже, підсумовуючи все вище сказане, можна відмітити різноманітність використання граматичних замін при перекладі художнього тексту. Такі трансформації викликаються як об'єктивними чинниками (системними розбіжностями граматичних категорій, граматичних структур двох мов), так і суб'єктивними (власним перекладацьким рішенням).

У **перспективи** нашого дослідження входить подальше вивчення особливостей використання різноманітних перекладацьких перетворень у процесі перекладу.

Список літератури

Бик І. С. Теорія і практика перекладу : тексти лекцій для студентів факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: https://www.scribd.com/document/477294546/Бик-І-С-Теорія-і-практика-перекладу

Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 304 с.

Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов / О. В. Ребрій. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с. URL: https://foreign-languages.karazin.ua/resources/df8048d597ab4174434ed96e9c8ee59b.pdf

Рябуха Т. В., Куликова Л. А., Тарасенко Т. В. Практика перекладу з англійської мови: навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Т. В. Рябуха, Л. А. Куликова, Т. В. Тарасенко. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. 119 с. URL: https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8722/1/Посібник__Практика%20перекладу%20з%20англійської%20мови.pdf

Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.

Nida E. The Theory and Practice of Translation / E. Nida, Ch. R. Taber. Leiden : Brill, 2003. 226 p.

John Grisham Camino Island. New York : Doubleday, 2017. URL: https://www.rulit.me/series/camino-island/camino-island-download-489973.html

Джон Ґрішем Острів Каміно. К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2018. URL: https://www.rulit.me/author/grishem-grishem-dzhon/ostriv-kamino-download-603681.html

References

Byk, I. S. (n.d.). *Teoriia i praktyka perekladu: Teksty lektsii dlia studentiv fakul'tetu mizhnarodnykh vidnosyn Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka* [Theory and practice of translation: Lecture texts for students of the Faculty of International Relations, Ivan Franko National University of Lviv]. https://www.scribd.com/document/477294546/Бик-І-С-Теорія-і-практика-перекладу [in Ukrainian]

Karaban, V. I. (2004). *Pereklad anhliis'koi naukovoi i tekhnichnoi literatury: Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy* [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical, lexical, terminological, and genre-stylistic problems]. Nova Knyha [in Ukrainian].

Mamrak, A. V. (2009). *Vstup do teorii perekladu* [Introduction to translation theory]. Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Rebrii, O. V. (2016). *Vstup do perekladznavstva: Konspekt lektsii dlia studentiv osvito-kvalifikatsiinoho rivnia "Bakalavr" fakul'tetu inozemnykh mov* [Introduction to translation studies: Lecture notes for bachelor students, Faculty of Foreign Languages]. KhNU imeni V. N. Karazina. https://foreign-languages.karazin.ua/resources/df8048d597ab4174434ed96e9c8ee59b.pdf [in Ukrainian]
Ryabukha, T. V., Kulykova, L. A., & Tarasenko, T. V. (2019). *Praktyka perekladu z anhliiskoi movy: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv filolohichnykh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv* [Practice of English translation: Textbook for philology students]. Kolor Print. https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8722/1/Посібник__Практика%20перекладу%20з%20англійської%20мови.pdf
Selivanova, O. O. (2012). *Svit svidomosti v movi. Mir soznaniia v iazyke* [The world of consciousness in language]. Yu. Chabanenko [in Ukrainian].
Nida, E., & Taber, C. R. (2003). *The theory and practice of translation*. Brill.
Grisham, J. (2017). *Camino Island*. Doubleday. https://www.rulit.me/series/camino-island/camino-island-download-489973.html
Grisham, Dzhon. (2018). *Ostriv Kamino* [Camino Island]. Vydavnycha hrupa KM-BUKS. https://www.rulit.me/author/grishem-grishem-dzhon/ostriv-kamino-download-603681.html

Стаття надійшла до редакції 20.10.2025 року

ВИМОГИ ДО ПУБЛІКАЦІЙ

Редакційна колегія приймає до публікації у збірнику статті, що містять теоретично вагомі й достовірні результати власних наукових досліджень, які виконані на високому професійному рівні із залученням останніх досягнень вітчизняної та зарубіжної філології. Статті повинні мати такі необхідні елементи:

Вступ (розкривається актуальність дослідження; здійснюється постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень і публікацій; формулюються мета і завдання).

Методи та методики дослідження (висвітлюється процедура теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження).

Результати та обговорення (викладається основний матеріал так, щоб була зрозумілою суть теоретичного та/або емпіричного дослідження; дискусії щодо висвітленої проблематики).

Висновки (здійснюється узагальнення результатів, передбачаються перспективи подальших досліджень).

Редакція Збірника у своїй діяльності керується наступними етичними принципами:

виконує вимоги Комітету з етики в публікаціях — Committee on Publication Ethics (COPE), Будапештської Декларації відкритого доступу до рецензованих наукових видань та наукових досліджень — Budapest Open Access Initiative (BOAI) та Берлінської Декларації про відкритий доступ до наукових і гуманітарних знань — Berlin Declaration Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities).

Основні мови — українська, англійська, німецька, іспанська. Кожна стаття супроводжується розширеним авторським резюме англійською мовою.

Під час подання рукопису до журналу автори повинні підтвердити його відповідність всім встановленим вимогам, вказаним нижче. В разі виявлення невідповідності поданої роботи пунктам цих вимог редакція повертатиме авторам матеріали на доопрацювання.

Це подання раніше не було опубліковане і не надсилалося до розгляду редакціям інших журналів.

Технічне оформлення тексту статті

Поля: нижнє, верхнє, ліве, праве — 2 см.

Редактор: MS Word.

Гарнітура: Times New Roman, кегль (розмір) 14, інтервал — 1,5.

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

Текст набирається без переносів.

Стаття подається за такою СТРУКТУРОЮ:

УДК (по лівому краю)

НАЗВА СТАТТІ (по центру)

Ім'я та прізвище автора (по центру)

Вчене звання, науковий ступінь, посада (по центру)

Місце роботи, E-mail, ORCID та / або ResearcherID, а також Web of Science та/або Scopus Author ID автора (по центру)

Анотації та ключові слова українською, англійською мовами

(кожна по 1800 знаків (230–250 слів). Ключові слова (5–8 слів чи словосполучень).

Текст статті.

Список літератури.

References.

Першою наводиться анотація мовою, якою написана стаття.

Перед анотаціями українською, англійською мовами розміщується назва статті, прізвище автора та інформація про нього відповідною мовою.

Ілюстрації (схеми, графіки, діаграми тощо) нумеруються у межах статті і супроводжуються підмалюнковими підписами, наприклад: Рис.1. Графік залежності показника *a* від показника *b*. Цифровий матеріал може оформлюватись у таблиці, які теж нумеруються в межах статті і супроводжуються назвою над таблицею по центру.

Окремі слова латиницею, що включені в кириличний текст, а також ілюстративні приклади виділяються курсивом, наприклад: Д. Артрідж свого часу запропонував термінопоняття «*culturally and ideologically situated reader*». Приклади, що складаються більше ніж з одного речення, виокремлюються в абзац та друкуються із відступом 10–15 мм від лівого берега. У разі наявності перекладу ілюстративної цитати він друкується з таким саме відступом.

Вимоги до оформлення посилань на літературні джерела в тексті статті

Цитування та внутрішньотекстове посилання на літературні джерела подаються відповідно до стилю (APA) з використанням дужок, наприклад: (Залевська, 2005). Якщо зазначається сторінка джерела, вона подається через двокрапку (Залевська, 2005: 125). У списку літератури обов'язково мають міститися всі наукові джерела, прізвища авторів яких згадуються в тексті статті.

Вимоги до оформлення списку літератури

Список літератури оформлюється відповідно до вимог «ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», що вступив у дію 01.07.2016). Список літератури не нумерується та друкується 12 кеглем, міжрядковий інтервал 1.

References оформлюється відповідно до міжнародного стандарту **APA (*American Psychological Association (APA) Style*),** що можна зробити на сайтах автоматичного формування посилань:

• Citation Machine (http://www.citationmachine.net/apa/cite-a-book)

• http://www.bibme.org/apa/book-citation/manual

References не нумеруються та друкуються 12 кеглем, міжрядковий інтервал 1.

Онлайнові транслітератори:

• Стандартна українська транслітерація (Паспортна КМУ 2010) (http://www.slovnyk.ua/services/translit.php)

За наявності у цитованих джерелах DOI даний цифровий ідентифікатор зазначається у відповідному посиланні.

Перевірити наявність DOI можна на сайті https://www.crossref.org/

Окремим файлом надаються дані про автора:

1) прізвище, ім'я, по-батькові (українською мовою згідно з паспортом),

2) науковий ступінь,

3) вчене звання,

4) статус аспіранта, докторанта, здобувача (в разі наявності такого),

5) місце роботи і посада, e-mail.

БАЗИ РЕФЕРУВАННЯ ТА ІНДЕКСУВАННЯ

«Наукова періодика України» (НБУВ),

УРЖ «Джерело» (Ukrainian abstracting journal "Dzherelo"),

«Україніка наукова» (Bibliographic Database "Ukrainika scientific"), «Наукова періодика України» (УРАН),

Електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (elONUar),

Українські наукові журнали,

Ulrich's Periodicals Directory,

Index Copernicus Journals Master List, (ICV 2024: 85,01)

Google Scholar,

Base-search,
DOAJ,
Slavic Humanities Index
Всім статтям присвоюється цифровий ідентифікатор DOI

КООРДИНАТИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СЕКРЕТАРЯ:
Матієнко-Сільницька Анна Валеріївна
– телефон: +38 0631239400
– E-mail: matienkoanna07@gmail.com

Звертаємо Вашу увагу, що збірник розміщується на власному сайті http://rgnotes.onu.edu.ua

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

ЗМІСТ

ENTWICKLUNG DER INTERKULTURELLEN KOMPETENZ IM UNTERRICHT DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE
Asarowa I. I. 4
SYNTACTIC VARIATIONS OF THE INFINITIVE IN MODERN ENGLISH
Allakhverdiyeva Farida Muhammadali 16
METAPHOR FUNCTIONS AS A MODE OF REPRESENTING REALITY IN LITERARY TEXTS
Ahmadzada Parvin Elchin 27
ВИКОРИСТАННЯ АРХАЇЗМІВ В ЮРИДИЧНІЙ АКАДЕМІЧНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ
Арапакі М. В. 36
ЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ В ТЕКСТІ РОМАНУ В. ГІБСОНА «НЕЙРОМАНТ»
Безпалова К. В., Чернова Ю. А. 52
ЛЮТЕРАНСЬКА НІМЕЦЬКОМОВНА ПРОПОВІДЬ ЯК ЖАНР ПУБЛІЧНОЇ ТА МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНА СТРУКТУРА ТА ДІАХРОННА ДИНАМІКА
Богуславський С. С. 64
ДЕФІНІЦІЙНИЙ ПАРАМЕТР КОНЦЕПТУ «WERBUNG» В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ
Бондаренко В. О. 77
ДИСКУРСИВНІ АСПЕКТИ МОВИ МОДИ
Бондаренко І. Г. 88
ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ МАРКЕТИНГУ
Бондаренко І. Г., Віт Ю. В. 99
ВАРІАТИВНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ФРАНКОМОВНИХ РЕГІОНАХ КАНАДИ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДІАФАЗНИХ ВАРІАНТІВ
Бритвін Д. В. 111

TENDENZEN IM BEREICH DER GRAPHEM-PHONEM-ZUORDNUNG IM PLURIZENTRISCHEN DEUTSCH
Verbytska Tetyana, Maltseva Maryna 130
MERKMALE DER SPRACHVARIATION IN DER BUNDESDEUTSCHEN STANDARDAUSSPRACHEVARIETÄT: EINE ANALYSE DER GESPROCHENEN MEDIENSPRACHE
Verbytska Tetyana, Maltseva Maryna 144
МЕТАФОРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ «SÜNDE» В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ
В'ялець В. С. 157
ПРОСОДИЧНІ МАРКЕРИ ПЕРЕКОНУВАННЯ В ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТОК-ШОУ)
Григорян Н. Р., Дьоміна Н. Ю. 168
КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ МОТИВАЦІЇ ТЕРМІНІВ МОДИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ
Діденко Н. М., Чумаков О. М., Мельничук О. Л. 179
СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ГЛУЗУВАННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРСОНАЖНОМУ МОВЛЕННІ
Косовець М. В. 194
ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Кравченко Н. О., Гнєдко М. С. 210
POLITICAL SLOGANS, FRAMING AND MEANING INTEGRATION
Leyla Jumayeva 220
ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ С. ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»
Матузкова О. П., Бердік І. В. 229
ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ
Матузкова О. П., Кравцуненко І. 241

ЗАПИСКИ З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ. Вычитка № 3. 29.01.2026. МММ

THE ROLE OF SEMANTIC CHANGE IN DISCOURSE AND SPEECH ACTS
Nigar Vagif Seyidova 255
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАХОВОГО ДИСКУРСУ
Прима В. В. 263
COGNITIVE FOUNDATIONS OF SUBJECTIVE SEMANTICS IN AZERBAIJANI AND WORLD LANGUAGES
Rana Mammadova Firdovsi 276
ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА МОДИФІКАЦІЯ АНТИУТОПІЇ ЖОЗЕ САРАМАГО «СЛІПОТА»
Садовська Ю. В. 285
A COMPARATIVE STUDY OF FORMAL AND INFORMAL DIALOGIC DISCOURSE IN ENGLISH AND AZERBAIJANI
Sabina Ismayilova Vilayat 306
THE INFLUENCE OF RELIGIOUS-MYTHOLOGICAL LEXICON ON HISTORY AND CULTURE
Sanubar Hamidli Zabil 314
CREATION OF RICHARD OLDINGTON
Sevil Mammadova Alasgar qizi 327
DISCOURSE MARKERS AS ETHNOLINGUISTIC FACTOR
Shamsinur Aslanova Veysal 341
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ
Сошко О. Г., Прима В. В. 352
ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ В АНГЛОМОВНОМУ ФАНФІКШЕН
Станко Д. В. 364
АСОЦІАТИВНО-ТЕРМІНАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ТЕРМІНІВ МОДИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ
Чумаков О. М., Діденко Н. М., Мельничук О. Л. 374
ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ЗАМІН ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
Яровенко Л. С., Болдирева А. Є. 386

Згідно із Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 429 від 22.02.2024 р. збірник **зареєстрований як друковане медіа з ідентифікатором R30-02961.**

Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б»): Наказ МОН України № 627 від 14.05.2020 р. (Додаток 2), філологічні науки, спеціальність 035 Філологія.

Затверджено до друку вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 5 від 23.12.2025 р.)*

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 5 від 23.12.2025 р.)*

Відповідальний за випуск *Матієнко-Сільницька А. В.*
Макет *Матієнко-Сільницька А. В.*

Наклад 100 пр. Зам. 22.

Адреса редколегії:
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, факультет РГФ
Французький бульвар, 24/26, к. 109, м. Одеса, 65058, Україна
Телефон +38048681284
Факс +380487233515
email:zapysky.rgf.editor@gmail.com

Надруковано у друкарні видавництва «Астропринт»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Телефон: (0482) 37–14–25, 33–07–17 (048) 7–855–855
email: astro_print@ukr.net
www.astroprint.ua

ISSN 2307–4604. Записки з романо-германської філології. 2025. Вип. 2(55). 1–404.